

Biblioteka
Ojców Kamedulów
w Bieniszewie

IT
C

Tam

Ex S
bu

R.D.
Caf
i

Acce
Cleric
Ren
L

com
lavin
man
Coop
vig V
COLO

EXAMEN
SIVE
ITINERARIUM
ORDINANDORVM,

Tam ordinandis, quàm ordinatis
apprimè necessarium.

*Ex Scriptura Diuina, Sacris Canoni-
bus ac Concilijs, & præcipuè Triden-
tino desumptum à*

R. D. MARTINO CARILLO, Vniuersitatis
Cæsaraugustæ olim Decreti ordinario
interprete, nunc Canonico Me-
trop. Sedis Cæsaraugustæ.

*Accedit breue MEMORIALE sciendorum à
Clericis, & Confessarijs, editum iussu Ill. S. R. S.*

Reuer. D. ALEXANDRI S. R. E. Card.

LVDOVISII, Arch. Bonon. qui postea
fuit Papa Gregorius XV

*Commissarius Cameræ
Ludovicus de
Montis Præ
Causus in
vniuersitate
S. Hieronymi
ad Varsavianam*

COLONIÆ, Apud Ioannem Kinckium,
sub Monocerote.

Anno M. DC. XXIX.

Licen

E Go Io.
gregati
cinonenfis
ralis, Illuf
Manriquez
poff. Arch
gis Cathol
vt imprim
NANDORV
additionib
TINO CA
Cæfar Aug
trinam vt
Ecclefiafti
ææ fidei co
bus. Da
I. die Aug

Bien. A. I. 3

Licentia & Approbatio.

EGO IOANNES SENTIS Prior Congregationis S. Annæ ciuitatis Barcinonensis, & Vicarius in Spirit. generalis, Illustris. Excellentis. Don Petri Manriquez Dei gratia & S. Sedis Apost. Archiepisc. CæsarAugustani, Regis Catholici Consiliarii, &c. concedo vt imprimatur ITINERARIUM ORDINANDORVM iam quinto editum cum additionibus, auctore R. D. Doct MARTINO CARILLO, Canonico Ecclesiæ CæsarAugustanæ, quod contineat doctrinam vtilem valde pro instructione Ecclesiasticorum, & nihil orthodoxæ fidei contrarium, aut bonis moribus. Datæ in vrbe CæsarAugustana 1. die Augusti 1614.

*D. Io: Sentis
Vicarius generalis.*

*Antonius Caporta
Notarius.*

Sesse Regens.

* 2

IN.

INDEX CAPITVM EXA-
minis siue Itinerarij ordi-
nandorum,

SECTIONIS PRIMÆ

- Cap. 1. De fide & symbolo fidei, pag. 6
Cap. 2. De spe & Oratione, pag. 13
Cap. 3. De Charitate, pag. 18
Cap. 4. De officijs Iustitiæ Christianæ, &
primo de peccatis, pag. 22
Cap. 5. De bonis operibus, pag. 26

SECTIONIS SECUNDÆ

- Cap. 1. De scrutinio in ordine faciendo,
pag. 30.
Cap. 2. Qui prohibeantur ordinari,
pag. 31.
Cap. 3. De Qualitatibus ordinandorum,
pag. 39.
Cap. 4. De Corpore vitiatæ, pag. 45
Cap. 5. De Scientia & Examine ordi-
nandorum, pag. 49
Cap. 6. Animadversiones circa ordinan-
tem & ordinatum. pag. 53

SECTIONIS TERTIÆ

- Cap. 1. De septem Ecclesiæ sacramentis,
pag. 55.
De sacramento Bâptismi pag. 64
De Materia sacramenti Ba-
ptismi, pag. 66
De forma, pag. 68
De

Cap. 2.

Cap. 3.

I N D E X.

De Ministro, pag. 70

De Effectu sacramenti Baptismi, pag. 71

De ritibus & alijs in Baptismo requisitis, pag. 73

De patrino Baptismi, & spiritali cognatione, pag. 76

Cap. 2. De sacramento Confirmationis, pag. 77.

Cap. 3. De sacramento Pœnitentiæ, pag. 81.

De institutione & necessitate sacramenti pœnitentiæ, p. 82

De materia sacramenti pœnitentiæ, pag. 83

De forma sacramenti pœnitentiæ, pag. 84

De Ministerio, pag. 85

De partibus Sacramenti pœnitentiæ, pag. 86

De Contritione, pag. 87

De Confessione, pag. 88.

De satisfactione, pag. 92

De Indulgentijs, pag. 92

De Purgatorio, pag. 97

De effectu sacramenti pœnitentiæ, pag. 99

De suscipientibus hoc sacramentum, pag. 100

I N D E X.

- De Præcepto pœnitentiæ, p. 108
De Formâ Absoluendi à
peccatis. pag. 101
Cap. 4. De Sacramento Eucharistia,
pag. 102.
De Institutione & necessitate
sacramenti Eucharistia, p. 105
De Materia huius Sacra-
menti, pag. 106
De firmâ sacramenti Eu-
charistia, pag. 109
De ministro huius sacra-
menti, III
Qua in hoc sacramento præ-
cipua mysteria continentur.
pag. 113.
Aliquorum dubiorum hypo-
thesis, pag. 115
De suscipientibus Eucharis-
tiam. pag. 119
De sacrificio Missæ. pag. 121
De requisitis ad Missam.
pag. 12
De Mysterijs quæ in Missâ
aguntur, pag. 16
De præparatione sacerdotum
volentium celebrare, p. 130
De Effectu & fructu sacra-
menti Eucharistia, pag. 133.
Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 6.

Cap. 7.

I N D E X.

Cap. 5.	De sacramento Extremae Unctio- nis,	pag. 134
Cap. 6.	De Sacramento Ordinis,	pag. 139
	De Instit. sacramenti Ordi- nis,	pag. 140
	De Materia & forma sacra- menti Ordinis,	pag. 141
	De Ministro huius sacra- menti,	pag. 142
	De Effectu sacramenti Ordi- nis,	pag. 143
	De Numero Ordinis,	p. 144
	De Ostiario,	pag. 146
	De Lectore,	pag. 147
	De Exorcista,	pag. 149
	De Acolito,	pag. 150
	De Subdiacono,	pag. 151
	De Diacono,	pag. 152
	De Presbytero,	pag. 153
Cap. 7.	De sacramento Matrimonij,	pag. 155.
	De Sponsalibus,	pag. 156
	De Institutione sacramenti Matrimonij,	pag. 162
	De Materia & Forma,	pag. 162
	De Ministro sacramenti Ma- trimonij,	pag. 163
	De Effectu,	pag. 164

* 4 De

I N D E X.

De Impedimentis Matrimumij, pag. 164

SECTIONIS QUARTÆ

Cap. 1. De Ecclesiasticis Censuris, pag. 176.

De Excommunicatione, pag. 183

Quis possit excommunicare, pag. 184.

Quis possit excommunicari, pag. 185.

De Effectu Excommunicationis, pag. 186.

De communicatione cum excommunicato, pag. 189.

De Excommunicatione minori, pag. 192.

De causa & forma Excommunicationis, pag. 193.

De Absolutione ab excommunicatione, pag. 195.

Cap. 2. De Interdicto, pag. 197

Quis, cur, quomodo potest interdiceri & interdici, pag. 199

Quae prohibentur vel conceduntur tempore interdicti, pag. 203

Cap. 3. De suspensione, pag. 206

In quibus conveniant excommunicatio suspensio, & interdictum, pag. 210.

Cap.

I N D E X.

- Cap. 4. De Irregularitate. pag. 212
 De Bigamia & alijs irregulari-
 tatibus, pag. 214
 Cap. 5. De cessatione à Divinis, pag. 219
 Cap. 6. De alijs partibus Ecclesiasticis, p. 219

SECTIONIS QUINTÆ

- Cap. 1. De Simonia, pag. 222
 Quot. modis simonia contraha-
 tur, pag. 227
 Cap. 2. De prohibitione simonia, & simo-
 niacorum panis, pag. 232
 Cap. 3. De simonia restitutione, pag. 235
 Cap. 4. Quando sit licitum, temporalia
 pro spiritualibus recipere, p. 237

SECTIONIS SEXTÆ.

- De horis Canonicis, pag. 242
 De Institutione, numero, &
 partibus horarum Canoni-
 carum, pag. 243
 Qui teneantur ad horas Ca-
 nonicas, pag. 253
 De pœna negligentium horas
 Canonicas, pag. 256
 Modus psallendi & legendi
 horas Canonicas, pag. 258

SECTIONIS SEPTIMÆ.

- De Privilegijs Clericorum, p. 266

SECTIONIS OCTAVÆ.

- De Usuris, pag. 275
 Cap.

I N D E X.

- Cap. 1. *De Usura Essentia,* pag. 275
Cap. 2. *Quando liceat ultra sortem quid
recipere,* pag. 281
Cap. 3. *De Usurariorum pœnis,* pag. 287

SECTIONIS NONÆ.

- De Voto,* pag. 291
Quot modis votum diuidatur. pag. 295
Quot modis vota dissoluantur, pag. 298
Notabilia de voto, pag. 299

SECTIONIS DECIMÆ

- De Haresi,* pag. 301

MEMORIALE SCIENDORUM
à CLERICIS.

*Summa omnium sciendorum à
Clericis.*

- Cap. 1. *De impedimentis Ordinum.*
Cap. 2. *De Censura.*
Cap. 3. *De Irregularitate.*
Cap. 4. *De praeceptis seruandis à Clericis.*

MEMORIALE SCIENDORUM
à CONFESSARIIS.

Memo-

I N D E X.

Memorialis sciendorum à Confessa-
rijs Index, & summa brevis per
Interrogationes & Responiones.

Summa omnium qua requiruntur
in Sacramento Pœnitentiæ, tum
ex parte Ministri, tum ex parte
Pœnitentis.

- Cap. 1. De forma Sacramenti Pœniten-
tiæ, & eius annexis.
- Cap. 2. De materia huius Sacramenti.
- Cap. 3. De Contritione.
- Cap. 4. De Confessione.
- Cap. 5. De Satisfactione.
- Cap. 6. De annexis materia Sacramenti
Pœnitentiæ.
- Cap. 7. De centum casibus obligantibus
ad restitutionem. qui reuocati
sunt ad 20. manus, &c.

EX LIBRO R. P. GISBERTI
TISCHEVICHAVII, è Soc. Iesu, de vita, moribus & officiis Ecclesiasticis. cap. 4. lib. I.

De Clerici perfectione ex nomine & primario instituto.

Docet id S. Hieronym. epistola 2. ad Nepot. cap. 5. & habetur 12. q. 1. cap. 4. Clericus, inquit, qui Christi seruit Ecclesie, interpreter primū vocabulū suū, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur, si enim κληρος græcè, fors latinè appellatur: propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus fors, id est, pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominū partem habet: talem se exhibere debet, vt & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit Psalm. 15. vers. 5. Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere potest. Quod si aliud quippiam habuerit præter Dominum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem: cum istis partibus, Dominus pars eius fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis eius.

nom

non a
sed q
decin
tione
sticun
cem n
& re
bo, i
quæ r
culi i
habea
pisti.
dum
eis:
nach
rici q
paup
diabo
Eccle
anre
senten
ab Ecc
bus te
6. v. 8
um in
lutem
B. Hie
& ipse
cap. 2.
Cui D

non accipio partes inter cæteras tribus,
sed quasi Leuita & Sacerdos uiuo de
decimis, & altari seruiens, altaris obla-
tione sustentor, habens victum. & ve-
stitium, his contentus ero, & nudam cru-
cem nudus sequar. Obsecro itaque te
& repetens iterum iterumque mone-
bo, ne officium clericatus genus anti-
quæ militiæ putes, id est, ne lucra sæ-
culi in Christi quæras militia: ne plus
habeas, quam quando clericus esse cœ-
pisti. & dicatur tibi (*Hieron. 12. secun-
dum 70.*) Cleri eorum non proderunt
eis: Nonnulli enim sunt ditiores mo-
nachi, quam fuerant sæculares, & Cle-
rici qui possideant opes sub Christo
paupere, quas sub locuplete & fallace
diabolo non habuerunt, ut suspiret eos
Ecclesia diuites, quos mundus tenuit
ante mendicos. *Ergo ex S. Hieronymi
sententia veri perfectique Clerici sunt, qui
ab Ecclesia habentes alimenta, & qui-
bus tegantur, his contenti sunt. r. Tom.
6. v. 8. & omne tempus studiumque su-
um in diuinum cultum ac proximorum sa-
lutem conferunt. Consentit prorsus cum
B. Hieronymo D. Ambrosius Episcopus
& ipse Ecclesia Doctor l. de fuga Sæculi
cap. 2. & habetur 12. quæst. 1. cap. 6.
Cui Deus, inquit, portio est, nihil de-
bet.*

bet curare nisi Deum, ne alterius im-
pediatur necessitatis munere. Quod
enim ad alia officia confertur, hoc re-
ligionis cultui, atque huic nostro offi-
cio decerpitur. Hæc enim vera est Sa-
cerdotis faga, abdicatio domesticorum,
& quædam alienatio carissimorum,
vt suis se abneget, qui seruire
Deo gestit. Fugitans est suorum, sa-
cri altaris eius minister: vnde Domi-
nus quasi princeps sacerdotum for-
mam Leuitis in Euangelio dans suo,
dixit Matth. 12. vers. 48. Quæ est
mater mea, aut qui sunt fratres mei?
Hoc est, non agnosco matrem, non
recognosco fratres, ignoro proximos.
Mater mea & fratres mei ij sunt, qui
audiunt verbum Dei & faciunt: solum
ergo verbum Dei nouit minister, cum
eos nouit, in quibus operatur verbum
Dei. *Cum his & congruit Sanctus Isido-
rus Hispalensis Episcopus l. 2. de ecclesiasti-
cis officijs cap. 1. Oportet, inquit, qui
Deum hæreditate possident, absque vl-
lo impedimento sæculi, Deo seruire
studeant, & pauperes spiritu esse con-
tendant, vt congruè illud Psalmistæ
dicere possint: Dominus pars hæredi-
tatis meæ. S. Epiph. ad Ioannem Ie-
rosolymitanum Episcopum, in eo omnes
mones*

mones

nos,

non

mand

ligent

Et p

Iuone

lectore

estis,

velle

uistis.

duxere

dictus

Christi

v. 44.

bant,

comm

tias v

nibus

Ex

326. v

sanctus

clericus

Sacra

rum i

menta

seuera

ter &

14. 2.

men

monet ex nomine Clericos: oportebat nos, dilectissime, Clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei, & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimur.

Et paulo post de nomine Canonici, ex S. Iuone Carnotensi Episcopo, decretorum collectore, Epist. 202. Canonici appellati estis, quod Canonicas regulas vos velle obseruare cæteris arctius deuouistis. Hi Canonici olim Apostolicam duxere vitam, unde & Apostolicus ordo dictus est. Seruabant enim quod primi Christiani, de quibus S. Lucas Actor. 2. v. 44. & 45. Omnes etiam qui credebant, erant pariter & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus prout cuique opus erat.

Ex libr. 3. cap. 1. de perfect. virt. pag. 326. vult Apostolus Tit. 1. v. 8. Ut sit sanctus, id est, purus, innocens, honestus clericus, quam sanctitatem in Ordinis Sacramento accipiunt, gratiam nimirum iustificantem, & ea à Deo adiumenta, quibus & in gratia eadem perseuerare, & Ecclesiæ munia ritè decenter & sanctè obire possit. 1. Tim. 4. v. 14. 2. Tim. 1. v. 7. vbi Theodoret. Oecumen. Theophyl. clarissime pronunciant:

in Ordinatione S. Spiritus dari gratiam
quæ piis studiis & oratione fouenda sit,
sicut oleo fouetur ignis, &c.

S. Paulus Apostolus 2. Tim. 1. v. 6. 7.
Propter quam causam admoneo te, vt
resuscites gratiam Dei, quæ est in te
per impositionem manuum mearum.
Non enim dedit nobis spiritum timo-
ris, sed virtutis & dilectionis & sobrie-
tatis.

*Plura vide de Sacerdotij dignitate, In-
struct. & virtutibus, &c. in libro R. P.
Schenichauj, è Soc. Iesu.*

*Ritus deuote celebrandi & Meditationes
pro Sacerdotibus, ante & post missam, &c.
habes in directorio Sacerdotali edito Colo-
nia.*

IT

O

S E

riandi
stendit:
eò tenda
altaris
vnigenitu
tri, pro sa
stimatur
Presbyter
vero de su
cerdotes,
præstante
esse decea

IT I N E R A R I I
O R D I N A N D O -
R V M .

S E C T I O P R I M A .

 VIBVS Virtutum
ornamentis, quae
gloria integritatis,
& famæ, præstare
debeant sacris ini-
tiandi, tanti officij celsitudo o-
stendit: cum Sacerdotij institutio
eò tendat, vt conficiendi sacrificiũ
altaris potestatem habeat: in quo
vniigenitus Dei filius, æterno Pa-
tri, pro salute humani generis vi-
sistatur. *can. perfectis, versic. ad
Presbyterum. 25. distin. cap. 1. §. vna
vero de summa Trin.* Inde fit, vt Sa-
cerdotes, & dignitate, & doctrina
præstantes, & virtute spectabiles
esse deceat: & sicut igne aurum pu-
rum

rum, & purgatum manere palam est: ita virtute, & doctrina purgatos Ecclesia desiderat Sacerdotes, *can. de ijs. 28. distin. 6. & purgabit. 50. dist. can. 0. Propheta. 80. can. Sacerdotes. 90. cum 2. seqq. & can. neq₃ potest. 95. l. 9. 1. can. 1. S. Sacerdos itaq₃ de pœnit. dist. 6.* Ac proinde plurima conuenire ad suscipiēdos sacros ordines sancti Patres decreuerunt, & relictis antiquorum, & veterum exemplaribus, docet D. Paulus, *1. ad. Timoth. 3. & 5.* & Leo Papa primus, *Epistola 81. can. hi quoscumque 44. 1. quest. 1. can. si qui 81. distin.* & in Constantinopolitana Synodo, *can. 33.* Item Innocentij tertij extat determinatio. refertur *rot. tit. de scrutinio in ord. facien.* Concilij Nannetensis eadem ferme mens fuit: vt quando Episcopus ordinationes suas facere disponit, eligere debeat Sacerdotes & alios prudentes viros, gnaros diuinæ legis exercitatoſq; in sanctionibus ecclesiasticis; qui ordinando

rum

rum
instit
sint, an
cti in l
ter in
firmit
determ
no plu
ta est,
Sess. 23.
statue
Eliber
ran. & r
distin.
de arat
etiam n
doctrin
torum i
mus, vt
calem
conijs co
ratio ord
planam i
primo de
te, & c

rum vitam, genus, patriam, ætatē,
 institutionem, locum vbi educati
 sint, an sint bene literati, & instru-
 cti in lege Dei, ante omnia diligen-
 ter inuestigent, an fidem catholicā
 firmiter teneant. Cuius Concilij
 determinatio, non solum à Gratia-
 no pluribus sui Decreti locis rela-
 ta est, verum etiam à Concil. Trid.
Sess. 23. cap. 7. renouata. Idem etiam
 statuerunt Concil. Carthaginense,
 Eliberitanum, Toletanum, Late-
 ran. & referuntur à Gratiano à 24.
*distin. vsq. ad ceterisimam & tot. tit.
 de atar. & qualit. ordin. extra.* Idē
 etiam nos in hoc Itinerario, iuxta
 doctrinam supradictorum decre-
 torum in vnum redigere curauim-
 us, vt sic ad dignitatem sacerdo-
 talem (non satis laudibus & præ-
 conijs commendatam) hoc Itine-
 rario ordinandi ducti, facilem ac
 planam inuenire queant viam. Et
 primo de Fide, Spe, & Charita-
 te, & officijs iustitiæ sequen-
 tia notent.

CAP. I. DE FIDE, ET
Symbolo Fidei.

Heb. 11.

Redere imprimis oportet accedentem ad Deum (inquit Apostolus) qui ergo ad altaris ministeria incedit properare, ac ad Domini patrem seu sortem accedere; ante omnia opus est, ut fidem catholicam teneat.

Fidei definitio.

Fides ianua nostrae salutis, sine qua Deus inuenire, & inuocare, Deo seruire, & placere, nullus in hac mortali vita potest, est donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur omnibus, quae Deus reuelauit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit, siue scripta illa sint, siue non: cuiusmodi sunt, Deum esse eternum, & unum, ex nihilo creatum mundum, Deum factum esse hominem, & id genus alia religionis nostrae veneranda mysteria quae diuinitus sunt reuelata (non humani sensus captu comprehendi aut percipi possunt) non enim spectat fides naturae ordinem, sed virtute & auctori-

tate

care diu
habent
tem, qu
quam, n
maximè
uitatem
in obseq
est d flic
verbum
lumen d
dament
Fides
licet inf
quæ à D
sentiend
Acquisit
cationem
per visa
plex est
exerit, &
tualis, q
eo, & ten
fides hab
Fides
mis, & al
mortua s
operibus
qui est in
D. Jacob

rate diuina nititur : illud planè certū habens, summam æternamq; veritatem, quæ Deus est, nec falli posse vquam, nec fallere. Quamobrem id ei maximè proprium est, vt in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi, apud quem nō est difficile, nec impossibile omne verbum. Hæc fides D. Chrysof. teste, 10. lumen est animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ.

Fides autem nostra duplex est, scilicet infusa, & acquisita. Infusa est, quæ à Deo infunditur homini ad assentiendum his quæ credenda sunt. Acquisita autem est, quæ post iustificationem, vel per audium verbi, vel per visa miracula augetur. Item duplex est fides. Actualis, quæ scilicet se exerit, & exercet, vel ostendit. Habitualis, quæ non se exerit, nisi pro loco, & tempore; vt in dormiente est fides habitualis, sed non actualis.

Fides alia est mortua, siue informis, & alia viuua siue formata. Fides mortua siue informis, est quæ bonis operibus destituitur: quam habet ille qui est in peccato, & de hac loquitur D. Iacobus dicens: fides si non ha-

Jacobi 2. beat opera, mortua est, *ter. in cano
si enim. 40 circa med. de penit. distin. 2.*

Fides viua seu formata est, quæ
ornata est charitate, & quasi amictu
bonorum operum vestita, de qua in-

Alia vi- bonorum operum vestita, de qua in-
na, telligitur illud Apostoli: *In Christo Ie-*
seu for- *su neq; circumcisio aliquid valet, neq;*
mata. *præputium: sed fides qua per charitatem*
Ad Gal. operatur.

5. Summa fidei est symbolum Apo-
Summa stolorum, quia cum Apostoli manda-
fidei. tam accepissent, vt in vniuersum
Matt. 28. mundum proficiscerentur, & Euan-
Marc. 12. gelium prædicarent omni creaturæ,
Christianæ fidei formulam compos-
uerunt: vt id ipsum omnes sentirent,
discerent & crederent, & ideo dicitur
symbolū, id est, collatū & congrega-
tum, quia ex varijs sententijs, quas
singuli Apostoli in cōmune contule-
runt, constatū fuit, & cōgestum, vt
ait Catechil. Rom. *cap. 1. nu. 2. § 3. 1.*
par. quæ sunt duodecim, iuxta nume-
rum duodecim Apostolorum.

S. P E T R V S.

Symbolū 1 Credo in Deum Patrem omnipo-
Apostolo- tentem, creatorem cæli & terræ.
rum.

S. I A C O B V S M A I O R.

2 Et in Iesum Christum filium eius
vnicum

SECT. I. CAP. I.

unicum Dominum nostrum.

S. IOANNES EVANGEL.

3 Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

S. ANDREAS.

4 Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

S. PHILIPPVS.

5 Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

S. THOMAS.

6. Ascendit ad cœlos. sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

S. BARTHOLOMÆVS.

7. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos

S. MATTHÆVS.

8. Credo in Spiritum Sanctum.

S. IACOBVS MINOR.

9. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Sanctorum communionem.

S. SIMON.

10 Remissionem peccatorum,

S. IVDAS THADÆVS.

11. Carnis resurrectionem.

S. MATHIAS.

12 Vitam æternam. Amen.

Qui omnes à Catechismo Romanissimè explicantur, & breuifus ab

*Deus
quid est.*

Azor. lib. 8. cap. 5. Sicut nemo unquam vidit Deum, sic nemo diuinam eius naturam satis explicare potest, in genere tamen, Deus est æterna illa mens, vel substantia spiritualis, qua nihil esse potest nec maius, nec sapientius nec melius; sine initio, sine fine, simplex, sine vlla admixtione, inuisibilis, inestimabilis, quæ est ipsū esse. Potest tamen ænigmaticè sic definiri, Deus est spiritus, essentia inuisibilis, omni creaturæ incomprehensibilis: totam vitam, totam sapientiam, totam æternitatem simul essentialiter possidens: idem ipsa sapientia, ipsa veritas, ipsa iustitia, ipsa æternitas existens, omnem creaturam in se continens.

*Deus in
quib. est?
Acto. 17.*

Deus est secundum essentiam, presentiam & potentiam vbique & in omnibus creaturis: in ipso enim omnia viuunt, mouentur, & sunt. Secundum gratiam autem est in solis electis. *Si quis diligit me, inquit, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum. Et ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Huiusmodi enim homines sunt templum Spiritus sancti.

Ioan. 14.

1. Cor. 6.

Non

Non solum quæ in symbolo traduntur credenda, & aperte profiterenda sunt sed etiam illa, quæ simul uniuersa Scriptura diuina seu Canonica complectitur, & quæ partim ex symboli articulis, partim ex scripturis eiusdem, velut fontibus rite deducuntur, & quæ Spiritus sanctus credenda nobis reuelat pronunciatque per Ecclesiam.

Circa hæc omnia fides Christiana versatur: cum recta fidei regula sit Christi fidem atque Ecclesie auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac firmum tenere, quod Ecclesie Catholice Pastores atque doctores credendum definitur. Cæterum si quis Ecclesiam non audierit sit tibi (inquit Christus) sicut ethnicus, & publicanus: non enim habebit Deum Patrem qui Ecclesiam noluerit habere matrem, ut ait Catechis. Concil. Colonienf. de symbol. fid. in princ.

Ecclesia est omnium Christi fidei atque doctrinam Profitentium congregatio, quæ sub vno post Christum capite, & pastore, in terris gubernatur: cuius sunt due partes, vna est militans, & altera triumphans, Ecclesia

Quæ item credenda sunt?

Recta fidei regula.

Matth. 18.

Ecclesia quid?

Triumphans.

Militās.

*Qui sunt
ab eccle-
sia alie-
ni:*

*Nomina
ecclesie.*

triumphans, est cœtus ille clarissimus, & felicissimus, beatorum spirituum, qui de mundo, & carne, & nequissimo dæmone triumphantes, æterna beatitudine fruuntur. Ecclesia militans vocatur, quia in ea viventibus adhuc cum immanissimis hostibus, mundo, carne, & sathana perpetuum est bellum. ut ait Catechis. Rom. .i. par. cap. 10. num. 5.

Ab hac Catholica Ecclesia reputantur alieni, primùm Judæi & infideles, atq; omnes à fide apostatę, hæretici, ij scilicet qui (cum baptizati sint) contra catholicam fidem cum pertinacia tventur errorem. Præterea schismatici, qui à pace & vnitate catholica ipsi se segregant. Postremò, qui à communione sanctorum, à participatione sacramentorũ, & ab Ecclesię suffragijs, diuinisq; officijs, per ecclesiasticam potestatem, legitimè excluduntur qui excommunicati dicuntur. Qui omnes nisi resipiscant & conuertantur, morti perpetuę, & Sathanę sunt traditi.

Hęcq; nostra catholica ecclesia varijs nominibus decoratur ac illustratur. Dicitur enim virgo & mater, ma-

SECTION. I. CAP. 2. 19

ter se. est prole, & virgo castitate: par-
turit enim nos virgo, non viro plena
sed Spiritu sancto; non cum dolore
membrorum, sed cum gaudio Ange-
lorum: est etiam terra lacte & melle
mans: arca Noe: columba: Domus
Dei: magna familia: cauis: tubus ar-
dens, & non comburens; & petra fir-
ma. Hęc deniq; nostra ecclesia fuit in
primordijs mundi desponsata, in pa-
radiso præfigurata, in diluuiio annun-
ciata, per legem vocata. Plura de eius
laudibus, excellentia & potestate re-
fert Turrecrem. in sum. de eccles.

CAP. II. DE SPE, ET

Oratione.

Spes est virtus diuinitus infusa,
per quam certa cum fiducia no- *Spes*
stræ salutis, & æternæ vitæ bona *quid?*
expectantur.

Desideranda sunt præcipuè bona
illa regni cœlestis, quæ nos verè bea- *Qua de-*
tos faciunt; generatim autem, quæ *sideran-*
cunq; rectè desiderantur, vel per un- *da?*
tur à Deo: in eum modum scilicet,
quem dominica nobis commendat
oratio.

Summa orationis Dominicæ,
est formulam absolutam continere,

A 7 non

*Qua est
summa
orationis
domini-
ca?*

non solum orandi ac postulandi bona, verum etiam deprecandi, ac fugiendi mala quaelibet. Inter bona vero primum est illud expetendum, ut Pater celestis ab omnibus semper & ubique glorificetur: deinde vero, ut illius regni participes efficiamur: tum ut ea nobis media suppetant, quibus ad regnum Dei commodè peruenitur: ut est, ex parte animæ quidem nostræ, voluntati diuinæ nos conformare; ex parte vero corporis, victum habere necessarium. Adduntur secundo loco, quæ ad mala depellenda ritè postulantur, in primis quidem ut absint peccata bonorum omnium corruptelæ: tentationes itidem quæ nos ad peccata impellunt, ac pertrahunt: ad extremum vero deprecamur, à calamitatibus siue præsentis, siue futuræ vitæ liberari.

*Oratio
quid?*

Oratio est, pius nostræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter quæcunq; sunt nobis aut alijs salutaria. Modum orandi, & formulam salutarem Christus præscripsit, oratione Dominica, quam ipse Dominus, & magister noster, ore sacrosancto suo tradidit.

SECTION. 2. CAP. 2. 15

didit, dicendo: sic ergo vos orabit. *Matth.*

1. Pater noster, qui es in cœlis: sanctificetur nomen tuum.
2. Adueniat regnum tuum.
3. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.
4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
6. Et ne nos inducas in tentationem.
7. Sed libera nos a malo. Amen.

*Oratio
Domini-
ca.*

Oratio primò ad Deum dirigitur; verùm ad Deiparam semperque Virginem Mariam, & ad Sanctos, non nisi vt precibus & meritis ipsorum exaudiamur à Deo. Concil. Trid. sess. 23. de inuocat. & vener. Sanctor. Deiparæ Virgini salutationem Angelicam recitamus hoc modo:

Aue Maria, gratia plena, Dominus *Angelica* tecum benedicta tu in mulieribus & *salutatio*. benedictus fructus ventris tui Iesus. *Luc. I.*
 Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis Peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ. Amen.

His

His verbis admonemur summi beneficij, quod per Mariam Deiparā aternus pater inchoare voluit in Christo: & mundo ad redimendum genus humanum exhibere. Quare post pia vota, quę in Oratione Dominica Deo commendauimus, hic acceptę per Christum gratię memoręs, non modò Christi matrem, sed etiam Deum Patrem in eadem Deipara Virgine laudamus.

*Quę fru-
ctum ex
salutatio-
ne Angel.
consequi-
mur?*

*Oratio
duplex.*

Oratio est duplex, scilicet communis, & singularis: oratio communis est illa, quę per ministros ecclesię in persona totius fidelis populi Deo offertur: singularis verò est illa, quę offertur à singulari persona per se, siue per alios.

*Orationis
vis.
Iacob. 5.*

Orationis vis & fructus exemplis sacre Scripturę comprobatur. Iacobus Apostolus, vt orationis virtutē explicaret exemplo, ita scripsit: Elias homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursum

ora,

orauit, & cœlum dedit pluuiam, &
 terra dedit fructum suum. Orante *Exod. 7°*
 Moyse & Samuele, vincuntur à *1. Reg. 7°*
 Judæis hostes Amalechitæ, atque *Hiere. 33°*
 Philisthæi. Orans Hieremias, con- *Dan. 3°*
 fortatur in carcere, Orans Dani *Luc. 23°*
 el, inter Leones exultat. Orantes *Dan. 13°*
 tres pueri, in fornace triumphant. *Actor. 7°*
 Orans de cruce latro, inuenit pa-
 radisum. Susanna per orationem
 inter senes se falsò accusantes, de-
 fenditur. Stephanus orans, in cœ-
 lum suscipitur & inter lapidantes
 pro Saulo exauditur, Quibus ex
 emplis fructus orationis ostenditur; *1. Thef. 5°*
 & ideo Apostolica Scriptura cohort-
 atur: Sine intermissione orate in *Iacob. 5°*
 omnibus gratias agite. Et rursus:
 Orate pro inuicem, vt saluemini, *1. Ioan. 5°*
 multum enim valet deprecatio iusti
 assidua. Item, hæc est fiducia, quam
 habemus ad Deum, quia quodcun- *1. Ioan. 5°*
 que petierimus, secundum volun-
 tatem eius, audit nos. præterea, qui
 scit fratrem suum peccare pecca-
 tum, non ad mortem, petat, &
 dabitur ei vita.

Habetque oratio Dei Promis-
 sionem

*Oratio
nis fructus*
Mar. II.

Matth.
7.

sonem frequentem plenam consolationis, atque suauitatis: dico vobis (inquit ipsa veritas Christus) omnia quaecumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & euenient vobis. Et rursus: petite, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit; accipit, & qui quærit, inuenit; & pulsanti aperietur.

CAP. III. DE CHARITATE.

*Charitas
quid?*

Charitas est infusa à Deo virtus, quâ Deus propter se diligitur, proximus autem propter Deum.

*Charitatis
præcepta.*

Præcepta charitatis sunt duo: diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis verbis tuis: hoc est primum & maximum mandatum. Secundum verò simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum. In his præceptis vniuersa lex pendet, & Prophetarum,

i. Ioans 5.

Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: mandata eius grauiam non sunt; plenitudo legis est dile-

dilectio, & finis præcepti est charitas

Charitas proximi patiens est, benigna est, charitas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua non irritatur, non cogitat malum, sunt, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Charitas proximi.
1. Cor. 13.

Et si duo sunt charitatis præcepta, in quibus plenitudo legis versatur: tamen præcepta Decalogi idcirco adijciuntur ut perspicuè intelligantur quæ ad charitatē, tum Deo, tum proximo exhibendā pertinent: quæ sunt decem:

Præcepta decalogi.

1. Ego sum Dominus Deus tuus.
Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile ut adores illud.
- 2 Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.
- 3 Memento ut diem Sabbati sanctifices.
- 4 Honora patrem tuum & matrem tuam ut sis longæuus super terram, quam

- quã Dominus Deus tuus dabit tibi.
 5. Non occides.
 6. Non mœchaberis.
 7. Non furtum facies.
 8. Non loqueris contra proximũ
 tuum falsum testimonium.
 9. Non concupifces vxorem pro-
 ximi tui.
 10. Non domum, non agrum, non
 seruum, non ancillam, non bouem
 non asinum, & vniuersa quæ illius
 sunt.

*Præcepta
Affirma-
tiua.* Ex quibus præceptis alia sunt Af-
 firmatiua, alia Negatiua; præceptum
 affirmatiuum est, ordinans id, quod
 debet fieri & semper obligat, id est,
 omni tempore, sed non ad semper: vt
 homo semper est obligatus ad hono-
 randum parentes, sed non ad sem-
 per, sed dum occurrit *opportunitas*,
 & causa postulat.

*Negati-
ua.* Præceptum negatiuum est illud,
 quod prohibet, quod non debet
 fieri, & obligat semper, & ad semper,
 vt non mœchaberis.

*Summa
præcepto-
rum.* Summa omnium præceptorum
 hæc est: quod tibi non vis fieri,
 alteri ne feceris: omnia verò quæ-
 cunque vultis vt faciãt vobis homi-
 nes.

Matth. 7.

nes, & vos facite illis: hæc est enim
lex & Prophetæ.

Sunt etiam præter decalogi, alia
Ecclesiæ præcepta, cui veluti sanctif- *Ecclesia*
simæ matri sponsæ quæ Christi, aures *præcepta.*
& mentes præbere catholici filij om-
nes debemus, quæ sunt quinque
principalia.

1. Statutos ecclesiæ festos dies ce-
lebrato, & sacrum Missæ officium
diebus festis reuenter audito, *can.*
Missas 64. can. qui die solemni. 60. can.
omnes fideles. 62. de consecr. distin. 1.

2. Indicta certis diebus ieiunia, & à
quibusdam cibis abstinentiam ob-
seruato. *tit. de obseruat. ieiun. ex-*
tra.

3. Peccata tua, Sacerdoti proprio,
aut alteri cum eius facultate, singu-
lis annis confiteor. *cap. omnis utrius-*
que sexus, de pœnit. & remiss. Concil.
Trid. Sess. 14. cap. 5.

4. Sacrosanctam Eucharistiam, vt
minimum semel in anno, idque
circa festum Paschæ sumito. *c.*
omnis 12. de pœnit. & remiss. can. &
si non frequentius, 10. de consec. distin.

2. *Concil. Trident. Sess. 13. can. 9. de SS-*
Euchar. sacram. 5. Decimas & primi-
tias

tias frugum tuarum , libenter per-
soluito. *cap. tua 25. cap. in aliquibus 32.*
de decimis.

*Quem
fructum
adfert
horū præ-
ceptorum
observa-
tio.*

Hæc & eiusmodi reliqua præcep-
ta, & instituta Ecclesiæ tot seculis re-
cepta, magnoque piorum consensu,
& usu confirmata, pietati atque ra-
tioni valde consentanea, insignes ad-
ferunt commoditates. Quippe quæ
fidei, humilitati, & obedientiæ Chri-
stianæ salutaria sunt exercitia: hone-
stam disciplinam, & concordiam
popularem promouent: Religionis
pulchra extant symbola, notæque &
indicia interioris nostræ pietatis.

CAP. IIII. DE OFFICIIS
iustitiæ Christianæ, & primò
de peccatis.

*Officia
iustitiæ
Christia-
na.
Isaia 1.
Peccatū
duplex.*

DVO sunt officia iustitiæ Chri-
stianæ: declinare à malo, siue
à peccato, & facere bonum,
sicut Isaias docet: Quiescite agere
peruersè, discite benefacere.

Peccatum, est duplex, Originale,
& Actuale.

Peccatum Originale est priuatio
iustitiæ originalis debitæ, communi
sanguinis propagatione ab Adamo
deriuata

deriuata. *Azor lib. 4. cap. 26.*

Peccatū

Peccatum Actuale est dictum factum vel concupitum, contra vel præter legem Dei aut Ecclesiæ.

originale.

Actuale.

Peccatum actuale est duplex, mortale & veniale.

Peccatū

mortale.

Peccatum mortale est dictum, factum, vel concupitum, quod lex diuina prohibet fieri in materia notabili.

Peccatū

veniale.

Peccatum veniale, est peccatum actuale, cui venia facillè tribuitur.

Vtrumque peccatum est duplex, commissionis, & omissionis: qui deflectit ad malum peccat commissione; qui verò omittit facere bonum, peccat omissione.

*Commis-
sionis, &
omissionis*

Tribus gradibus ad peccatum deducimur: suggestione, delectatione, consensu, seu deliberata voluntate peccandi.

*Quibus
gradibus
ad pecca-
tum de-
ducimur.*

Effectus peccati, mors est. *Anima enim qua peccauerit, ipsa morietur.* Nihil autem ea morte infelicius, qua homo à sanctorum omnium consortio, ab Angelorum & cœlestiū gaudio, atque ab ipso æterno bono, in cuius cognitione, ac fruitione omnis salus, & perfecta hominis

*Effectus
peccati.*

Execch.

18.

beati.

beatitudo consistit, in æternum se-
paratur. Neque solum à Deo Dei que
gratia & gloria infelix peccator ex-
cluditur; sed præterea etiam in pote-
statem traditur dæmonum, vt cum
his torqueatur. Quapropter tam se-
riò iubet Ecclesiasticus: Quasi a facie
colubri fuge peccata Et senior ille
Tobias: omnibus diebus vitæ tuæ,
ait, in mente habetò Deum; & caue
ne aliquando peccato consentias,
& prætermittas præcepta Domini
Dei nostri.

Eccles. 21.

Tob. 4.

*Peccata
capitalia
quæ*

Peccata capitalia dicuntur illa, ex
quibus veluti è capitibus & fonti-
bus, omnia alia peccata proficiscun-
tur, & ex illis, veluti ex corrupta ra-
dice, pestiferi planè fructus nascun-
tur, & sunt numero septem. Super-
bia, auaritia, luxuria, inuidia, gula,
ira, accedia: Quibus alię septem virtu-
tes aduersantur. Humilitas, largitas,
castitas, benignitas, temperantia, pa-
tientia, deuotio, seu sedula pietas.

*Peccata
in Spiri-
tum San-
ctum*

Peccata in Spiritum sanctum, di-
cuntur ea, quæ sua malitia sic diui-
nam excludunt gratiam, vt neque
in hoc sæculo, nisi ægrè admodum
& difficulter, neque in futuro remit-
tantur

tantur : quæ sunt numero sex. Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitioe peccati, desperatio, agnitæ veritatis impugnatio, fraternæ charitatis inuidia, obstinatio, & impenitentia.

Peccata in cœlum clamantia, sunt quatuor. Homicidium voluntarium, peccatum sodomiticum, oppressio pauperum, viduarum, ac pupillarum, mercedis operariorum defraudatio.

*Peccata
in cœlum
clamantia.*

Peccata aliena dicuntur ea, quæ ab alijs committuntur, sed nobis interrim auctoribus vel adiutoribus, aut saltē non impediētibz, vt idcirco nobis etiam imputentur. Imputanturq; nobis nouem modis. Confilio, iussione, consensu, irritatione, laudatione, seu adulatione, reticētia culpæ alienæ, conniuentia vel indulgentia, rei alienæ participatione, & praua facti alieni defensione.

*Peccata
aliena*

Non satis est christiano malum fugere & à peccato declinare, sed præterea bonum agere & virtutes exercere necesse est, alioquin scienti bonum, & non facienti peccatum est illi.

*Christia-
num
oportet
agere be-
ne.*

B

CAP. ne.

De Bonis operibus.

ra qua?
Tob. 12.
Ieiuniū,
quid?

e. **B**ona opera sunt ea, quibus iustè & piè viuitur in hoc sæculo; & iusti magis iustificantur, & sancti magis sanctificantur. Quæ sunt tria: Ieiunium, eleemosyna seu misericordia, & oratio. De quibus ita legimus: Bona est oratio, cum ieiunio, & eleemosyna. Ieiunium est corporis quædam castigatio, piè suscepta, vt vel caro spiritui subijciatur, vel obedientia exerceatur, vel Dei gratia impetretur.

Ieiuniū
duplex.

Isaia. 58.

Ieiunium est duplex corporale & spirituale. Ieiunium spirituale, est abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi, de quo *Isaia*: nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi? dissolue colligationes impietatis. &c. Et *August.* vocat magnum & generale ieiunium, abstinere ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus sæculi. refertur in *can. ieiunium. 25. de consec. dist. 5.*

Ieiuniū

corporale.

Ieiunium corporale, dicitur, afflictio carnis per subtractionem cibi & po.

& potus, facta secundum institutionem Ecclesiæ.

Elæmosyna est beneficium seu munus quo alterius miseræ, ex no- *Eleemo-*
stro commiserationis affectu subue- *sina.*
nitur.

Elæmosyna alia est corporalis, *Eleemo-*
alia spiritualis; elæmosynæ corpora- *sina alia*
les consistunt in operibus misericor- *corpora-*
diæ corporalibus, quæ sunt septem: *lis, alia*
esuriêtes pascere, potum dare sitien- *spiritua-*
tibus, opetire nudos, captiuos re- *lis.*
dimere, ægrotos inuisere, hospio peregrinos suscipere, mortuos sepelire.

Elæmosynæ verò spirituales consistunt in operibus misericordiæ spiritualibus, quæ sunt septem: Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi Deum orare, consolari mæstos, ferre patienter iniurias, offensam remittere.

Virtus, est bona qualitas mentis, *Virtus*
qua bonè viuatur, qua nullò malè uti- *quidz*
tur, quâ que Deus in nobis operatur.

Virtutes sunt septem, tres Theolo- *Virtutes*
gicæ, & quatuor Cardinales. Theolo- *Theologi-*
gicæ sunt fides, spes, & charitas. *ca.*

Dicuntur Theologicæ, quia à Deo nobis supernaturaliter infunduntur, vel dicuntur theologicæ, id est, diuinæ *θεός*, quod est Deus, *λόγος* quod est sermo, quia proximè tendunt in Deum.

*Virtutes
Cardinales.*

Virtutes Cardinales sunt, prudentia iustitia, temperantia, fortitudo; quæ dicuntur Cardinales, quia tanquam fontes aliarum & cardines omnem honestæ vitæ rationem continent, quibus in Christo consequitur homo vt prouidè, iustè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat ac placeat Deo.

*Dona
Spiritus
sancti.
Isaia. II.*

Dona spiritus sancti sunt septem: Donum sapientiæ, intellectus, consilij, scientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Dei, quæ super Christum requieuisse propheta testatur.

*Fructus
Spiritus
sancti.
Ad Gal.
5.*

Fructus Spiritus sancti à Paulo Apostolo sic enumerantur: charitas, gaudium, pax patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

*Euangelica
beatitudi-
nes.*

Euangelicæ beatitudines dicuntur illæ, propter quas in Euangelio, hi, qui miseri prorsus & infelices videntur,

videntur, beati ac felices pronunciantur. Et sunt octo, quas ita Christus in monte tradidit.

Euangelica beatitudines.

1. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
2. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
3. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.
4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.
6. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
7. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.
8. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Euangelica consilia principalia sunt tria, nimirum paupertas voluntaria: castitas perpetua, & obedientia integra: quæ per euangelium non tanquam ad salutem necessaria, sed veluti suscipientibus magis expedita atque utilia, à Christo non præcipiente quidem, sed consulente proponuntur.

Consilia Euangelica.

*Nouissima
ma ho-
minis.
Eccle. 7.*

Hominiſ nouiſſima dicuntur ea quæ homini ad extremum accidunt: vt mors iudicium, infernus, & cœleſtis gloria. De quibus ita docet Sapientis: in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.

SECTIO II.

DE SCRVTINIO IN
ordine faciendo.

DE Ordinandorum pꝛæſidio examine docet D. Paulus cū inquit:
1. Timo. 3. *Hi probentur primùm & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.* Eiuſdem etiam extat admonitio ad Timotheum Episcopum, diſcipulum ſuum: vt non niſi ideo ordinis Sacramentum miniſtret, & manus citò nemini imponendas aſſerit. Sic antiquitus etiam, diuino præcepto, maculati tam corpore, quàm anima à ſacris arcebantur. Tanti enim officij celſitudo oſtendit, ordinandum omnibus virtutibus præditum, & ab omni ſuſpitione ſceleris immunem.

1. Timot.

5.

Leuit. 21.

Leuit. 25.

mun
niam
iuris
ordi
exan
quan
vni
for. T
23. ca
ratio
Sacr
mus

C
tus
ract
byt.
ordi
pit
nium
func
ædifi
ordi
ordi
D
cedi

munem esse oportere. Verum quoniam episcopalis potestas tantum sibi iuris tribuere nequit, ut debeatur quæ ordinare sine prævio & diligenti examine, uti definitum extat in *c. quandocumq.* 2. *cc. seqq.* 24. *distin. cap. unic. de scrutinio,* & *Concil. 7. de refor. Trid. Sess. 14. c. 3. de refor. & Sess. 23. cap. ideo* diligentem illam præparationem, quæ accedentibus ad hoc Sacramentum requiritur, explicabimus.

C A P. I.

QVI PROHIBENTUR ordinari.

Ordinandus primò debet esse baptizatus, quia non baptizatus, nec recipit ordines, nec characterem ordinis. *c. 1. & c. 3. de Presbyt. non baptiz.* Et etiam si de facto ordinetur, nullam potestatem recipit: nam baptismus est ianua omnium Sacramentorum. Quia sine fundamento sicut in aere nihil superædificari potest, ita non baptizatus si ordinetur, debet baptizari, & iterum ordinari.

Non Baptizatus.

De non confirmato non ita procedit, nam quamvis *Conc. Trid.*

Non confirmatus.

Sess. 23. cap. 4. de ref. prohibeat prima tonsura initiari eum, qui sacramentū confirmationis non susceperit, tamen character ordinis, de necessitate non præsupponit characterem confirmationis; & ita ordinatis non confirmatis, nulla iteratione opus est. *cap. 1. de sacram. non iter.* in talibus inquit textus cautè est suppleendum, quod incautè fuerat prætermisum.

Adulter.

Sit etiam ordinandus vir, nam mulier non potest ordinari, nec de iure, nec de facto, quia nec tonsurari debet. *cap. vxoratus. 8 in fine de conuers. coniug.* nec potestatem clauium exercere potest. *c. noua. de pœni. & remis.* nec ad altare seruire debet. *c. 1. de cohabit. cleric. & mulier. in fine.* Juxta D. Pauli sententiam, mulieres in ecclesijs taceant non enim permittitur eis loqui: turpe enim est mulieri loqui in ecclesia.

Hermaphroditus.

Jdem dicendū est de hermaphrodito, si sexus mulieris magis in illo dominetur: si verò sexus viri in illo præualeat ordinari poterit. sed non esse ordinandum hermaphroditum censeo.

Præf.

Præbyterorum filij & alii illegi- *Illegiti-*
 timi, ad sacros ordines non possunt *mu.*
 promoueri cū prohibeantur, non so-
 lum lege canonicâ, verum etiam di-
 uinâ dicente, quod manzeres & spu-
 rij vsque ad decimam generationem
 ecclesiam non intrabunt. *c. per vene-*
rabilē. 13. in fine versic. licet igitur, qui
filij sint legit. c. 1. de fil. presbyt. Idem
 seuerè inhibuit Sextus V. in suo
 Motu proprio contra illegitimos,
 anno 1586. quem moderauit &
 ad terminos iuris reduxit Grego-
 rius XIV. anno 1590. Possent ta-
 men sine dispensatione promoueri
 si intrarent religionem, & in ea pro-
 fessionem emitterent *cap. 1. de filijs*
presbyter. can. 1. 56 distin. Religionis
 enim ingressus, secuta professione,
 hanc irregularitatem tollit. Ad dig-
 nitatem & Prælationem tamen, non
 possunt promoueri sine dispensati-
 one.

Coniugatus ordinandus non est.
cap. coniugatus. 5. de conuersi. coniug. *Coniuga-*
 nec ad minores ordines admittitur. *tus.*
cap. ult. de temp. ordin. in 6. Quod si
 verò vxor religionem ingrediatur,
 continentiam voueat, & se Deo

dedicet, poterit vir ordinari. *c. con. & c. exoratus de conuers. coniug.* Græci in sacris promoti, possunt vii matrimonio antea contracto, *cap. cum olim. 6. de cleric. coniug.* sed Latini non possunt.

Bigamus.

Nec bigamus est ordinandus. *can. acutius. 26. dist. tot. tit. de bigam. infra de irregul. bigamia sect. 4. cap. 4.*

Homicida.

Requiritur præterea, vt ordinandus non sit homicida; siue sit homicida factio, proposito, consilio, iussione, *can. si quis viduam 30. dist.* siue scribendo, testificando, accusando, consulendo, procurando, accelerando si mors sequatur; quia est irregularis

Seruus.

Seruus prohibetur ordinari, in præiudicium domini sui; & ideo non potest ordinari, nisi manumittatur prius, vt in *can. 1. & 2. distin. 54. c. 1. & 2. ordin.* & si sciente & volente domino fuit ordinatus, liber, & ingenuus fit. *can. si seruus. 2. distin. 54.*

Obligatus ad ratiocinia.

Obligatum ad ratiocinia, ad ordines promoueri, nõ permittunt iura; vt scilicet nõ sit obligatus ad reddendam

denidam rationem administratorum, quæ gessit, vel ex officio publico vel privato aliquo, tanquam tutor curator vel negotiorum gestor alicuius; tenetur enim prius rationem reddere administrationis, vt patet *tit. de obligat. ratio can. 3. dist. 54.* nisi illam gerat pro persona aliqua ecclesiastica, vel pro miserabili persona, vt sunt pupilli, viduæ & huiusmodi, tunc enim possunt ordinari, si non sit aliud impedimentum, *cap. 1. de postul. can. peruenit. 84. dist.* dum tamen reddere possit rationem administrationis.

Curiales sunt similiter prohibiti, II. Curiales illi scilicet, qui habent aliquod officium, in curia alicuius publicæ potestatis, vt habetur *5. distin. & 53. distin. per tot.* quod intellige de illis, qui ratione officij, sanguinem humanum effuderunt, seu sæua exercuerunt, vt milites, officiales iustitiæ: vt sunt *alguaxiret*, & huiusmodi, vel inhonesta sunt operati in *can. maritum 33. distin.* Si verò honesta officia exercuerunt, vt iudices aduocati, tabelliones in causa ciuili & pecuniaria admittuntur, *can. Offus 61. distin.* Si verò sanguinis causam ex-

B 6   circue-

eruerint, repelluntur tanquam irregulares. c. sententiam sanguinis. 9. ne cleric. vel monach.

12. Hi-
striones.

Histriones similiter prohibentur ordinari in can. maritum 33. distin. quia huiusmodi sunt infames, can. 1. 4. q. 1. l. 1. & in l. 2 §. ait prater. ff de his qui notantur infamia. Imo & peccatum est interesse repræsentationibus, si turpia & obscæna repræsentantur, vel miscentur ibi superstitiones, de quibus intelligitur rex: in canon. pro dilectione. 95. de consec. distin. 2. can. non oportet, 37. de consec. distin. 5. can. donare. 86. distin.

13. Pere-
grini.

Peregrini similiter prohibentur ordinari, sumendo, hoc loco, peregrinos, pro omnibus illis, qui non sunt de Episcopatu ordinantis; nam nullus Episcopus potest de iure ordinare, nisi subditum suum cap. 1. & de tempor. ordinat. in 6. Concil. trident. Sess. 14. cap. 2. de reform. dicitur autem subditus vel ratione originis, vel ratione beneficij ut in cap. cum nullus de temp. ordin. in 6. Nam peregrini, tum etiam alterius diocesis subditi non possunt ordinari,
sine

fine licentia proprij Episc. & causam rationabilem assignent, quare ab Episcopo proprio non ordinentur, vt determinat. Concil. Trident. Sess. 6. *14. Pro cap. 5. & Sess. 14. cap. 8. de refor.* Poterit prius Episcopus familiarem suum *piscopus* ordinate, si per triennium secum *quis dica* fuerit commoratus. Concil. Trident. *tur?* Sess. 23. cap. 9. de reform.

Ratione item originis, dicitur *15. Pro-* proprius episcopus illius loci, in quo *prius E-* ordinandus habet domicilium ani- *piscopus* mo permanendi, non tamen sufficit *dicitur e-* assidua habitatio etiam decennij, si *tiam ra-* semper habet animum reuertendi in *tionem do-* patriam vt scholastici in academia: *miciij-* mercatores in locis mundinarum. Sed oportet vt habeat quis domicilium proprium in illo loco, & non alibi, per longum tempus acquisitum; & tunc dicitur Episcopus proprius etiam si alibi sit ordinandus natus. Ita Henriquez in Summa Theologia moralis libr. 10. de sacram. ordinis. capi. 21. §. 2.

Apostatae ad clericatus officium, 16 Apo- assumi non debent. *can. hi. qui 49. stata. distin.* Est autem apostasia, secundum *17. Apo-* Summistas, temerarius à statu fidei, *stasia*

obedientiæ, vel religionis recessus. Et sic triplex potest dici apostasia, à fide, religione, & obedientia, & quæcumque ex istis repellit ordinandū: vt de prima patet, cum omnis apostata à fide, hæreticus dicatur & infidelis, & ipso iure excommunicatus, *cap. ad abolendam. de hæretic.* De secūda, quæ incurritur per temerariam habitus desertionem, cum assumptione secularis vitæ, similiter patet, cum tales etiam sint excommunicati ipso. *per tex. in cap. 2 ne Cleric vel factō monach. 6.*

19. *Apostata ab obedientia an possit ordinari?*

De apostasia ab obedientia potest dubitari cum per illam non sit quis excommunicatus, licet possit excommunicari, ob inobedientiam; infamiam tamen incurrit, *can. si quis à suo 3. q. 4. & à testimonio repellitur. can. si autem. 11. q. 3.* Et tunc infamia præcedente, repellitur ab ordinibus.

20. *Infames.*

Infames etiam prohibentur ordinari *cap. omnipotens Deus de accusatio, cap. infames. 3. q. 7. c. infames. 6. quest. 1.*

21. *Pœnitentes.*

Qui solemnem pœnitentiam egit, etiam prohibetur ordinari, scilicet

pro

pro aliquo crimine : de qua *in can. in capite. distin. 50.* quæ scilicet consecuit imponi pro graui crimine publico & vulgatissimo, quod totum orbem vel locum commouit. *can. ultim. 26. quæst. 6.*

Ordinandus similiter non debet esse irregularis : quia irregularitas est impedimentum, quo quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, & in eisdem ministrare. *cap. ult. de temporibus ordin. de quo infra de irregularitate.* 22. Irregularares.

CAPVT. II.

DE QUALITATIBUS ordinandorum.

Diuus Paulus ad Timot. 3. docet qualitates ordinandorum : & licet Apostolus ad Episcopum pertinere dicat, extenduntur tamen ad alios clericos ordinandos, *ut in can. Apostolus. dist. 81. can. cognoscamus. 34. dist. continenturq; in his Versibus.*

Primum præcipitur, quod sit sine crimine præterit,

Monogamus, sobrius, prudens, ornatus & hospes,

Casta

Castus docens, non percussor, non litigiosus.

Ordinā- *Non cupidus, bene dispositus, nonue*
dorum *neophitus.*
qualita- *Talis apostolica, ut presit, regula iussit.*
tes. *Circa has regulas, aliqua summa*
notabimus.

2. *Sine*
crimine.

Oportet *Primò* ut sit sine crimine, irreprehensibilem scilicet esse nam in mortali constitutus, promoueri non debet. *cap. ex tenore. 4. cap. ad aures 5. de tempor. ordin.* quòd si criminofus pœnitentiam egit, potest ordinari, supposita hac distinctione: nam crimen, aut est occultum, & tunc non impedit *Can. de his 50. dist. dist. cap. ex tenore cap. ex literis, de furtis.* Si verò crimen sit publicum & enorme, ordinari non potest. *Can. Apost. dist. 81.* Nota tamen, quod criminofus, quomocunque consideretur, potest ordinari, si crimen expressè ordinum susceptionem non intercidit.

3 *Vnius*
uxoris

Secundò ordinandus sit *vnius uxoris* vir, quod est intelligendum, negatiuè, id est, non plurium, scilicet, qui nunquã habuerit plures uxores. *can. proposuit dist. 82. quia tunc effici-*

effici
ben
mis
23. ca
T
vin
se ab
honest
nutri
omn
debu
den
30. pe
ignor
bere
cula
Qu
mor
inde
Sex
orna
ori
bus,
duar
in ha
bus c
Trid.
de ref

efficitur bigamus, & bigami prohibentur ordinari, *cap. 1. & 2. de bigamis non ordin.* Concil. Trident. Sess. 23. *cap. 17. de reformat.*

Tertiò, ordinandus sit sobrius, non vinolentus, ab ebrietate & crapula se absteat, *capit. à crapula. de vitæ honestate* Cler. Ebrietas fomes est, & nutritrix omnium vitiorum, *can. ante omnia, dist. 35.*

4. Sobrius.

Quartò, ordinandus sit prudens, debet enim habere triplicem prudentiam, scilicet sacre Scripturæ, *dist. 36. per totam.* Peritiam canonum, *can. ignorantia. distin. 38.* Item debet habere peritiam, id est, industriam secularium negotiorum, *dist. 39.*

5. Prudens

Quintò ordinandus sit pudicus, ut moribus, & verbis pudorem suum indefinenter ostendat. *§. 1. 43. dist.*

6. Pudicus.

Sextò, ordinandum oportet esse ornatum duplici ornamento, interiori scilicet quod consistit in virtutibus, iuxta illud *Psal. Sacerdotes tui induantur iustitiam,* & exteriori, quod in habitu, victu, & incessu decentibus consistit *dist. 14. per tot.* Concil. Trid. Sess. 14. *capit. 6. & Sess. 22. cap. 2. de reforma.*

7. Ornatus.

Psal. 138.

Septi-

8. *Hospit.*
talis. *Septimò*, ordinandus sit hospitalis, ut scilicet sit de numero eorum, quibus dicitur hospes eram, & collegistis me: nam domus Clericorum, omnibus debet esse communis, *can. quoniam 16. q. 1. & quidquid habent Clerici pauperum est. Can. quiescimus. diu 42.*

9. *Doctor.* *Octauò*, ordinandus sit Doctor, doceat verbo prædicationis, & exemplo bonæ operationis §. 1. *dist. 43.* quæ vero sciëntia requiratur jse sciëntia ordinandorum.

10. *Non percussor.* *Nonò*, ordinandus nõ sit percussor, sed modestè se gerat. *Can. 1. & 2. distin 4.* Percussio est duplex, spiritua-
lis scilicet, ut quando sermone inutili percutit, seu lædit alicuius famam. Alia est corporalis, & hæc indistinctè prohibetur. Clericus neminem debet suis manibus verberare. *can. non liceat. 86. dist. authen. de sanctis Episcopis. § sed neque proprijs.*

11. *Non litigiosus.* *Decimò*, ordinandus non sit litigiosus: quia tales cõluuerunt esse adulatores, & detractores, & inter fratres discordias seminantes, & ita non poterunt ad concordiam fratres reuocare, ut tenentur ex officio facere.

Vndeci-

Vde
dus,
quia d
mentè
bono
cupid
virum
Du
posu
hone
serue
D
proh
fide,
nostr
uertit
48. p
E
pro
feran
tiquo
can. i
gener
can. s
Trid
rum,
tonsu
tur in
re po

*V*decimò, ordinandus non sit cupi-
 dus, id est, non auarus, §. 1. *dist. 47. cupidus.*
 quia cum Clericus debeat habere
 mentē liberā à terrenis, non poterit
 bonorū auctori Deo adhærere, quia
 cupiditati & auaritiæ inseruit. *can.*
virum. can. bonorum auctori, 47. dist.

*D*uodecimò, domui suæ bene præ-
 positus, scilicet conscientiam suam
 honestè regat, eam à vitijs liberet,
 seruet, ac custodiat 13. Præpo-
 situs.

*D*ecimotertio, neophitus etiam
 prohibetur ordinari, id est, nouus in
 fide, vel etiam in religione, & in 14. Non
 neophi-
 tus.
 nostro regno dicuntur (nueuos con-
 uertidos) per rationes traditas. *dist.*
48. per rot.

Enitendum etiam est, vt Clericis,
 pro ætatis qualitate, officia con-
 ferantur. Et licet attento iure an- 15. Aetas,
 quæ
 tiquo, diuersæ ætates erant præfixæ.
can. in singulis. 77. distin. Clemen.
generalem. de atat. & qualit. ordin.
can. si quis. 78. dist. sed nos, tempus, à
Triden. Concil. patribus constitu-
 tum, seruandum duximus. Ad primā
 tonsuram clericalem idonei censentur,
 in ea ætate constituti, in qua scire
 possunt, vitam clericalem ad præ-
 stan-

standum cultum Deo elegisse; quod in ætate quatuordecim annorum euenire posse certū est. Minores ordines, post primam tonsuram, quocunque tempore licitum est recipere. Ad Subdiaconatus ætatem 22. Ad Diaconatus 23. Ad præbyteratus 25. annorum Synodus Tridentina præfixit. *Sess. 23. c. 4. & 12. in Decreto, de reformatione* & sufficit vt prædictum annum attingant, seu inchoatum habeant.

16. *Tit.*

Cum non deceat eos qui diuino ministerio adscripti sint, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, propterea prouisum fuit, vt nullus ordinetur sine titulo beneficij, aut patrimonij, & constet cum illo posse congruè sustentari. *Concil. Trid. Sess. 21. cap. 2. de reformat.*

17. *Patrimonium habentes an possint ordinari.*

patrimonium habentes, vel aliud vnde viuere possint, poterunt ordinari de licentia Episcopi, si utilitas Ecclesiæ illud exposcat, vt synodus Tridentina prædixit. Ordinatus cum titulo ficto, vel ordinatus cum patrimonio, & clam fecit pactum de renunciando donatori, est suspensus. Et ordinandi ad titulum patrimonij,

nij, de
tione.
alio t
dum e
que ti
dant
fionis
maner
donat
nient
titulu

S
mine
offere
det au
si clau
rorto n
gibus
in ocul
in corp
omnia
49. dis
uantur
bitio
mobre

nij, debent illud possidere ex donatione, legatione, vel emptione, vel alio titulo vero. Quare obseruandum est, vt sic ordinandi, probent quo titulo illud possideant, & ostendant actum donationis, & possessionis insinuatæ, & quod constet remanere etiam sufficientem victum donatori, vt sic euitentur inconuenientia, & fraudes in ordinatis ad titulum patrimonij.

CAPVT III.

De corpore vitiatis.

I. Corpore

SVperna voce ad Moysen dicitur, loquere ad Aaron: homo de semine tuo, qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. si cecus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus, &c. quæ licet omnia moraliter exponantur. can. i. 49. dist. quædam tamen ex his seruantur ad literam, quædam verò arbitrio ordinarij relicta sunt. Quamobrem, patres nostri reculerunt,

I. Corpore

vitiati

non sunt

ordinarij

di. Leuit.

21.

lerunt, ne quis corpore vitiatuſ, admitteretur ad ordinis ſacti functiones, vt patet toto titul. de corpore vitiatuſ.

2. Deſe-
ctus pol-
licis.

Quare notandum eſt, quod defectuſ in membris, quidam ſunt ita notabiles, vt impediunt officij executionem, vt defectuſ manus, pollicis, indicis, linguæ, oculorum, & hi repelluntur ab ordinum ſuſceptione: quidam vero licet non impediunt, offuſcant tamen notabiliter perſonæ dignitatem, & deturpant, vt abſciſſio naſi. Hinc eſt quod habens oculum erutum indiftinctè prohibetur ordinari, ſiue propter ſui culpam erutus fuerit, ſiue non. *Can. ſi Evangelica. 55. diſt.* nec ſurdus debet ordinari, vt in *can. 76.* Apoſtolorum ſtatutum eſt: nec ille qui auriculam, vel partem notabilem auricularum amputatam habet pro crimine: nec ille qui auriculam amiſit, per ſe ipſam amputatam, nec per alium culpa ſua, eſt ordinandus.

3. Oculi
defectus
impedit.

4. Surdus
5. Auri-
cula

6. Digiti,

Qui partem cuiuſlibet digiti, ſibi ipſi volens abſcidit, hunc ad clerum Canones non admittunt, niſi caſu fieri contingat, tunc digni ſunt ve-

nia.

nia, *c. qui partem. 55. distin.*

Mutus à natiuitate, vel alio casu 7. *Mu-*
 factus, ordinandus non est, nec ille, *tus.*
 cui ita impedimentum ingens ad-
 hæret linguæ, vt verba clarè explica-
 re nequeat.

Quidam autem sunt membrorum 8. *Eun-*
 defectus, qui non impediunt execu- *nuchi.*
 tionem officij, nec inducunt notabi-
 lem deformitatem, in facie. vel in
 corpore vt in eunuchis: & tunc si
 ex culpa sua fuerunt virilia ampu-
 tata, non est ordinandus. *canon. si*
quis absciderit. cap. hi qui 55. distin.
cap. significauit. de corpore vitiatis. Si
 autem, sine culpa sua incidere quis
 in huiusmodi damnum, tunc non est
 repellendus. *Can. eunuchus. 55. distin.*
 idem dicendum est de illo, qui pro
 ægritudine fecit sibi virilia secar,
 vel amputari. *cap. si quis pro ægritudi-*
ne. 55. dist. Nec est necesse seruare car-
 nem illam siccam, vel puluerem, vt 8. *Claudo*
 rustici opinantur.

De claudio, an possit promoueri,
 & promotus tolerari de hoc *in cap.*
si quis in infirmitate. distin. 55. ibi.
dicatur, quod sic, si tamen possit so-
 lus sine baculo ambulare, & sine de-
 formitate incedere;

De

De habente maculam in oculo, dicendum est, quod nisi nimiam inducat deformitatem, non est repellendus, de hoc in *cap. cum de tua. 2. de corpore vitia.*

De furiosis autem, lunaticis, & dæmoniacis, pro his recurrendum est ad textum, & *glos. in Can. communiter. 33. dist. qui prohibentur ordinari.*

9. Furiosus.

10. Epilepticus

11. Gibbosus.

12. Leprosus.

13. Vinum non bibens.

Illi verò qui morbo epileptico laborant, non debent ordinari, nisi per annum, arbitrio Episcopi, inveniuntur liberi, vide *tex. in can. nuper.*

De gibbosis verò dicendum est, quod non sunt repellendi, nisi nimia sit debilitas, aut deformitas: idem dicendum est de leprosis: in quibus omnibus poterit Episcopus dispensare, cognita causa, & cum consilio suorum, si viderit expedire, iuxta *text. in c. 2. de corpore vitiatas.* Ille verò qui vinum bibere non potest, & per consequens nec calicem sumere, ordinari non debet: vt notat *glos. in Can. ipsi apostoli. 2. q. 7.*

CAPVT IV.

DE SCIENTIA ET EXAMINE ordinandorum.

Debet præterea Episcopus ordinator de Scientiæ sufficientia *Examinandi.* promouendos examinare, an sciant, quæ ad ipsorum officij cõditionem pertinent; nam, vt inquit Gelasius Papa, illiteratos nullus præsumat ad Clericatus ordinem promouere; quia literis carēs, sacris nõ potest esse apt⁹ officiis. *can. illiteratos. 36. dist. & ad idem est tex. in can. præcipimus. 34. dist. cap. fin. de tempor. ordin. in 6. Concil. Trid. Sess. 23 c. 7. de refor. nam ordinatus sine examine deponendus est. Can. fin. 24. dist.*

Si vero quis sit dignus, cuius sufficientia est nota, vt quia est doctor *An Doctor sit e-* in sacra Theologia, vel iure Canonico, talis nõ est examinandus. *xaminandus.* *arg. diu. 2. text. in Can. nullus ordinetur. 24. dist.* Sed quia nullus se debet idoneum reputare, ideo relinquitur hoc arbitrio ordinarij. Regulares etiã sunt examinandi ab ordinarijs, priuilegijs quibuscunque non obstantibus.

30 ITINER. ORDINAND.

tibus. *Cencil. Trid. Sess. 23. c. 12. in fine. de reform.*

In primam tonsuram.

Ordinandi in primam tonsuram, oportet, ut sint legitimi, confirmati, non Iudæi, neque infames, vel crimine notati, ac deuotionis fauore ad alios vltiores ordines promoueri desiderent, hi examinentur in rudimentis fidei, an legere & scribere sciant, & an fidem catholicam firmiter teneant. *Can. quando. dist. 24.*

Examinatores ne favoribus indignum admittent.

Illis quibus committitur examinatio, caueant ne fauoris, precum, vel muneris gratia, indignum ad sacros ordines promouendum manibus Episcopi applicent. *glos. in can. quando, dist. 23.* grauiter enim peccant Episcopi, & examinatores, qui promouent indignos. *Can. tales dist. 23.* Examinatio ad Archidiaconum pertinet de iure. *capit. ut nostrum de offic. Archid.*

13
no
be

Ad minores ordines requiritur.

Ad minores ordines promouendi, bonum à Parocho, & à magistro scholæ, habeant testimonium. Parochus de vita, moribus, & frequentatione Sacramentorum, testimonium ferat: magister vero scholæ, de bona indole, lectionum frequentatione,

tionē, discendi desiderio, in schemate testificetur: hi examinentur, an sciant ea quæ ad cuiusq; ordinis officium pertinere dignoscuntur, examinenturque in scientiis, seu arte, in quibus ipse ordinandus versatur, & ea quæ sectione prima notantur, memoria teneantur.

Ad maiores ordines promouēdi, *Ad Ma-*
 intra mensem, ante ordinationem, *iores.*
 literas ab ordinariis habeant, quæ
 vulgò appellantur *publicata*, & Pa-
 rocho aut alteri, cui maluerit Episcopus
 remittat, acceptis quibus, proprius
 Parochus, in die festo, tempore quo
 populus congregatur, publicè desi-
 deriū ordinandi manifestat, deque
 ordinandi natalibus, vita, moribus, à
 fidedignis testibus diligenter inquirit,
 literas testimoniales (ipsa Inqui-
 sitione facta) vndique clausas, ac si-
 gillo munitas ad Episcopū, quā pri-
 mū trāsmittat: quæ omnia in nostro
 Archiepiscopatu observantur, iuxta
 formam Concil. Trid. *Sess. 23 cap. 5.*
de ref Examinantur præterea, vt sci-
 ant congruè construere, sacramen-
 ta administrare, & de sacramentis
 plenā habeant cognitionē, & sciant

52 ITINERAR. ORDINAND.
ea quæ infra sectione 3. & 4. notan-
tur, & in aliis arbitrio ordinarij e-
xaminentur.

Confi- teatur prius or- dinandus. Ordinandus prius per confessionē se præparet, in peccato mortali non accedat. *cap. ad aures. de tempor. ordin.* non accipiat eodem die minores ordines cum subdiaconatu; nec simul duos sacros ordines, sed gradatim. *capit. literas de tempor. ordin. Conc. Trid. Sess. 23. cap. 11. de refor.* & non nisi post annum, à susceptione postremi gradus minorum ordinum, ad sacros ordines promoveatur: nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas, iudicio Episcopi, aliud exposcat. *dict. c. 11.* Ieiunus à ieiuno ordines recipiat, Missam in qua ordinatur totaliter audiat, tangat omnia quæ sunt tangenda in susceptione ordinis. *can. perlectis. dist. 21.* Per saltum non accipiat ordines, nec ab alieno Episcopo, nisi de licetia proprii, *Concil. Trid. Sess. 23. c. 7.*

Quo tempore ordinatio nis fiant. Ordinationes fiunt in Sabbatho, quia Sabbathum significat requiem: nam qui transit ad clericatum, de labore sæcularium negotiorū, transit ad spiritualium requiem rerum; & lex

SECT. 2. CAP. 4. 53

& sex temporibus anni, scilicet Sabbathis quatuor temporum, in Sabbatho ante Dominicam Passionis, & in Sabbatho sancto. *Can. fin. dist. 75. de temp. ordin.* nisi aliter fuerit dispensatum. Minores ordines conferri possunt singulis Dominicis diebus, dummodo non videatur facere ordinationem generalem. *cap. 1. & 2. de tempo. ord.* Prima tonsura omni die conferri potest, *capit. consultationi. de tempor. ordin. Sess. 23. cap. 8. de ref.* Ordines debent in Ecclesia Cathedrali conferri. *Can. 1. dist. 93.* sed de consuetudine, Episcopi arbitrio relinquitur. *Conc. Tri. Sess. 23. cap. 8. de reformat.*

CAPVT V.

ANIMADVERSIONES CIR-
ca ordinantem, & ordinatum.

ORDINATIO à legitimo fiat Episcopo, nō ab illo, qui renuntiavit Episcopatu *c. 1. de ordinatis ab Episcopo qui renūtiavit episcopatu.* *scopo.* Nec ab excommunicato. *can. 1. prim. q. prim. cap. 2. de ordinat. ab Episcopo. qui renunt.* Nec à simoniacō, nec simoniacō, *c. 1. glos. de simonia. can. reperi-*

34 ITINER. ORBINAND.

untur. l. q. 1. can. quando 24. dist. Conc. Triad. sess. 24. c. 18. de refor. vers. caueat.

*Grada-
tim &
non per
saltum.*

Ordinatio debet fieri gradatim, & non per saltum; alias promotus esset suspensus, ab executione ordinis suscepti, patet *toto tit. de Clerico per saltum promotus: est similiter suspensus, qui plures ordines sacros vno die assumit. cap. literas, cap. dilectus, de Clerico per saltum promotus.*

Litera dimissoria non expirat morte concedentis.

Literæ commendatitiæ, seu dimissoria (quas reuerendas vocant) ad ordines suscipiendos, non expirant morte concedentis; nec etiam si concessæ sint à capitulo sede Episcopali, vel Archiepiscopali vacante. *ex tex. si super gratia de offic. deleg. in 6. Ita resoluunt sequentes doctores. Cardin. in clem. fin. q. 5. de electi. Nauar. in can. Placuit. nu. 163. de pœnit. dist. 6. Manuel Rodriguez, in sum. 2. par. cap. 14. nu. 5. Petrus Ledes. in sum. de sacram. ordinis, cap. 8. conclus. 4. D. Henriq. in sum. Theol. moralis lib. 10. de sacram. ordinis, cap. 22. §. 3. eleganter Gutier. lib. 2. canonicar. quæst. cap. 17. per totum.*

*Capitu.
sede va-*

Sede vero vacante capitulum vt illius Vicarius, in collegiata Ecclesia,

nia, aut cathedrali, non potest con-
cedere reuerendas, nisi post annum
à die vacationis, nisi illis, qui vel oc-
casione beneficii recepti, vel recipi-
endi, quod habet onus sacri ordi-
nis arctatus sit, ex Concil. Trid. Sess.
7. cap. 10. & Sess. 23. cap. 10. facit.
Sess. 21. cap. 2.

SECTIO III.

DE SEPTEM ECCLESIAE

Sacramentis.

OMnes in Adam peccauerunt, &
egēt gratia Dei, inquit, D. Pau- Ad Ro-
lus: Natura humana post Adæ lap- man. 3.
sam considerata, ad statum origina-
lis iustitię, scilicet gratiæ, nisi medi-
ante Christi reparatione, peruenire
nō poterat. Sed illius, aded fuit abū-
dans & efficax, vt omnē langorem, Passio
morbū, culpā, animæq; fæditatē, ad Christi,
integrū vsq; purgauerit. Dolores no- nostra sa-
stros ipse tulit, & lāguores nostros lutus re-
ipse portauit: cuius infinita virtus, medium.
ex sacro fonte Christo, septem ri- Isai. 53.
uulis, scilicet septem Sacramentis Sacra-
in omnes diffunditur, quæ ab ipso menta
conuenienter instituta, in numero quod à
septennario sunt cōprehēsa: conue- septem.

nientissimè tamē, nam septem sunt vulnera, quibus infirmatur humanum genus. *Primum* vulnus est originale peccatum, quasi fundamentum aliorum criminum: contra hoc Baptismus. *Secū dū* est peccatū mortale, cōtra quod est Pœnitentia. *Tertium* est peccatum veniale, contra hoc appropriate institutum est oleum Extremæ vnctionis. *Quartum* est infirmitas, & debilitas, ad bonū operandum, contra quod est Confirmatio. *Quintum* est malitia, torpor ad cœlestia, affectio ad terrena, contra hoc est Eucharistia. *Sextum* est mentis hæberudo & ignorantia mysteriorum fidei, contra quam est Ordo. *Septimum* est concupiscentia, contra quam est Matrimonium.

Septem itē Sacramenta, disponūt nos ad septem virtutes, nam Baptismus est Sacramentum fidei. Confirmatio, spei: Eucharistia, charitatis. Pœnitentia iustitiæ. Extrema vnctio, perseuerantiæ, quæ est fortitudinis complementum. Ordo, prudentiæ. Matrimonium temperantiæ.

*Septem
Sacramē-
ta dispo-
nunt ad
septem
virtutes.*

SECT. 3. CAP. 1. 57

In Sacramentis, est quædam animæ regeneratio spiritualis, quæ similitudinem habet cum corporali, hac ratione, nam perficitur vita perfectione prima, per generationem, sic loco istius succedit baptisumus, cum homo mortuus per peccatum, recipiat vitam per lauacrum regenerationis & renouationis. Secunda perfectio, est augmentum, cui succedit Sacramentum Confirmationis. Tertia perfectio vitæ corporalis est nutritio, cui succedit Eucharistia. Sed quoniam frequenter homo infirmatur, & medicamine indiget, succedit similiter Pœnitentia, & Extrema vnctio, ad reliquias peccatorum expellendas. In ordine ad communitatem perficitur homo dupliciter, vno modo suscipiendo potestatem regendi, & loco istius succedit ordo: Alio modo secundum naturalem propagationem, & ad hoc deseruit matrimonium.

Et quia status Iudaicæ legis, fuit *Sacra-* quasi torus figuræ legis gratiæ, iu- *menta sui* xta illud D. Pauli. *Hæc autem omnia erunt in* veteri le- *in figura contingebant,* ideo hæc no- *ge. prof-* uæ legis Sacramenta, fuerunt in ve- *beri gurata.*

58 ITINER. ORDINAND.

1. Cor. 10. teri lege præfigurata multoties. Se-
 Num. 8. prem igitur Sacramenta fuerunt
 Iosue. 6. præfigurata, per septem lucernas ar-
 dentes, quas posuit Aaron ex præ-
 cepto Dei, super candelabrum ta-
 bernaculi. Et per septem buccinas,
 3. Reg. 5. quarum vsus erat in iubilo, & præ-
 Prou. 9. cedebant arcam Domini. Et per se-
 prem lotiones, quibus Naaman Sy-
 rus fuit mundatus. Et per septem
 columnas, quibus sapientiæ domus
 fuit ædificata.

Apoc. 2. Et per septem stellas, & septem
 Apoc. 4. candelabra, & per septem lampades
 ardentes ante thronum Dei, & in
 aliis sacræ Scripturæ locis fuerunt
 præfigurata: quia cum numerus
 septenarius, sit multipliciter conse-
 cratus in scripturis sanctis, ideo e-
 ius dignitas multis variisque modis
 per omne corpus diuinarum Scrip-
 turarum relucet.

Sacramē- tum di- uersimodè sumitur. Sacramentum diuersimodè su-
 mi, profanæ & sacræ literæ osten-
 dunt, primo apud Iuristas, commu-
 niter sumitur, pro iureiurando. *ut*
in cap. 1. de ferijs. authen. de sacramen-
puberum, id est, de iuramento puc-
torum. Secundo significat secretum
 seu

seu religionis arcanum, seu myste-
 rium: vnde Tob. dicitur *sacramen-* Tob. 2.
tum regis abscondere bonum est, & nec
 primo, nec secundo modo sumitur
 in proposito. Tertio modo sumi-
 tur & in proposito nostro, pro signo
 sacrae rei, seu pro mysterio, vt Grae-
 ci & D. August. inquit, Sacramen-
 tum est sacrae rei signum. *canon. sa-*
crificium. de consecra. distin. 2.

Sacramentum sic definitur, est *Sacra-*
inuisibilis gratiae, visibile signum, menti de-
ad nostram iustificationem institu- *finitio.*
rum. In vnoquoque sacramento
 duo sunt consideranda, alterũ est sa-
 cramentum, id est, signũ externum
 quod auribus & oculis percipitur: &
 aliud est res sacramenti, scil. gratia.

Signum est res, quae praeter speci-
 em, quam ingerit sensibus, facit in
 cognitionem alterius venire. *can. si-*
gnum. de consecra. distin. 2.

De fide determinatum est, no- *Sacra-*
uae legis Sacramenta esse tantum *menta*
 numero septem, nec plura nec pau- *quot sint.*
 ciora. *cap. ad abolen. de haretic. Con-*
cil. Trident. Sess. 7. Can. 1. quae sunt
 Baptismus, cõfirmatio, eucharistia,
 Pœnitētia, Extrema vñctio, Ordo,

& Matrimonium De quibus omnibus Propheeta Regius est vaticinatus seriatim à baptisinate, incipiens in illo perquam pulchrè Psal. *Afferte Domino, &c.* quem hic declarare nostrit tractatus resolutio non patitur, iam alias docuimus.

Psal. 28.

Qua dicuntur sacramenta?

Propterea dicuntur sacramenta, quia sunt signa inuisibilis gratiæ, nam sub tegumento corporalium rerum, diuina virtus secretius salutem operatur.

Sacramenta noua legis differunt à sacramentis veteris legis.

Differunt sacramenta nouæ legis, à sacramentis veteris legis: quia nostra sacramenta sunt signa & causa gratiæ; illa vero erant tantum signa, & illa promittebāt gratiam quā non cōtinebāt: nostra vero dant gratiam quā cōtinent. Hinc D. Augustinus: sūt nostra sacramēta, inquit virtute maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu augustiora, obseruatione faciliora, significatione præstantiora. Vnde præter id quod significant, sanctificant etiam ad eū vt filij Dei nominemur & simus.

Ioan. c. i.

Sacramēta omnia fuerunt à

Christo redemptore nostro instituta, cōferuntque gratiam

ex opere operato. Concil. Trident. Christo
Sess. 7. can. 1. & 8. instituta.

Omnia sacramenta tribus perfici- Tribus
ciuntur, videlicet rebus, tanquam perfici-
materia, verbis tanquam forma, & unus.
persona ministri conferentis sacra-
mentum, cum intentione faciendi
quod Ecclesia facit. can. de trabe. 1.
quest. 1.

Omnia sacramenta sunt ad salu- Sune
tem necessaria, diuersimodè tamen: ad salu-
nam quedam sunt necessaria simpli- tem ne-
citer & absolutè, vt baptismus. can. cessaria.
non potest. 4. de consecr. distin. 2. Que-
dam sunt necessaria ex præcepto, vt
Eucharistia semel in anno cap. omnis
vtriusque sexus. de pœniten. & remis.
Quedam sunt necessaria ex suppo-
sitione, vt Pœnitentia. Quedam sunt
necessaria respectu Ecclesiæ, vt Or-
do. Quedam sunt necessaria, quia
per ea commodissimè consequimur
finem vitæ æternæ, liberamur à ten-
tationibus & periculis huius sæculi,
vt Confirmatio, & Extrema vñctio.
Matrimonium vero per propagatio-
nem conseruat multitudinem Ec-
clesiæ. Et tandem Ordo & Matri-
monium dicuntur sacramenta vo-

luntatis, reliqua vero necessitatis.
Concil. Trident. Sess. 7. can. 4.

Tria sunt consideranda in sacramētis. In omni Sacramento tria sunt consideranda, sacramentum solum, res sola, sacramentum & res sacramenti simul, vt patet exemplo: Eucharistiam sumens in peccato mortali, recipit sacramentum tantum, & non rem sacramenti, scilicet gratiam, communicans spiritualiter, quia non potest sacramentaliter, recipit rem sacramenti, scilicet gratiā, non autem sacramētum, ille autem qui digne communicat, recipit vtrumque, scilicet sacramentum & rem sacramenti. Habetur in *c. cum Martha. de celebrat. Miss.*

Sacramēta qualiter viti-entur. Cum omnia sacramenta, illis tribus constare & perfici dixerimus, constat posse vitiari per defectum cuiusuis: in materia, vt si quis baptizaret cum oleo, vino, non esset sacramentum, & sic de aliis. Similiter vitium in ministro contingere potest, vt si laicus consecraret, & absolueret, confirmaret, vel ordinaret, nihil sacramenti ageret. Idem dicendum si sine inuentione debita administrat. Vitium in forma contingit

tingit, quando variatur forma, mutatur significatio vel sensus, quando subtrahitur vel minuitur aliquod essenziale, quando formæ additur aliquid, quod corrumpit sensum, quando fit verborum interpolatio, ita quod non maneat sensus.

In sacramentis quadam sunt de necessitate præcepti, quadam verò de necessitate sacramenti. De necessitate sacramenti sunt tria supradicta, quæ si omittantur omnia, vel eorum aliquod, non est sacramentum: alia sunt de necessitate præcepti, quæ licet omittantur, sacramentum perficitur: ut sunt cæremonia ecclesiæ, &

alia quæ sacramentalia dicuntur: peccat tamen grauitè ex contemptu vel negligentia illa omittens. Omnia Sacramenta administrari possunt Latina lingua, Hebræa, Græca, Hispana, Italica: vel quacunque alia, seruet tamen Minister suæ Ecclesiæ ordinem seu ritum.

Ex omnibus sacramentis, tria iterari non possunt, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quia in illis imprimitur character. Concil. Triad. Sess. 7. can. 9. cætera omnia possunt iterari.

Cha-

Cha-
racter
quid?

Character est signum spirituale indelebile, in anima impressum; quo anima insignitur ad suscipiendum vel aliis tradendum ea, quæ sunt diuini cultus.

Sacra-
mento-
rum ef-
fectus.

Sacramentorum effectus, est diuina vis seu gratia Dei, per debitam susceptionem ipsorum collata, & dicitur effectus communis & omnium sacramentorum generalis, nam particularis effectus cuiusuis Sacramenti in tractatu particulari ipsorum patebunt.

CAPVT II.

De Sacramento Baptismi.

Figura
sacramenti
Baptismi.
Gen. 6.

Sacramentum Baptismi multis tum figuris, tum Prophetarum oraculis fuisse præfiguratum, ex diuinis Scripturis animaduertimus: diluuium enim quo mundus purgatus est, quod multa malitia hominum esset in terra, huius aquæ figuram & similitudinem gessisse Apostolorum Princeps Petrus ostendit. Et maris rubri transitum, eiusdem aquæ significationem habuisse, D. Paulus ad Corinth. scribens 4. Reg. 5. exposuit. Tum etiam Naaman Syri

ablu-

SECT. 3. CAP. I. 69

ablutiones, & probaticæ piscinæ admirabilis vis, huius Sacramenti virtutem significabant. Hæc aqua Isai. 44. baptismi est, ad quam Isaias omnes & 55. fitientes inuitat: & Ezechiel à templo egredientem vidit. Ezec. 36.

Baptizare Græcè, idem est, quod *Bapti-* lauare, sic intelligitur illud Iudith. 7. *zare quid* Exhibat in vallem & baptizabat se. *significet.* Descriptiones licet ex sacris docto- Iudith. 12. ribus diuersæ colligantur, aptior ta- *Baptismi* men, & accommodatior erit hæc. *definitio.*

Baptismus est ablutio corporis exterior, aqua naturali facta, sub certa verborum forma, quæ interior lauat animam à peccato.

Baptismus triplex est, sanguinis, flaminis, & aquæ. *can. Baptismi vicem. 26. de consecrat. distin. 4.*

Baptismus fluminis, idem est quod Baptismus aquæ, vt quando quis Baptizatur aqua naturali, de quo Christus Dominus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei: de quo in præsentī est sermo.

Baptismus flaminis est, quando *Baptis-* quis per infusionem gratiæ Spiritus sancti, inuisibiliter mundatur à *mus fla-* tus sancti, inuisibiliter mundatur à *minis.* pecca-

peccato, vel est illi desiderium, seu inflāmata charitas recipiendi Baptismum aquæ. de quo *in cap. firmisimè. 15. quæst. 1.*

Baptismus sanguinis. Baptismus sanguinis est, quando quis etiam non baptizatus aqua, pro fide Christi Martyrium patitur, si-
 Matth. 2. cut innocentes ab Herode interfe-
 Mar. 10. cti, de quo etiam Christus ipse dixit: baptismo quo ego baptizor, baptizari?

Sacramenti baptismi institutio. Sacramentum baptismi, sicut & cætera sacramenta instituit Christus Dominus & Redemptor noster, quando à Ioanne fuit baptizatus: vimque regeneratiuam contulit aquis, contactu suæ diuinæ carnis *can. nunquam 10. can. per aquam. 9. de consecra. distin. 4.*

Matth. ult. Cœpit obligare post Christi passionem & resurrectionem, cum Apostolis præcepit & dixit: Ite in vniuersum mundum, & prædicate euangelium omni creaturæ, &c. baptizantes eos, &c.

De materia sacramenti Baptismi.

Aqua est materia baptismi. **M**ateria conueniens & necessaria huius Sacramenti est aqua naturalis simplex, id est, quæ habet
 spē-

speciem aquæ. *Conc. Trid. Sess. 7. can. 2. de baptismo*, & hoc ex eo, quia Christus in aqua fuit baptizatus. *Secundo* quia cum sit Sacramentū tantæ necessitatis, oportuit ut materia esset adeò communissima, ut facillimè ubiq; posset reperiri. *Tertio*, propter significationem ablutionis interioris animæ.

In qualibet aqua naturali potest fieri baptismus, siue sit maris, stagni, fontis, fluminis, paludis, pluvie: siue sit calida, frigida, turbida, clara, dulcis, vel amara, benedicta, vel non, recens, vel vetus: tum etiam in aqua resoluta ex niue, glacie, gelu, & rore cœli, potest etiam fieri in lixiuio, in aqua expressa ex luto, in brodio: dummodo ita sint, quod aquæ speciem non amittant, in gelu tamen, niue, & grandine nullus baptizet.

In salina expressæ prohibetur baptizare, nec erit materia aqua illa quæ cadit ex arboribus, vitibus, nec urina, sudor, lachrymæ, vel aqua illa quæ sanguinem supernatat, cum vena aperitur, nec in artificialibus, ut aqua rosacea, nec similibus, quæ naturales non sunt.

*De forma.**Forma
baptismi.*

Baptismi forma hæc est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Ita habetur Matth. vltim. referrur, *cap. 1. de Baptismo*, in quibus verbis exprimitur causa principalis, quæ est sancta Trinitas, & instrumentalis, quæ est minister, & persona baptizata.

*In forma
baptismi qua
sunt de
necessitate.**Ego.*

In qua forma aliqua sunt de substantia Sacramenti, vt hæc: Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, siæ quibus verbis non potest fieri Baptismus, expressio vero baptizantis, scilicet (ego) non est de substantia, sed ponitur ad maiorem expressionem, sicuti Græci modo baptizant, dicendo: Baptizetur seruus Christi N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & vere baptizant, vt constat ex determinatione Concil. Florent. peccaret autem Latinus qui omitteret scienter (præceptum Ecclesiæ transgrediendo) & idem dicendū est de ista dictione. (Amen.)

Tæ.

Si verò loco (te) exprimeret quis baptizati nomen, esset Sacramentū.

Idem

Idem dicendum est, si loco baptizo poneretur aliud verbum, vt abluo, mergo, lauo, aspergo, esset Sacramentum.

Copulativa coniunctio (&) est etiam de essentia formæ, sicuti præpositio (in) & ly (in nomine) nam dicere in nominibus variaret formam, & per consequens non baptizaretur.

Et

In

Nomine.

Baptizare in nomine Christi, vel in nomine Sanctæ Trinitatis implicitè, non esset Sacramentum; licet antiquitus Apostolorum tempore, & tempore primitivæ Ecclesiæ ex speciali revelatione sic baptizabatur: hodie tamen non liceret sic baptizare, quia illa dispensatio sublata est: dubito tamè, an Apostoli sub illa forma baptizauerint, sed credo sub communi forma baptizasse, scilicet: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Sed ad differentiam baptismi Ioannis, dixerunt oportere baptizari in nomine Christi, quasi diceretur, baptismo Christi scilicet, Patris & Filii & Spiritus sancti, vt colligitur ex doctrina Catech. n. 16.

Baptismus in nomine Christi, & in nomine Trinitatis an valeat?

Act. 19.

Si verò quis hac esset usus forma:

ma:

In nomine ma: Ego te baptizo in nomine ge-
genitoris, nitoris, geniti, & procedentis, gra-
geniti &c. uis est quæstio, & grauissimorum
an valeat? Doctorum vtraque pars fulcita ra-
 tionibus: communis tamen, & ve-
 rior (vt credo) esset negatiua pars.

Verborum Verborum prolatio, & aquæ im-
*prolatio,*mersio debet simul fieri ad eò, quòd
& aqua si immersio fieret ante prolationem
immersio, verborum, vel post, non esset bap-
an debeat tismus, nisi fuisset continuatio, vt
*fieri in in-*puta post verborum prolationem
stanti? statim esset ablutio, vel è contra.

De Ministro.

Sacerdos **O**rdinarius Minister est Sacer-
proprius dos, proprius parochus, vel ali-
*est mini-*us Sacerdos de Episcopi, vel Paro-
ster. chi licentia.

An alij Alii Sacerdotes aut Diaconi, sine
Sacerdo Episcopi, aut Parochi licentia, aut
*tes, & Di-*his procul absentibus, baptizare
aconi, sint non præsumant. *cap. I. vbi glos. de*
ministri? *Cleric. non ordi. minist.*

Ministeri- In necessitate, cum Episcopus,
sim neces- aut Presbyter, aut quilibet mini-
fitate. strorum non reperitur, & vrger pe-
 riculum eius, qui petit, laicis, fœmi-
 nis, infidelibus, hæreticis, non bap-
 tizatis permissum est baptizare, tan-
 tum

SECT. 3. CAP. 2. 71

rum enim valet baptifmus per hominem cōtemptibilē, quam per Apoftolum datus. Si tamen id facere ei propositum fuerit, quōd Ecclesia Catholica in eo administrando intendit. *can. mulier. 20. can. in neceffitate. 1. cum alijs, de consecratione, diftinct. 4.*

Est tamen ordo feruandus, nam *In Mini-* ubi plures repertiuntur, minor ce *fris digni-* dere maiori, vtputa simplex Sacer *tas ser-* dos non baptizet præfente Paro *uanda.* cho, nec laicus præfente Clerico, nec mulier præfente viro, & fic de reliquis, nifi inferior melius fciret formam, quia tunc ipfe baptizabit.

Nullus potest fe ipfum baptiza *An quis* re, cap. debitum, de Baptifmo, nec *possit feip.* duo possunt esse ministri, quando *sum bapti-* vnus est mutus, & alter mancus, & *zare?* vnus profert formam; & alius baptizat. Possunt plures vnum baptizare si omnes proferunt formam, & ministrant aquam; sicuti potest vnus plures baptizare.

De effectu Sacramenti Baptifmi.

R Emittit omnem culpā originalem & actualē, omnē pœnā peccatis debitam; gratiamq; simul cōfert,

*Originalere-
mittit
peccatum.*

fert, adduntur huic gratiæ nobiliffimi omnium virtutum comitatus, & in anima cum gratia diuinitus infunduntur: vitatur damnationis periculum, & aperitur regnum cœleſte, remittitur etiam in parte fomes peccati, tollit omnem irregularitatem (excepta bigamiæ) & omnem infamiam, Chriſtoque capiti tanquam membra copulamur, & connectimur per baptiſmum.

*Exorcism. &
Catechi.
requiratur
ante
baptiſmū.*

Sive paruuli, ſive iuuenes ad regenerationis veniāt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quā exorcismis, & catechiſmis, fidei recipiant rudimenta: in adultis requiritur fides propria, in paruulis autē fides aliena.

*In adultis
qua
pœnitentia
requiritur?*

Omnis qui ſuæ voluntatis arbitrer conſtitutus eſt, cum accedit ad Sacramentum fidelium, niſi eum pœniteat veteris vitæ, nouam non poteſt inchoare. *cap. omnis. 26. de consecr. diſt. 4.* Hæc autem non eſt pœnitentiæ Sacramentum, ſed quedam veteris vitæ diſplicitia. Nam gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum, non requirit planctum, ſed gratis omnia condonat.

De

*De ritibus, & alijs in Baptismo
requisitis.*

Sacramentum Baptismi iterari *Sacra-
mentum*
non debet, quamvis sit absque *mentum*
Ecclesiæ cæremoniis collatum, & *baptismi*
ab indigno Ministro administratū: *non potest*
fiuntque rebaptizantes irregulares. *iterari.*
c. fin. de Baptismo. Si quis de baptis-
mo nihil recorderetur, & dubitet sit
baptizatus necne, poterit sub con-
ditione baptizari: si non es baptiza-
tus, &c. quoniam non potest in ite-
rationis crimen veniri, quando o-
mnino factum esse nescitur.

Baptizato in necessitate domi, *De bapti-
zato domi*
sunt adhibendæ in Ecclesia cere-
monia, quæ defuerunt. *can. Spiritus*
sanctus. l. q. i. nec licet extra Ecclesi-
am baptizare, nisi in necessitate, aut
Principis filium, *Clem. unica de Ba-
ptismo.*

Verus est Baptismus, datus vo- *De bapti-
zato, &*
lenti baptizari, sed non credenti: si *zato, &*
cut est verus Baptismus, qui datur à *baptizate*
volente baptizare, sed non creden- *volenti,*
te. *& nõ cre-*

Validus est Baptismus, datus dor- *denti.*
mienti, vel amenti, si ante baptizari *De baptis-*
voluerunt: item qui datur furioso, *mo dato*

dormienti & amenti à natiuitate. cap. maiores. vel amēti. §. item quaritur de baptismo.

Pueri inuitis parentibus an sint baptizandi. Compotem rationis puerum, baptismum petentem, baptizare licet inuitis parentibus infidelibus: in dubio vero, de rationis vsu, sufficit esse septem annorum: non compotem autem licet baptizare, si alter parentum consentiat.

Nondum natus qualiter est baptizandus. Puer in vtero nondum totaliter natus, si tamen appareat caput potest baptizari, & postea natus non debet iterum baptizari: si autem appareat manus, vel pes, aut aliqua corporis pars, poterit etiam baptizari: & si natus fuerit etiam viuus cum conditione iterum baptizetur, in vtroque tamen casu debet obstetrix baptizare: & an sit viuus certificari. Qui adhuc in maternis vteris sunt, baptizari non possunt. *cap. non. qui in maternis. II 6. de consec. distin. 4.*

Intendens baptizare puerū, foeminā baptizans, an valeat baptizatus. Si sacerdos cogitans & intendens baptizare puerum, foeminam baptizatus, non tenet baptismus, si autem intendit baptizare personam praesentem qualiscunque sit, valet. De solēnitate baptismi sunt necessaria.

faria septem, scilicet sal, oleū, chris-
 ma, saliuā, cereus, flatus, & patrini,
 sal præbetur baptizato ad insinuan-
 dū, baptizatos sale sapiētiæ cælestis
 conditos esse, & omni iniquitatis
 fœtore carere debere. Oleū dat ba-
 ptizato robur ad certamē seu lucta-
 men diaboli. Chrisma ad significan-
 dū odorē bonę famæ, aures & nares
 saliuā liniuntur, vt aperiantur nares
 ad accipiendū odorē notitię Dei, &
 aperiantur aures ad audienda man-
 data Dei, & aperiantur sensus in in-
 timo cordis, ad rectē operandū: ce-
 reus ardens in manu traditus signifi-
 cat fidem charitate inflammatam,
 lumine legis illustratā, flatus signi-
 ficat expulsionem dæmonis, patrini
 dantur, vt in fide instruaturs bapti-
 zatus: Infans seu baptizandus debet
 vngi in fronte, in parte superiori ca-
 pitis, vbi verecundia est, vt publicē,
 fidem Christi confiteatur, & inter
 scapulas, vt iugum Christi suauius
 portet, & in pectore, vt dulci cor-
 de diligit Deum.

Post baptismum traditur Chri-
 stiano vestis candida in signū quod
 induitur iam innocētiæ casto-
 raria

*Qua sunt
de solem-
nitate
baptismi
necessaria.*

*Quare fit
unctio in
fronte?*

*Vestis cā-
dida, quid
significat?*

mine. Ad extremum nomen alicuius sancti imponitur, ut propter excellentiam & animi pietatem & fidem susceptā, inter sanctos, quorum nomina sunt in libro vitæ, sit relatus.

De Patrino Baptismi, & spiritali cognatione.

*Patrini
quatuor*

Non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quam vnus siue vir siue mulier. Qui non est baptizatus, non potest esse patrinus, nec in confirmatione *can. in baptismo 102. de consec. dist. 4.* Abbas, monachus, vel alius religiosus, non debent esse compatres. *can. non licet. 103. de consec. distinct. 4.*

*Patrini
qualiter
contrahant
cognationem
spiritali?*

Patrini cognationem spirituales contrahunt cum baptizato, illiusque patre & matre. *Concil. Trid. d. ca. 2.* Hac ratione: primo, inter baptizantem & baptizatum, illiusque patrem & matrem. Hæc regula patitur hanc limitationem, nam si pater in necessitate filium baptizauerit, nullam contrahit cognationem spirituales, idem dicendum est de matre. ut dicitur *in cap. ad limina. 30. quest. 1.*

Secun-

Secundo, inter tenentem & bap- *Pater filiū*
 ruzatum & patrem & matrem bap- *baptizans*
 ruzati, & sic de aliis. vt ex *Concil. in necessi-*
Trident. pater. Inter paternos, nulla *tate non*
 contrahitur spiritualis cognatio, & *contrahit*
 ita vir & vxor licite poterunt pue- *cognatio-*
 rum tenere, nec inter paternos & *nem spiri-*
 baptizantem. *tualem.*

Moneantur patrini, se fideiusso- *Patrinorū*
 res constituisse pro filiis suis, & ita *officium.*
 doceant & instruant filios suos, vt
 castitatem custodiant, iustitiam di-
 ligant, fidem & charitatem teneant.

CAPVT III.

DE SACRAMENTO

Confirmationis.

Confirmationis Sacramentum *Figura*
 fuit præfiguratum, vbi facta *sacramētū*
 vasa iussit dominus oleo declinare: *confirma-*
 in signo T. thau super frontes viro- *tionis.*
 rum gentium: Er in vnguento *Ezech. 4.*
 illo, quod descendit in barbam, *Psal. 132.*
 barbam Aaron. Sic enim charitas
 diffunditur in cordibus nostris per
 Spiritum sanctum, qui datur in hoc
 Sacramento.

Confirmationis sacramentum, *Institutio*
 fuit à Christo domino nostro in- *sacramētū*

*confirma-
tionis.*

Ioan. 16.

stutum, quando promisit Spiritus sancti plenitudinem, dicēdo: Si ego non abiero, Paraclytus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam vobis eum. Et hoc ideò, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quæ non erat danda ante Christi Resurrectionem, & Ascensionem, secundum illud Ioannis: *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.*

Ioan. 7.

*Definitio
sacramēti
confirma-
tionis.*

*Materia
quid?*

Confirmatio, est unctio facta in fronte, baptizati cum chrismate sanctificato, ab Episcopo sub certa verborum forma administrata.

Materia huius sacramenti est chrisma confectum ex oleo oliuarum (quod nitorem significat conscientiæ) & balsamo, per Episcopum benedicto, quod odorem significat bonæ famæ.

*Oleum an
sit de es-
sentia?*

Oleū in supradicta materia, est de essentia sacramenti: balsamū autē, de necessitate præcepti: & chrisma debet esse consecratū ab Episcopo. Hancq; materiā, & huius sacramēti formam, & modū Christum Dominum instituisse & præcepisse, S. Fabianus commemorat.

Forma

Forma sunt illa verba ab Episcopo prolata, scilicet. Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Quæ eodem modo potest variari & vitari sicuti de forma sacramenti baptismi diximus.

Minister huius sacramenti ordinarius est solus Episcopus. *Concil. Tridentin. Sess. 7. can. 3. de confirm. ex commissione verò Papæ, simplex sacerdos poterit confirmare. can. pervenit. distin. 95.*

Effectus huius sacramenti, est conferre gratiam debitè suscipientibus, baptismi gratiam perficit, confirmati aduersus omnes carnis, mundi, & diaboli imperus robustiores fiunt. Datur in ipso Spiritus sanctus ad Christi nomen audacter confitendum.

Ideo fit delinitio in fronte baptizati, ubi verecundia est, ne illum confiteri erubescat. *Quare fit delinitio in fronte?* *can. nouissimè. in fronte? 5. de consecr. dist. 5. & signatur Cruce, vt arma militiæ nostræ: & alapa cæditur, vt reminiscatur, pro Christi nominis confessione se passurū.*

Postremo pax ei datur, vt intelligat confirmatus se gratiæ cælestis plenitudinem & pacem consecutum esse.

Confirmandorū ætas. Confirmandorum ætas, est duodecimus annus, si vero is non expectandus viderur, vsque ad septennium hoc sacramentum differre maximè conuenit, seu ad illam ætatem, in qua reminiscatur se pro Christi nominis confessione passurum.

Confirmandorū dispositio. Qui adulta iam ætate confirmandi sunt, si huius sacramenti gratiã & dona, consequi cupiunt, non solum fidem, & pietatem afferre, sed si grauiora peccata, qui admitterunt ex animo dolere oportet: vnde laudabilis olim fuit Ecclesiæ consuetudo, vt non nisi ieiuni hoc sacramentum susciperent. *can. vt ieiuni. 6. de consec. distin. 5.*

Patrinus confirmationis. Patrinus etiam, vt in baptismo demonstratum est, in hoc sacramento adhiberi solet, qui contrahit cognationem spiritualem cum confirmato illiusque patribus. *Concil. Trident. Sess. 24. c. 2. de reform. & debet confirmatum in pugna spiritali*

tuale erudire, sicut patrini baptizatum.

* Patrinum oportet esse confirmatum. *can. in baptismo. 102. de consec. dist. 4. **

CAPVT IV.

DE SACRAMENTO

Pœnitentia.

Ninuitarum pœnitentia, & im- *Figura*
positio illa manuum, quæ à sa- *pœnitentiæ.*
cerdote fiebat, super arietem imma- *Ionæ. 7.*
culatum, pro anima, quæ peccauit. *Leuit. 8.*
rat, hanc nostram pœnitentiam fi-
gurabant.

Prima tabula, qua subnixi, ex *Pœnitenti-*
diluuio peccatorum tam in Adam *ria secunda*
veluti stipite, quam postea, male *tabula*
uiuendo, quacunque tamen ratione *post nau-*
contractorum, enatamus, baptis- *fragium.*
mus est, post quem acceptum, si
rursus naufragium fecerimus, nulla
pro peccatis noua hostia restat, sed
tantum superest, hæc secunda ta-
bula.

Pœnitentia est duplex, alia quæ *Pœnitenti-*
dicitur virtus seu pœnitentia inte- *ria duplex*
rior, & alia exterior. Pœnitentia
virtus, est dolor, quo ad Deum

ex animo nos conuertimus & commissa à nobis scelera detestamur.

Pœnitētia exterior. Pœnitentia exterior, alia est solemnis, altera publica, tertia secreta seu priuata.

Pœnitētia solemnis. Pœnitentia solemnis, ideo dicitur quod quadam solemnitate à iure inducta imponitur pœnitenti, ab Episcopo vel iudice, de qua in *can. in cap. 10. distinct.*

Publica. Pœnitentia publica est illa, quæ fit in facie Ecclesiæ pro aliquo peccato vel crimine publico, imponitur vel ab Episcopo vel à confessore. de qua *Concil. Trid. Sess. 24. cap. 8. de reform.*

Priuata. Pœnitentia priuata est sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismum committuntur de qua in præsentii: cuius definitio est.

Definitio sac. amē- ti pœnitentia. Pœnitentia est sacramentum remittēdi peccata post baptismum commissa, includens in se contritiōē, confessionem, & satisfactionem, ex parte pœnitentis, & absolutionem ex parte sacerdotis.

De institutione & necessitate sacramenti Pœnitentia.

Sacra-

Sacramentum pœnitentiæ, sicut *Institutio*
 & cætera sacramenta, Christus *sacramenti*
 Dominus instituit, cum dixit: Pœ- *pœniten-*
 nitentiam agite, appropinquabit re- *tia.*
 gnum cælorum. Potestatemque *Matth. 4.*
 absoluendi, quam ante Resurrecti- *Matt. 16.*
 onem promiserat, post resurrectio- *Ioan. 20.*
 nem statim cōcessit, dicens: *Accipite*
Spiritum sanctum, quorum remisistis
peccata, remittuntur eis, & quorum re-
tinueritis, retenta sunt.

Huius institutionis, illa omnino *Institutio*
 causa fuit, ut qui per mortale pecca- *causa.*
 tum, à suo elongatus fuerat creato-
 re, posset hoc diuino sacramento, *Ezec. 18.*
 eidem reconciliari, in eiusdemque *& 22.*
 pristinam amicitiam redire, quia si-
 ne pœnitentia, interitum peccato-
 ribus minantur sacræ literæ, dicen-
 te Domino nostro: *Nisi pœnitentiã* *Luc. 3.*
habueritis, omnes simul peribitis.

De materia sacramenti Pœnitentiæ.

Materia proxima huius sacra- *Materia*
 menti, sunt actus pœnitentis, *proxima*
 scilicet contritio, confessio, & satis- *sacramen-*
 factio: quorū actuum materia sunt *ti pœni-*
 peccata, de quibus pœnitens dolet, *tentia.*
 quæ confiterur, & pro quibus satis-
 facit, & ideo peccata nō acceptāda, *Materia re-*

84. ITINER. ORDIN.

mota sunt peccata. sed detestanda, sunt materia remota, vel omnia peccata actualia sunt materia huius sacramenti, quia proprie dicimur pœnitere, de his, quæ nostra voluntate commisimus, & sic peccata venialia sunt etiam materia huius sacramenti, sed non necessària, quia proprie principaliter hoc sacramentum fuit institutum, ad remissionem mortalium: nam venialia quibus à gratia dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, licet piorum est & valde utile, illa in confessione recensere, multis tamen aliis remediis expiari possant. *Concil. Trident. Sess. 14. cap. 5. verso. nam venialia.*

Peccatum originale non est materia sacramenti pœnitentiæ. Ex dictis etiam sequitur, quòd peccatum originale nō est materia huius sacramenti, neque propria neque remota, cum non sit nostra voluntate contractum, nec ad ipsum delendum sacramentum pœnitentiæ sit ordinatum, sed baptisimus.

Forma sacramenti pœnitentiæ.

CHristus Iesus, nullam huius sacramenti formam præscripsit: nam in sacra Scriptura solum legitur,

SECT. 3. CAP. 4. 85

tur, quorum remiseritis vel solueritis: Ideo quæcunque forma, vbi auctoritatiuè remissio peccatorum explicatur, erit sufficiens, sed seruanda est hæc à sacris Conciliis approbata, Ego te absoluo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; Amen.

Huius sacramenti vis solum sita *Vis huius* est in his verbis (Ego te absoluo.) *sacramenti* Concil. Trident. Sess. 14. cap. 3. Et est in illis Florentin. Pronomen (Ego) non est *verbus*, de essentia; sed tantum de præcep- *Ego te* to, sicut cætera verba eiusdem for- *absoluo.* mæ: preces etiam laudabiles adduntur, quas seruent confessores, quia eos in præsentem instruere non intendimus, pronunc hæc sufficiant.

De Ministerio.

Quamuis presbyteri in sua ordi- *Sacerdos* natione, à peccatis absoluendi *approbat* potestatem accipiant, nullus tamen *abordina-* poterit confessiones audire, nec ad *rio est mi-* id idoneum se reputare, nisi paro- *nister hu-* chiale beneficium habuerit, aut ab *ius sacra-* Episcopo fuerit approbatus. *menti.*

Et cum atrociora crimina, ma- *Casuum* ximis sine digna flagitiis, sanctissi- *reservatio*

me in Ecclesia Dei institutum est, ut crimina grauiora non à quibusuis, sed à summis Pontificibus absoluantur, quæ suo iudicio sunt reseruata (nisi ex speciali priuilegio, ut puta Bullæ Cruciatæ, approbato confessori committantur.) Hoc idē Episcopis omnibus in sua cuiusque diœcesi conceditur, ut possint sibi casus reseruare.

In articulo mortis nulla est reseruatio.

Laicus an possit esse minister.

Tamen in articulo mortis, cum nulla sit reseruatio, omnes sacerdotes, quoslibet pœnitētes, à quibusuis peccatis & censuris absolueri possunt. *Concil. Trid. Sess. 14. cap. 7.*

Laicus nunquam est huius sacramenti minister, nec poterit absolueri à peccatis, est tamen dignus uenia ex sacerdotis desiderio, qui socio confitetur turpitudinem criminis. *Can. quem pœnit. 88. de pœnit. distinct. 1.*

Tres partes pœnitentia.

De partibus sacramenti Pœnitentia.
Qui remissionem peccatorum imploreat, tres illas partes seu actiones adhibeat, contritionem uidelicet, confessionem, & satisfactionem; quæ totam hominis ad Deum conuersionem & renouationem

complectuntur: de quibus ita D. Cyprianus: perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre, in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas & satisfactio, vt quibus modis Deum offendimus corde, ore, & opere: eisdem placare curemus: Corde per contritionem, ore per confessionem, ac opere per satisfactionem.

De Contritione.

Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso propter Deum, cum proposito non peccandi de cætero. *Contritionis definitio.* *Concil. Trident. Sess. 14. cap. 4.*

Dolor de peccatis est duplex, perfectus, cum quis odit peccatum supra omne odibile, & dicitur contritio: imperfectus, cum quis odit peccatam, sed non supra omne odibile, & dicitur attritio. *Dolor de peccatis duplex.*

Est attritio dolor imperfectus, qui ex turpitudine, vel gehennæ, & pœnarum metu concipitur: qui si voluntatem peccandi excludit, cū sacramento pœnitentiæ hominem ad statū gratiæ reducit. *Attritio quid?* *Conc. Trid. dist. 4. vers. illam vero.* *In*

In contritione, duplex dolor. In contritione duplex est dolor, alius est sensitivus, & alius intellectivus. Sensitivus est consistens in exterioribus actibus, scilicet lacrymis, singultibus & tussionibus, qui licet sit bonus, laudabilis, & magni meriti, non est tamen necessarius ad contritionem. Dolor intellectivus est quædam peccati displicentia, supra omne odibile, & requiritur ad perfectam contritionem.

Contritio perfecta. Contritio perfecta, includere debet in se confitendi, & satisfaciendi propositum, & propositum formale amplius non peccandi. Debet etiam quis habere, vel specialem de singulis peccatis, vel generalem contritionem, omnia detestando.

De confessione.

Confessionis definitio. Confessio sacramentalis, est peccatoris accusatio secrete de suis peccatis, coram proprio Sacerdote, ut ab illo sacramentaliter absolvatur, quæ duplex est, valida, & inualida.

Confessionis conditiones. Confessio valida est, cuius sunt 16. conditiones, in his versibus contentæ.

Sic

SECT. 3. CAP. 4. 89

Sis simplex, humilis, confessio pura,
fidelis,

Atque frequens, nuda, discreta, libens,
verecunda.

Integra, secreta, lachrymabilis, acce-
lerata,

Fortis & accusans; & sit parere pa-
rata.

Simplex, id est, sine duplicitate *Simplex.*
ac arte, apertè peccata declarando.

Humilis, id est, cum cognitione, *Humilis.*
subiectione, verbis humilibus, ge-
nibus flexis, & capite discooperto.

Pura, id est, sine admixtione im- *Pura.*
pertinentium, confitendo peccata
sua, & non aliena.

Fidelis, id est, vera sine menda- *Fidelis.*
cio, dicendo certa pro certis, dubia
pro dubiis.

Frequens, id est, sæpe confitea- *Frequens.*
tur, vel quoties conscientia dictat
esse vtile, ad vitanda peccata.

Nuda, id est, sine inuolucris, & *Nuda.*
obscuritate verborum.

Discreta, id est, eligendo idoneū *Discreta.*
Confessorem, vtendo verbis hone-
stis, numerando, & declarando pec-
cati circumstantias.

Libens, id est, spontanea, non *Libens.*
coacta,

90 ITINER. ORDIN.

coacta, non timore pœnæ, sed vt concilietur Deo.

Verecunda: Verecunda, vt scilicet erubescat, & non gloriatur cum male fecerit.

Integra. Integra, id est, confitendo omnia peccata mortalia, nullū occultando.

Secreta. Secreta, quantum ad conditionem fori, in quo de occultis conscientie agitur.

Lachrymabilis. Lacrymabilis, primo quoad dolorem de peccato commisso.

Accelerata. Accelerata, vt scilicet, non differatur de die in diem.

Fortis. Fortis, id est, superans timorem, & pudorem.

Accusans Accusans, seipsum, & non alium.

Parere parata. Parere parata, id est, paratus & obediens confessori, vt satisfactio- nem pro peccatis debitam libenter acceptet. Ex his, quinque solum necessarię, scilicet, integra, vera, dolorosa, accusans, & parere parata.

*Quibus casibus confessio fiat inu-
lida.* Inuálida confessio fit, ex septem casibus: in quibus est iteranda: quatuor ex parte confitentis, & tribus ex parte confessoris. Primo, si desit omnino contritio de præteritis, vel defuit animus non peccandi de cætero, vel non adimplendi, id ad quod tenetur.

Secun-

SECT. 3. CAP. 4. 91

Secundo, si confessio non fuit integra ex malitia, vel verecundia, aut ex crassa negligentia, vel ignorantia culpabili.

Tertio, si ex contemptu, pœnitentiã sibi adiunctã adimplere noluit.

Quarto, si pœnitens existens excommunicatus, prius absolutus fuit à peccatis, quam ab excommunicatione.

Quinto, si cõfessor noluit, id est, non habuit intentionem absoluendi.

Sexto, si confessor fuit omnino ignorans, eiusque ignorantia, non supplet scientia pœnitentis.

Septimo, si confessor non potuit absoluere, quia non habuit iurisdictionem, vel erat publicè suspensus, excommunicatus, vel interdictus.

Confessor debet habere quinque *Confessionis* conditiones, scilicet, potestatem *ris condi-* absoluendi, scientiam, prudentiam, *tiones.* probitatem, & sigillum.

Omnes adulti, postquam ad *Confessionis* annos discretionis peruenerint, *nis prace-* tenentur confiteri, saltem semel in *ptum.* anno, tempore scilicet *Quadragesi-* me. *c. omnis utriusq; sexus. 12. de pœnit.*

remis. quia cum confessio sit in-
ter præcepta affirmatiua, non obligat nisi loco, & tempore, scilicet determinato ab Ecclesia: vt infra de pœnitentia dicam.

De satisfactione.

Satisfactions definitio.

Satisfactio sacramentalis, est passio voluntaria pœne, pro peccato à Confessore imposita ad placandū Deum, cum proposito eum amplius non offendendi.

Satisfactio necessitas.

Cum dimissa culpa, teneatur quis pœnam peccati soluere, ideo oportet satisfacere pro peccatis Deo, ne illo tremendo Purgatorii igne, in futura vita cruciemur.

Satisfactio fieri potest uno ex tribus modis.

Vno ex tribus modis potest homo Deo satisfacere, per pœnalia opera in hoc mundo à Sacerdote imposita, vel à seipso voluntariè assumpta.

Secundo modo fit satisfactio per Indulgentiarum concessiones.

Tertio modo in alio sæculo acerbissimo illo Purgatorij igne.

De Indulgentijs.

Quia supra diximus, per Indulgentias satisfactionem posse fieri,

SECT. 3. CAP. 4. 93

fieri: ordinandus sequentia notet,
& si Indulgentiarum plenam desi-
deravit notitiam, supradictos con-
sulat Doctores.

Indulgentia est remissio pœnæ *Indulgen-*
temporalis, debitæ pro peccato a *tia defini-*
ctuali iam dimisso concessa, exi- *tio.*
stenti in gratia, facta à Prælato Ec-
clesiæ, ex rationabili causa.

Potestatem concedendi Indul- *Quo iure*
gentias, traditam esse à Christo Re- *sunt in-*
demptore nostro, quando Apосто- *dulgentia.*
lis dixit: *Quorum remisit pecca-*
ta, &c. tenet communis Catholico-
rum schola: quia in illis verbis non
tantum intelligitur, absolutio à
culpa, sed etiam à pœna: ut colli-
gitur ex Concil. Tridentin. Sess. 25.
decreto de Indulgentiis, & Sess. 21. cap.
fin.

Ex superabundantia meritorum *Quibus*
Christi & Sanctorum, thesaurus in- *meritis*
dulgentiæ aggregatur, habetur in *thesaurus*
Extrauag. *unigenitus. de pœnit. & re indulgen-*
tiarum
factoria fecerunt, quibus ipsi ad sa- *aggrege-*
tisfaciendum non indigebant, vel *tur.*
quia peccato carcebāt, cuius ratione
temporaliter essent puniendi, vel
quia

Iob. 6.

I. Ioan. 2.

quia pro peccatis dimissis, plura opera satisfactoria, quam debebant, Deo obtulerūt. Nā Spiritus sanctus docet, maiores pœnas passum fuisse Iob, quā eius peccata merebantur. Nam inquit: Vtinā appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris, hæc grauior appareret: sic dicendū est de aliis Sanctis. Christus præcipuè Redemptor noster absq; eo quod peccatū haberet nullū, pro quo debuisset satisfacere, multa opera supererogationis fecit, multosq; labores, & ærumnas est passus: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, non autem nostris tantum, sed & pro peccatis totius mundi, imò pro infinitis mūdīs, si essent: cū minima gutta sanguinis eius, & minimus dolor, sit infinitæ satisfactionis, & valoris. Et sancti (licet aliquando peccauerint) multa tormenta passionisque, & flagella passi sint, maiora multo quā debuerint: & ex superabundantia etiā meritorum ipsorum, cum meritis infinitis Christi, congregatur thesaurus Ecclesiæ infinitus, vt à Vicario

rio
fic
dul
app
P
ope
risfa
indu
enit
ma
dico
Mi
steri
spen
P
cede
Apo
Epi
tet
poen
tus
In
poen
illiu
grat
per
illam
Chri
pa th

SECT. 3. CAP. 4. 95

rio Christi, fidelibus dispensetur, & sic est infinitus thesaurus, & per Indulgentiarum concessiones nobis applicatur.

Papa applicare potest supradicta *Quis possit indulgentias concedendo*: Vfus enim Ecclesiæ, & auctoritas confirmat, auctoritateq; D. Pauli constat, dicentis: *sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Et iterum ait: *Dispensatio mihi credita est.*

Possunt etiam Indulgentias concedere Patriarchæ, Primates, Sedis Apostolicæ legati, Archiepiscopi & Episcopi subditis duntaxat suis, patet ex cap. *quod autem. cap. nostro. de pœnit. & remis. Extravaag. unigenitus. eodem tit.*

Indulgentia non est absolutio à *Ad quid* pœna luenda in Purgatorio, sed est *valeans* illius pœnæ recompensatio, (verbi *indulgentia?*) Ioannes erat in Purgatorio per annum passurus, recompensat illam pœnam per alienas passiones, Christi, scil. & Sanctorum, quæss Papa thesauri Ecclesiæ dispensator, illi, per

per Indulgentias applicat. Indulgentiæ, tantum pœnæ temporalis relaxant, quantum fuit expressè per illas concessum: vt constat in *Extrava. vnigenitus, de penit. & remiss.* vbi constat Papam posse, virtute thesauri Ecclesiæ, aut totalem, aut partialem pœnam temporalem pro peccatis luendam, relaxare.

An valent, aut quantum sonant? Indulgentiæ, tantum valent, quantum sonant, si quatuor concurrant: auctoritas concedentis: *Secunda* gratia in accipiente: *Tertia* causa iusta concedendi Indulgentias: & *denique* vt adimpleat quis indulgentiam, eo modo, & ordine à concedente constituto.

Possunt ne animabus in purgatorio indulgentia concedi? Animabus existentibus in Purgatorio possunt Indulgentiæ concedi, per modum suffragii, id est, ex Dei acceptance, & misericordia, quia Romanus Pontifex non potest auctoritatiuè Indulgentias animabus in Purgatorio existentibus cōcedere, cum iam sint extra iurisdictionem Ecclesiæ militantis, sed per viam impetrationis, soluantur orationibus aliorum: vt in *can. anima defunctorum. l. 3. q. 2.*

De Purgatorio.

Qui in hac vita, per pœnalia opera, vel indulgentias, non satisfecerit, in purgatorio satisfacere renetur. Et licet hæretici purgatorium esse negent, Ecclesia tamen 2. Mach. Catholica Spiritu sancto edocta, ex

facris literis, antiquorumque Patrum traditionibus, purgatorium esse docet: & constat ex doctrina D. Paul. *Vnius cuiusq; opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit: quia igne reuelabitur, & vnus cuiusq; opus quale sit, ignis probabit.*

Quem locum omnes Catholici Patres de igne purgatorij intelligunt, quo expiantur, post mortem corporis, animæ quæ non satis defœcatæ siue purgatæ decesserunt: vt probant supradicti Doctores, & quamplurima Concilia, & vltimo Concil. Trident. Sess. 25. decreto de purgatorio.

Purgatorium est locus in quo fidelium animæ, non plene in hac vita à peccatis expurgatæ, post mortem corporis, à reliquiis peccatorum & superfluis sordibus mundantur, expiantur.

E

Ignis

Ignis purgatorij grauis.

Ignis purgatorij idem qui inferni.

Anima an semper in purgatorio purgatur?

Quomodo differt ignis purgatorij à pœna inferni?

Ignis purgatorij, est miro quodammodo grauis, excedit omnem pœnam quam vnquam passus est aliquis in hac vita: nunquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia passi sint Martyres tormentata. *tex in can. fin. de pœnit. dist. 7. can. qui in aliud. dist. 25.* Est enim ignis purgatorij eiusdem rationis cum igne inferni: vt D. ait Gregor eodem igne rutilat aurum, & fumat palea, Et Sanctus Augustinus: eodem igne purgatur electus, & crematur damnatus.

Et non semper animæ in purgatorio purgantur, sæpissime enim Deus cõstituit aliquibus alia loca, vbi propter occulta eius iudicia purgatur: vt patet dialogis D. Gregor. *lib. de Paschasio diacone & de viro in balneo posito.*

In inferno pœna est perpetua, in omnem æuū duratura, iuxta illud, in inferno nulla est redemptio. In purgatorio pœna est temporalis & suo tempore finienda. Ecclesia proinde rectè pro fidelibus defunctis sacrificia offert, elemosynas largitur, & orat, vt eo citius, Dei

misc-

miseri cordiam impetrent, & à pœ-
na illa purgatorij liberentur: quia
hi, qui cum pietate dormitionem
acceperunt, optimam habent repo-
sitam gratiam: sancta ergo & salu-
bris est cogitatio, pro defunctis
exorare, ut à peccatis soluan-
tur.

De effectu sacramenti Pœnitentiæ.

Cum remissionem peccatorum
& collationem gratiæ sacra-
mentum pœnitentiæ operetur pro-
fecto erit singularis vis & effectus
huius sacramenti vita æterna, ut
pollicetur Propheta Ezechiel. Et Ezech. 13.
regnum Cælorum appropinquare, Sap. 11
Christus Dominus testatus est, & Matth. 3.
in multis sacra Scripturæ locis, ubi & 4.
pœnitentiæ exigitur, remissio pec-
catorum promittitur. Hæc est, E- & 17.
uangelicæ prædicationis exordiū, . 1. Cor. 7.
Angelorum in cælis gaudium Hæc Ioc. 2.
lapsum erigit, saucios curat, imbe-
cilles roborat, mortuos viuificat. Mar. 1.
perditos restituit, omnia quæ pec-
catum vitiat, pœnitentiæ in nobis Ioan. 3.
redintegrat, hæc dæmones & vitio-
rum pestes superamus: hæc meritas
pœnas auertimus, Dei placamus
iram,

iram, conciliamus gratiam, & denique æternam gloriam comparamus.

De suscipientibus hoc Sacramentum.

CVM pœnitentiæ sacramentum sit peccatoribus institutum, secunda post naufragium tabula; sequitur quod Angelus non erit capax huius Sacramenti, nec innocentes, qui nullum peccatum actuale habuerunt, & per consequens nec Diua Virgo Maria, quæ nec actuale, nec originale peccatum unquam habuit (licet sit capax gratiæ Sacramenti pœnitentiæ.) Sequitur præterea beatos in patria existentes non indigere pœnitentiâ, cum non sint in via, aut obnoxij peccato, aut pœnæ. Nec damnati, cum sint extra, & non sunt capaces pœnitentiæ, licet habeant dolorem & tristitiam præteritorum peccatorum, nihil tamen ob hoc merentur, cum non sint in statu merendi & demerendi, de quibus dicit Sapiens, intra se pœnitentiâ agentes, & præ angustia spiritus gementes,

Sap. 3.

De

De præcepto pœnitentiæ.

PRæceptum pœnitentiæ statim à peccato commisso, quantum ad actum contrarium, de non complacendo in peccato obligat: at vero præceptum pœnitentiæ, quatenus præteritorum peccatorum includit contritionem & satisfactionem, obligat de iure diuino, quando mortis naturalis vel violentæ periculum imminet: tenetur quoque statim pœnitere qui est Sacramentum aliquod suscepturus, & ministraturus. Omnis vtriusque sexus fidelis tenetur, semel in anno, omnia sua integraliter peccata confiteri, tempore, scilicet quadragessimæ, iuxta communem Ecclesiæ determinationem.

Forma absoluedi à peccatis.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, saluet & confirmet in omni opere bono, & perducatur te in vitam æternam. Amen.

Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, suspensionis, vel

interdicti, à quo ego te possum absoluerè, absoluo te, & restituo te, sanctis Sacramentis Ecclesiæ, & vnitati fidelium, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius, qua fungor te absoluo, ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Passio Domini nostri Iesu Christi, & merita Beatissimæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, quæ quid boni feceris, & mali patieris, sit tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiæ & præmium vitæ æternæ, Amen. Vade in pæce, & amplius noli peccare.

CAPVT V.

DE SACRAMENTO

Eucharistia.

*Huius
Sacramē-
ti excellē-
tia &
virtus.*

Nihil in sacrificiis maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit, quæ pura conscientia, Domino offerenda est, & pura mente sumēda, atque ab omnibus veneranda, & si-
cur

eut potior est cæteris, ira potius ex-
 tolli & venerari debet. *Can. nihil. 8.*
de consec. dist. 2. & cum nihil habeat
 Ecclesia dignius, sublimius, admi-
 rabilius & efficacius. Ita in multis *Gen. 18.*
 sacrae Scripturae locis, fuit præfigu-
 ratum. Azymus panis & subcineri- *Gen. 14.*
 cius à Sara Angelis præparatus: & *3. Reg.*
 sacrificium panis & vini Melchise- *19.*
 dech. Et panis quem capiti Eliæ *Exod. 12.*
 Angelus ad manducandum ex iti- *Deut. 8.*
 nere fatigato apposuit: & agnus ille
 Paschalis, & manna in deserto pa-
 tribus exhibitum, hoc Sacramentū
 indicabant. Et cū eius singularis sit
 virtus, admirabilis vis, ideo diuersis
 ac mirabilibus nominibus, singula-
 res virtutes significantibus illustra-
 tur.

Dicitur Eucharistia, id est, bona *Eucharis-*
 gratia, quia in eo, Christus, qui *stia nomi-*
 gratia & virtute pollens est, seip. *na.*
 sum nobis exhibuit, & in eo conti *Euchar.*
 netur. *Ioan. 1.*

Hostia, quia ipse pro nobis mor- *Hostia.*
 talis, & passibilis factus, in ara Cru. *Matt. 27.*
 cis se obtulit, pro nobis sanguinem
 preciosum effundens.

Sacrificiū, quia offertur, sumitur, *Sacrificiū*

1. Cor. II. & consumitur: estque illius cruenti sacrificij rememoratiuum.

Sacramentum. Sacramentum, quia in ea plusquam in aliis Sacramentis, Diuina latent mysteria, & signa sacram rem significantia.

Sinaxis. Sinaxis, primo conciliatio, seu **1. Cor. 10** communio, quia hoc diuino Sacramento confirmatur arctissima illa coniunctio mystici corporis cum capite Christo.

Viaticū. Viaticum, quia spiritalis cibus est, quo in huius vitæ peregrinatione sustentamur, & munimur: & viam nobis ad æternam gloriam feliciter præparat.

Cœna. Cœna, quia Saluator noster, quo vehementius commédaret mysterij illius altitudinem, in vltima cœna illud instituit: cuius descriptio est.

Eucharistia definitio. Eucharistia est Sacramentum, in quo sub specie panis & vini, vel alterius eorum verum corpus & sanguis Christi continetur.

An sit cū vel pura Sacramēta. Et licet sint duæ materiæ, totidemque formæ, est tamen vnum Sacramentum integrale, quod ex illis duabus perficitur: & dicitur

Sacra-

Sacra
Ma
adm
duo
parti
pani
grale
le sa
pani
nutr
ita q
cran

De

H

in v
corp
mur
est d

Seff.

conf

E

fiun

bis a

leste

bileu

non

Sacramentum geminæ rei. *cap. cum Matihæ. 6. de celebr. Miss.* nam quæ admodum in hoc Sacramento, sunt duo signa particularia, id est, duo particularia Sacramenta, scilicet panis & vini species, & vnum integrale signum, id est, vnum integrale sacramentum, species scilicet panis & vini simul sumptæ, quæ nutritionem spiritualem significât, ita quoque sunt duo parzialia Sacramenta, & vnum integrale.

De institutione & necessitate Sacramenti Eucharistia.

HOc Sacramentum fuit à Chri- *Institutio.*
 sto Domino nostro institutum *Matt. 26.*
 in vltima illa cœna, cum panem in *Marc. 14.*
 corpus, & vinum in sanguinem *Luc. 22.*
 mutauit, dicendo: Accipite, Hoc
 est corpus meum. *Concil. Trident.*
Sess. 13. c. 2. can. quia corpus. 35. de
consec. dist. 2.

Et hoc tribus de causis, prima vt *Quare*
 suum ineffabilem manifestaret no- *hoc Sa-*
 bis amorem, adimplendo illud cœ- *cramentū*
 leste promissum, scilicet, Ecce vo- *fuit insti-*
 bilicum sum, vsque in consumma- *tutum.*
 tionem sæculi. Et vt animæ nostræ

E 5 ali-

alimentum esset, quo vitam spiritua-
lem tueri, & conseruare possi-
mus. Altera vt Ecclesia perpetuum
sacrificium haberet, quo peccata
nostra expiaretur, vt si quid peccā-
do inimicitiae contraximus, Dei
gratiā nobis conciliemus & amorē.

De neces-
sitate Sa-
cramenti
Euchari-
stie.
Ioan. 6.

Sacramentum Eucharistiæ, est
necessarium præcepto Domini di-
cētis: Nisi manducaueritis carnem
Filii hominis, & biberitis eius san-
guinem, non habebitis vitam in
vobis. Nam effectus Eucharistiæ,
vt quis membrum Christi efficiat-
ur, est de necessitate salutis. *Extra-
uag. vnā sanctam. de maiorit. &
obed. can. quoniam vetus. 24. q. 1.* Et
iste effectus Sacramenti Euchari-
stie, per solum propositum perci-
piendi illud, consequitur, & habe-
tur quando baptismus absque reali
susceptione Eucharistiæ percipi-
tur. Adultis est necessaria realis sus-
ceptio Eucharistiæ, de iure diuino,
ita quod si per contemptum, aut
negligentiam, ab hoc venerando
Sacramento se abstinēt, non ha-
bebunt vitam æternam.

De materia huius Sacramenti.

Cum

Cum de fide sit determinatum, *Duplex*
Sacramētū Eucharistię corpore *materia*
constare simul & sanguine Domini *huius Sa-*
nostri Iesu Christi, duplicem esse *cramenti.*
materiam, & quo ad corpus, & quo
ad sanguinem, constat manifestè.

Panis triticeus, aqua naturali cō- *Panis tri-*
coctus, est legitima materia Sacra- *triticus est*
menti Eucharistię, quo ad corpus. *materia.*

Concil. Floren. *de Sacram.* Concil.

Trid. *Sess. 13. cap. 3. can. in Sacram. de*

consecr. dist. 2. Quare si tritico mis-

ceantur aliqua diuersi generis gra-

na, ita quod species tritici corrup-

patur, non erit materia: nec in pane

alterius speciei potest fieri conse-

cratio, vt hordeaceo, milio, & mai-

cio: nam quamuis sint fruges de ge-

nerere frumenti, quod est nomen ge-

nerale ad omnes aristarum fruges,

non tamen sunt de genete tritici:

nec in amidone potest fieri conse-

cratio, quia corruptum triticum

est: nec in pane cocto alia quam

naturali aqua: nec in massa cruda,

nam materia debet esse panis, quo

homines communiter vtuntur.

Panis debet esse azymus, cū Chri- *Panis az-*
stus Redemptor noster primo azy- *zymus.*

Matt. 26. morum die, quo nihil fermentati domi habere licebat Iudæis, hoc Sacramentum confecerit: neque tamen ea qualitas, ad eò necessaria existimanda est, vt si illa desit, Sacramentum confici non possit, cum etiam sub pane fermentato, verè fiat consecratio: sed nemini licet priuata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritum mutare, cum Latini in azy-mo, Græci vero in fermentato cō-ficiant: ex declaratione Concilij Florentini.

*Vinum
vitis est
materia
quo ad
sanguinē.*

Vinum vitis est materia huius Sacramenti, quo ad sanguinem: quare vinum malogranatorum, mororum, nec sidra, nec ceruisa, nec alterius fructus liquor, quam vitis, erit huius Sacramenti materia, nec vinum coctum, si per decoctionem speciem mutauit, vt si fit, vulgò dicitur (*arrope*) nec in vinum limphatum, quod vulgò dicitur (*hypocras*) & (*aguardente*) quia per miftionem, & decoctionem vini, naturam amittit, nec in aceto potest consecratio fieri: secus tamen est in vino acescente, vel pa-
rum.

SECT. 3. CAP. 5. 109

rum acre: vva matura, musto nondum expresso, non potest esse materia huius Sacramenti: nam succus vvarum ante expressionem, neque vinum, neque mustum est.

In musto licet possit consecratio *In musto fieri*, vt decisum extat in *can. cum an possit omne 7. de consecr. distin. 2.* non tamen sine magna necessitate fiat. *consecratio fieri?*

In lora, quæ vulgo dicitur (*vi. In lora, nada, o majuelo*) si parum aquæ misceatur, ita vt ab omnibus vinum consecrari iudicetur, poterit consecratio fieri. *an possit fieri?* idem dicendum est de vino limphato, si non mutat speciem vini.

Modica aquæ permistio requiritur, & misceri debet de necessitate præcepti. *Aqua est? vino miscenda.* Concil. Florent. nam sancti Iohannis. 19. fluxisse sacræ literæ docent: tum quia aqua populum designat, & vniuerso populi Christiani cum Christo in mixtione præfiguratur: debet in modica quantitate apponi, vt maior pars sit vini quam aquæ, iuxta decisionem Honorij III. *c. perniciosus. 13. de celeb. Miss.*

De forma Sacramenti Eucharistia.

E 7

Dux:

HO ITINER. ORDIN.

*Dua sunt
forma.*

Dux sunt huius Sacramenti par-
tiales formæ, alia est corporis,
& altera sanguinis Domini nostri
Iesu Christi.

*Forma
consecra-
tionis cor-
poris.*

Forma præcisa consecrationis
corporis Christi est ista, scilicet. (Hoc
est enim corpus meum) sicuti Eu-
angelistæ tradunt. *can. quia corpus.*

Matt. 26. 95. *can. panis. 4. de consecr. distinct.*

Luc. 22. 2. *cap. cum Martha. de celebrat.*

Marc. 14. *Miss.*

*Alia ver-
ba in con-
secratione
die quam pateretur,
an sint de
essentia.*

Licet in consecratione alia ver-
ba proferantur, scilicet. (*Qui pri-
cipite & comedite*) & *ly (enim)* & *illa*
(*novi & æterni testamenti*, &c. Et
omnia alia, quæ consecrationem
ipsam præcedunt, & subsequuntur,
tantum sunt de necessitate præcep-
ti, ita ut omittens illa, vel illorum
aliquid, dara opera: vel ex magna
negligentia, peccaret mortaliter,
sed nihilominus Sacramentū per-
ficeret, supradictis verbis.

*An una
forma de-
pēdeat ab
alia?*

Forma consecrationis panis, nō
dependet à forma consecrationis
vini, vel è contra, nam prolata for-
ma cuiuscunque speciei, verè con-
secratur illa species, sine alia, licet

SECT. 3. CAP. 5. III

vnam sine alia consecrare grauissimum esset sacrilegium. *can. comperrimus. 12. de consecr. dist. 2. nisi hoc ex accidenti euenire contingat: vt in can. nihil contra ordines. 7. q. 1.*

De Ministro huius Sacramenti.

Duplicem Ministri actionem, in hoc Sacramento reperiri constat: alteram circa ipsius consecrationem, & aliam circa administrationem & distributionem.

Minister consecrationis est Sacerdos ritè & legitimè ordinatus, ieiunus, nō impeditus aliquo mortali peccato, vel prohibitus celebrare. *cap. firmiter. §. vna. de sum. Trinit.*

Sacerdos in mortali peccato existens, non ieiunus, excommunicatus, suspensus ab officio & beneficio depositus, verbaliter, vel actualiter, degradatus, schismaticus, catholicus, & etiā hæreticus dicens de facto debitā formā, super debitam materiā, cū debita intentione, saltem faciēdi, quod Catholica Ecclesia facit, verū conficit Sacramentū, licet grauissimè peccet consecrādo, & mortale sacrilegiū committat.

*Minister
consecra-
tionis.*

*Sacerdos
in mortali
peccato
constitutus,
an
possit con-
secrare?*

mittat. *can. connoctet. & per tot. 1. q. 1.* Laicus non baptizatus, mulier, mutus, & licet ordinentur, consecrare non possunt.

Diffensationis minister.

Circa administrationem, & distributionem est proprius minister & ordinarius huius sacramenti, Sacerdos Parochus, etiam extra quadragesimam.

Religiosi verò Sancti Francisci, Dominici, & Societatis Iesu, & alij privilegiis ipsorum participantes, possunt intra annum Eucharistiam ministrare, excepto Paschatis tempore, in quo debet quis, in propria parochia communicare, non obstante privilegio generali.

In necessitate quis sit minister?

Tempore necessitatis, vt in articulo mortis, non solum quilibet sacerdos, ministrare potest, verum etiam Diaconus ex commissione sacerdotis. *can. Diaconos. 93. distin. can. presente eadem.*

Laicus nō potest ministrare.

Laicus, & mulier, nō possunt ministrare, etiam quauis existēte necessitate, nec licet sacramentum recipere ab hæretico, schismatico, degradato, excōmunicato, publico peccatore ab ecclesia nō tolerato.

Quæ.

Quæ in hoc Sacramento præcipua mysteria continentur.

Sunt maximè admiranda quæ in hoc sacramento, verbis consecrationis effici fides catholica sine ulla dubitatione credit ac confitetur.

Primum est: Corpus Christi Domini nostri, quod natum ex Virgine, in cœlis sedet ad dexteram Patris omnipotentis, continetur sub specie panis: & sanguis Christi, sub specie vini, ex vi sacramenti, & sub utraq; specie continetur anima per concomitantiam, & verbum æternum, secundâ scilicet persona Trinitatis, per unionem hypostaticam: Pater verò & Spiritus sanctus, per unitatem essentia.

Totus Christus est sub qualibet specie sacramenti: nam sub specie panis continetur etiam sanguis, per concomitantiam: similiter & sub specie vini continetur corpus, & sub qualibet parte separata ab alia etiam totus Christus continetur. *Con-*

Trident. sess. 13. cap. 3. & can. 3. can. ubi pars. 78. de consec. dist. 2.

Habetque corpus Christi easdè
pro-

114 ITINER ORDIN.

proprietates absolutas in sacramēto, quas extra sacramētum haber.

Qualiter est Christus in Eucharistia. Nec est in hoc sacramento circumscriptiuè, nec definitiuè, sed præsentialiter & sacramentaliter, modo supernaturali.

An corpus Christi moueatur in eucharistia? Corpus Christi in Eucharistia mouetur, ad motum specierum, non tamen alteratur, neque per se, neque per accidēs, alteratione specierum: nam cum quantitas specierum nō in sit corpori Christi, cum talis quantitas per se subsistat, ideo si quantitas illa frigeat vel calefiat, non frigeat nec calefiat corpus Christi: nec frangitur ad fractionē specierum; nec potest tangi corpus Christi: nec videri, quia nulla potentia naturalis potest agere circa obiectum, nisi circumscrībatur superficie, & modum quantitatiuum habeat; quæ non competunt corpori Christi in Eucharistia.

Consecratione peracta, non manet panis. Consecratione peracta, remanet ibi corpus Christi, non panis neque vinum, nec resoluitur in aerem vel vaporem, nec annihilatur: sed vi sacrorum verborum, facta consecratione, in corpus & sanguinem Domini.

SECT. 2. CAP. 5. 115

mini transubstantiantur, & ita nulla elementorum substantia remanet. quamuis hæc omnia à sensibus aliena videantur.

Et tandem, accidentia, quæ aut *Accidentia* oculis cernuntur, aut aliis sensibus *sunt sine* percipiuntur, sine subiecto esse, mi *subiecto* ro quodammodo, & in explicabili ratione constat.

Aliquorum dubiorum Hypothesis.

Cum ex supradictis appareat, multa mirabilia esse in hoc Sacramento, quæ astruuntur & defenduntur fide: quæ substantia est rerû sperandarum, argumentum nõ apparentium: ad pusillarum tamen consolationem, dubiis satisfaciet, sequentibus positionibus.

Quærit, quomodo panis transubstantiatur in corpus Christi? *Transubstantiatio*
Respondeo id fieri virtute diuina, *quomodo* quæ fiat vocat ea quæ non sunt, vt *fiat?* fiat: sic etiam transubstantiat vnã substantiam in aliam.

Q. Quomodo in tam minima *Est totus* quantitate huius sacramenti est Christus *in minima* secundum totam eius quantitatem? *ma quantitate?*
R. ibi esse per modum substantiæ, quæ *ritate?* saluatur tam in magna quàm in minima.

116. ITINER. ORDIN.

nima quantitate: vt eadem est aqua in flumine, & in vase: ac licet ibi sit secundum propriam quantitatem, tamen non est modo quantitatiuo, videlicet per extensionem eius in ordine ad locum: sed per internam extensionem, in ordine partium inter se, vt vbi oculus est, auris non fit, &c.

Quomodo fit in pluribus hostijs. Q. quomodo eodem tempore fit in cœlo apud Patrem dimensiuè, & in sacramento ac in pluribus hostijs? R. in cœlo esse dimensiuè, & sensibilibiter, apud Patrem: in sacramento est sacramentaliter, quia plura in ipsum conuertit. Ideo non repugnat, quod in pluribus hostijs fit, quia plures in ipsum conuertuntur: vt vox, licet vna fit, in pluribus auribus tota inuenitur, & si quis fit in thalamo pleno speculis, in vnoquoque eorum videntis imago apparet, & præterea per Dei potentiam vnum corpus in pluribus locis esse potest.

Quomodo fiat in instanti? Q. hæc conuersio quomodo fiat in instanti? R. Quia id fit virtute diuina, quæ operatur in instanti: vt generatio, quæ fit in instanti, & sol
mun-

mundum illuminat, cum agens infinitæ potentæ ac virtutis sit.

Q. Cū Christus sit in cælo, quomodo subito descendit in hostiam? R. id non fieri per motum localem, sed quia hostia conuertitur in corpus Christi. *Quomodo descendas in hostiã.*

Q. quomodo totus Christus est sub qualibet parte hostiæ, & vtraque specie? R. id fieri, quia ibi est per modum substantiæ, quæ tota est sub qualibet parte diuisa, vt aquæ, aeris, &c. & anima tota est in toto, totaque in qualibet parte. *Quomodo est totus in qualibet parte.*

Q. quomodo Christus sit in hoc sacramento, ac tamen non sit in loco? R. quia licet ibi corporaliter adsit, non tamen circumscriptiuè, nec definitiuè, sed sacramentaliter, & inuisibiliter, spiritualiq; modo. *Quomodo non sit in loco.*

Q. Accidentia quomodo sibi abesseque subiecto? R. Virtute diuina, quomodo sint remanent accidentia sine subiecto in solatium sensuum, ac in merito fidei. *Accidentia quomodo sint sine subiecto?*

Q. quomodo ad definitionem specierum desinat ibi esse corpus Christi? *Quomodo desinit esse?*

*se corpus
Christi.*

sti? R. eum Christus habeat esse indeficiens nō propter hoc definit esse quodd sacramentum definat esse sacramentum, sed in sacramento definit esse ob specierum definitiōnem, quia absq; Christi mutatione tollitur habitudo eius ad species, sicut Deus, qui est indeficiens definit esse in creatura, eadē deficiēte.

*Quomodo
non vide
atur Chri-
stus in
hoc sacra-
mento.* Q. Cū Christus sit in hoc sacramento quomodo non videatur? R. quia est modo invisibili, ac spiritali, licet corporaliter adsit.

Tandem supradicta, & reliqua omnia mirabilia facilius ex tribus fundamentis solvantur. *Primo*, quā nitūtur fide, quæ captivū ducit intellectum in obsequium Christi, ad credendum ea omnia, quæ Christus docuit. *Secundo*, quia non est impossibile apud Deum omne verbū.

Lucæ. 1. *Tertio*, quia Deus est infinitæ potentia, & actiuitatis, potest quæ Deus plura facere quā intellectus noster intelligere. Vnde Iob dixit. *Iob. 36.* *Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram.* *Quarto*, Christum esse

Ad Tit. 1. veritatem per essentiam, atq; mentiri non posse, vnde sequitur verum

rum dixisse quando pronuntiauit. Ad Heb. hoc est corpus meum. 6.

De suscipientibus Eucharistiam.

V Sus huius sacramenti consistit in preparatione, & sumptione, communis eandem tempore & ritu.

Præparatio, alia est animi, cuius *Preparatio huius* quinq; sunt præcepta, primū vt accedens probet seipsum confessione *Sacramenti?* sacramentali & contritione præcedente, antequā de pane illo edat, & 1. Cor. 11. de calice bibat, si aliquo peccato est contaminatus, cuius pœnitere necesse est. Discernat secūdo, hanc fac. ā mensam, ab aliis profanis, & cælestē hunc panē ā communi: & quia est sacramētum amoris, vniquisq; ā semetipso quærat, num pacem cum aliis habeat, an proximos verē ex animo diligat.

Præterea secum quisq; cogitet, an indignus sit vt sacramentū tantæ dignitatis recipiat. Et deniq; exquiramus ā nobis ipsis, an illud Petri, vsurpare nobis libet. Domine tu Ioan. 21. scis quia amo te: vt sic dispositi vitā æternam habeamus, & resuscitari ad illā in nouissimo die mereamur. *Sumptio est*

Sumptio est triplex; sacramenti *triplex.* tantum, vt qui Eucharistiā impuro 1. Cor. 12.

corde accipere non veretur, de
 1. Cor. II. quibus Apostolus inquit: Iudicium
 sibi manducat & bibit.

Spiritualiter Eucharistiam sumere dicitur, qui desiderio & Voto, cœlestem illum panem comedit, quæ fide viua incensis & per dilectionem, operatur.

Sacramentaliter & spiritualiter, sacram Eucharistiam recipiunt, qui prius se purgarunt, & debita dispositione accedunt ad sacramentum, & gratiam sacramenti accipiunt, fructusq; ex eo recipiunt.

*De cōm-
 nicandi
 tempore
 & prae-
 cepto.*

De communicandi tempore, de iure diuino nullum extat præceptum, sed cum sit præceptum affirmatiuum obligat suo tempore id est necessitas, scilicet in articulo mortis.

De iure ramen canonico, semel in anno, in paschate scilicet, reueretur quis Eucharistiam sumere. *c. o-
 mnis utriusque de poenit & remiss.* & tunc ieiunus accedat. Excipiuntur tamen à supradicta regula, qui nõ-
 dum rationis vsum, propter ætatis imbecillitatem habent, vt infantes & amentes. Qui vero iusto impedimento sunt detenti, aut confessoris
 arbi-

arbitrio & consilio, communionē deserunt, transgressores præcepti non iudicantur, quæ ad communicandi ritum, pertinent.

Iustissimis de causis communio- *Cōmunio*
nem, sub utraque specie laicis in- *sub utra-*
terdicit Ecclesia. Consecratio fit, *que specie*
in diuino & admirabili sacrificio *laicos in-*
Missæ, cæremoniis, ritibus, solem- *terdici-*
nitatibus in ipsa adhibitis, de quo *tur.*
sunt videndi præcipuè.

De Sacrificio Missæ.

INter cætera Ecclesiæ Sacramen- *De sacri-*
ta, illud constat esse præcipuum, *ficio Missæ.*
quod in Missæ officio supra men-
sam sacratissimi celebratur altaris,
hoc autem officium ipse Christus
instituit, cum nouum condidit te-
stamentum, disponens hæredibus
suis regnum, sicut pater suus sibi
disposuerat. Cœnantibus enim il-
lis, accepit Iesus panem, & gratias
agens, benedixit, ac fregit, deditq;
discipulis suis dicens: accipite &
manducate, &c. In quo diuino &
admirabili sacrificio, idem Chri-
stus est Sacerdos & hostia, dum in
ara Crucis seipsum obtulit cruen-
tè: quia verò per mortem, sacer-

dotium eius extinguendum non erat, dilectæ, sponsæ suæ Ecclesiæ, visibile relinquit sacrificium, quo idem quod in Cruce fuit immolatum representaretur, & in finē vsq; sæculi illius salutaris virtus, in remissionem peccatorū, nobis applicaretur, vt habetur in *Conc. Trident. Sess. 22. c. 1. & 2.* quod fit mediante sacrificio Missæ. Vt igitur huius sacrificij fructus vberior ac frequens hominibus proueniret, pia mater Ecclesia, Spiritu sancto edocta, instituit, vt diuinum istud sacrificiū multoties repeteretur. Et cū natura hominū tardior ad diuinā, & inuisibilem rerum contemplationem feratur, præcipit, vt in hoc sacrificio, sint mysticę benedictiones, lumina, Thymiamata, vestes, aliaq; id genus multa, ex Apostolica doctrina: quibus & maiestas tāta sacrificij commendaretur: & mētes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa, ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem: excitarentur, vt ait *Conc. Trid. cap. 5.* Et cum in superioribus ordinandū instruere

ere curauimus, vt dignè valeat istud sacramentū administrare, ipsi etiā conuenit, vt aliqua circa istud diuinū sacrificiū alia mēte reponat.

Missa est actio, qua ex instituti- *Missa def-*
 one Christi in memoriam eius pas- *nitio.*
 sionis, panis & vinum, in eiusdem
 corpus, & sanguinem, transubstan-
 tiatur, & illa sub eorundem specie,
 Deo Patri offeruntur.

Missa dicitur à nomine Hebreo *Missa vn-*
 & Chaldeo, Missach, quod oblati- *de dicitur.*
 onem spontaneam significat, & di- *Deut. 16.*
 citur Missa quasi transmissa à po-
 pulo ad Deum, per ministerium
 sacerdotis.

Missa, quatenus in ea passio Chri- *Missa est*
 sti representatur, est sacrificiū me- *sacrificiū.*
 moriale, in eaque Christus immo- *1. Cor. 11.*
 latur. patet ex illo: Quotiescun-
 que manducabitis panem hunc, &
 calicem bibetis, mortem Domini
 annuntiabitis. Et ex illo: Hæc quo-
 tiescunq; feceritis, in mei memori-
 am facietis. vbi non solum Chri-
 stus panē & vinū consecrauit & sa-
 cramentū instituit: verum etiā sci-
 psum sacrificium in remissionem
 omnium peccatorum Patri obtulit.

cap. firmissime, de sum. Trinit. & fide
cathol.

Qua sunt de ratione istius sacrificij est
de ratione Hostiæ oblatio & sumptio, *can.*
istius sa- *relatum. de consec. dist. 2.* Sunt etiam
crificij? de ratione istius sacrificij duo mi-
nistri, vnus principalis, scil. Chri-
stus, qui est simul Sacerdos & Ho-
stia, & alter ministerialis, qui in
persona Christi consecrat: non e-
nim dicit. Hoc est corpus Christi,
sed meum: offertque sacrificium
nomine propriæ personæ, & Chri-
sti & Ecclesiæ: & ita dicit. Offeri-
mus tibi. *can. quid corpus. can. in*
Christo. de consecrat. distin. 2. Quia
vero est sacrificium, ideo Missa
tanta indumentorum & ornamen-
torum, precum, cæremoniarum, &
canticorum solemnitate celebra-
tur.

De requisitis ad Missam.

Celebraturus sacerdos, ex parte
sua debite præparatus, vt ad-
monent cæremonialia, ieiunus ac-
cedat. *can. liquido. de consec. dist. 2.* &
debet in Ecclesia Missam celebra-
re. *can. Missarum solemnia de consec.*
dist. 1. celebretque lumine accenso
etiam

etiam si mille soles luceant super terram. *c. fin. §. intellecto. de celebrat.*

Miss. Et celebret indutus vestibus *Sacerdos* sacerdotalibus. *can. vestimenta. de talia ve-*
consec. dist. 8. i. quæ sunt sex. *Ami-* *stimenta.*
 Etus, alba, cingulum, manipulus, *Amictus.*
 stola & casula. Per amictum signi-
 ficatur operum fortitudo, signifi-
 cat etiam salutem, quæ per fidem
 tribuitur: de qua Apostolus. *Gale-* *Ad Eph.*
 am salutis assumite, significat etiã 6.
 castitatem cordis & corporis.

Alba, quæ membris corporis *Alba.*
 conuenienter aptatur, ob speciem *Eccl. 9.*
 candoris, munditiam sacerdotis
 designat: secundum quod legitur.
 omni tempore, vestimenta tua sint
 candida. *Innoc. ubi supra, cap. 51.*
ration. diuin. offic. cap. 3.

Cingulum, quo super albã circa *Cingulum.*
 lumbos cingimur, continentiam *Luc. 12.*
 significat. Vnde, inquit: Sint lumbi
 vestri præcincti, & lucernæ arden-
 tes in manibus vestris: quia in lū-
 bis luxuria continetur, sicut Do-
 minus loquens de diabolo mani- *Iob. 40.*
 festat, virtus eius in lumbis eius, &
 fortitudo eius in vmbilico ventris
 illius.

*Manipu-
lus.*

Matt. 24.

Manipulus in sinistra manu ponitur, per quem bona opera vel vigilantia designantur, De quo Dominus ait; Vigilate quia nescitis, qua hora Filius hominis venturus sit: & in brachio sinistro fertur: ad denotandum, quod stricti debemus esse ad terrena, sed ad cœlestia expediri.

Stola.

2. Cor. 6.

Stolam super collum imponimus, quæ iugum Domini significat. *capit. Ecclesiastica. 23. distin.* super collum imponitur, ut iugum Domini suscepisse demonstret, quam cum osculo imponimus ad denotandum assensum, & desiderium, quo nos huic iugo subilemus,

Casulla.

1. Cor. 13.

Casulla seu planeta charitatem significat, sine qua sacerdos est sicut æs sonans aut cymbalum tinniens. Alia sunt ornamenta Episcoporum, quos hic instruere non intendimus, & ideo nihil de eis.

Ephes. 6.

His ergo ornamentis sacerdos, indurus portat arma contra spirituales nequitias, de quibus Apostolus: Induite vos armaturam Dei.

*De mysterijs qua in Missa
aguntur.*

IN Missa sonant verba Diuina, Angelica, & humana: Diuina cū dicitur Pater noster, Angelica quādo dicitur Gloria in excelsis Deo, humana in collectis & huiusmodi. Ibi etiam audiuntur tria idiomata nobilissima, scilicet: Hebraicum, vt Sabbaoth, & Osanna: Græcum, vt Kyrie eleison: Latinum, vt in aliis: & hoc ad significandum, quod his tribus linguis, scriptus est titulus Crucis Christi.

In qua sunt etiam alia Diuina *Ioan. 19.* mysteria. Introitus significat aduentum Christi. Kyrie eleison significat postulationem misericordiae, post aduentum Christi, Gloria in excelsis Deo, gratiarum acti- *Heb. 5.* onem pro aduentu Christi. Collectæ, significant orationes Christi, quibus exauditus est, pro sua reuerentia. Epistola quæ præmittitur Euangelio, præcursoris significat *Ioan. 1.* officium, quod Ioannes ante Christi *Ioan. 1.* stum exercuit. Graduale pœnitentiæ lamentum insinuat, quam prædicauit Ioannes.

Alleluia significat cōsolationem *Psal. 41.* post pœnitentiā, Quia in voce exul-

tationis, & confessionis sonus epulantis. Euangelium, quod fidem & prædicationem Apostolorum significat, dicitur in alia parte altaris, quam Epistola, & tunc liberatur, quia adueniente Christo, legis fit translatio.

Ad Heb.
7.

Deinde dicitur Credo, vbi fideles legem, quam in Euangelio audierant, consentiunt & prædicant, quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Ad Rom.
10.

Deinde sequitur offertorium, quo sacerdos, & populus sua munuscula offerunt Deo, quia post prædicationem Euangelij, sequitur fides in corde, laus in ore, fructus

Psal. 26.

in opere: secundum illud, *Circuui & immolauit in tabernaculo eius hostiam vociferationis.* Mox ablatis manibus seipsum in spiritu humilitatis suscipi ab eodem æterno Patre deprecatur; quia nisi persona

Genes. 4.

Deo grata fuerit, oblatio quærens ab ipso dimanat, esse nequit accepta: respexit enim Deus ad Abel, & ad munera eius. Deinde ad populum versus deprecatur: vt vna cum illo, acceptum fieri sacrificiũ ore.

Sequi-

Sequitur postea præfatio, quo
& se sacerdos ad consecrationem
adornat, & populum ad diuinorum
contemplationem exhortat.

Post præfationem sequitur Ca-
non, qui in silentio fit, quia post Ioan. 13.
quam Iudæi, Christum in palmis
recepissent, abiit & abscondit se ab
eis, & cum discipulis cœnauit &
consecrauit.

Præterea, quia per orationem
homo ad tantum percipiendum sa-
crificium est præparandus, sequitur
oratio Domini, Pater noster, &c.
Et quia hoc sacramentum est pacis
& unitatis, ideo pax populo porri-
gitur. Deinde sequitur cõmunio,
quæ est boni operis consummatio.
Et tandem collectæ in gratiarum
actionem pro tanto sacramento
ponuntur.

Intelligimus per altare Crucem, *Altare*
per Calicem sepulturam, per Pate- *quid signi-*
nam lapidem suprapositum, per *ficat?*
Corporale sindonem in qua cor-
pus Domini fuit inuolutum. *In hoc*
ubi supra. Soto art. 3.

In hoc diuino sacrificio Missæ, *Colores*
utitur quatuor coloribus, albo, *ornatione*
I 3. albo, *191677.*

130 ITINER. ORDIN.

Exod. 32. & 93. rubeo, nigro seu violaceo, & viridi, nā in legalibus indumētis, quatuor colores fuisse leguntur: bislus, purpura, hyacinthus & coccineus.

Albus. Apoc. 3. Albus significat integritatem, innocentiam, continentiam, & castitatem: de quibus dicitur: candidi facti sunt Nazaræi eius: & ambulant semper cum eo in albis.

Rubeus. Cantic. 5. Rubeus significat martyrium, i- deo de Christo dicit sponsa: Dilectus meus candidus & rubicūdu.

Niger. Cantic. 1. Niger seu violaceus, significat tristitiā & afflictionem: & ideo dicit sponsa. Nigra sum, sed formosa, & nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sel.

Viridis. Viridis color est medius inter album & nigrum: & ideo in diebus ferialibus, & Dominicis per annum Ecclesia eo utitur. Rationale diuin. offic. lib. 3. cap. 18. Innoc. de mist. altar lib. 1. cap. 65.

De preparatione Sacerdotum, volentium celebrare.

Sacerdos intendens celebrare, horis recitatis, saltem matutinis & laudibus, generalem habeat intentionis discussionem, ne propter

vanam

vanam gloriã celebret, propter ve-
recundiam, propter alicuius perso-
næ fauorem, propter lucram tem-
porale, aut propter consuetudinẽ.
Generalem etiã debet habere con-
tritionem, de omnibus omiffis, que
facere debuit, de peccatis commif-
fis corde & opere, & puram confes-
sionem notabilium peccatorũ no-
torum, vel ignotorum diligenter
faciat. In Miffa fit diligens sacerdos
circa locum, id est, Ecclesiã vel al-
tare, vt sit consecratum, & in loco
decenti: diligentior circa calicẽ, ne
sit fractus: & diligentissimus circa
materiã, ne hostia sit corrupta, vi-
num acetosum, aut desit aqua. In
Canone fit etiã sacerdoti cura ma-
gna, humiliter celebretur, cuius
verba veraciter dicat, cum reuerẽ-
tia & deuotione; vt firma fide con-
secrare intendat; in consecratione
habeat diligentiam ad conficiendũ
corpus Christi, reuerentiam ad tã-
gendum, & deuotionem ad sumẽ-
dum. Sit humilis oratio, in primo
& secundo Memento, orãdo pri-
us pro se, ne tã indignus minister
indigne recipiat tã dignũ ministe-
rium.

*Pro quibus
deset
orare in
Missa.*

Secundo, orabit pro illis, qui sunt causa impulsiva principalis Missæ: deinde pro patribus, tam spiritualibus, quam corporalibus; deinde pro benefactoribus & malefactoribus, & pro illis qui suas preces per sacerdotem offerunt: hos omnes in particulari nominando, & vt in Missa ne morosus sit, poterit in sacristia, vel alio loco, supradictam orationem facere. Et poterit in Missa hoc vti Memento.

NB - -

Memento Domine mei, & eorū viuorum, pro quibus orauit & quibus possum, sine præiudicio prædictorum, valorem huius Missæ applicare: & humiliter supplico tibi omnia scienti, vt ita mihi & illis eo ordine suscipias applicatū, quo possem ego tuo consilio, quam optime applicare. In secundo memento, similiter pro defunctis orabit. Post Missam, fiat summa gratiarū actio, vt in Missali vel prouolibuerit. Attendant tamen sacerdotes ad hæc singularia antiqua dicta.

Nota.

O sacerdos! corpus tuum quotidie efficitur sepulchrum Christi, quomodo ex ore tuo progreditur
salu-

falsitas, per quod ingreditur veritas? quomodo oculi tui vident vanitatem, qui quotidie aspiciunt veritatem, quomodo manus tuæ extenduntur ad illicita, quæ tenent tenentem omnia.

*De effectu & fructu Sacramenti
Eucharistie.*

HOc Sacramentum est magnū conuiuium, in quo Christi sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia: & futura gloriæ nobis pignus datur. Ioan. 6. hic est panis, qui de Cælo descendit, dat vitam mundo, nostrosque animos in vita spirituali sustentat, atque confirmat. Hæc sacra synaxis, siue communio fideles tâquam eiusdem corporis membra inter se iungit, capiteque nostro Christo atētissimè vnit, vt in eo maneamus. I. Cor. 10. & ipse in nobis. Hoc est viaticum nostræ peregrinationis, quod in huius vitæ deserto, militiaque versantibus, & hinc ad cœlestem Hierusalem contendentibus, veluti manna patribus datum, adfert consolationem, delectationem, virtutem, & gratiam longè efficacissimam.

Sap. 16.

mam. Hoc est corpus Christi ægris medicina peregrinantibus vias debiles confortat, valentes delectat, & languorem sanat.

Iob. 6.

Per hoc homo mansuetior fit ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagatior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior, & ad gloriam aptior. Vt in versibus his eleganter dicitur.

Implet, commemorat, sustentat, roborat, auget

Hostia spem, purgat, reficit, vitam dat & vnit.

Confirmat fidem, munit, fomitemque remittit.

CAPVT VI.

DE SACRAMENTO

Extrema vñtionis.

Figura **E**Xtremæ Vñtionis typum gerebat vltima Dauidis in regem. *huius sacramenti.* vñctio, & quando Dominus mandauit Heliz, vt inungeret Azaelem in regem super Syriam, & Heliseum in Prophetam: vnde indicatur fideles esse inungendos, vt fiant reges cælestis regni, simulque Prophetæ Deum videntes.

1. Reg. 16.

3. Reg. 19.

Hoc

Hoc sacramentum idcirco Extrema unctio appellatur, quia datur illis, qui in extremis laborantes, hoc diuino sacramento, ad æternam vitam apti efficiuntur & præparantur, cuius definitio est. Unctio hominis infirmi, facta in partibus determinatis corporis, cum oleo ab Episcopo benedicto, & certis verbis à sacerdote, debita intentione, prolatis.

Hoc sacramentum fuit à Christo redemptore nostro institutum (vt ex communi traditione Ecclesiæ habetur) quando dedit Apostolis virtutem, & potestatem, super omnia dæmonia, vt languores curarent & infirmos sanarent; & sic Apostoli ungebant multos ægros & sanabantur. Cuius sacramenti D. Iacobus promulgator extitit sua epistola dicēs. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. *Concil. Trid. Sess. 14. c. 1. de sacram. Extrem. unct.*

Quare dicitur extrema unctio?

Definitio sacramenti extremæ unctiōis.

Institutio huius sacramenti.

Marc. 6.

Iacob. 5.

Mate-

Materia huius sacramenti. Materia huius sacramenti est oleum oliuarum ab Episcopo benedictum, dicto *cap. I. de sacram. unct.* Concil. *Trid.*

Forma. Forma sunt hæc verba à ministro prolata, scilicet. * Per istã sanctam Vnctionem & suæ misericordix pietatẽ indulgeat tibi Dominus omnipotens quidquid peccasti per visum & concupiscentiã oculorum: Per auditum: Per gustũ & illicitum sermonem: Per odoratum: Per tactum manuum: Per cogitatum: & per gressum pedum. Amen. * Concil. *Triden.* & *Floren.*

Minister. Minister huius sacramenti est solus sacerdos. Concil. *Tridentin.* canon. 4. de extrema unct. Sess. 14. & sacerdos debet esse Parochus proprius. *Clemen. dudum. de sepul.* De licentia tamen parochi aut superioris prælati, quilibet sacerdos poterit ministrare.

Effectus. Effectus huius sacramenti, est peccata venialia remittere, gratiam conferre, animam à languore & infirmitate, quam ex peccato contraxit, & à cæteris omnibus peccatis reliquiis liberare. eamque pio & sacro

facro gaudio replere: fidelibus arma & vires hoc sacramentum subministrat, quibus aduersarii vim & impetum in mortis agone viriliter frangere possint: * Confert etiam diuinum hoc sacramentum, corporalem salutem, quæ quidem, cū diuina virtute causetur & non naturaliter, & vt ait D. Thom. ratio nunquam inducat secundarium effectum, nisi secundum quod expedit ad principalem: ideo ex hoc sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, & tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis *D. Thom. in addi. 3. p. 9. 30. art. 2. * Concil. Trid. cap. 2. Canon. 2. de sacra. unctio. Sess. 14.*

Infirmus vngitur in oculis propter visum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel sermonem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus siue in pectore propter luxuriam. *Concil. Floren.*

Infirmis hoc sacramentum administratur, illis scilicet, de cuius salute

*Quare fit
at in partibus corporis unctio.*

Quibus debent hoc

*Sacramē-
tum mi-
nistrari.*

salute desperatur, vel qui proximè sunt morti. *Conc. Trid. ubi supra, capit 3.* & semel tantum in vna, eadē infirmitate, sed quoties postea quisquam, in aliud vitæ dispendium inciderit, poterit iterum hoc sacramento inuari, nam sacramentum Extremæ vnctionis, est de numero eorum, quæ iterari solent.

*Sanis non
potest hoc
sacramē-
tum mi-
nistrari.*

His, qui sano ac firmo corpore sunt, Extrema vnctio tribuenda nō est, vt damnatis ad mortem, executibus ad bellum, suspendendis, vel nauigantibus, nam hi non sunt infirmi.

*Pueri et
auiantes
an sint
vngendi?*

Præterea qui rationis vsu carent, ad hoc sacramentum suscipiendum apti non sunt: nisi habuerint tempore vitæ suæ lucida interualla. Et pueri qui nulla peccata admiserunt, nec ad annos discretionis peruenerunt, vngendi non sunt. Et non debet nisi penitentibus ministrari, vel illis, de quorum vitæ curriculo & fide præsumendum est, quod si non impedientur morbo vel infirmitate graui, libenter peterent & admitterent.

Quinq̄ (de quibus locuti sumus) sacramenta, communia sunt omnibus fidelibus: restant iā duo vltima, quę communia nō sunt omnibus, nec ad salutem, singulorum necessaria, sed toti Ecclesię propagandę, regendę, gubernandęque vtilissima: Ordo scilicet & Matrimoniu, & Ordo habet quandam *Sacramē-* præ aliis sacramentis necessitatē; *ti Ordinis* eo quod reliqua non consisterent, *necessitas* aut dignē ex officio non ministrareur, nisi esset minister ordinatus, qui potestatem haberet sacramentis filios Dei facere.

Hęc celestis potestas angelorū *Excellen-* virtutem superat, quę non a sacerdotio Mosayco, sed a Christo Dom. *tia huius* (qui nō secundū Aarō sacerdos fuit, sed secundū ordinem Melchisedech) ortū habet: is igitur qui summa potestate gratiam tribuendi, & peccata remittendi, præditus fuit, hanc eandem potestatem, quāuis virtute definitam, & sacramētis adstrictā, ecclesię suę reliquit: ad quā

140 ITINER. ORDIN.

exercēdam certi ministri instituti sunt, solemnī religione consecrati & ordinati. Quæ quidem ordinatio sacramentum ordinis vel sacra ordinatio nominatur, cuius descriptio est. Ordo est signaculum quoddam ecclesiæ, per quod spiritalis potestas tribuitur ordinato.

*Sacramē-
si Ordinis
definitio.*

De instit. sacramenti Ordinis.

*Ordo est
sacramē-
tum nosse
legis.*

Ordinem esse sacramentum no-
uæ legis Ecclesia determina-
uit in pluribus Conciliis, vniuersa-
libus, & vltimo in Triden. Synodo.
Sess. 23. can. 1. 2. & 3.

*Institutio.
Luc. 22.*

Christus Dominus sacramentū
Ordinis instituit, post solemnem
illam dilectionis cœnam, cum di-
xit: Hoc facite in meam commemo-
rationem: quod etiam post resurrex-
tionem consummauit, quia
hoc sacramentum non solum cō-
stat potestate consecrandi, verum
etiam potestate remittendi pecca-
ta, quæ fuit tradita post resurrexi-
onem, quando dixit: Accipite Spi-
ritum sanctum, quorum remis-
eritis peccata, &c. Et quamuis Euan-
gelistæ non faciunt de singulis or-
dinibus mentionem, legimus ta-

Ioan. 20.

men.

SECT. 3. CAP. 5. 148

men in scripturis sacris, Christum quodammodo vsum fuisse, actibus omnium ordinum, & tunc verisimile est, quod ordinem instituit, & potestatem conferendi & vtendi Apostolis, & successoribus concessit, & dedit: vt in singulis ordinibus patebit.

De materia & forma Sacramenti Ordinis.

CVM omne sacramentum constet, ex rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma: consequens est, sacramentum ordinis habere materiam exterius adhibitam, cuius non solum porrectio est de essentia sacramenti Ordinis, sed etiam tactus illius, ab eo qui ordinem suscipit, vt verba formæ ostendunt, cum dicitur. Accipe hoc vel illud, & est res illa, quæ suscipienti ordinem traditur, vt calix cum vino, liber Euangeliorum, &c. quæ sunt diuersæ, secundum diuersos ordines, vt infra de singulis ordinibus referam.

Forma sacramenti Ordinis est, *Forma*
 in qua exprimitur vsus ordinis, per *sacramentis*
 impe- *ordinis.*

142 ITINER. ORDIN.

imperatium, modum, vt cum dicitur. Accipe potestatem, offerendi sacrificium in ecclesia, tam pro uiuis, quam pro defunctis, vt definitum est expressè in Concil. Floren. vbi in aliis ordinibus, etiã ponitur diuersa forma, vt patebit.

De ministro huius sacramenti.

Solus Episcopus & non alius est huius sacramenti minister. *Conc. Trident. Sess. 23. can. 4.*

Episcopus est minister huius sacramenti.

Abbas ab Episcopo benedictus, potest clericatum seu primam tonsuram, Ostiariatum, & Lectoratum ministrare in suo monasterio, & subditis suis, & ex speciali concessione, & priuilegio. *cap. cum contingat. II. de stat. & qualit. ordinad. cap. abbates, de priuileg. in 6.*

Abbas an possit ordinare?

De prima tonsura, an possit illam parochus ministrare, & minores ordines ex commissione Episcopi, seu Papæ, licet longam disputationem faciant Doctores, hoc tamen, pro certo & indubitato tenendum est, quod vsus Ecclesiæ habet, vt ab Episcopo accipiantur, ex Concil. Trident. dispositione.

Episcopus hæreticus, siue proprius

prius siue titularis, degradatus, de- *Episcopus*
 positus, interdictus, excommuni- *hæreticus*
 catus, irregularis, seu suspensus, si *an possit*
 de facto ordinare attentauerit, or- *ordinare?*
 dines utiq; confert, si intentionem
 ecclesiæ & essentialia seruet; licet
 grauissimè peccet, & sic ordinatus
 maneat suspensus: nam retinet fa-
 cultatem ordinandi, quia chara-
 cterem indelebilem habet. Colligi-
 tur à simili ex *cap. 1. de ordinatis ab*
Episcopo qui renuntia. Episc.

Hinc omnes tex. iuris canonici,
 in quibus ordinatio ab hæreticis
 facta dicitur esse irrita & inanis, in-
 telligēdi sunt quo ad executionē &
 exercitiū; cum à supradictis ordi-
 nati sint suspensi irregulares & exe-
 cutione priuati: at verò quoad
 characterem, verè sunt ordinati.

De effectu Sacramenti Ordinis.

Potissimus effectus Sacramenti *Spiritua-*
 Ordinis est spiritualis potestas, *lis pote-*
 & datur gratia sacramentalis, per *stas.*
 quam conceditur facultas con-
 grue & debite exequendi officium
 in Ordine.

Imprimatur etiā character in sa- *Impri-*
 cramento ordinis, non solū in sacer- *mitur*
 dotio, *character*

dotio, in quo nullus dubitauit, sed etiam in singulis aliis ordinibus: nam character est spiritualis quædam potestas, quæ ab animo deleri nunquam potest, & in singulis ordinibus datur spiritualis quædem potestas.

*Quando imprimi-
tur cha-
racter.*

Pérficitur autem sacramentum Ordinis, quando materia & forma applicantur, & tunc imprimitur character, & gratia infunditur.

De numero ordinis.

*In Eccle-
sia est
multitudo
ordinum.*

IN Ecclesia Catholica est multitudo ordinum, & officiorum à Christo, qui benè omnia fecit, introducta & instituta; primo, ad Dei sapientiam commendendam, quæ in ordinandarum rerum distinctione maximè refulget; vnde Regina Saba, videns ordinem ministrorum Salomonis Regiæ domus (quæ Ecclesiæ huius figura extitit) non habebat ultra spiritum, præ admiratione illius sapientiæ: sicut enim in Ecclesia triumphante, est Angelorum hierarchia, sic in Ecclesia hac militante est ordinum hierarchia, diuina ordinatione instituta; quæ constat Episcopis, pres-

3. Reg. 10.

byte-

byteris, & diaconibus & subdiaconibus. Sic figuraliter in veteri testamento præcessisse constat, cum Aaton & filij eius fuerunt in ministerium templi destinati. Et quãuis sint plures ordines, quia tamen ordinantur ad vsum, scilicet Sacramentum Eucharistiæ administrandum, ideo est vnum Sacramentũ, licet sint diuersæ materiæ & formæ, nam tota plenitudo Sacramenti ordinis est in ordine sacerdotali, cum igitur omnes ordinentur ad sacerdotium, patet ordinem esse vnum Sacramentum integrale, licet plura partialia.

Exod.
28.

Est unũ
Sacramẽ-
tum.

Circa numerum ordinum, speculantur vtiliter & pie dicentes, nouem esse ordines in ecclesia hac militante, quia nouem sunt hierarchiæ in ecclesia triumphante. *can. ad hoc. 89. dist. can. fin. de poenit. dist. 2.* Ita etiam in ecclesia hac militante, est hierarchia, diuina ordinatione instituta. *Concil. Trident. Sess. 23. can. 6.* Et ita primam tonsuram & Episcopatum ordines esse colligere libet, *ex can. clericos. vers. generaliter, distin. 21. can. perlectis. 25.*

Ordines
quor sint.

dist. & distinct. 23. per totum. Nam prima tonsura spiritualement habet significationem, *can. duo sunt. 12. q. 1.* Et datur in ea spiritualis potestas scilicetabilitas ad recipienda Ecclesiastica beneficia quia non tonsuratus ea recipere non potest. Concil. Trid. *Sess. 23. c. 6. de refor.* & Episcopatum esse ordinem constat, cum sit etiam spiritualis potestas in Episcopo, & imprimatur character, & dicitur ordo. *ut in t. aqua. 9. de consec. Eccl. vel alta.*

*Ordines
septem secundum
Theolog.*

Communis tamen Theologorum opinio tenet ordines esse septem, quatuor minores qui sunt Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolitus: Et tres maiores, scilicet Subdiaconus, Diaconus, & Presbyter. De quibus sequentia nota.

De Ostiario.

*Ostiarj
unde dicitur.*

Ostiarj secundum Isidorum, *in can. clericos. 21. dist.* dicti sunt, ex eo quod ostiis templi praesint, ipsi enim claves Ecclesiae tenentes, omnia intus & extra custodiunt, fideles recipiunt, infideles respiciunt, excommunicatosque expellunt. Initium habuit in veteri
testa-

testamēto, vbi filii Core & Merari i. Paral. fuerūt ad custodiā tēpli destinati. c. 26.

Officiū Ostiarii est pulsare cymbalū & campanam, aperire ecclesiam vel sacrarium, librū aperire ei qui prædicat: vt habetur in Pontificali Romano. *Catech. Rom. 2. p. c. 7. num. 15.* *Ostiarij officium.*

Datur potestas, dum tãgit clauēs & profertur Episcopus formam, scilicet. Sic agite, quasi reddituri Deo rationē, *Datur potestas in prolatione forma.*

pro his rebus, quæ his clauibuscluduntur. *Can. hostiarius. 23. dist. Catech. Rom. 2. p. c. 7. num. 15.* quæ verba & traditio clauium sunt de substantia huius ordinis.

Exercuit Christus hunc ordinē, dum e mentes & vendentes è templo eiecit, & ipse se ostium significans dixit, Ego sum ostium. *Exercuit & instruit Christus hunc ordinem.*

Hoc officium nos implemus, dum per fidem in Ecclesiam ali quem introducimus, vel aliquem Ioan. 7. errantem ad viā veritatis reducimus. *Ioan. 10. Rational. diuin. offic. lib. 2. c. 4. n. 5.*

De Lectore.

Lectores à legendo dicti sunt. *Lectores Can. clericos 21. dist. quia legunt, unde dicitur: Scu prædicant populis quid leguntur?*

Isaia. 38. *Prophetis; secundum illud Isaia: Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.*

Officium Lectoris. Officium Lectoris est, legere ea quæ prædicantur, lectiones cantare, & benedicere panes & omnes fructus novos. Datur potestas dum profert Episcopus simile formam. Accipe & esto verbi Dei relector; habiturus, si fideliter &

Datur potestas in prolatione forma. utiliter impleueris officium, partem cum ijs, qui verbum Dei, bene ministrauerunt ab initio. *can. Lector. 23. dist. Catechis. cap. 7. n. 16.* quæ verba & tactus libri sunt de substantia huius ordinis.

Christus exercuit hunc ordinem. Hoc officium impleuit Christus, cum in medio seniorum, librum Isaiaæ aperiens distinctè ad intelligendum legit: Spiritus Domini super me: & interpretabatur scripturas. Hoc officium implemus, dum malè viuentes in ecclesia corrigimus, & aliquem bonis moribus instruimus, per sacrâ scripturam & exempla sanctorum. *Rationale diuinor. officior. lib. 2. cap. 5. num. 5.*

De Exorcista.

EXorcista secundum Isidorum *Exorcista*
in dict. can. clericos. 21. dist. adiu- unde di-
 rans & increpans vocatur. *li.*

Hic ordo à Salomone viderur
 descendisse: qui Eleazarum con-
 stituit, à quo immundi spiritus, ab
 homine obsessio expellebantur: vt
 ait *Magister sentens. in 4. dist. 24. Matt. 12.*
cap. 4. De quo etiam Christus in
 Euangelio sic affatus est: Si ego in *Luc. 11.*
 Beelzebub eicio dæmonia; filii
 vestri scilicet Exorcistæ, in quo e-
 iiciunt?

Officium Exorcistæ est abijce- *Exorcista*
 re dæmones: accipit enim potesta- *officium.*
 tem imponendi manus super ener-
 gumenos, vt per impositionem
 manus, gratia Spiritus sancti, &
 verbis Exorcismi, pellatur spiritus
 immundus, à corporibus obsessis.
 ita in Pontif. Rom. & *in can. ex-*
orcista 23. distinct.

Datur potestas, dum dicit Epi- *Datur*
 scopus. Accipe & commenda me- *potestas in*
 moriæ, & habe potestatem impo- *prolacione*
 nendi manus super energumenos, *forma.*
 siue baptizatos, siue cathecume-
 nos; traditio libri exorcismorum

NO ITINER. ORDIN.

& prædicta verba sunt de substantia huius ordinis.

Christus instituit & exercuit.

Luc. 8.
Luc. 4.

Christus hoc officium exercuit, quando de Maria Magdalena septem dæmonia eiecit, & alios dæmoniacos sanavit.

Hoc officium implemus, dum per nostras orationes, vitium diaboli & malas cogitationes ab hominibus pellimus, decet igitur ut habeat spiritum mundum qui debet spiritibus immūdis imperare.

De Acolito.

Acolyti unde dicitur?

Exo. 27.
Leuit. 6.

Officium Acolyti.

Datur potestas

Acolyti Græce, Latine Cerofetarii dicuntur à deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, vel sacrificium offerendum. Magist. *sext. in 4. dist. 24. c. 5.*

Hic ordo habuit originem à veteri testamento, cum lucernas candelabri componebant ministri.

Officium Acolyti est, cerofetarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, vinum & aquam ad Eucharistiā seu ad ministerium sanguinis Christi ministrare. *can. Acolyti. 23. dist. in Pontif. Rom.*

Datur potestas, cum Episcopus dat cerofetarium dicendo, Accipe cerof-

SECT. 3. CAP. 7. 151

ceroferarium cum cereo, vt scias *in prola-*
te ad accendenda Ecclesie lumi- *tione for-*
naria, mancipari in nomine Do- *ma.*
 mini. Et cum ab Episcopo accipit
 vrceolum, ad suggerendum vinum
 & aquam, in Eucharistiam sangui-
 nis Christi, in nomine Domini.
Cateh. num. 18. Dominus hoc offi- *Ioan. 8.*
 cium se habere testatus est, cum
 dixit: Ego sum lux mundi.

Hoc officium implemus, dum
 ignem caelestem, scilicet scientiam,
 qua fratres, a caecitate ignorantiae
 illuminentur, ministramus.

De Subdiacono.

Diximus de non sacris & mi-
 noribus ordinibus, nunc de
 sacris, & maioribus ordinibus, dis-
 feramus oportet.

Subdiaconi, secundum Isido- *Subdia-*
 rum dicuntur, quia subiacent praeco- *coni unde*
 ceptis, & Officiis Leuitarum, & *dicti?*
 ideo Hebraice Nathynei vocan-
 tur, id est, in humilitate Deo ser-
 uientes. *Innocen. de mysterio altar. 1. Esdr. 8.*
lib. 1. cap. 4.

Officium Subdiaconi est aquam ad *Officium*
 ministerium altaris praeparare, Dia- *Subdia-*
 cono ministrare, pallas altaris & *coni.*

corporalia abluere, calicem & patenam in vnum sacrificii offerre. Epistolam solemniter legere seu cantare in Ecclesia Dei *in can. perlectus. 25. distin.*

Datur potestas, & imprimitur character

Datur potestas, & imprimitur character, cum dicit Episcopus. Accipe librum Epistolarum; & habe potestatem legendi eas, in Ecclesia sancta Dei, tam pro viuis quam pro defunctis. *Catec. n. 19.* quæ verba & tactus calicis, cum patena sunt de substantia ordinis; reliqua vero de solemnitate.

Christus instituit & exercuit hunc ordinem.

Exercuit Christus hunc ordinem, quando in Cana Galilææ de aqua vinum fecit, & quando cœna facta, mittens aquam in peluim, pedes discipulorum lauit.

Ioan. 2. 13.

Subdiaconi legem continentia seruare debent, sicut scriptum est in Propheta: *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

De Diacono.

Diaconus nomen est Græcum, idem quod minister latinè significat, Hebraicè verò Leuita, habuit originem. in veteri testamento: vnde ad Moysen locutus est

SECT. 3. CAP. 7. 153

est Dominus, dicens: *Applica tibi Num. 3.*
tribum Leui, & fac stare in conspectu
Aaron sacerdotis, ut ministrent ei.

Officium Diaconi est assistere *Officium*
sacerdotibus, ministrare in omni- *Diaconi.*
bus, quæ aguntur in sacramentis,
prædicare populo, & Euangelium
solemniter cantare in ecclesia Dei.
can. perlectis. 25. distin.

Imprimatur character & datur *Imprimi-*
potestas, dum accipit librum Eu- *tur cha-*
angeliorum ab Episcopo, dicente. *racter &*
Accipe potestatem legendi Euan- *datur spi-*
gelium in Ecclesia Dei, tam pro *ritalis po-*
viviis quam pro defunctis in no- *testas.*
mine Domini *Cath. Rom. n. 22.*

Hoc officium exercuit Chri- *Exercuit*
stus, quando post cænam, sacra- *Christus*
mentum carnis & sanguinis disci- *hunc or-*
pulis suis ministravit. Et cum *dinem.*
dormientes excitavit Apostolos *Matt. 6.*
ad orationem, dicendo. *Vigilate*
& *orate, ne intretis in tentationem.*
Innocen. de sacrificio Missæ. libr. I.
cap. 5.

De Presbytero.

Hic ordo habuit originem in
veteri testamento, dum Do-
minus dixit Moyfi. *Applica quodq;*
G. 5 ad te.

154 ITINER. ORDIN.

ad te Aaron fratrem tuū cum filijs suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungatur mihi Aaron, &c.

Officium
Presbyte-
ri.

Officium Sacerdotis est offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare. *cap per lectis. 25. dist.*

Imprimi-
zur cha-
racter.

Imprimitur character dum dicit Episcopus. Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missæque celebrare tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini. Quæ verba & tactus calicis, cum patena & hostia, sunt de substantia huius ordinis; ibi enim manet verus factus sacerdos.

Datur
potestas.

Datur enim sacerdoti potestas absoluendi, expressa in illis verbis: Accipite Spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. *Catech. Rom. num. 25.*

Matt. 26.

Exercuit Christus hunc ordinē, quādo post cænam panem in corpus, & vinum in sanguinem muta-

Ioan. 19.

tauit. Et cum se ipsum in ara crucis obtulit, idem sacerdos & hostia, & adhuc gloriosus implet, dū sedens ad dextram Patris interpellat.

lat pro nobis. *Ratio diuin. off. lib. 2. cap. 20. in fin.*

De ordinandorum qualitatibus; de scrutinio in ordine faciendo, & aliis in ordinandis requisitis, *supra Sectione 2. dixi.*

CAPVT VIII.

DE SACRAMENTO

Matrimonij.

MATRIMONIUM ab eo dicitur, *Matrimonium* quòd fœmina idcirco maxime nubere debeat, vt mater fiat; *unde dicitur ?* vel quia prolem concipere, parere, & educare matris munus est; & idèo potius à matre, quam à patre nominatur matrimonium; quia maiora sustinet onera, est enim ante partum onerosa, in partu dolorosa, & post partum laboriosa. *cap. ex litteris. de conuers. infide.*

Coniugium quoque à coniungendo appellatur, quòd legitima *Coniugium dicitur.* mulier cum viro quasi vno iugo adstringatur.

Nuptiæ dicuntur, quia pudoris *Nuptiæ.* gratia puellæ se obnubarent, idemque significant in proposito coniugium, connubium, & consortiũ.

l. in eo iure. §. hoc capite. ff. de ritu nuptiarum. Cuius figura in illa tam ardua coniunctione primorum parentum præcessisse constat, quam ad Phil. D. Paulus Magnum sacramentum appellat.

*Matri-
monij de-
finitio.*

Cuius definitio est, matrimonium est viri & mulieris maritalis coniunctio, inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.

Cuius sunt tria bona, scilicet fides, proles, & sacramentum. *can. omne itaq; 27. q. 2.* fides, quia nullum adulterium; proles, quia filiorum procreatio; sacramentum, quia nullum diuortium, tum quia significat sacram Christi & Ecclesiæ coniunctionem.

De Sponsalibus.

*Sponsa-
lia.*

Sponsalia sunt mutua viri & feminae promissiones, de matrimonio in futurum contrahendo. * signo sensibili expressa. * *can. nostrates. 10. q. 5.*

Ad matrimonium præterita sponsalia non sufficiunt (nisi utriusque coniugis nouus consensus per verba de præsentis interueniat)

nec

nec ad matrimonii essentiam requiritur.

Tempus permissum contrahendi sponsalia, per se ipsos, est à septennio anno expleto, & non antea: non enim ante illam ætatem utitur homo perfecto rationis iudicio, ut possit assensum alicui contractui præstare. *cap. literas. 4. cap. accessit. 5. cap. ad dissoluendum. 13. de desponsat. impub. cap. unico, iuncta glos. eodem tit. in 6. tex. in l. in sponsalibus. ff. de sponsal.* In matrimonio diuersæ ætates, requiruntur: nam in viro ætas quatuordecim, in fœmina vero duodecim annorum.

* Quatuor modis contrahuntur sponsalia. 1. Per simplicem & absolutam promissionem: absolutam, id est, sine conditione. Simplicem vero, id est, sine aliquo alio onere augente obligationem, ut cum quis dicit. Ego ducam te in uxorem: altera vero, Ego nubam tibi.

2. Modo, per absolutam promissionem, sed aliquo onere accedente, puta, iuramento, donatione

natione annuli aut alicuius aræ.

3. Per promissionem conditionatam, & possunt esse quatuor genera conditionum, de quibus dicenda sunt prorsus omnia, quæ de matrimonio conditionato dicemus infra, cū de impedimētis matrimoniū dirimētibus, sermo erit.

4. Modo fiunt per virtualē promissionem, in cuius gratiam nota *ex cap. unico de spons. impub. in ver.* cum duo impuber. vel vnus impubes contrahunt de præsentī, tunc non censetur matrim. sed sponsa. non enim vult Ecclesia illum consensum admittere, nisi tāquam de futuro, cui tamen æquiualeat. Anni vero pubertatis in fœmina sunt duodecim: in masculo vero quatuordecim; ante quos, expressus consensus de præsentī non est matrim. sed tantum sponsalior. vicem gerit. Et modo iuxta Conc. Trid. nisi talis cōsensus de præsentī, sit cum testibus & paroco (vt diceretur infra) nulli⁹ est efficaciæ.*

*Sponsalia
iuramēto
firmata,*

Sponsalia iuramēto firmata vim matrimonij de præsentī non habent, quia per vtriusque partis cōsensum.

sensum.

SECT. 3. CAP. 8. 159

consensum dissolui possunt. *cap. 2. de non trans-*
sponsal. & non transeunt in matri- *seunt in*
 monium, nisi per nouum consen- *matrim.*
 sum expressum de præsenti coram *Sponsalia*
 parocho & testibus. *iurata,*

Sponsalia iurata, sunt adimplē- *sunt ad-*
 da, ita quod sub pœna periurii, nō *implenda.*
 potest quis cum alia contrahere,
 nisi cum ea cui fidem dedit: imo
 iudex potest sponsum inuitum
 compellere, vt cū sponsa cōtrahat.
cap. requisit. 17. *de sponsalibus*, sed
 debet intelligi de cōpulsione per
 monitionem. *vt in cap. ex litteris.*
 10. *de sponsalibus*, & peccat mor-
 taliter sponfus si non contrahit
 matrimonium cum sponsa. *cap. 10.*
de sponsa duorum.

Sponsalia dissoluuntur nouem *Sponsalia*
 casibus: 1. Primo quando ipsi cō- *quibus*
 trahentes, mutuo dissensu ab in- *casibus*
 uicem se absoluunt, quamuis spō- *dissoluantur.*
 salia sint iurata. *cap. praterea. 2. de tur.*
sponsal.

2. Si alter sponforum transeat
 ad religionem. *vt in cap. verum. 2.*
de conuersione coniugat. quæ decisio
 etiā procedit in matrimonio rato
 ante copulā carnalē, altero inuito.

ut in dicto cap. verum. 2. & in cap. ex publico. 7. de conuersione coniug. cap. commissum. 16. de sponsal.

3. Sponsalia dissoluuntur, fornicatione secuta, nam sponsa fornicante, sponsus liber est ab obligatione, quia primam fidem irritam fecit. cap. quemadmodum. 25. de iureiurando.

4. Quando sponsus est absens, & vagatur per orbem, & non inuenitur, tunc iudicis licentia, poterit præsens contrahere.

5. Dissoluuntur sponsalia per lapsum temporis præstiti ad matrimonium contrahendum, posita à principio contractus sponsaliorum.

6. Et per subsequens matrimonium de præsentibus cum alia, etiam copula non consummatum. cap. sicut. 22. si inter. 31. cap. de illis. 5. de sponsal.

7. Per superuenientem affinitatem, ut si sponsus cognouit consanguineam sponsæ, vel è conuerso. can. quidam, cum seq. 27. q. 2. quod intellige quando affinitas contrahitur intra primum & secundum

dum gradum; nam alii gradus matrimonium non impediunt ex copula illicita. *Concil. Trident. Sess. 24. cap. 4. de reform.*

Soluuntur ex solo impuberis dissensu, quando sponsalia fuerunt contracta in minori ætate, scilicet ante septennium, qui tamen dissensus non admittatur ante perfectam ætatem.

9. Quando quis post votum simplex castitatis, sponsalia contraxit, tunc non tenent & dissoluantur. *cap. rursus. 6. qui clerici vel vocantes.*

Sponsalia non transeunt in matrimonium, etiam copula carnali actu, affectu, & intentione maritali subsecuta; cum matrimonium clandestinum reputetur; & sine præsentia parochi, sit ipso iure nullum. *Concil. Trident. Sess. 24. cap. 1. de reform. matrim.* licet ante Concil. Trid. procedebat aliter. *cap. is qui fidem 30. de sponsalibus. cap. de illis. c. per tuas. 6. de condit. appos.*

Prohibito matrimonio clandestino, sponsalia clandestinè contracta, non censentur prohibita.

De institutione Sacramenti

Matrimonij.

*Institutio
sacramēti
matrimo-
nij.*

CHristus immediatē, & non per aliquem ministrū, sacramētū matrimonij instituit, inseparabilitatē præcipiendo, cum dixit: quod *Matt. 19.* ergo Deus cōiunxit, homo nō separaret. *Conc. Trid. Sess. 24. in prin.*

In statu innocentix ante baptismum fuit à Deo, in officium duntaxat, institutum, ibi vbi dicitur.

Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Post lapsum eadem

1. Cor. 7. institutio in officium & in remedium permansit. Constat D. Pauli auctoitate. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat.

*Matrimo-
nium est
sacramē-
tum.*

Estque matrimonium vnum ex septem Sacramentis nouæ legis, gratiam, non ponentibus obicem, conferens *Concil. Trident. Sess. 24. cap. 1. & can. 1.*

De materia & forma.

*Verba v-
triusque
sunt ma-
teria &
forma.*

* **V**triusque, contrahētis consensu expressus, vnusquisque scilicet per se, est materia & forma huius sacramenti: duo enim sunt consideranda in vnoquoque cōtra-
hen-

hentium expresso consensu, traditio videlicet potestatis in propriū corpus, consorti facta, & acceptatio potestatis in ipsius consortis corpus ab eo traditæ. In quantum igitur, expresso contrahentium consensu traditur supradicta potestas, est materia: in quantum vero eodem cōsensu acceptatur, est forma huius sacramenti. *

Hinc collige benedictionem sacerdotis non esse matrimonii formam, quia accedit matrimonio iam confecto: est tamen aliquid sacramentale, id est, sacramento annexum.

In sacramento matrimonii, est *Duplex materia* duplex materia, propinqua scilicet, & remota. *in matrimonio.* Materia remota sunt personæ habiles, ad contrahendum: materia autem propinqua, est consensus expressus, supradicto modo.

De ministro sacramenti matrimonij.

Communiſſima est omniū sententia, contrahentes ipsos esse ministros huius sacramenti, cum sibi ipsi materiam & formā ministrent; sed decisione *Contra-* *hentes* *sunt mi-* *nistri.* Concilii Tridentini.

Sess. 24. cap. 1. de form. attenda, duplicem ministrum in Sacramento Matrimonii, possumus constitutere, alterum de iure diuino, de essentia sacramenti Matrimonii videlicet ipsos contrahentes: & alterum de iure positiuo, qui iuxta Concil. Trident. decretum, est sacerdos parochus, qui vna cum duobus vel tribus testibus, requiritur ad authorizandum matrimonium, cuius sola & testium praesentia necessaria est.

De effectu.

Effectus huius sacramenti, est conferre gratiã, naturalem amorem perficere, indissolubilem unitatem coniugesque sanctificare. *Conc. Trid. Sess. 24. can. 1. vers. gratiam.* Aliquando vero, matrimonii gratia, extinguitur ignea flamma. scilicet concupiscentia.

De impedimentis Matrimonij.

Impedimenta matrimonii sunt in duplici differentia, quaedam impediunt, ne matrimonium contrahatur, si tamen de facto contractum fuerit, matrimonium te-

net, nec dissolui potest, licet con- *Impedi-*
 trahentes peccent, si absq; dispen- *mēta qua*
 satione contrahunt : quæ sunt *impediūt,*
 vndecim. Primum est interdi- *Et non di-*
 ctum ecclesiæ, vt si quis contra iu- *rimunt.*
 dicis prohibitionem, contrahit, vt *Interdi-*
 sine denunciationibus, si tamen *ctum. Es-*
 de facto fiat, matrimonium tenet. *clesia.*
cap. 1. cum alijs, de matrim. contracto
contra inter eccles.

2. Impedimentum est votum *Votum*
 simplex castitatis. *Can. 2. dist. 27. simplex.*
glos. in can. si quis votum. 27. q. 1.

3. Sponsalia, vt si quis promisit *Sponsalia*
 aliquam ducere, non potest cum
 alia contrahere, si tamen de facto
 contrahit, validum est matrimo-
 nium, & dissoluntur sponsalia.

4. Impedimentum est, si quis *Catechis-*
 est iunctus alteri *mus.*
 Catechismo, nam
 qui instruit aliquem baptizandū,
 in rebus nostræ fidei, ex quo co-
 gnatio spiritualis per catechismū
 oritur, non potest cum illo con-
 trahere, factum tenet. *cap. per ca-*
techis. 2. de cognatione spirituali.
in 6.

5. Vxorididum, id est, qui vxor *Vxorici-*
 rem propriam occidit. *can. admo-*
dium.
nere.

nere. 33. quest. 2. Quod intelligendum est, cum distinctione, aut enim vir occidit uxorem suam, ut aliam ducat: & hoc impedit & dirimit matrimonium, ut infra dicam, aut enim occidit uxorem suam aliqua alia de causa, & tunc impedit & non dirimit.

*Raptus
alterius
sponsa.*

6. Raptus sponsæ alterius. *can. statutum 27. quest. 2.* & licet attentio iure antiquo hoc impedimentum solum erat impediens, & non dirimens: tamen *Conc. Trid. Sess. 24. c. 6. de ref.* determinat, quod quando rapta sit in potestate raptoris, inter eos nullum potest constare matrimonium.

*Presbyteri-
cidium.*

7. Presbytericidium. *cap. qui presbyterum, de pœnitent. & remis.* nam qui presbyterum occidit, ob delicti gravitatem à iure punitur, ut non possit contrahere matrimonium.

*Solemnis
pœnitentia.*

8. Solemnis pœnitentia. *can. de ijs. can. antiqui. 33. quest. 2.* Nam pœnitentiam publici, dum pœnitentiam adimplent, non possunt matrimonium contrahere.

9. Impedimentum est coniugium
scien-

scienter cum moniali. *Can. hi ergo Contra-*
qui. 27. q. 1. Nam ex eo quòd cum *ctus cum*
 moniali contrahere quis præsum- *moniali.*
 pfit, prohibetur vnquam cum alia
 contrahere posse.

10. Impedimentum est pecca- *Peccatum*
 tum mortale, nam existens in *mortale.*
 peccato mortali, non potest con-
 trahere, absque nouo peccato: si
 tamen de facto contrahit, tenet
 matrimonium.

11. Est excommunicatio, nam *Excom-*
 excommunicatus, non potest cõ- *munica-*
 trahere matrimonium: sed si con- *tio.*
 trahit, tenet factum. *cap. significasti.*
 6. *de eo qui duxit in matrim.* quam
 polluit per adulterium.

12. Est tempus feriatum, *c. capel- Tempus*
lanus, 4. de feriis. Can. non oportet. cū feriatum.
sequentibus. 33. q. 4. Tempora pro-
 hibita de iure nouo. *Concil. Trid.*
Sess. 24. c. 10. de refor sunt ab Aduëtu
 Domini nostri, vsq; ad diem Epi-
 phaniæ inclusiue, & à feria quarta
 Cinerum, vsque ad octauam Pa-
 schatis: quæ prohibitio tantum in-
 telligitur, quo ad solemnem bene-
 dictionem nuptiarum.

In omnibus supradictis impedi-
 mentis

Episcopus dispensat in omnibus supra dictis impedimētis. mentis potest. Episcopus dispensare, quando cum alio seu aliis nō concurrunt.

Alia sunt impedimenta, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt contractum, & sunt numero duodecim, in his versibus contenta.

Impedimēta quæ impediūt & dirimūt matrimonium. Error, conditio, votum, cognatio, crimen.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Sis affinis si forte coire nequibus.

Hac faciēda vetant connubia, facta retractant.

Error. Primum impedimentum est error, scilicet personæ, vt quando quis putat contrahere cum Martha, & contrahit cum Eugenia, qui error consensum impedit, qui est de essentia matrimonii, & ipsius causa. Idem dicendum est de errore nobilitatis, aut dignitatis, quando refunditur in errorē personæ, vt si quis intendat contrahere cum filio principis, quicumque ille sit, & non cum alio, & alius tanquam principis filius præsentatur, est error personæ, & matrimonium

monium dirimit. *Can. 1. vers. error. & vers. si his ita. 29. q. 1.*

2. Est conditio, vt si quis intendat contrahere cum libera, contrahit tamen cum serua, impedit matrimonium, *c. proposuit. 2. de coniugio seruo. 29. q. 1. §. 1.*

Sed norandum est non semper per conditionis errorem dirimi matrimonium. Si enim errantis conditio non deterioratur per tale matrimonium, aut melioratur, matrimonium tenet; verbi gratia, seruus ducit seruam, putans esse liberam, matrimonium tenet, quia non fit deterior conditio errantis, similiter si serua nubat seruo, putans esse liberum; rursus seruus ducit liberam putans esse seruam, vel è contra serua ducit liberum putans esse seruum, matrimonium est validum; quia melioratur conditio errantis in conditione: Quando vero per huiusmodi errorem deterioratur conditio errantis in conditione, v. g. liber ducit seruam putans esse liberam, aut libera nuphit seruo existimans esse liberum, non est matrimonium. Ita habetur. *c. ad no-*

stram de coning. seruo. limitatur ista
ultima propositio à Richardo 46.
39. q. 1. artic. 1. & Naua. cap. 22. &
23. nisi qui errat, sic contrahat. qui
esset paratus, etiam cognita tali
conditione seruitutis.

*De ma-
trimonio
conditio-
nato.*

Reperitur etiam in matrimonio
aliud conditionis impedimentū,
quando videlicet consensus con-
ditionaliter exprimitur. Quod
quatuor modis potest accidere. 1.
Cum tria sunt matrimonii bona,
scilicet, proles, fides seu fidelitas,
& indissolubilitas. Potest esse con-
ditio contra eorum quodlibet, vt
si quis diceret. Duco te in vxorem
si sumpseris potiones vt fias steri-
lis; vel si promiseris postea copiā
tui, his quos ego signaui: vel et-
iam, si non inuenero aliam ditiorē
te. Hęc dicitur conditio contra
bonū matrimonii, quæ matrimo-
niū facit nullū. 2. *Conditio* dicitur
turpis, quando sub ea petitur ali-
quod peccatū, quod tamen nō est
cōtra bonū matrimonii. Vt si quis
diceret duco te in vxorem si occi-
deris tuū Patrē, & alia huiusmodi,
quæ conditio habetur pro nō ap-
posita,

SECT. 3. CAP. 8. 171

posita, & si interfuit verus cōsen-
sus de præsenti, est verū matrimo-
nium, conditio enim turpis habe-
tur pro nulla. *c. 1. de cond. appositis.*
3: *Cōditio* est impossibilis, vt si quis
diceret duco te in matrimoniū, si
digito cælum terigeris, quæ cōdi-
tio cū habeatur sicut nō apposita,
vt præcedens, non annullat matri-
moniū. 4: *Conditio* est honesta, &
hec duplex, vna est de præsenti aut
præterito; Vt cōtraho tecū si es di-
ues, cōtraho tecū, si patrē es allo-
cutus. Et tunc stante cōditione est
matrimoniū & non aliàs: *Alia est*
de futuro, vt contraho tecū, si de-
derit mihi Pater tuus centū aureos
tūc cū cōditio implebitur, erit ma-
trimonium, perseuerātibus illis in
sua volūtate: ante cōditionē vero
impletā non est matrimo. *de con-*
dit. appo. super ea. Huiusmodi cōdi-
tionata matrimonia de præsēti vix
iam possunt reperiri post Conc.
Trid. Secundum quod vt diximus
clandestina matrimonia annullan-
tur: at in sponsalibus, quæ possunt
fieri clandestina, possunt facilius
accidere. *

Votum.

2. Est votum, quia votum sole-
mne propter quod homo sui cor-
poris potestatem amisit se tradens
Deo, matrimonium contrahen-
dum impedit, & dirimit contra-
ctum: nec est simile de voto sim-
plici, nam illud matrimoniū con-
trahendum impedit, sed non diri-
mit contractum, *cap. quod votum,*
de voto, & voti redemp. in 6. Conc.
Trid. Sess. 24. can. 9.

Cognatio.

4. Est cognatio, quæ triplex
est, carnalis, spiritualis, & legalis.

*Consan-
guinitatis
definitio.*

Carnalis est, consanguinitas: quæ
est vinculum personarum, ab eo-
dem stipite propinquo descendē-
tium, carnali propagatione con-
tractum: quæ matrimonium im-
pedit, vsque ad quartum gradum.

*Cognatio
spiritualis
definitur.*

Cognatio spiritualis, est attinē-
tia duarum personarum, quæ ex
statuto Ecclesiæ oritur, per bap-
tismi, & confirmationis administra-
tionem; vel susceptionem bap-
tizati vel confirmati. Quæ non e-
greditur ultra baptizantem & ba-
ptizatum, illiusque patrem, & ma-
trem, ac suscipientem & tenentem.
Idem dicendum de cōfirmatione.

Cogna-

Cognatio legalis est proximi- *Cognitio*
 tas personarum, ex adoptione ali- *legalis.*
 cuius in filium proueniens; vnde
 adoptatus, durante eius adoptio-
 ne; non potest ducere in vxorem
 filiam carnalem adoptantis, sed si
 emancipatus fuerit, poterit: adop-
 tans vero nullo tempore poterit
 filiam adoptatam ducere in vxo-
 rem, nec filius adoptatus, matrem
 adoptantem.

5. Est crimen. tria crimina sunt *Crimina*
 quæ impediunt & dirimunt ma- *qua im-*
 trimonium. *pediunt*

Primum est, adulterantis cum *& diri-*
 coniugata, & machinans mortem *unt.*
 viri, vel è contra. *Can. illud. 31. q. 1.*

Secundum promittentis adul-
 teræ, viuentis viro eius, eam duce-
 re in vxorem. *Can. illud. 31. q. 1.*

Tertium est, si viuentis legitima
 vxore, scienter superinducit adul-
 teram in coniugem, *Can. illud. 31.*
quest. 1.

6. Est cultus disparitas, quod *Cultus*
 est, quia fidelis non potest contra- *dispari-*
 here cum infideli. *Can. non oportet.*
tel. 28. q. 1.

7. Impedimentum est vis, vt *Vis.*

H. 3. cum

cum quis cogitur ad matrimoniū contrahendum, per vim, seu per metum mortis, seruitutis vel huiusmodi. quæ cadāt in constantē virum. Vnde nec rapta potest contrahere cum raptore, dū fuerit in potestate raptoris *c. cū locū. 14. cap. consultationi. 28. de sponsal. 8.* Impedimentū est ordo, quia ordo sacerdotalis impedit matrimoniū contrahendum, & dirimit contractū, hoc intelligendum est de maioribus ordinibus, scilicet de ordine subdiaconatus, & presbyteratus. *can. si quis. 32. dist.*

Ordo.

Ligamen. 9. Impedimentum est ligamen, quia nemo qui legitime duxerit, & alligatus est vxori, potest viuere ipsa, aliam ducere & accipere. *cap. licet. 3. de sponsa duo.*

Publica honestas.

10. Impedimentum, est publica honestas, quia iustitiæ publicæ honestatis impedimentum est, quod ex sponsalibus de futuro oritur, vt si quis despondeat puellæ septem annorum, licet eam carnaliter nō cognouerit, non potest contrahere cum eius consanguinea, intra primum gradum, vbi valida fuerunt

ritur sponsalia, quia ex sponsalibus nullis non oritur istud impedimentum. Conc. Trid. c. 3. & 4. in decre. de refer. Sess. 24.

II. Impedimentum est affinitas, quæ est proximitas personarum, ex quocunque coitu, seminum commistione intra naturale vas secuta, omni carens parentela: nam mulier efficitur affinis omnium consanguineorum mariti, & è contra, quod vsque ad quartum gradum impedit, quando fuit copula licita: in illicita verò tantum vsque ad secundum, cap. quod super his, de consang. & affinit. Concil. Trident. Sessione 24. cap. 4.

*Affinitas
definitur.*

Ultimum impedimentum est impotentia coeundi, unde si quis non poterit per impotentiam coire, impedit matrimonium & dirimit contractum. Si autem impotentia fuerit accidentalis, & per medicinam remoueri possit, valet & tenet matrimonium, quia ad hoc ut impediatur, & dirimat, debet esse impotentia perpetua, quo ad illud matrimonium. Et hæc sum-

Impotentia.

matim de impedimentis. Reliqua requirere à doctoribus supra citatis. c. 1. & 2. 33. *quæsti. 1. cap. laudabilem, de frigidus & malefic.*

Contra-
hentes cõ-
fiteantur.

Postremo. Conc. Trid. coniuges hortatur, vt antequam contrahant, saltẽ triduo ante matrimonij consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum piè accedant. *Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. vers. postremo.* Debent etiam tres monitiones præcedere, tribus diebus festiuis; vel vna pro tribus, de licentia ordinarii. *Concil. Trident. dicto cap. 1. vers. sic. idcirco.*

SECTIO IV.

DE ECCLESIASTICIS

Censuras.

Potestas
excõmu-
nicandi
est à iure
diuino.

Ecclésiasticam iurisdictionem, & potestatem puniendi inobedientes & maleficos, à Christo Domino Apostolis datam, & successoribus concessam, sacræ literæ ostendunt. Si quis Ecclesiam non audierit (inquit Christus,) sit tibi

tan-

tanquam ethnicus & publicanus. *Matt. 18. can nouit 13. de iudicijs.* Hac potestate vsus est D. Paulus dum Corinthum publicè fornicantem excommunicauit, & propter blasphemiam, Hymineum, & Alexandrū tradidit Sathanæ. Idem quoque ait. Si angelus vobis de cælo aliquid euangelizauerit, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. D. etiam Petrus Ananiam & Saphiram, morti tradidit. Hinc D. Chrysostomus dixit. Nemo contemnat vincula Ecclesiæ, non enim est homo qui ligat, sed Christus qui hanc potestatem dedit. *can. nemo. 11. quest. 3.* Ideo Ecclesia Catholica, vt scelera puniat, iniurias vindicet, crimina coerceat, censuris utitur: nam censuræ & pœna sunt gladii & vires Ecclesiæ, ad animaduertendū in facinorosos homines. *can. corripiantur. 24. q. 3.* quæ sunt excommunicatio, interdictum, suspensio; irregularitas, cessatio à diuinis, pœnitentia publica, depositio & degradatio. Ex quibus excommunicatio, interdictum & suspensio

propriè censuræ vocantur, cum hæc solum in iure, censuræ nomenentur, & propriè per sententiam ferantur. *cap. quarenti. 20. de verb. significo.* minus propriè dicuntur censuræ cessatio à diuinis, pœnitentia publica & solemnis, depositio, & degradatio, quia fiunt per condemnationem & sententiam iudicum, irregularitas, & excommunicatio minor non dicuntur censuræ, sed pœnæ, quia contrahuntur & per sententiam non feruntur. De quibus omnibus specialiter erit sermo.

CAPVT I.

De Excommunicatione.

Excamm. definitio.

EXcommunicatio est Christiani hominis, à qualibet licita communione vel legitimo actu, separatio.

Cõmunio triplex.

Ad Roman. 12. Psal. 118.

Communio est triplex; alia est communio interior per fidem: de qua loquitur D. Paulus. *Multi vnum corpus in Christo.* Et Prophetra: Particeps ego sum omnium timentium te.

Secunda, est communio extrinseca, qua fideles communicant in ora-

orationibus, suffragiis, & sacrificiis, quæ offert Ecclesia pro fidelibus; de qua in can. qui communicauerit 11. *quæst.* 3. & est communio politica.

Alia est communio media, interior scilicet & exterior, quæ partim constat ex charitate fidelium intrinseca, & partim est extrinseca; cuius mentio fit in Symbolo fidei, ubi dicitur Sanctorum communionem. Excommunicatus nõ priuatur communione prima, sed communione secunda & tertia.

Excommunicatio est triplex, *Excomm.*

minor, maior, & anathema. *triplex.*

comunicatio minor est separatio *Minor.*

Christiani hominis à sacramentorũ Ecclesiæ præceptione passiuæ.

Excommunicatio maior, est *Maior.*

censura priuans participatione, tam actiua quam passiuæ sacramentorum & hominũ, & tam bonorũ spiritualium, quam temporalium.

Anathema est solemnis maledictio, quæ fit per executiones publicas, aduersus excommunicatum, *Anathema.*

de qua in *canon. Debent*, 11. q. 2. Anathema est nomen hebraicum, siue

ma.
 H 6 Syria

Num. 21. Syriacum, & significat propriè idem quod detestatio, execratio, seu maledictio, nam postquam Hebræi subuerterant loca illa Gomorrhæorum, vocarunt loca illa Horma, id est, anathema, & cum Hierico esset subuerrenda, dixit Iosue. 6. Iosue, Sitque ciuitas hæc anathema. Et D. Paulus ad Gal. 3. 12. fuit usus hoc nomine anathema; vnde quia excommunicatus, maledictus sollemnitate quâdam & cæremonia, ideo dicitur anathema.

Anathema præsupponit maiorem excommunicationem.

Ex quibus patet, anathema semper præsupponere maiorem excommunicationem, ut in *can. Engeltrudam. 3. q. 4.* Et quamuis in effectu non differant, differunt tamen in solemnitate & modo, hinc intelliges omnes Canones Concil. Triden. in quorum fine sunt hæc verba: anathema sit, quia si aliquis negauerit, ibidem determinata, iam est maiori excommunicatione excommunicatus, cum hæreticus sit, ut in *can. 1. & 2. 24. q. 1. cap. ad abolendâ. 9. de hæret.* non tamè est anathema, donec sollemniter fiat, & id sonant illa verba,

SECT. 4. CAP. I. 181

anathema sit, id est, fiat. *gloss. in cap. si quis 4. de vita & honest. cler.*
 Excommunicatio maior est duplex, alia lata à iure: alia lata ab homine.

Lata à iure, est quando genera- *Excom.*
 liter canon, constitutio, vel statu- *lata à iu-*
 rum excommunicat; quæ adhuc *re-*
 est duplex, altera à iure communi,
 ut sunt excommunicationes con-
 tentæ in Bulla Cœnæ Domini, in
 Decreto, Decretalibus, Sexto,
 Clementinis, Conciliis generali-
 bus, & Extrauagantibus Romano-
 rum Pontificum: Alia est lata à
 iure particulari, quæ ex constitu-
 tionibus Synodalibus alicuius di-
 cœcesis, vel Episcopatus, in illa
 prouincia sancita est, nec tamen
 extenditur ad alia loca extra diœ-
 cesim illam vel prouinciam.

Excommunicatio ab homine *Excomm.*
 dicitur illa, quæ ab aliquo superio. *ab homi-*
 re iudice vel ordinario fertur. *ne.*

Excommunicatio lata ab ho-
 mine, est duplex, iusta & iniusta.
iuxta gloss. in sum. 11. quest. 3. *Excomm.*
 tentia iusta dicitur illa, quæ fertur *iusta.*
 à legitimo iudice, ob iustam cau-

sam seruat debito ordine & fine.

Iniusta est illa, cui deest aliqua ex conditionibus assignatis, quæ timenda est, quia sententia pastoris siue iusta siue iniusta, est timenda. *can. sententia. 11. q. 3.*

*Sententia
iniusta
valida.*

Sententia iniusta, alia est valida: & alia inualida.

Iniusta valida est, quando iudex excommunicat, animo maleuolo.

Quando excommunicat innocentem: & secundum allegata & probata est nocens & reus.

Quando deest modus iuris, in excommunicatione ferenda, vt quando fertur sine scriptis, vel sine canonica monitione.

*Excomm.
iniusta
inualida.*

Excommunicatio iniusta inualida potest euenire sequentibus casibus.

1. Quando lator sententiæ iudex excommunicati non est, nec ius in eum habet.

2. Quando qui excommunicat, est excommunicatus, suspensus, vel interdictus à iurisdictione.

can. miramur. 21. q. 1.

3. Quando excommunicatio fertur contra tenorem priuilegiorum, *cap. quanto 26. de priuileg.*

4. Quando

SECT. 4. CAP. I. 183

4. Quando sententia fertur à delegato non legitimo, & in casu non permisso. *cap. tanta est. 18. de excessib. pralat.*

5. Quando post legitimam appellationem fertur. *cap. per tuas. II. de sent. excom.*

6. Quando sententia intolerabilem continet errorem, vt si quid illicitum præciperet; aut impossibile, aut contra ius, &c. *can. si is qui præst. II. qua. 3.*

7. Quando iudex, qui sententiam fert, ligate non intendit; quia excōmunicatio ab intentione excommunicantis suas habet vires. Quæ omnes ligāt & obligant, quo ad vsque populus sibi persuadeat nullitatis causas; ad euitandum scandalum.

Ecclesia catholica habet potestatem excōmunicandi quoscūq; peccatores cōmuniter, & inobedientes; quæ potestas diuinitus data est à Christo redemptore nostro, illis verbis. Sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. *cap. nouit. 13. de iudicijs*: vt autem sententiam ecclesiæ excommunicantis

Excomm.
potestatē
habet ec-
clesia.
Matt. 18.

rata

Mate. 18. raram & firmam esse, nullus dubitaret, subdit Christus. Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

Quis possit excommunicare.

Potestatem excommunicandi habent omnes Prælati ecclesiæ, & sententiam ferendi in subditos & taxat. *cap. transmissa. 15. de electi,* vt sunt Papa, vniuersale Concilium, aut prouinciale legitime congregatum, Archiepiscopi, Episcopi, & horum vicem gerentes, & alii prælati minores, vt sunt Abbates, Præpositi, Generales, Prouinciales, Guardiani, & Priores Ecclesiarum Collegiararum, regularium, & sæcularium; etiam si non sint consecrati, nec benedicti, modo sint confirmati & prouti, quia hi omnes potestatem excommunicandi suos subditos habent, à iure communi concessam. *cap. Transmissa. 15. de electi, cum ab ecclesiarum. 3. de offic. ordin. cap. cum in ecclesia. 10. de maiorit. & obedientiæ.*

Capi-

Capitulum etiam, sede vacante, potest excommunicare, & delegatus Papæ. *cap. P. & G. 14. de cante, offic. delegat.*

Simplex sacerdos, nec etiam curatus excommunicare non potest: nisi ex commissione superiorum, sacerdos vel ex consuetudine: quæ etiam tribuit iurisdictionem. *Can. quæstus 9. q. 3.*

Nec laici possunt excommunicare, cum ipsi spiritualia tractare non possint, *cap. ecclesia sancta Maria. 10. de consue.*

Propriè excommunicandi potestas spectat ad officium Episcopale. *Can. corripiantur. 24. q. 1.* ideo excommunicatio dicitur mucro Episcopi. *Can. iussis. q. 2.*

Quis possit excommunicari.

Excommunicari possunt subditi Christiani, qui sunt, respectu proferentis excommunicationem, quia sententia in non subditos lata, nullius est momenti. *cap. à nobis. 21. de sentent. excommun. 1. fin. ff. de iuris. omnium iudic.* Quia autem est actus iurisdictionis, hinc est ut neque se ipsum

sum quisquam, neque Iudæus, neque Paganus, nec anima à corpore separata, neque diabolus possit excommunicari.

Vniuersitas nō potest excommunicari.

Prohibetur etiā proferrī sententia excommunicationis in Vniuersitatem vel Collegiū, sed promulgari potest in illos particulatim de Vniuersitate vel Collegio, quos culpabiles esse constiterit. *cap. Romana. §. §. in Vniuersitatem. de sent. excom. in 6.*

Mortui, an possint excomm.

Mortui, pro criminibus in vita commissis, excommunicari non possunt: quia iam sunt extra ecclesiā, poterit nihilominus declarare iudex, viuētes in excommunicationem incidisse. *Can. sane, 24. q. 2.*

De effectu Excommunicationis.

Effectus maioris excomm.

Effectus excommunicationis est diuersus, cum excommunicatione sit diuersa. Effectus maioris excommunicationis est priuatio actiua & passiuā à sacramentorum perceptione, & horum communicatione: ita quod excommunicatus nec recipere nec administrare potest aliquod sacramētum, alioquin

quin peccabit mortaliter; & erit irregularis. *cap. si celebra. 10. de clerico excommunic. minis.* Iustè excommunicatus priuatur suffragiis generalibus ecclesiæ, & possidetur à dæmone.

Priuatur contentis in hoc versiculo.

Os, orare, vale, communicatio mensa negatur,

Si quis pro delicto anathema feriat.

Os. prohibetur colloquia, oscula, amplexus, dare vel recipere litteras, assurgere, vel ei reuerentiam exhibere.

Orare. id est oratio simul cum *Orare.* illo in ecclesia vel extra, & prohibetur participatio sacramentorum, Diuinorum officiorum, & aliarum precum.

Vale. prohibentur mutuæ salutationes, quæ fiunt per colloquutionem, assurgendo vel caput detegendo; & omnia signa, quæ saluatione significant, vt motus labiorum, capitis inclinatio, & huiusmodi.

Communicatio. id est, communicatio Sacramentorum, & prohibetur etiam contractus societatis,

tis, vt habitare cum eo in eadem domo, vel quouis modo conuersari cum illo.

Mensa.

Mensa negatur; quia comedere cum excommunicato non licet: quia cibus, potus & potatio negatur cum excommunicato: similiter non potest quis dormire in eodem lecto cum excommunicato. vt in *can. ad mensam. ii. q. 3.* & per totam glos. in *can. statuimus 6. de sent. excomm. in 6. cap. nuper. 29. extra eodem.*

**Excom-
munica-
tus est in-
famis.**

Excommunicatus etiam fit infamis, si excommunicatio sit manifesta. *can. infames 6. quasi. i.*

**Collatio
beneficij
facta ex
commun.
an vale-
at?**

Item facit collationem beneficij nullā, ita vt nō conualescat per absolutionem; & tenetur renunciare illud, & fructus restituere, nisi reuocetur, & iterū de nouo fiat. *cap. cum bona. 7. de atat. & qualis. cap. postulasti. 7. cum glos. de cleric. excomm. minist.*

Electio.

Item priuatur facultate eligendi actiua & passiuā. *cap. constitutus.*

**Excomm:
est suspen-
sus.**

23. de appel. Item excommunicatus est suspensus ab officio & beneficio, sed dum

SECT. 4. CAP. I. 189

dum tolleratur, quidquid facit cum officio publico, tenet. *cap. ad probandum. 24. de re iudic. argum. tex. in l. Barbatius Philippus. ff. de offic. prator.*

Item eximit subditos à seruitute subiectionis iurisdictionalis, dum est excommunicatus. *can. vlt. & penult. 15. q. 6.*

Item annullantur per excom. rescripta obtenta à summo Pontifice, præterquam super articulo eiusdem excommunicationis. *cap. 1. de rescrip. in 6. vel nisi in eodem rescripto absoluat.*

Item in iudicio non potest esse actor, nec procurator actoris. *cap. intelleximus. de iudicijs.*

Item etiam si per annum perseverauerit in excommunicatione, & absolutionem neglexerit, tanquam suspectus de hæresi habetur.

Item priuatur Ecclesiastica sepultura. *cap. sacris. 12. de sepulturis,* & operatur excommunicatio alia multa, vt dixi.

De communicatione cum excommunicato.

Com-

*Communi-
nicans cū
excomm.
est excom-
munica-
tus.*

*Quando
sit licitum
commu-
nicare cū
excom-
nicato.*

*Vtile.
Lex.*

Humile.

*Res igno-
rata.*

Necesse.

COMMUNICANS cum excommu-
nicato maiori excommu-
nicatione, incurrit minorem: fallit
tamen in multis, vt in his quæ se-
quuntur versibus declaratur.

*Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse:
Hac anathema faciunt ne possit obesse.*

Vtile. participans ob utilitatē
animæ, vt admonendo & confu-
lendo, vt conuertatur, non peccat
nec qui communicat pro sua vri-
litate, puta petendo ab eo debitū.

Lex, item vxor, filii, qui non
sunt causa pertinaciæ, non incur-
runt, propterea vxor, cohabitando
cum viro & obediendo ei, quam-
uis sit excommunicatus, non pec-
cat, nec filii.

Humile, scilicet serui & famuli
excusantur, qui erant ante excom-
municationem, & non sunt causa
pertinaciæ.

Res ignorata, ignorantia facti
vel iuris dubii, & ignorans, an ex-
communicatus sit denunciatus,
excusatur.

Necesse, participans ob magnam
necessitatem propriam, vel ex-
communicati, non peccat.

Com-

SECT. 4. CAP. I. 191

Communicans cum excommu- *Quando*
 nicato non peccat mortaliter, nec *excom-*
 est excōmunicatus, nisi sit denū- *munica-*
 ciatus & notorius clerici percus- *tus sit vi-*
 sor; iuxta *Etravag. ad evitanda scan-*
dala, Martini V. editā in Conc. Con-
stan. anno 1400. quam confirmavit
 Concil. Basil. Sess. 21. referunt &
 explicant Doctores supra relati.
 Cuius summarium est. Nullus te-
 netur excommunicatum vitare,
 prætextu alicuius sententiæ aut
 censuræ Ecclesiasticæ; nisi senten-
 tia vel censura fuerit vel contra
 personam, vel collegium, vel uni-
 versitatem, Ecclesiam vel locum
 certum, vel certā terram; à iudice
 publicata vel denūciata specialiter
 vel expressè; salvo, si quem pro sa-
 crilega manuū iniectiōe in cleri-
 cum, sententiam latam à canone
 adeo notoriè constiterit incurris-
 se, quod factum non possit, aliqua
 tergiversatione, cæleri, nec aliquo
 suffragio excusari, nā à cōmunionē
 illius, licet denūciatus non fuerit,
 volumus abstinere. Ex qua patet,
 excommunicatos non esse vitan-
 dos, nisi in duobus casibus. Primo,
 quan-

quando excommunicatus est nominatim & publicè denunciatus. Secundo, quando quis est manifestus clerici percussor.

De excommunicatione minori.

*Excomm.
minor.*

EXcommunicatio minor privatur tantum participatione passiva sacramentorum, non activa, quare, qui ea ligatus est, missam dicēs peccat; quia se communicat, non quia alios, & poterit eligere, sed non eligi. *cap. si celebrat. 10. de cleric. excom. minist.*

*Minor ex-
comm.*

Excommunicatus, minori excommunicatione, non peccat audiendo Missam, nec sumendo pacem, nec absoluendo ab excommunicatione, vel à peccatis, nec communicando infirmum, vel aliquid aliud sacramentum administrando; dummodo ipse non recipiat, nec excommunicatus minori non potest recipere aliquod sacramentum.

*Excomm.
minor à
iudice
fert.*

Excommunicatio minor esse possit, tamen non fertur communiter à iudice, sed solum à iure, in octo casibus relatis à Doctoribus supra, qui omnes casus iam hodie non

Nō excom. nisi pro peccato mortali graui,
nisi pro can. nemo Episcoporum. can. nullus.
peccato II. quast. 3. cap. 1. de iud. cap. sa-
mortali. cror. 48. de sent. excomm. cap. Roma-
na. 5. eodem in 6.

Pro rebus Solus Episcopus potest excom-
perditis municare pro rebus perditis reue-
solus Epi- landis. Item in causis ciuilibus,
scopus ex- nullus iudex excommunicat, nisi
commu- in subsidium remediorum iuris:
nicat. neque in causis criminalibus, nisi
 cum executio personalis vel rea-
 lis sit valdè difficilis: vt deciditur
 nouissimè in *Concil. Trid. Sess. 25.*
c. 3. in decreto de refor.

Pro culpa Pro culpa præterita, non fertur
præterita, excommunicatio, nisi præceden-
an excom- te canonica monitione, nam qui
municet? excommunicat sine canonica
 monitione vel sine scripto, peccat
 mortaliter.

Ad excō- Non sunt certa verba præscrip-
munican- ta pro forma excommunicatio-
dum non nis, potest vti lator quibuscunq;
sunt ver- dummodo id explicet de præsentis
ba deter- & secundum regulas canonum,
minata. vt excommunicamus, excommu-
 nico, sis excommunicatus.

Cum dicitur excommunicetur
 vel

vel sit excommunicatus, non est *Communica-*
toria excommunicatio ipso facto, quia *excōmu-*
 sunt comminatoriæ, nisi aliter fu- *nicationes*
 erit expresse declaratum.

De absolutione ab excommu-
nicatione. *qua?*

Cum eius sit solvere, cuius sit *Ab excō-*
 ligare, qui potuit excommu *munica-*
 nicare, poterit & absolvere. *tione mi-*

Ab excōmunicatione minori qui *nori absol-*
 libet sacerdos poterit absolvere. *uit sacer-*

Excommunicatus, maiori ex- *dos.*
 communicatione à iure, potest *A maiori*
 absolui à proprio prælato. *cap. nu-*
per. 29. de senten. excom. *prælatus.*

Excommunicatum ab homine, *Ab excō-*
 ipse solus absoluit seu successor, *munica-*
 superior, aut delegatus. *can. inse-*
rior. 21. distinct. cap. praterea. 5. de homine.
offic. deleg. *tione ab*

Ab excōmunicationibus Bullæ *Ab excō-*
 Cœnæ Domini, solus absoluit Pa- *munica-*
 pa, nisi ex causa delegationis, al- *tionibus*
 cui concedatur absolutio, vel nisi *Bulla quis*
 virtute Bullæ Cruciatæ, vel Iubi- *absoluat.*
 læi, hoc expresse alicui conceda-
 tur: & cum in articulo mortis,
 nulla sit casuū reseruatio, quilibet
 sacerdos à quibusvis peccatis vel

censuris poterit absolueri. *Concil.
Trid. Sess. 14. cap. 7.*

In articulo mortis, absolutus tenetur, si conualuerit, se praelato representare. Excommunicatus, qui ob iustū impedimentū, vt in articulo mortis, facit se absolueri ab eo, qui ex- tra illum non poterat, cessante im- pedimento, debet quam primum commodè poterit, se repræsentare ei, qui iure poterat absolueri; alioquin incidit in eandē excom- municationem. *cap. eos. 28. de sen- tent. excom. in 6.* idem in his, quos legati Papæ absoluunt cum onere se repræsentandi suis ordinariis.

Parochus potest ab excom- municatione absolueri. Parochus & alius sacerdos, qui potest absolueri à peccato mortali, potest etiam ab excommunica- tione absolueri, vt commissarius deputatus à Papa, in foro interio- ri tantum: nisi specialiter excom- municationis absolutio alicui re- seruetur.

Excom- munitus pro nota reia offensa sine satis- factione absoluatur. Si quis excommunicatus est pro notoria offensa in proximum, nō absoluetur, nisi prius satisfaciatur, vel sufficientem cautionem præ- stet & emendam, si potest.

¶ Forma absoluendi ab excom- municatione est, vt primò dicatur

Pfal-

SECT. 4. CAP. I. 197

Psalmus Misere mei Deus, vel *Forma*
 alius Psalmus pœnitentialis cum *absoluen-*
 Gloria Patri; Præterea dicatur Ky- *di ab ex-*
 rie eleyson. Christe eleyson. Kyrie *commu-*
 eleyson. Pater noster, &c. Et ne *nicatione.*
 nos inducas in tentationem. *Resp.*
 Sed libera nos à malo. *Vers.* Saluū
 fac seruum tuum Domine. *Resp.*
 Deus meus sperantē in te. *Vers.* Ni-
 hil proficiat inimicus in eo. *Resp.*
 Et filius iniquitatis non apponat
 nocere ei. *Vers.* Esto ei domine tur-
 ris fortitudinis. *Resp.* A facie ini-
 mici. *Vers.* Domine exaudi oratio-
 nem meam. *Resp.* Et clamor meus
 ad te veniat. *Vers.* Dominus vobis-
 cum. *Resp.* Et cum spiritu tuo. O-
 remus. Deus, cui propriū est mise-
 reri semper & parcere: suscipe de-
 precationem nostram, & hunc fa-
 mulum tuum, quem excommuni-
 cationis catena constringit, mise-
 ratio tuæ pietatis absoluat. Per
 Christum Dominum nostrum.
Resp. Amen.

CAPVT II.

DE INTERDICTO.

Interdictum deriuatur à verbo, *Interdictū*
 interdico, quod est quasi prohi- *unde di-*
 I 3 beo, *citur.*

beo, id est, inter prohibeo, ne officia dicantur, colligitur in principio Instit. de interdictis, & sic interdictum nihil aliud sonat, quam prohibitionem.

Interdicti defn. Interdictum est censura ecclesiastica, excludens vniuersaliter a diuinis, tam passiuè participandis, quam actiuè communicandis.

Interdictum triplex. Interdictum est triplex: locale, personale, locale & personale simul. *cap. si sententia. 16. de sent. excom. in 6.*

Interdictum locale. Interdictum locale est, quando locus solum interdicitur: vt Regnum, Prouincia, Castrum, Villa, terra vel ecclesia, ne ibi celebretur aut ministretur.

Et est duplex. Quod etiam est duplex; generale, quo interdicitur locus generalis, vt regnum aliquod, vel prouincia, diocesis, ciuitas vel oppidum. Speciale dicitur, quando aliquis particularis locus interdicitur, vt ecclesia particularis, oratorium, hospitale, cremitorium.

Interdictum personale est, quando interdicitur populus, clerus, collegium, vel qualitercunq; alia
per

SECT. 4. CAP. 2. 199

persona. *cap. si ciuitas*; 17. *de sentent. excomm. in 6.* Quod etiam est duplex; generale, vt quando interdicitur senatus, vniuersitas, collegiũ siue communitas: Speciale interdictum illud est, quod singulares personas interdicit.

Interdictum locale & personale est, quando locus & personæ simul interdiciuntur, quod deambulatorium appellatur, quia quocũque se vertat portat secũ pœnam. *Quis, cur, quomodo potest interdiceret & interdici.*

Ille potest interdiceret, qui potest excommunicare, & suspendere: & qui potest excommunicari, & suspendi, potest interdici; sed tamen discrimen est: nam vniuersitas & locus, qui non possunt excommunicari, possunt interdici. *cap. Roman. 5. §. in vniuersitate cap. si ciuitate. 17. cap. si sent. 16. de sent. excomm. in 6.*

Quilibet etiam habens iurisdictionem delegatam, potest interdiceret ecclesiam, terrã vel personam cõtumacẽ, suæ iurisdictionis, etiã si cõtumax sit Episcopus.

c. sanè, 11. extra, de offic. delegat. Item capitulum, sede vacante, potest interdicerè. c. his qui. 11. de maiorit. & obed. c. ad abolendam, 9. extra, de hæreticis.

Interdictio Et quamuis aliud sit populus
populo om- aut vniuersitas, & aliud particula-
nes perso- res populi aut vniuersitatis; inter-
na & populi dictum tamen positum cõtra po-
sunt in- pulum aut vniuersitatẽ, compre-
terdicta. hendit omnes eius particulares:
 hinc fit, in interdicto generali, in-
 cludi infantem lætantem, amen-
 tem, & culpa carentem.

Interdictiõ Generale interdictum loci, non
loci, non includit personas illius loci; nec
includit generale interdictum personarum
personas. comprehendit locum; aded vt fa-
 interdicator vnus locus, qui sunt
 in eodem loco & nõ fuerunt cau-
 sa interdicti, possunt audire Mis-
 sam, & dicere officia diuina in alio
 loco, & dare, & recipere sacramẽ-
 ta: quando vero personæ interdi-
 cuntur, non possunt, nec ibi nec a-
 libi, audire diuina officia.

Interdi- Interdictum potest poni, pro
ctum pro culpa populi, aut domini, vel hu-
culpa iusmodi: pro culpa alicuius singu-
populi lariss

laris personæ non potest poni, si *imponi-*
talis persona officium non habet *tur.*
 generale, vt gubernatoris, rectoris
 aut consulis. *cap. sanè. II. de offic.*
deleg. c. non est vobis. II. de sponsal.

Pro debito pecuniario vel subfi- *Pro debito*
 dio, non potest poni interdictum *pecunia-*
 generale, nisi ex Apostolicæ sedis *rio gene-*
 indulto, & si ponatur, nullius est *rale inter-*
 momenti, vt in *Extrauag. Bonifa-* *dictū non*
 cij VIII: quæ incipit *Prouide.* *ponitur.*
titul. de sent. excommunic.

Interdictum debet poni, præ- *Debet*
 eedente monitione & in scriptis; *præcedere*
 & scriptura cõtineat causam pro- *monitio.*
 pter quam profertur, & debet esse
 triplex monitio, vel vna pro tri-
 bus, coram personis idoneis, facta
 cum interuallo dierum, nisi neces-
 sitas aliud suadeat. *Glos. in can. sta-*
tuimus, de sentent. excomm. in 6.

Interdictum ponitur sub hac *Interdicti*
 forma. Hūc locum, ecclesiam, ter- *forma.*
 ram, vel personas, propter talem
 causam, supponimus interdicto.
cap. cum in partibus. 17. de verb. si-
gnif. c. sanè. clem. 2. de offic. deleg.

Potest etiam sententia interdi- *Determi-*
 cti, ad voluntatem iudicis deter- *natur ad*
 I. s) minari,

*voluta-
tom iudi-
cis.*

minari, puta vt interdicit Mis-
sam cum cantu, & vespervas, vel
sepulturam, & alia huiusmodi:
potest etiam iudex ab interdicto
excipere quos vult, & quādo vult,
vt quando dominus terræ ibi fue-
rit præsens, & huiusmodi. *cap. non
est vobis. ii. de sponsal.*

*Interdi-
ctum qua-
liter tolla-
tur?*

Non est aliqua determinata
forma, vt interdictum tollatur, sed
nudo verbo potest tolli, vel rela-
xari, vt dicendo reuoco, remo-
ueo, libero, vel absoluo, & simili-
bus: & si est ad tempus vel sub
conditione: cessat, adimpleta con-
ditione vel tempore.

*Pœna vi-
olantium
interdi-
ctum.*

Violator ecclesiastici interdi-
cti est priuatus ecclesiastica iuris-
dictione. *cap. vlt. de excess. pralat.*
Est etiam qui scienter celebrat in
loco interdicto, irregularis. *cap. is
qui. 18. vlt. de sentent. excommun.
in 6.* Quod fecus est de celebrante
in ecclesia interdicta, quia sangui-
nis vel seminis effusione est polluta:
nam quamuis grauiter peccet,
non incurrit irregularitatem. *cap.
zuarum. ii. de priuil.*

Interdictus est etiam ingressus
eccle-

ecclesiæ illi, qui sciēter celebrat in loco interdicto à iure vel à iudice: siue qui recepit publicè interdictum, ad diuina officia, ad sacramenta, siue ad ecclesiasticam sepulturam. *cap. Episcoporum. 8. de priuileg. in 6.*

Laicus violans ecclesiasticum interdictum, non incurrit irregularitatē, cum nec ordinē nec officiiū habeāt. licet grauiter peccet. *Laicus violans interdictū peccat.*

Qua prohibentur vel conceduntur tempore interdicti.

Tempore interdicti, prohibentur omnia diuina officia, sacramenta, ecclesiastica sepultura, & pulsatio campanarum, exceptis his, quæ expressè vel tacitè permittuntur. Prohibentur omnia exercitia specialiter deputata alicui ordini, vt Diacono dicere Euangelium, Subdiacono Epistolam solemniter cum manipulo, Acolyto offerre vireolos, Presbytero dicere Missam & huiusmodi. *Omnia diuina officia prohibentur.*

Laici, durante interdicto, non debent sepeliri cum officio diuino, neque in loco sacro. *Sepulchra.*

Clerici possunt sepeliri in loco

facro, tempore interdicti, sine solemnitatibus, si illud seruarunt.

Litania. Litaniam, tempore interdicti, in processionibus cum cruce elevata & solemnitatibus non licet clericis dicere neque laicis.

Campanarum pulsatio. Campanæ vel campanulæ non possunt sonare ad horas canonicas, sed possunt ad Aue Maria, ad ostendendas reliquias, & ad aliud, quod non sit officium diuinum.

Episcopus interdicti tempore, non potest benedicere aliquid. Tempore interdicti, Episcopus non potest publicè benedicere solemniter cum baculo & versu adiutorium nostrum, &c. neque benedicere Abbatem, Abbatissam, corporalia, ornamenta missæ, vella monialium, neque consecrare virgines, calices, altaria, neque ipse vel parochus potest benedicere aquam, neque candelas in Purificatione, neque palmas & ramos in Dominica Palmarum, licet possint hæc fieri ianuis clausis & secreto.

Quæ sacramenta permittantur interdicti tempore? Sacramenta hæc expresse permittuntur tempore interdicti, scilicet sacramentum Baptismi, Confirmationis & Pœnitentiæ. *cap. quod in te II. de pœnit. & remis. cap. quo-*

*quoniam. 19. cap. fin. de sent. ex-
comm. in 6.*

In festis Natiuitatis Domini, *Festiuita-*
Pascharis, Pentecostes, Assumpti- *tes, in qui-*
onis B. Mariæ, atque in festo Cor- *bis non*
poris Christi, & per octauam, per *obstante*
extrauag. Martini V. & Eugenii *interdicto,*
I V. Et in festo Conceptionis B. *licet cele-*
Mariæ, & per octauam, possunt di- *brare.*
uina officia celebrari, apertis ia-
nuiis, pulsatis campanis & alta vo-
ce, excommunicatis & interdictis
expulsis. *cap. alma mater. §. in festi-*
uitatibus. de sent. ex comm. in 6.

Extrema vnctio non potest da- *Extrema*
ri laicis nec clericis, tempore in- *vnctio, nō*
terdicti. *cap. quod in te. 11. de pœ-* *potest mi-*
nit. & remis. *nistrari.*

Viaticum potest administrari *Viaticum*
clericis & laicis, tempore interdi- *potest.*
cti, & tunc campana pulsari, quā-
do ferrur ad infirmos, & etiam po-
test ostendi ipsam in reditu, vt
mos est. Commendatio anima-
rum potest fieri tam à laicis, quam
à clericis.

Item potest fieri officium circa
sepulturam clericorum, sed non
laicorum, voce submissa, sine can-

tu, exclusis sæcularibus & non pulsatis campanis.

Item mulieribus prægnantibus, ubi timeretur de morte, potest dari corpus Christi.

Item clerici diuersarum ecclesiarum, ciuitate interdicta, non possunt extra ecclesiam dicere simul officium, extra ciuitatem tamen possunt, dummodo ipsi clerici non sint interdicti.

Item fieri potest benedictio mensæ, præsentibus sæcularibus. Plura etiam prohibentur & cõceduntur, quæ causa breuitatis prætermitto. Vide *Doctores ubi supra*.

Tandem nota, quod regulares tenentur seruare interdictum prolarum ab ordinario (sub prædictis pœnis) etiam si exempti iudicentur. *Concil. Trid. Sess. 25. cap. 12.*

CAPVT III.

DE SUSPENSIONE.

ET si liquido constet, quemlibet pro peccato mortali, quoad se ipsum esse suspensum; suspensio tamen, quando de censuris agitur, est quando clerico à iure vel à iudice prohibetur aliquod

exercitium ordinis vel beneficij,
cuius definitio est.

Suspensio est inhabilitas exe- *Suspensio-*
quendi actus ordinum & Ecclesi- *nis definitio-*
asticorum officiorum, ex iuris Ca- *rio.*
nonici dispositione proueniens, ex
c. 1. §. fin. de sent. excom. in 6.

Suspensio est triplex, alia est ab *Suspensio*
officio, alia à beneficio, alia ab of- *triplex est.*
ficio & beneficio simul. *glos ma-*
gna. in Clem. cupientes de pœnis. cap.
tuarum. 11. de priuil.

Quælibet supradictarum est du- *Suspensio*
plex, alia lata à iure: alia verò lata *propria &*
ab homine, sicut supra de excom. *impro-*
dixi. Suspensio alia est propria, vt *pria.*
quando quis à iure vel à iudice su-
spenditur ab officiis, &c.

Suspensio impropria est vel quo
ad se: vel quo ad alios: quo ad se, vt
quando pro aliquo crimine est
prohibitus, ne sacramenta mini-
stret, vt si est in peccato mortali,
vt in can. ult. 28. dist. c. vestra. 7. de
cohabit. cler. & mul. quæ dicitur
minor suspensio: quo ad alios est
aliquis suspensus, vt quando ali-
cui celebratio nō interdicitur, sed
ne presente excommunicato fiat.

*Suspende-
re quis
possit?*

Ille potest suspendere, qui potest excommunicare; & absoluerè à suspensione qui potest absoluerè ab excommunicatione: nam ad utramq; requiritur iurisdic-
cap. quarenti. 20. de verb. signif.

Prohibitio à confessore vt quis non celebret; ne communicet, vel alia huiusmodi, non est proprie suspensio; vnde tali prohibitioni contraueniens, non fit irregularis.

*Ecclesia:
stici solum
suspenduntur.*

Solus ecclesiasticus potest sus-
pendi, nam si laico interdicitur, ne officium aliquod operetur, nō est proprie suspensio, etsi inobediens; non fit irregularis.

Suspensio est in scriptis feren-
da, sicuti excommunicatio. *cap. 1.
de sent. excomm. in 6.*

*Quibus
verbis tol-
lantur.*

Suspensio potest fieri vel tolli, quibuscūq; verbis; quia nulla verba sunt præscripta, nec determina-
ta, in formam substantialem seu-
lationis, vel solutionis, conueniens tamen forma erit hæc. Absoluo te à vinculo suspensionis, quā incurristi, ob talē causam, &c. & restituo te pristinae executioni.

Si

Si vero fuerit suspensio, tempo. *Suspensio*
 & determinato, vt per mensem; *ad tempus*
 mense transacto, nulla requiritur *tollitur*
 absolutio; & si cōditionaliter fuit *transacto*
 suspensus, (vt donec satisfeceris) *tempore.*
 conditione adimpleta, nulla re-
 quiritur absolutio.

Item suspensus ab aliquo actu, *Suspensus*
 non est suspensus ab aliis non illi *ab uno a-*
 annexis, vt qui à iurisdictione est *quo potest*
 suspensus, non est ab ordine, & è *alia exer-*
 contra: & qui est à beneficio, non *cere.*
 ab ordine & iurisdictione: &
 qui ab officio; non est à benefi-
 cio, & sic de aliis: nam Episcopus
 qui ordinare non potest, potest a-
 lia exercere. *c. aquam. 9. de consec.*
eccles. vel alt. cap. transmissa. 15. de
elect.

Violator suspensionis peccat *Pœna vi-*
 mortaliter ob inobedientiam, & *olantium:*
 incurrit in irregularitatem, illam *suspensio-*
 violando, sicuti excommunicatus *nem.*
 celebrando in executione illius a-
 ctus, à quo particulariter & ex-
 presse est suspensus. *cap. 1. de re iu-*
dic. in 6. c. vt clericorum. à 3. §. si
quis igitur; de vita & honestat. cle-
ricor.

Aduer-

Non om-
nis viola-
tio suspen-
sionis facit
irregula-
rem.

Conue-
niunt.

Aduerte tamen suspensionem tantum facere irregularem in spiritalibus, non autem in temporalibus; nam si quis a temporalibus suspensus celebrauerit, non fit irregularis. In quibus conueniant excommunicatio, suspensio, & interdictum.

Conueniunt in hoc, quod quaelibet earum est censura Ecclesiastica. *ca. quaranti. 20. de verb. signif.*

2. Quia quaelibet in scriptis debet ferri, & cum causa in eis exposita. *cap. 1. de sentent. excom. in 6.*

3. Quod nullam earum suspendit appellatio subsequuta, & praecedens appellatio, quamlibet censurarum annullat. *capit. is cui. 20. §. fin. de senten. excomm. in 6. cap. ad hac quoniam. 37. de appellat.*

4. Quia quamlibet debet praecedere monitio. *c. reprehensibilis. 26. de appellat.* & nullus tenetur vitare censuris innodatos, nisi publicè & specialiter, feratur censura. *cap. statuimus. cap. statum. 13. de sentent. excom. in 6.*

5. Quia quaelibet impedit a diuinis: excepta illa suspensione, quae non fit ab eis.

6. Quod

6. Quòd in absolutione omnium iuratur. *cap. venerabilis. 52. cap. ex tenore. 10. de sentent. excomm.*

7. Quòd nulla earum, contra receptos in filios speciales Papæ ab ordinario loci, ferri potest. *cap. 1. de verb. signif. lib. 6.*

8. Quia quælibet est à superiore seruanda, *cap. cum ab ecclesiarum. de offic. ord. imo à ferente quouſque eam tollat.*

1. Differunt etiam in multis, *Differunt in multis.* nam excommunicatio directè priuat communicatione, quatenus est communicatio humana: suspensio priuat directè vſu facultatis Ecclesiasticæ: interdictum vero priuat directè sacramentis & diuinis officiis.

2. Quia excommunicatio priuat re graui, scilicet communionem fidelium, suspensio & interdictum priuantur re leui.

3. Quia Episcopus nõ incurrit suspensionem neq; interdictum latum à iure, nisi exprimat in eo; excommunicationem vero sic. *c. quia periculosum. 4. de sentent. excomm. in 6.*

4. Quia

4. Quia vniuersitas non potest excommunicari. *cap. Romana. 5. §. in vniuersitatem. de sentent. excomm. in 6.* Suspendi autem & interdici sic. *cap. quia sape. 40. de elect. lib. 6. cap. si sententia. de sent. excomm. eod. lib.*

5. Quia excommunicati nunquam admittuntur ad diuina officia: alii vero sic interdum. *cap. fin. de sent. excomm. in 6.*

6. Quia excommunicatio & suspensio non feruntur, nisi ob culpam propriam: interdictum vero etiam per alienam. *dict. cap. si sentent.*

7. Quia absolutio excommunicationis, prærequirit alia verba: suspensio vero & interdictum non. Doctores, vbi supra.

CAPVT IV.

Irregularitas e-
thymolog. DE IRREGVLARITATE.

EX ipsius vocis etymologia, edicimus irregularitatem priuationem regulæ, & inhabilitatē quandam ad ordines esse; ita quidē, vt irregularem illū putemus, qui

qui nec ministrare in susceptis,
nec ad maiora ascendere potest,
cuius descriptio est.

Irregularitas est impedimētum à iure canonico inductum, directe impediens ad ordines promoueri, vel in eis legitime ministrare, colligitur ex cap. ult. de tempor. ordin. lib. 6. *Irregularitatis descriptio.*

Quæ prouenit, vel ex voluntate: vel ex accidenti ex voluntate, vel culpabili, vt homicida voluntarius criminofus & huiusmodi. vt in cap. 1. & tot. tit. de homic. can. si quis vidum. 50. dist. Vel in culpabili, vt bigamus, iudex, laicus, & huiusmodi. cap. 1. & tot. tit. de bigamus. can. maritum. 34. distin. *Irregularitas, vel prouenit ex voluntate.*

Vel prouenit ex accidenti, vt cæcus, corpore defectuosus, illegitimus, aut ex seruili conditione natus. cap. 1. & tot. tit. de corpore vit. & tit. de seruis non ordinandis. De quibus omnibus supra sect. 2. *Vel ex accidenti.*

Tollitur irregularitas tribus modis, per baptismum, dummodo non sit ex bigamia aut defectu corporis. Can. acutius. 26. dist. Per ingressum etiam religionis tollitur,

tur, cum non ex iisdem capitibus, aut ex homicidio voluntario proveniat. Et denique per dispensationem, ubi plenissima est Sum. Pontificis auctoritas, & earum quælibet aufertur.

Episcopi, in quibus irregularitatibus dispensant. Episcopis etiam conceditur, in omnibus irregularitatibus, ex delicto occulto provenientibus, dispensare; dempra homicidii voluntarii, & deducta in forum contentiosum. *Concil. Trident. Sess. 24. c. 6. in decre. de refor.*

Irregularitatum species. Diuiditur omnis irregularitas, in quinque generalissimas species, ex quibus tanquam ex radicibus impedimenta omnia deducuntur, ad ordines suscipiendos. Ex bigamia; ex defectu animæ, vt infidelis, idiota & illiteratus: ex defectu corporis vt cæcus, claudus & surdus: ex delicto, vt homicida, ex defectu perfectæ lenitatis, vt iudex assistens iudicio sanguinis.

De bigamia & alijs irregularitatibus.

Bigamia definitio. Bigamia est irregularitas, ex pluralitate vxorum proveniēs. Tres communiter sunt species biga-

SECT. 4. CAP. 4. 215

bigamiæ, vna quæ dicitur vera, altera interpretatiua, & alia similitudinaria. Bigamia vera est illa, *Bigamia* quâdo quis, diuerso tempore, du- *vera.* as habuit vxores, carnalique commistione easdem cognouit, siue virgines siue corruptas. *cap. debitum. 5. de bigam. can. acutius. can. deinde. 26. distin.*

Bigamia interpretatiua est, quâ *Bigamia* do quis habuit vnam tantum v- *interpre-* xorem, sed viduam vel corruptâ. *tatiua.* *Can. maritum. 33. distin, can. si quis viduam. 50. dist.*

Bigamia similitudinaria est, v- *Bigamia* cum quis sacro ordine insignitus, *similitu-* vel voto solemniter religiosus, vel *dinaria.* castitatis adstrictus; contrahit de facto & consummat matrimonium, cum aliqua etiam virgine, *Canon. quotquot. 27. q. 1.*

Tum etiam efficitur bigamus *Cognoscēs* qui vnicam vxorem habet & vir- *mulierem* ginem, sed post matrimonium a- *adulterâ* dulterauit; & post adulterium ab *efficitur* ea commissum, carnali commistione illam cognouit, etiam adu- *big.* rium ignorans. *Can. si cuius vxorem. Can. si laici. 34. distin.*

Qui

*In bigam.
quis di-
spensat.*

Qui omnes prædicti sunt irregulares, à solo Romano Pontifice dispensandi; & etiam bigami similitudinariè, qui post solemnem religionis professionem, & post susceptionem sacri ordinis contraxerunt; sunt irregulares. *Auten. de sanctis Episc. §. clericos. collat. 9. l. nemo clericus. C. de sacrosanct. eccles.*

Nec ad minores ordines bigami sunt promoueri. *Conc. Trid. Sess. 23. cap. 17. de refor. in fine.*

Irregularitas ex defectu animæ.

Irregularitas ex defectu animæ multos comprehendit, ut infideles, neophitos, hæreticos, & eorū fautores, apostatas à fide, illiteratos, illegitimos atque inhonestos, de quibus supra *sect. 2.*

Irregularitas ex defectu corporis.

Tertia species irregularitatis est defectus corporis, ut corpore vitiatum; de quibus supra *sect. 2. cap. de corpore vitiatum. Candel. eccles. à num. 113. ad 197.*

Homicida est irregularis.

Quarta species irregularitatis est homicidium; quia occidens aliquem iustè vel iniustè, cū peccato, vel sine peccato, consulens, mandās, auxilians ad homicidiū, etiam

etiam iustum, fit irregularis. *cap. 1. de homicid. Concil. Trid. Sess. 14. c. 7. de refor.* Si vero quis vim vi repellendo ut se à morte defenderet, vel infans, vel furiosus aliquem occideret, non fit irregularis. *Concil. ubi supra, Clément si furiosus, de homic.*

Est etiam irregularis iudex, *Causan-* procurator, accusator, fiscalis, *tes homi-* testis, notarius, scribens, pronuncian- *cidium* ans, publicans sententiam, scribens *etiam ius-* literas; quibus deformatio seu ho- *stum fuit* micidium impetratur, vel quilibet *irregula-* alius officialis, in tali casu, fit *res.* irregularis. His temporibus & anno 1564. perlegi, & vidi dispensationem quandam S. D. N. Clementis VIII. super irregularitate homicidii, ex eo quod, quidam dum famularetur cuidam notario, scripsit depositiones testium in causa homicidii.

Item, qui comitatur iudicem, *Notarij &* ut notarius & satellites, item *alij coope-* stodes damnati ducti ad mortem, *rantes ad* item vendens vel commodans *mortem.* scalas, funes, enses, sagittas, aut alia instrumēta ad aliquē occidendū, est irregularis. K Qui

*Deferens
ligna ad
comburendum
hæreticū.*

Qui capit vel indicat furem, vt à iudice capiatur, hortans vel admonens damnatum, vt faciat actū quo acceleretur mors, vt ascendere scalas propterè, &c. fit irregularis.

*Deformās
etiā fit
irregularis.*

Item qui adfert ligna, ad comburendum hæreticum viuum, si cum hoc cooperatur, in morte illius, irregularis fit; secus est si adferat ad comburendum hæreticū iam mortuum.

Quod igitur dicitur de homicidio & causam homicidii dante, dicendum est de deformante & membrum mutilante. Illa pars hominis dicitur membrum, quæ habet officium per se distinctum, vt manus, pes, auris, oculi, qui enim deformat vel dat causam propinquam deformādi, fit irregularis, quia ad incurrendam hanc irregularitatem, idem est mutilatio alicuius notabilis membri, & deformatio sicuti occisio. Illa denique deformatio, seu membri mutilatio, facit aliquem irregularem, quæ causat in deformato impedimentum ad sacros ordines.

DE CESSATIONE

à Diuinis.

Cessatio à Diuinis est suspensio organorum diuinæ laudis, & quædam desistentia à diuinis officiis, ex causa ardua, donec satisfiat. *cap. quamuis. 8. de offic. ordin. in 6. cap. irrefragabilis. 13. §. caterum, eodem tit. cap. dilectis. 55. vers. verum. de appellat.*

*Definitio
cessationis
à diuinis.*

Cessatio à diuinis est duplex, generalis & specialis. Generalis, ut quâdo in vniuerso regno, prouincia, vel ciuitate cessatur à diuinis: specialis est, quando in Ecclesia tantum diuina interdiciuntur.

*Cessatio à
diuinis
duplex.*

Ille potest cessationis pœnam imponere, qui potest excommunicare, suspendere, & interdicare, & cum cessatio sit ad tempus, tempore transacto non erit necessaria absolutio: huius censurae violator non fit irregularis, est tamen suspensus.

*Quis pos-
sit cessati-
onis pœ-
nam im-
ponere.*

CAPVT VI.

DE ALIIS POENIS

Ecclesiasticis.

Pœnitentia ut pœna ecclesiastica.

Pœnitentia, quæ in foro iudiciali publicè criminosis solet imponi, est pœna ecclesiastica à Iudice ecclesiastico, publice peccatori imposita.

Publica.

Quæ duplex est: publica scilicet, ut discalceatum stare ante ianuam ecclesiæ, deferre publice signum pœnitentiæ, ut (Sanbenito Corozæ) de qua in *cap. tua. 6. pœnis. can. si quis contristatus dist. 90. can. si homo. 27. q. 1. can. latorem. 33. q. 2.*

Solemnis.

Solemnis pœnitentia dicitur quæ fit in quadragesima, de qua in *can. in c. 80. dist.*

Depositio- nis definitio.

Depositio est priuatio officii, & beneficii, absque spe restitutionis, retento tamen priuilegio clericali & fori.

Degradatio quid?

Degradatio est priuatio legitimæ actionis ordinum & officiorum ecclesiasticorum, simpliciter & ex toto in perpetuum, cum priuilegii clericali & fori priuatione, absque spe restitutionis. Quæ pœna nunquam à iure, sed à iudice

Degradatio duplex.

est infligenda. Quæ duplex est, verbalis, scilicet, quæ idem est ac depe-

depositio : & realis, quæ fit de-
bita solemnitate tradita ab eccle-
sia, de qua *in cap. degradatio. 2. de
pœnis. in 6.*

Causa dispositiua ob quam de- *Crimina*
ricus verbali sententia deponen- *depositione*
dus est, debet esse crimen & sapi- *& degra-*
us iteratum; vt quod, præter arbi- *datione*
trium iudici est crimen in lege ci- *digna.*
uili dignum pœna mortis; vt ha-
resis, *ca. ad abolendam. 8. de hæreticis*
schisma. cap. ad succedendos de schis-
maticis lib. 6. Reuelatio confessio-
nis. c. omnis vtriusq; sexus 12. de pœn.

D. Petrus Cenedo in Collectaneis Iuris Canonici. 2. p. Collect. 65. num. 3.

SECTIO V.

De Simonia.

EX Gregorio Nazianzeno, seu vt alii dicunt in Epistola Tarasii ad Adrianum sunt hæc verba. Qui studet donum Dei pretio mercari, in sacro ordine, nulla ratione de cætero permanere; aut renocari posse, dubium non est. Talis à communione omnibus modis abscindatur; Nam Spiritus sancti donum pretio comparari, quid aliud est quam capitale crimen, & simoniaca hæresis? quod quam detestabile in vtroque testamento vindicatum sit, multorum exemplis facile apparet, &c. *refer-*
4. Reg. 5. tur in can. qui studet. 1. q. 1. vt patet
Mat. 27. exemplo Giezi, Iudæ proditoris,
Actor. 8. & Simonis Magi. Christus etiam
 Redemptor noster è templo eiecit ementes, & vendentes, aperte docens ab Ecclesia tales eieciendos esse; nec ordinatione aliqua dignos, imo excludendos ab omni dignitate

gnitate fore. Ideo oportet vt ordinandi sciant, qualiter simonia vitium deturpet; vt lotis manibus, & mūdi, gratiā Sp. sancti, gratis accipiant & ministrent, sicut decet.

Simonia à Simone Mago dicta, *Simonia dicitur à Simone Mago.* qui potestatem dandi Spiritum sanctum, pecunia comparare voluit; vt postea signa vendendo, lucraretur: & ideo tam emptores quam venditores spiritualium, simoniatici vocantur. Et licet Balam, Sjezi, Iudas proditor, & alii spiritualia, & sacra vendere tentarunt, non tamen ab ipsis, spiritualium rerum venditores, denominationem sumunt; quia licet supradicti vendere sacra curarunt, nihil tamen emere intendebant.

Simonia sic definitur. Est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. *Simonia definitio.*

Dicitur in definitione, voluntas, vt intelligamus subiectum in quo est simonia: nā omnes virtutes, quæ nos ad rectè operandū erga alios dirigunt: quales sunt charitas, liberalitas, & iustitia, sunt in
Explicatur definitio.

voluntate : & ita iustitia defini-
tur. Est perpetua, & constans vo-
luntas ius suum vnique tri-
buens. *l. i. ff. de iust. & iur.* eodem
modo à contrario, etiam vitia eis-
dem virtutibus opposita: vt avari-
tia, iniustitia, & simonia per vo-
luntatem definiuntur.

*Iustitia
definitio.* Per emptionem & venditio-
nem, intelligimus omnem con-
tractum non gratuitum, per quem
do, vt des.

*Obiectum
simonia.* Obiectum, circa quod versatur
simonia, est res spiritualis, & pro-
batur Diui Petri auctoritate, reū
simonem increpantis dicendo.
Pecunia tua tecum sit in perditio-
nem, quia donum Dei existima-
sti, pecunia possideri.

*Spiritua-
lia dicun-
tur tribus
modis.* Spiritualis res est triplex, com-
munis, propria, & propriissima.
Proprie spiritualia dicuntur, quæ
incorporea sunt: vt anima ratio-
nalis, angelus, & huiusmodi: de
quibus in proposito nostro nulla
mentio fit. Propriissime spiritua-
lia dicuntur quæ à spiritu increa-
to proficiscuntur: vt sunt Spiritus
sancti dona, gratiæ sacramentales,
&

& alia huiusmodi. Et in his propriissime est simonia. Tertio modo dicitur spirituale communiter, quia ordinatur ad ea, quæ à Spiritu sancto proficiuntur. Quod est duplex, quoddam est compositum ex spirituali & corporali, sed formaliter & principaliter est spirituale; ut sacramenta Ecclesiæ, sacramentalia, benedictiones, Ecclesiastica beneficia & huiusmodi; & in his etiam communiter simonia: Aliud est spirituale, quia compositum ex spirituali & corporali, sed principale in illo est corporale; ut calices, cruces, officia ecclesiastica, ut officium iudicis, doctoris, Sacristæ, &c. In his etiam committitur simonia, pro ea parte, pro qua spiritualia sunt, & aliquid spiritualitatis habent.

Simonia est duplex, quædam *Simonia* est interior seu mentalis; quædam *alia* re- vero exterior & conventionalis. *lis, & alia* Simonia mentalis etiam est du- *conuen-* plex, quædam quæ in sola mente *onalis.* & proposito consistit: alia est me- talis, quæ non consistit in solo pro-
 K. 55   pposito

posito sed habet aliquem actum
exteriorem cooperatū tamen & ve-
latū; vt non possit bene cognosci,
nisi ab operante, vt si quis inseruit
p̄lato propter beneficium, sed
non declarat suam intentionem,
habēdi beneficium ob seruitium.

*Simonia
exterior
duplex.*

Simonia exterior etiam est du-
plex, quædam realis, vt quando ex-
presse vel tacite interuenit pretiū
pro re spirituali, de qua *in cā. pres-
byter 1. q. 1.* Quædā est cōuentionalis.
vt quādo cōuentio fit, de dādo vel
recipiendo aliquid pro re spiritu-
ali, de qua *in cap. per tuas de simon.
class 2. & in can. nonnulli. 114. 1. q. 1.*

Subdiuiduntur autem omnes
supradictæ, nam vel sunt ab vtra-
que parte securæ, vel ab vna tan-
tum, vt *in can. statuimus. 107. can.
si quis 181. q. 1.*

*Simonia
alia pro-
hibita
quia ma-
la.*

Simonia alia est prohibita, quia
simonia, & alia simonia, quia pro-
hibita. Primi generis sunt spiritu-
alia propriissime, quarum emptio
& venditio de iure diuino prohi-
betur: secundi generis sunt, quæ
proprie non sunt spiritualia, sed
spiritualibus annexa, vt calices
bona

bona Ecclesiarum, & aliqua beneficia Ecclesiastica; harum emptio & venditio simoniaca est, quia solum iure positivo prohibetur. *can. Saluator. 1. q. 3.*

CAPVT II.

QVOT MODIS SIMONIA CONTRAHATUR.

SVperius diximus, simoniam studiosam voluntatem emendi vel vendendi, nomine autem emptionis aut venditionis, omnem commutationem intelligimus rei spiritualis pro temporali: cum nomine pecuniæ, quidquid pecunia potest æstimari intelligatur. *l. pecunia. 222. lib. 50. ff. de verb. signif. can. totum. 1. q. 3.*

Vnde preces, quæ pretio æstimari queunt, seruitia & affinitates, pecuniæ nomine etiam intelliguntur; cum munerum nomine comprehendantur. *vt in can. sunt tur? nonnulli. 114. 1. q. 1. & per hæc tria munera, omnes res pretio estimabiles significatur. Ad quæ tria munera reducuntur merus & homagiū, affectus & cōsanguinitas, amor carnalis & acceptio personarum;*

à quibus fidelis ordinandus debet esse immunis, vt benedictione
 Isaia. 33. prophetæ fruatur, dicentis. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere; vt ergo de omni-
 bus specificetur oratio, notandum est quod in accipiendis vel dandis muneribus, tria sunt maxime attendenda, scilicet, dantis & accipientis qualitas, quantitas & tempus donationis.

Munus à manu. Munus à manu, est pecunia seu res alia mobilis vel immobilis, quæ pretio æstimatur; & simoniã hanc committunt qui dant vel recipiunt quid temporale pro spirituali: vt in *can. statuimus.* 106. cum sequentibus, & per totam. 1. q. 1. quæ enim modici sunt pretii, & quæ voluntatem recipientis diuertere non possunt, & libere & sponte dantur, nulla intentione iniqua præcedente vel subsequente, ritè dantur & accipiuntur. *Can. de eulogijs, distin. 18. can. quæst. est. 13. quæst. 2.*

Munus à lingua. Munus à lingua plura completur temporalia, pretio, & pecunia æstimabilia: vt laudem, a-
 dula-

dulationem, reuerentiam, & præces, quibus acquiritur fauor humanus; quæ si fiant pro indigno, & his mediis promouetur, simoniacus est. *Can. ordinationes. 115. can. de ordinationib. 116. l. q. 1. si autem pro digno preces porrigantur, licet ordinator moueatur à laude & exciterur precibus, nõ est simonia, vt ostenditur ex facto Gregorii dicentis. Latorem præsentium, per intercessionem Sanctitatis vestræ, acolitum facimus. can. latorem filium à 21. can. filium. 122. l. q. 1.*

Munus ab obsequio est serui- *Munus*
 nus, subiectio, homagium, famu- *ab obse-*
 latus. Si quis dat rem spiritualẽ, *quis.*
 pro aliquo obsequio temporali,
 exhibito vel exhibendo: idem est
 ac si daret pro pecunia data vel
 promissa, cum supradicta pecunia
 æstimentur: & per consequens si-
 monia committitur, *c. cum essent.*
12. de simon. can. Saluator. versic.
ideo. l. q. 3.

Obsequium item est duplex, *Obsequiũ*
 quoddam enim est particulariter *est duplex*
 ordinatum in bonum particulare *particio-*
 alicuius, scilicet dantis spiritualia, *re.*

sive suorum consanguineorum ;
& tunc pro his, spiritualia dare si-
moniacum est, & sic intelliguntur
supradicta iura.

*Et gene-
rale.*

Aliud est obsequium impen-
sum in ecclesiæ utilitatem, & ad-
rale potest collator beneficii ha-
bere respectum ; cum huiusmodi
obsequiū, cæteris paribus, reddat
ipsum dignum, & sic præferendū :
vnde D. Gregorius, vtilitatib. Ec-
clesiæ deseruientes, dignum est
remuneratione gaudere, cap. si-
gnificatum est nobis ii. c. cum se-
cundum Apostolum. 16. *de prob.*
Et idem iudicium est de munere
à lingua in utilitatem ecclesiæ im-
penso, & de munere à manu, dum-
modo principaliter ad hoc non
seruiat & non ducat in pactum :
nam omnis pactio in spirituali-
bus, & conuentio cessare debet.
cap. tua. nos de simon.

*Inseruire
pralato vt
ordinetur,
an sit si-
monia?*

Hic inferas simoniæ labe notari
qui primò & principaliter inseruit
prælato, vt ab ipso ordinetur, per
supradicta; licet prælatus possit su-
um familiarem ordinare, si per tri-
enniū secū fuerit cōmoratus Cōc.

Trid.

Tri. Sess. 23. c. 9. de res. tenetur tamē
 ei statim cōferre beneficiū, vt in
 eadē decisione patet; sed nō primò
 & principaliter ratione seruitii,
 sed ratione meriti. Infertur etiam
 simoniacos esse qui munera dant
 examinadoribus & mediatoribus,
 vt admissus ordinetur, propter
glos. iūcto. c. 1. de simon. ibi, sicut epi-
scopus manū impositionem, ita
nec examinador vocem, neq; no-
tarius calamum vendat, idem pro-
pter Concil. Trident. Sess. 24.
cap. 18. de reform. versic. caueant.
can. reperiuntur. 7. 1. quest. 1. can.
quando. 24. dist.

Nec possunt notarii recipere *Notarij*
 quidquam pro literis dimissoriis, *possint re-*
 vt expressē determinat Concil. *cipere pro-*
 Trident. Sess. 21. cap. 1. quod si no- *dimisso-*
 rariis nullum salariū sit constitu- *rijs?*
 tum; liceat decimam partem au-
 rei, pro testimonialibus recipere,
 vt determinat Concil. ibidem ver-
 fic. notarii vero vel in hoc serue-
 tur diœcesum consuetudo, & ra-
 xatio rationaliter constituta. de-
 cisione. Concil. Trident. *attenta.*

Qui simoniacē ordinatur, reci-

An simo- pit quidem characterem ordinis,
niacus propter efficaciam sacramenti;
verè sit non tamen recipit gratiam, neque
ordina- ordinis executionem. *Can. gra-*
tus? *tiam. cum sequentib. 1. q. 1.*

CAPVT III.

DE PROHIBITIONE SI-
 monia, & simoniacorum pœnis.

Simonia,
an sit iure
diuino
prohibi-
ta?

Simoniam diuinitus prohibita,
 vitiumq; detestabile esse, con-
 stat ex sacræ scripturæ locis &
 pœnis contra simoniacos. Gratis
 accepistis (inquit Christus) gra-
 tis date. Pecunia tua tecum sit in
 perditionem, (dictum fuit Sîmo-
 ni mago) quoniam donum Dei e-
 xistimasti pecunia possideri. Et
 de simoniacis, inquit D. Petrus,
 Errauerunt securi viam Balaam ex
 Bofor, qui mercedem iniquitatis
 amauit. Et Christus Dominus,
 domum suam, domum negotiati-
 onis prohibet fieri, vbi expressè
 inhihet emptionem & venditio-
 nem spiritualium rerum.

Pœna Si-
moniaco-
rum.

Hinc ius canonicum, tanquam
 contra perniciosissimum vitium,
 diuer-

diuerſas aduerſus ſimoniacos præſcripſit pœnas.

Prima pœna eſt, vt reſtituant *An reſti-*
quidquid per ſimoniam acquiſi- *tuere te-*
uerint. *Can. presbyter. can. quinque. neantur.*

12. 1. q. 1. c. nobis. 27. cap. ſicut. 33. de

ſimonia, & hoc propter admiſſum

in ſimonia furtum; nam rem alie- *Simonia-*

nam vendens contra domini vo- *cus eſt*

luntatem, fur eſt & latro: & cum *fur.*

ſimoniacus rerum ſpiritaliũ non

ſit dominus, ideo eaſdem vèdens,

tanquam fur tenerur, ablata reſti-

tuere, cum non dimittatur pecca-

tum, niſi reſtituatur ablatum. *ca-*

non. à 14. q. 6.

2. Pœna eſt excommunicatio, *Eſt ex-*

can. reperiuntur. 7. can. placuit. 12. commu-

1. queſt. 1. nicatus.

3. Pœna eſt ſuſpenſio ab eccle- *Eſt ſuſpẽ-*

ſiatico officio. *cap. 2. & 3. & cap. ſus.*

6. de ſimonia.

Aduerte tamen: uellum ſimo-

niacum, præterquam in ordine,

& in beneficio, eſſe ipſo iure ex-

communicatum.

ſimoniacus in ordine eſt ex- *Simoniac.*

communicatus & ſuſpenſus, et *in ordine*

iam occultus, *Extra 2. de ſimon. cap. eſt excom.*

tanta.

Et suspensus.

tanta. de simon. & ideo eger absolute
 lutione ab excommunicatione &
 suspensione. Simoniacus in be-
 neficio, solum est excommunica-
 tus: & ideo absolutus ab excom-
 municatione poterit celebrare; &
 non est ipso iure suspensus, cum
 nullo iure antiquo nec nouo præ-
 dictæ extrauagantis, id caueatur.

*Infamis
 est simo-
 niac.*

4. Pœna est infamia. *can. sandi*
 13. *quest. 3.* intelliguntur supradictæ
 pœnæ de reali simonia; nam su-
 pradictæ pœnæ, non infliguntur,
 nisi cum res exit in actû. Non so-
 lum contra simoniacos extant su-
 pradictæ decisiones, verum etiam
 puniuntur per *tex. in Extrauag. 2.*
Pauli Papa II. tit. de simo. Et Pius. V.
 suo motu proprio contra simoni-
 acos, non solum excommunicat
 simoniacos in ordine vel in bene-
 ficio: sed etiam illos, qui mediato-
 res fuerunt simoniæ, & patet et-
 iam in eadem *Extrauag. versic. sta-*
ruentes, & eisdem pœnis puniun-
 tur, qui confidentiam in benefi-
 ciis admittunt. vt *Extrauag. Pij V.*
incip. intolerabilis, & dantes &
 promittentes pro iustitia & gra-
 tia

ria obtinenda: iuxta Motum proprium Gregor. XIII. incip. ab *Mediato* ipso Pontificatus anno 1574. *Pa-res in si-* tres iam Concilii Trident. *vetant monia, atq;* omnem in sacris rebus nundina-*sint ex-* tionem. *Sess. 22. decret. de obser. & commo-* *enit. in celebr. Miss. versic. atque,* *ut multa, & Sess. 24. cap. 14. de re-* *format.*

De iure etiam Cæsareo simonia prohibetur *in l. si quenquam. C. de Epif. & cler.*

Simoniacorū arrogantia vlcisci- *De iure* tur etiā flagellis diuinis, vt supra- *ciuili, an* dictis exēplis pater. Ciuitatū rui- *sit prohi-* nam, & euersionem prædixit etiā *bita simo-* propheta Michæas. Principes eius *nia?* in muneribus iudicabant, & sacer-
dotes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in pecunia diuina-
bant, &c. propter hoc, causa vestri; *Sion, quasi ager arabitur, &c.*

CAPVT IV.

DE SIMONIÆ

restitutione.

Qui muneris interuentu, spi- *Quare si-* ritualia quæcunque assequi *moniacus* tur, ea licitè retinere non potest, *restituit?* quia null⁹ potest licitè retinere id, *quod*

quod contra domini voluntatem
 acquisiuit; sed dominus ordina-
 uit, vt spiritualia gratis darentur;
 ergo dispensator contra volunta-
 tem domini sui, spiritualia ven-
 dens, restituere tenetur: *vt in can.*
si quis Episcopus. l. q. 1. vbi qui di-
gnitate per simoniam emit, ab ea
debet esse alienus, vt in cap. qui
pecuniam. eod. cap. de hoc de simon.

Cui sit fa- Recipiens pecuniam debet re-
*cienda re-*stituere ecclesie, in cuius iniuriam
stitutio? accepta est: si vero non est facta
 iniuria ecclesie, restitutio debet
 fieri ecclesie vel pauperibus: &
 tunc non datur pauperibus gratis,
 ratione cleemosynae, sed tanquam
 ipsis debitum, sic debet intelli-
 gi. *tex. in can. non est putanda 27. l. q. 1.*

Parti Si quis bona fide dedit pecuni-
quando am pro re spirituali, quasi credens
est facien- pecuniam dari debere, vel alius
da resti- pro ipso pecuniam dederit; tunc
tutio? patri facienda est restitutio.

Tum etiam si quis dedit pecu-
 niam, & non recepit beneficium:
 est eidem pecunia restituenda,
 cum simonia non fuerit consum-
 mata.

Simo-

Simoniacus mentalis, licet recipiat pecuniam (conuentione cessante) non tenetur restituere, sed sola pœnitentia, suo creatori tenetur satisfacere, decidetur in *cap. fin. de simon.*

Licet recipiens simoniacè beneficium, peccet mortaliter, & renunciare teneatur illud vel obtinere dispensationem & gratiam; non tamen vacat ipso iure beneficium, quia in *Extrauag. Pij V. acquisi-* incip. cum pridem. Sunt hæc verba (coniunctus fuerit) quæ verba declarationem per sententiam prærequirunt.

CAPVT V.

QUANDO SIT LICITVM
temporalia pro spiritualibus recipere.

ET si nunquam spirituale quouis pretio vendi liceat, licet tamen temporale dare vel accipere, pro spirituali, sequentibus casibus.

Primo, pro stipendio sustentationis ministrorum ecclesie, quod non solum licitum est, imò & debitum

Simoniacus mentalis, licet recipiat pecuniam (conuentione cessante) non tenetur restituere.

An ipso iure vacet beneficium, cum per simoniam non tamen vacat ipso iure beneficium, quia in Extrauag. Pij V. acquisi- incip. cum pridem. Sunt hæc verba (coniunctus fuerit) quæ verba declarationem per sententiam prærequirunt.

Pro stipendii sustentationis

licet reci-
pere tem-
porale.

I. Cor. 9.

Pro locatis
operibus.

Gratis da-
tum licet
recipere.

bitum & à domino ordinatum in
vtroque testamento: nam qui al-
tari seruit (ex doctrina Apostoli)
de altari viuere debet. *cap. cum se-
cundum Apostolum, de præben. can.
charitatem. can. quicumque. can. ec-
clesiasticis. 12. q. 2.*

2. Modo licet accipere & dare
temporale, pro stipendio locata-
rum operarum; & hoc in illis a-
ctionibus, in quibus principale
quæsitum est temporale, vt pro
officio sacriste. *Can. ecclesiasticis. 12,
quæst. 2.* vel tanquam stipendium
oneris adiecti, sic procedit decisio
Alexandri III. ref. in cap. signifi-
catum est nobis, de præb. sic licitū
est recipere pretiū; vt quis agat vi-
carium Episcopi, parochū & ca-
pellanum, concionatorem, vel vt
ad longinquum locum ad cele-
brandum eat; quia tunc spiritualia
non venduntur, sed opera locantur.

3. Modo, datur temporale pro
spirituali quando gratis datur per
modum elemosynæ. *c. Et si qua-
stiones. 18. c. tua nos. 3. de simon. &
tunc licet accipere, sed omni scan-
dalo secluso. In his gratuitis dona-
tioni-*

tionibus, sequenda est pia consuetudo à fidelibus introducta, quam Episcopus obseruari faciat, vt ex Concil. Lateran. habetur. *cap. ad Apostolicam de simon.*

4. Datur spirituale pro tempore. *Pro redi-*
 rali, ad redimendam vexationem *menda*
 iniustam, licet accipiens peccet, *vexatio-*
 & restituere teneatur. *cap. dilectus. ne.*
28. de simon.

Sed pro intelligentia nota, quod *Vexatio*
 vexatio potest dupliciter confide- *duplex.*
 rari, aut vexatio est iusta aut iniu-
 sta: iniusta aut pro iure quæsito
 conferuando, aut pro iure quæ-
 rendo: quando vexatio est iniu-
 sta, pro iure quæsito conferuan-
 do, licitum est pecuniam dare ad
 redimendam talem vexationem,
 sic procedit. *text. in dicto cap. dile-*
ctus. Si vero vexatio est iniusta,
 pro iure quærendo, non tamen
 quæsito, non licet pecuniam dare
 ad ipsam redimendam: vt si aliquis
 dignus non eligitur, quia aliquis
 iniuste impedit, ne talis dignus e-
 ligatur: non potest illam iniustam
 redimere vexationem, *vt patet ex*
cap. Matthaus, de simonia.

Hinc

An liceat pecuniam dare sacerdoti nolenti baptizare? Hinc infertur licere pecuniam dare sacerdoti nolenti baptizare paruulum, nisi pro pretio: & tunc licet ei dare pecuniam non pro baptismo, sed pro redimenda tali vexatione.

Distributiones recipere, an sit simonia? 5. Accipere vel dare aliquod temporalè, minus principaliter, & tanquam causa impulsiva, non inducit simoniam: Hinc infertur non esse simoniacum, recipere distributiones in choro, ob diuinũ officium ibi celebratum: quia hoc approbatur ex *sex. in cap. 1. de cler. non resid. in 6. clem. ut hi qui, de a. tat. & qualit. clem. 1. de reliquiis & vener. sanctor. Concil. Trident. Sess. 24. cap. 12. de ref. versic. distributiones.* Quia causa finalis, cuius finis principaliter intenditur nullo alio principaliori considerato, est Deum laudare; licitum etiam est seruire prælato, minus principaliter propter beneficium.

Consueta dari possunt accipi. Consueta dari pro actionibus spiritualibus iam præstitis, possunt accipi, imo & peti antequam præstentur, vbi suspicio est de contentione futura.

Con-

Conferre alicui beneficium, a nimo se liberandi ad obligatione antidotali, non est simonia: non est enim pretium legale, dare ali- quid, manu, lingua vel obsequio, familiari Papæ, principaliter ad in- eundam amicitiam, & secundario vt adueniente occasione, benefi- cium procuret: secus si id princi- paliter intendat.

*Conferre
beneficiū
animo se
liberandi
ab obliga-
tione, an
sit simo-
nia?*

Papæ potest incurrere simoni- am prohibitam de iure diuino: nō vero in humanam de iure positi- uo inductam: & potest emere vel vendere omne beneficium, (si de iure diuino non prohibeatur) & liberat à pœnis simoniæ contra- hentes secum vel sua auctoritate, actum simoniacum incuentes.

*An Papæ
possit esse
simonia-
cus?*

A peccato simoniæ potest ab- soluere quilibet sacerdos: si verò simonia fuerit in ordine vel in be- neficio, eius absolutio est reserua- ta Romano Pontifici, vt in extra- uag. 2. §. statuentes, de simon. Sed virtute Bullæ Cruciatæ, in qua à casibus reseruatis conceditur ab- solutio, potest sacerdos approba- tus absoluere simoniacum, si ta-

*Quis pos-
sit absol-
uere simo-
niacum?*

men post simoniæ commissum crimen celebrauerit, sit irregularis, & tunc indiget dispensatione, vel à Romano Pontifice, vel ab ordinario loci; quia Episcopis conceditur, in irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus dispensare. Concil. Trident. Sess. 24. cap. 6. de reformat. Simoniacus in beneficio indiget dispensatione, vt possit illud licitè retinere. Ampliora hic sicuti in aliis Sectionibus congerenda essent, quæ libelli compendium non permittit.

SECTIO VI.

De horis Canonicis.

*Horarum
canonica-
rum ne-
cessaria
institu-
tio.*

AD Ecclesiæ decorem, & populi Christiani salutem perquam necessarium fuit, clerum instituere, cui præter alia officia: nomine totius populi, horas canonicas Deo offerre, ex præcepto competere: vt decisum extat in cap. presbyter, de celeb. Miss. Diuinoque iure, ad maiorem orationis cultum clerici tenentur, quam

quam ceteri fidelium; qui variis
 distrahantur negotiis, quia cum
 occupationibus impediuntur; de-
 cuit, ut sacerdotes inter populum
 & Deum mediatores incessanter
 pro populo orarent: sic præcepto
 Moyfi, Aaron, & filii eius adolebāt ^{1. Paral. 6}
 incensum, ut precarentur pro po-
 pulo. Non solum sacerdotes do-
 cere debere, sed etiam orare, &
 sacrificium offerre pro subditis,
 sacræ omnes pagine innuunt. pa-
 ter exemplo D. Pauli, nā frequen- ^{Ad Rom.}
 ter, incessanter, & diligenter ora- ^{Ad Phil.}
 uit pro suis ouibus, & sine inter- ^{Ad Col.}
 missione orare docuit; & ideo ec- ^{1. & 4.}
 clesia Spiritu sancto edocta horas ^{Ad Thef.}
 canonicas tam nocturnum quam ^{2.}
 diurnum officium instituit, & or-
 dinauit, de quo sequentia nota.

*De institutione, numero, & partibus
 horarum Canonicarum.*

ANtiquissima fuit Ecclesiæ
 consuetudo dicēdi huiusmo-
 di horas canonicas in primitiua
 Ecclesia, ut refert Guillelmus Du-
 randus, in suo *Ration. diuin. offic.*
lib. 5. cap. 2. num. 2. diuersi diuersa
 quisque pro suo velle cantabant

quod ad Dei laudem pertinebat, licet conuenirent omnes in oratione Dominica à Christo edita, & in Symbolo ab Apostolis compacto: succedentibus vero temporibus (ortis aliquibus schismis) sollicitante Theodosio Imperatore, vt per ecclesiasticum aliquem virum diuinum ordinaretur officium: Damasus Romanus Pontifex D. Hieronymum elegit, qui iussu Pontificis, ex Psalmis (Euangelia quoque & Epistolas, de nouo & veteri testamento) officium horarum canonicarum, magna ex parte ordinauit. Deinde fuit à Pontificibus ad meliorem formam redactum: & quia hoc sacrum institutum priscorum patrum & Conciliorum Canonibus fuit approbatum, ideo horæ canonicæ nuncupantur.

2. Esd. 9. Esdras Propheta populum Israel reuersum à captiuitate Babylonis docuit laudare Deum quater in nocte, & quater in die. Pro-
 Psal. 118. pheta. etiam Dauid septies in die laudem dixisse Domino: & media nocte ad confitendum Domino

surre-

D. Hieron. ordinauit officium diuinum.

Quare dicantur canonica?

furrexiffe indicat. Ex quibus pa- *Hora ca-*
 tet octo esse horas canonicas: nam *nonica*
 dignum est vt homo qui corpus *octo.*
 gerit ex quatuor elementis con-
 stans, quater respectu noctis, &
 quater respectu diei, intra diem
 naturalem Deum placare sibi sa-
 ragat. Et licet omni tempore sit
 laudandus Deus, potissimè verò
 in prædictis horis laudatur ab ec-
 clesia; in Prima, Tertia, Sexta, &
 Nona, quæ deseruiunt diei: & Ve-
 speris, Completorio, Matutinis,
 & Laudibus, quæ deseruiunt no-
 cti; in quibus opera præ cæteris
 insignia dignatus est Redemptor
 noster facere, media nocte, natus
 est de Virgine: diluculo resurre- Luc. 2.
 xit; Hora prima mulieribus ab Mar. 16.
 Angelis annunciata est resurre-
 ctio: hora tertia, Spiritus sanctus Matt. 28.
 super Apostolos venit: hora sex- Luc. 24.
 ta, Crucifixus est Dominus: hora Act. 2.
 nona, emisit spiritum: Vespere, Luc. 23.
 cum Discipulis cœnauit; illosque Mar. 15.
 suo sacratissimo corpore refecit:
 hora completorii, in montem se- Luc. 5.
 cessit solus orare: Communis ta-
 men opinio septem canonicarum

246 ITINER. ORDIN.

horarum numerum approbat, ac complectitur: vt patet ex glos. in cap. i. de celebr. Miss. sequentia carmina refero ex Cassiano.

Horarum
mysteria.

Hac sunt septennis per qua psallimus horis,

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:

Prima replet spūs, causam dat tertia mortis

Sexta cruci nectit, latus eius nona bipertit:

Vespera deponit, tumulto completa reponit.

Tum etiā, quaelibet supradictarum horarū multas habet rationes & priuilegia, in ipsisque quamplurima mysteria continentur, vt in his versibus etiam referuntur.

In Matutino damnatur tempore
Christus (delus:

Quando surrexit prima canit ordo fi-
Tertia cum canitur: tunc est cruci-
mina passus:

Sexta sunt tenebra per mundi clyma-
ta facta,

Emissus Nona, diuinus spiritus hora:
Vespere clauduntur Christi sacra
membra sepulchro:

Christo bisseña custodia ponitur hora.

Horarum etiam canonicarum tempora ex sacra scriptura pulchre exornantur, de prima inquit Eccles. Iustus cor suum tradidit ad vigilandū diluculo. Hora tertia orabant Apostoli, quando receperunt Spiritum sanctum. De hora sexta dicitur. Petrus ascendit in superiora, vt oraret circa horā sextam. De hora nona legitur, Petrus, & Ioannes ascendebant in Templum ad horam orationis nonam, & Propheta Regius ait, eleuatio manum mearum sacrificium vespertinum, & vespere, mane, & meridie: laudem Domino dicebat, vt ipse testatur.

Tum etiam, horarū canonicarū institutionis causæ sunt gratiarum actiones diuinorū beneficiorum, septempleriter nobis donatorum, nam septem diebus completū est beneficiū creationis: singulare etiā beneficiū creationis, passionis, redemptionisq; nostræ: septem horis fuit inchoatū, continuatum, & consummatum: & ita precipue in horis canonicis, passionis Christi recolitur memoria,

Eccl. 39.

Actor. 2.

Actor. 11.

Psal. 140.

Psal. 54.

Instituti-
onis hora-
rum caus-
sa.

Genes. 1.

moria, vt patet in hymnis officii parui sanctæ Crucis.

Partes horarum canonicarum. Horæ canonicæ constant, & componuntur ex psalmis, antiphonis, versibus, lectionibus, responsoriis, hymnis, canticis, & orationibus.

Psalms quid, & unde dicatur? Psalmi à psallendo dicuntur, quia quasi psallentes, & exultantes debemus bonum operari: nam psalmi significant bona opera: & dicuntur psalmi, quia Propheta Regius Dauid psalterio decem chordarum composuit, innuens quod in psalterio spiritali viuificato, per fidem debemus psallere Deo, decem legis mandata implendo.

Quare alternatim hora canentur? Qui alternatim dicuntur, ex institutione Damasi, ex eo quod B. Ignatius in visione audiuit Angelos, alternatim psalmos canentes. Dicuntur etiam alternatim ad denotandum, quod alter alterius onus ferre debet. Post vnumquemque psalmum dicitur

Gloria Patri vt dicatur in fine Psalmi. Gloria Patri, nam versus iste totius Trinitatis est laus; nam cum psalmus bonam operationem significet, ea finita, merito Deo gloria

ria danda est, nunc, & semper. & in sæcula sæculorum. Amen.

Antiphona dicitur, quasi ante *Antiphõ.*
psalmum sonans: inchoatur ante psalmum, qui opus bonum significat: ipsa enim significat charitatem, sine qua opus nihil prodest, secundũ illud D. Pauli. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest. Et ita intermiscetur psalmis: quia omnia opera semper debent in charitate fieri: quæ ante psalmum imperfectè dicuntur, & post psalmum integrè: quia charitas, in via, imperfecta habetur, siue hic initiat: sed in patria, per bona opera, quæ hic ex charitate fiunt, perficitur, sed in festiuitatibus maioribus Sanctorum, integræ dicuntur: quia illis diebus nos perfectiores in bonis operibus exhibere debemus.

Versus dicitur à vertendo: vt si *Versus.*
fortè psalmorum longitudine, cogitando vana, à bono opere quis deuiauerit: audito versũ, conuertatur ad Christum, versus si-

250 ITINER. ORDIN.

gnificat fructū boni operis : & alta, & acuta voce dicitur : vt si aliqui pigri, laudando Deū, & intelligendo diuina torpent; reuertantur ad operationem bonam, vt sic fructum boni operis consequantur.

Lectioes.

Lectioes à legendo dicuntur, quia non cantantur, vt psalmus, & antiphonæ alternatim: sed leguntur ab vno solo. Lectioes nocturnales sunt doctrina nostra: nam per eas sanctorum opera imitamur, & earū commemoratione compungimur, in quarū principio, lector petit benedictionē à Presbytero, & maiori, vel ab Episcopo dicendo. Iube Domne benedicere, & non Domine: quia solus Deus vere Dominus est: & benedicturus non à se benedictionem largitur, sed discrete à Deo illam postulat dari, dicens: Benedictione perpetua benedicat nos pater æternus, vel aliter, &c. In fine vero lectionum dicitur. Tu autem Domine miserere nobis, quia tunc sermonem ad Deum dirigit, qui vere Dominus est.

Responsaria quoq; post lectiones sub-

subijciuntur: quia cum in sectionibus, Sanctorum doctrinae, mores *Respon-*
 & vita legantur: nos doctrinam *foris.*
 acceptantes, & imitantes ipsos,
 respondemus per bonam operationem,
 & ita responsoria frequenter fiunt de materia lectionum.

Hymni in singulis officiis diuinis cantantur, iuxta determinationem Concilii Agathen. *Hymni.*
 & ref. in can. conuenit. 13. de consec. dist. 5. est
 autem hymnos graecè, latine, laus Dei: & ita in hymnis semper Deum laudamus: & in festiuitatibus sanctorum, sanctos ipsos.

Cantica significant gratiarum *Cantica.*
 actiones: talis enim est differentia *Exod. 15.*
 inter canticum & psalmum, qualis est inter bonam operationem & gratiarum actionem. Moysen legitur instituisse cantica, quando Pharaos submersus fuit; & dicitur post psalmum. quia post bonam operationem, sequitur ipsius boni operis gratiarum actio.

Orationes singulis horis dicuntur, per quas petitiones nostrae ad *Oratio-*
 Deum diriguntur. Oratio namque *nes.*
 petitio est, nam orare, petere est:

in fine horarum ponuntur, quibus diuinam deprecamur maieſtatē: vt ea quæ in officio operando, laudando & legēdo præſtauimus, nobis profint ad vitam æternam conſequendam. Amen. De ſupradictis partibus horarum, vide Mag. Hugo de Sanct. Viſt. *in ſpeculo eccleſ. à cap. 1. tom. 2. & de officio eccleſ. lib. 2.* Guillielm. Duran. *in ration. diuin. offic. libr. 5. capit. 2. per totum.* Soto lib 10. *de iuſt. & iur. q. 5. art. 3.*

In principio omnium horarum, ſemper orationem Dominicam præmittimus, & in fine ipſarum iuxta determinationem Concil. Gerundenſi. referuntur in can. *id ſemper. 14. de conſec. diſtinct. 5. & habetur in rub. breuiary Rom.* Quia verò Dominus ait in Euangelio. **Ioan. 3.** Sine me nihil poteſtis facere. In principio horarum diei, dicimus: Deus in adiutorium meum intende, id eſt, præſta mihi auxilium aduerſus inſidias diaboli, ne opus bonum inſitandum conturber. Et cum peccare, nobis contingat tribus modis: videlicet corde, ore, &

& opere; ideo tribus diuersis modis horæ inchoantur: vt completorium, per Conuerte nos Deus, contra peccatum cordis: Matutinum, per Domine labia mea aperies, contra peccatum oris; alia verò omnes dici horæ, per Deus in adiutorium meum intende, contra peccatum operis.

Qui teneantur ad horas canonicas.

AD horas canonicas dicendas, Clerici duplici ratione tenentur quis, tenentur scilicet ratione ordinis & ratione *horas canonicas* beneficii ecclesiastici. Quare sit *nonicas* prima propositio. Clericus in sacerdotis ordinibus constitutus tenetur dicere horas canonicas. Colligitur ex *tex. & glos. in cap. 1. de celebr. Miss. can. presbyter. 91. distinct.* & licet supradicta iura, de solo presbytero loquantur, etiam diaconi & subdiaconi, eadem ratione tenentur sub præcepto, horas canonicas dicere, vt *patet glos. in dicto cap. 1. cap. dolentes. de celeb. Miss. can. fin. 92. distinct.* tenet omnis Doctorum schola.

Hinc infertur, clericos primæ

Clerici
prima tō-
sura & in
minori-
bus, an
teneātur
ad horas
canoni-
cas.

Benefici-
ari an te-
neantur
horas di-
cere?

tonsuræ & in minoribus ordini-
bus constitutos (qui beneficium
ecclesiasticū non habent) non te-
neri, ratione præcepti, ad horas
canonicas recitandas: nihilomi-
nus, ratione doni ordinum, tenē-
tur Deo gratias agere: & ideo lau-
dabiliter in hoc Archiepiscopatu
& regno, imponitur clericis pri-
mæ tonsuræ vt recitent, singulis
diebus, Psal. Miserere mei: & cle-
ricis quatuor minorum, canticū
gradū. Quod idē ego huiusmodi
clericis suadeo; quia præcipere nō
audeo, nā huiusmodi præceptū E-
piscoporū nō obligat ad mortale.

2. Propositio. Clerici beneficiati,
ecclesiasticū, curatū, vel simplex
beneficiū vel capellaniā collatiuā
habentes, siue in maioribus siue in
minoribus ordinibus constituti,
tenentur etiam horas canonicas
integrè dicere, patet *ex can. fin. 92.*
dist. d. elem. 1. de celeb. mis. tenent
communiter omnes doctores. An
vero ille, qui habet ita tenue be-
neficiū vt eius fructus valorem
viginti seu duodecim ducatorum
non excedat, cum non sufficiat ad

congruam sustentationem, tenentur dicere officium diuinum :

Nauar. in Manu. cap. 25. num. 102.

& de orat. & horis can. cap. 7. n. 27.

Soto dict. artic. 3. Candel. eccles. de sacram. ordinis. num. 43.

3 Propositio. Pensionarius, qui Pensionem aliquam habet ecclesiasticam super aliquo ecclesiastico beneficio, tenetur ad minus ad recitandum officium paruum B. Mariæ Virginis, vt constat ex præcepto Pij V. & Extrauagante ab eo edita, anno, 1571. *incipi. ex proximo.* Nec excusantur supradicti, ratione itineris, famulatus, vel seruitij: nec excusantur excommunicati, interditi, suspensi, degradati; ne ex malitia sua, commodum portare videantur.

Excusantur à recitatione horarum infirmi & etiam sani, si horarum recitatio directe vel indirecte nocet saluti, quia ægritudinem seu infirmitatem causat: si verò infirmitas fuerit talis qualitatis, vt sine salutis detrimento, possit infirmus recitare, tenetur officium dicere; qualis est infirmitas, quæ vulgò

Qui excusentur

ab horariis

recitatione

ne.

Infirmi.

vulgò dicitur (*quartana*) quia, cessante febris, poterit infirmus recitare.

Dispensati à Romano Pontifice.

2. Excusantur, iusta de causa, dispensari à Rom. Pontif. quia cum Papà possit supra omne ius positivum, poterit etiam aliquem eximere ab obligatione recitandi, Episcopus tamen nec Legatus dispensare non potest, sed tantum Romanus Pontifex.

Occupatio repentina.

Defectus Breuiarii ut excuset.

Occupatio repentina, quæ sine scandalo & peccato committi non potest, liberat ab obligatione recitandi horas. Tum etiam defectus Breuiarii, iusta de causa, sibi non imputandus, excusat ab horarum recitatione, cum nemo ad impossibile obligetur. *ca. nemo. de regul. iur. in 6.*

De poena negligentium horas canonicas.

CVM beneficium detur propter officium, & indigni mercede reputentur qui obligationem non præstant: nihil mirum si in recitandis horis Canonicis negligentes, à sacris Canonibus puniantur, vsque ad priuationem be-

nefi-

nefi-
fitio

C
cano-
tale.

2.

ficia

ras e-

diuin-

perfo-

pori-

res

num

terit-

sum

9. C

à Na

de h

inst-

cono-

Con

Cora

E

dant

cun-

colle

pecc

tes ;

mis

beneficii. Quare sit prima propositio.

Omissio precum & horarum canonicarum est peccatum mortale.

2. Propositio. Clericus beneficiarius, qui ratione beneficii, horas canonicas recitare tenetur, si diuinum officium canonicè non persoluerit: tenetur pro rata temporis, perceptos fructus restituere; quod si supra dimidiatum annum in eadem negligentia persisterit, beneficio priuetur, ita decedens.

Beneficiarius tenetur dicere officium. Negligens restituat fructus.

sum extat in Concil. Lateran. Sess. 9. & in quodam. S. statuimus. relato à Nauar. d. c. 25. num. 122. & cap. 7. de horis can. num. 31. Soto lib. 10. de iust. & iur. q. 5. artic. 6. colum. 5. Oeconom. can. S. 4. idem tenet Instruct. Consci. Ludouic. Lopez 2. part. cap. 93. Cordoua de casos de conscient. q. 33.

Ex quibus patet, non esse tenendam opinionem illorum, qui dicunt, in primis sex mensibus (post collocationem beneficii) non peccare mortaliter, non recitantes; quia licet beneficiati, in primis sex mensibus, ob obligationem resti-

In primis sex mensibus ut obligantur.

restituendi fructus liberantur, & excusantur quomodocunque recitantes: non tamen à peccato mortali liberantur, si non recitauerint, patet ex motu proprio Pij Quinti, in illis verbis. Item ille, qui in primis sex mensibus, officium non dixerit, nisi legitimū impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatū intelligat incurrisse.

Cui debet fieri fructuum restitutio?

3. Propositio. Prædicta fructuum restitutio debet fieri fabricæ ecclesiæ vel pauperibus. Quod si beneficiati fuerint pauperes, possunt sibi capere, tanquam vni ex pauperibus, & hoc ex consilio cōfessoris: nisi fuerint distributiones quotidianæ, quæ debent restitui interessentibus, vel nisi aliter in ecclesiis ipsis fuerit statutum.

Modus psallendi, & legendi horas canonicas.

Officij Romani institutio.

Modus orandi potest tripliciter considerari. Primo, circa qualitatem officij: Secundo circa operationes exteriores: & tertio, circa operationes interiores. De primo notandū est omnes teneri ad recitandum officium Romanum,

manum, Pii V. iussu editum, iuxta
 dispositionem Concilii Trident.
Sess 25. in fin. decreto de indice li-
 brorum; qui auctoritate apostoli-
 ca, aboluit omnia quæcunq; bre-
 uiaria antiqua, etiam quouis pri-
 uilegio, munita, vel ab Episcopis
 in suis diœcesibus promulgata,
 omnemque illorum vsum, de om-
 nibus orbis ecclesiis deleuit (il-
 lis tamen exceptis quæ ab ipsa
 primæua institutione, à Sede A-
 postolica, vel consuetudine, per
 ducentos annos, fuerunt appro-
 bata) & præcipit atque instituit
 officium Romanum obligans om-
 nes tam clericos quam religio-
 sos (qui aliàs, ratione ordinis, vel
 religionis, seu beneficii, sunt obli-
 gati) vt prædictum officium reci-
 tent & obseruent, seu pœnis per
 canonicas sanctiones, aliàs consti-
 tutis: vt habetur (vbi hæc & alia
 referuntur) in Motu Proprio eius-
 dem Pii V. anno 1568. edito, refer-
 tur & situatur in principio eius-
 dem breuiarij.

Quo Motu Proprio attento, *Officij*
 cessant quâplurimę antiquæ obli- *parui B.*
 gatio-

Maria institutio. ligationes tum diœcesum tum etiam officii parvi Beatæ Mariæ: Urbanus enim Papa II. in Concilio Claram. cum decretum fuit bellum sacrum, quo recuperata fuit terra sancta, præcepit dicere officium Beatæ Mariæ, singulis diebus; quod præceptum modo cessat: vt tenet Dominicus Soto libro 10. de iust. & iur. quest. 5. art. 4.

Officium defunctorum. Tum etiam cessat obligatio recitandi officium defunctorum, septem psalmos, & psalmos graduales in quadragesima vel aliis diebus: quia supradictum breuiarium, & officium nouum, liberat à supradicta obligatione: vt patet in supradicto motu proprio, versic. nos propter varia, hortaturq; supradictis R. P. omnes in Domino: vt supradicta suffragia recitent, conceditque indulgentias recitantibus: vt patet in supradicto versiculo.

Aduertendûm tamen est, non censeri liberos, ab obligatione supradictorum officiorum, qui alias ratione religionis, voti, vel eccle-

ecclesiarum constitutionis, sunt obligati.

Sunt etiam in quacunq[ue] dice- *Festa dioc-*
 cesi, quædam particularia festa, *cesis sunt*
 celebrari consueta, quæ si appro- *celebran-*
 batur fuerint Sedis Apostolicæ au- *da.*
 thoritate, iuxta modum, & ritum
 Romani officii, sunt veneranda,
 & suis temporibus celebranda: vt
 colligitur ex *rubric. i. breuiarij*, de
 officio duplici, qualia sunt festa
 huius diocesis Cæsaraugustanæ,
 approbata à Sanct. Pat. Grego-
 rio XIII.

Sunt etiam recitanda omnia il- *Festa Six-*
 la officia que iussu Rom. Pont. re- *ti V.*
 citari mandantur post editionem
 Breuiarii Romani, vt quæ à S. P.
 Sixto V. fuerunt ordinata, & sub
 præcepto publicata: scilicet, fe-
 stum Leocadiæ Virginis, & Mar-
 tyris, 9. *Decemb.* S. Francisci de
 Paula. 2. *Aprilis.* S. Herminigil-
 di Mart. 13. *April.* Petri Marty-
 ris Ordinis Prædicatorum, 29. *A-*
pril. Antonij de Padua. 13. *Iun.*
 Vigilia S. Iacobi, & eiusdem fe-
 stum. 25. *Iul.* Nicolai Tolenti-
 natis, 10, *Septembris.* Sanctorum
 Ia-

Januarij Episcopi, & Sociorum
 19. Septembris. Sanctorum Placi-
 di, & sociorum Martyrum. 5. Octo-
 bris. S. Didaci confess. 12. Nouemb.
 quæ omnia debent celebrari secū-
 dum regulas Breuiarii Pij V. nisi
 aliter in propriis officiis per Ro-
 manum Pontificem assignetur.

Quibus o- Circa operationes exteriores,
perationi- est etiam aduertendum: quod vo-
bus exte- ce sonora, & alta, laudatur Domi-
rioribus nus instar Elogii Dauidici, præci-
officiū ce- pientis. Cantare Domino cantu-
lebretur. cum nouum, & benè psallite ei in
 Psal. 46. vociferatione, & etiam alio Psal.
Cantus inquit. Iubilate Deo in voce ex-
institutio. ultationis. Vnde Damasus Papa
 primus instituit, vt Psalmi, die
 noctuque canerentur per omnes
 Ecclesias, *cap. dolentes, de celebrat.*
Miss. can. si quis Presby. 92. d. Clem.
 1. *de celeb. Miss.* præcipitur, vt diui-
 nū officiū alta, & sonora voce ce-
 lebretur: vt qui verbis non com-
 punguntur, suauitate modulami-
 nis moueantur. Vnde D. August.
in lib. confes. inquit. Consuetudinē
 canendi probat ecclesia, vt per ob-
 lectamenta aurium, infirmior ani-

mus

mus ad effectum pietatis assurgat. Hinc introductū est, vt ordinandi examinētur in cantu, & debet ordinandus scire cantū, saltem harmonicū in tono; & cū de iure nihil sit determinatū, relinquitur hoc arbitrio ordinarii. De cātu vi- *Ordinan-*
dendi sunt Nauar. in cap. si quando, diu sciāt *cantum.*
de rescript. except. 11. & cap. 18. de o-
rat. & horis canon. n. 72. Henrique
Henriquez, in altera parte Theolo-
gia moralis, lib. 6. c. 31. §. 8. Oeconom.
can. §. 3. Ration. diuin. offic. lib. 5.
cap. 2. num. 65. & lib. 2. cap. 2. Soto
lib. 6. de iust. & iur. quest. 7. art. 1.
conclus. 3. & lib. 10. quest. 5. artic. 2.
D. Thom. 2. 2. q. 61. art. 2.

In recitandis horis; nullo iure *Corporis*
diuino, describuntur nobis aliqui *gestus aut*
gestus, aut corporis habitus, qui *habitus*
bus orare aut recitare teneamur; *ad oran-*
sed, cum sint introducti ab vni- *dum.*
uersali consuetudine, erit seruāda
cōsuetudo prouincię, seu ecclesię.
Aptissimè tamen, corporis gestus
diuersi, ad significandū adhibētur;
nam curuatione genuum, vera
humilitas, & reuerētia repręsentat-
tur; expansione manuum, crudelis
passio

passio Christi, & obedientia illi debita significatur: tunc sine peccatoris, pœnitentia debita insinuat. In recitandis horis canonicis, pauca sunt statuta, & determinata, sed consuetudine sunt aliqua introducta; vt scilicet, quando legitur *Euang. in Miss.* stamus erecti: quod tempore inter Pascha & Pentecostes decurrente, non flectamus genua. *Can. quoniã 10. de consec. dist. 3.* Et quod in eleuatione Eucharistiæ, adoremus Dominum humiliati. *c. sanè. de celebr. Miss.* Et ad versum Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, omnes assurgant, vt habetur in *Concil. Basil. Sess. 21.* stamus etiam erecti ad collectas, hymnos, capitula, versus, & ad initia horarum cum dicitur. Deus in adiutorium meum intende. ad cantica, Nunc dimittis, Benedictus, Magnificat, & Benedicite omnia opera Domini. Ad Psalmos, Laudate pueri Dominum, Ecce nunc benedicite, ad Venite exultemus; Ad Symbolum Athanasii. *Quicumque* vult, ad hymn. *Te Deum* laudamus

mus, & ad vers. Quos precioso sanguine redemisti; humiliamur, & ad versic. Venite adoremus, & procidamus ante Deum. Et ad preces horarias, tempore ieiunii: & cum dicimus antiphonas Beatæ Mariæ in fine horarum, scilicet, Alma Redemptoris mater, Ave Regina Cœlorum, & Salve. Quæ omnia supradicta debent servari, quando horæ canonicæ in choro, & publice celebrantur, vel est servanda consuetudo Ecclesiarum.

3. Et ultimo modo, potest *Attentio* considerari modus orandi, circa *in horis operationes interiores*, scilicet, *canonicis*. circa attentionem, & devotionem: nam attentio, in horis canonicis, est sub præcepto, probatur *ex cap. dolentes, de celeb. Miss.* ibi studiosè celebrent pariter, & devote, patet ex D. Pauli sententia. Ad Eph. Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. *Canon. cantantes. 92. distinct.* vnde quidam Christianus Poeta hæc condidit *carmina*,

*Non vox, sed votum, non cordula
musica, sed cor;*

*Non clamans, sed amans, cantat in
aure Dei.*

Sunt denique mente tenenda
verba eximii prædicatoris D. Ber-
nardi, *serm. 13. super Cantica*. Im-
molantes hostias laudis, iunga-
mus verbis sēsū, sensui affectū,
affectui exultationē, exultationi
grauitatem, gratuitati humilita-
tem, & humilitati libertatem.

De attentatione orandi, sunt
videndi Sanctus Anto. 3. p. iii. 13.
cap. 3. §. 8. Naua. de orat. cap. 13.
Medin. tract. 6. de orat. quest. 5.
Angles quest. 5. de orat. Catechif.
Roma. 4. p. cap. 4.

SECTIO VII.

De Priuilegijs Clericorum.

Dictum est, qua via, & quali-
ter, clericus euehatur ad sa-
cerdotii culmen, & quibus doti-
bus illustretur, in quibusue in-
structus, & doctus, ante conspe-
ctum præsidis apparere debeat.

Nunc

ab homine. 10. de iudit. c. perpendimus. 23. de sentent. excommunic. cap. ex parte. Clem. 3. de priuil.

Priuilegia concessa clericis, & ordini clericali sunt multa, quæ etiam sunt approbata. Concil. Triden. *Sess. 25. cap. 20. de reform.* quæ priuilegia consistunt, tam in spiritualibus quam in temporalibus.

Habent potestatem absoluen- di. Primum est in spiritualibus, quod non potest concedere nisi solus Deus, uel eius vicarius, illud scilicet. *Quodcumque solueris Matt. 18. super terram erit solutum, & in Ioan. 20. cælis, &c. & hoc priuilegium competit solis sacerdotibus.*

Iudicare possunt clerici. 2. Priuilegium est, quod in omnibus dabis iuris, quæ per inferiores, ratione iurisdictionis humanæ, terminari non possunt, ad Ecclesiam recurritur, *cap. per venerabilem 13. circa finem*, qui filii sunt legitimi. Sic etiam Prophe- ta prædixit. *Cum fuerit contro- uersia inter uos, stabunt in iudi- ciis meis, & iudicabunt.*

Decima sunt clericorum. 3. Priuilegium est, de decimis, & primitiis, & oblationibus, quæ sunt

sunt c
ni. 1
mie.

4.
sona
res m
ualit
Imper
can. a

5.
est e
quis
facto

6.
obtin
cum
Cono

7.
non
dice
foro d
10. d

8.
rici
natio
incolit
coram

9.
famul

sunt clericorum, *Can. reuertimini. 16. quest. 1. cap. tua 25. de decimis.*

4. Quia sola ecclesia & per- *Solū per-*
sona ecclesiastica, ecclesiasticas *sona Ec-*
res ministrare potest, & de spiri- *clesiastica*
tualibus ius statuere. *Can. 1. can. si ministra-*
Imperator. Can. cum ad verum. re possunt
can. deniq; 96. dist. spiritua-

5. Quia percutiens clericum, *lia.*
est excommunicatus, ipso iure. *si Percutiēs*
quis suadente. 17. quest. 4. & ipso clericum,
facto. est excom-

6. Quia solum clerici possunt *munica-*
obtinere beneficium ecclesiasti- *ius.*
cum, *c ex literis 6. extra de transact. Beneficia*
Conc. Trid. Sess. 23. cap. 6. de reform. ecclesiasti-

7. Priuilegium est, quia clerici *ca, solum*
non possunt conueniri coram iu- *clerici*
dice seculari. *cap. si deligenti. 12. de possunt*
foro comp. cap. cum non ab homine. obtinere.
10. de iudic.

8. Priuilegium est, quod cle- *Serui &*
rici coram suo Episcopo & ordi- *clericorū*
nario, possunt conueniri. *Can. famuli*
incolita. placuit. 11. quest. 1. & non gaudent
coram alio. priuilegio

9. Quod serui, mancipia, & fori.
famuli perpetui ecclesiarum, ac

clericorum gaudent priuilegio fori: vt pro rebus clericorum, & ecclesiæ, non possint coram seculari iudice conueniri. *Can. ecclesiarum seruos. 12. quest. 2. can. indicatum. 89. dist. l. 1. & 2. C. de Episc. & cler.*

*Statutori
contra
clericos
sunt
excommu-
nicati.*

10. Quod facientes ferrari statuta, contra libertatem ecclesiasticam, & statuarij, & scriptores statutorum, & potestates, consules, rectores, consiliarij locorum, sunt excommunicati. *cap. nouerit. 42. de sent excommunic.*

*Collegiū
possunt
facere cle-
rici.*

11. Priuilegium est, quia clerici possunt facere collegium. *arg. ca. si. de religiosis domibus, vbi solum noua religio prohibetur, & tamen laicis hoc non licet sine consensu superiorum. l. 1. ff. de Collegij illi-*

*Pater in
necessita-
te non po-
test vēde-
re filium
clericum.*

12. Nam licet aliàs pater in necessitate famis, possit vendere filium. *lib. 2. C. de patribus qui filios distraxerunt: tamen pater non potest vendere filium Clericum.*

*Tutellam
non co-
guntur*

Decimum tertium priuilegium est: nam clerici non coguntur suscipere tutelam. *Can. Cyprianus*

21. quest.

21. *quæst. 3. licet volentes admittuntur. c. fin. 86. dist. 1. generaliter 40. clerici.*

C. de Ep. & cler. c. generalit. 16. q. 1.

14. Quia, per literas & rescip. Non possum impetratum contra laicos, sunt conueniri re-
sunt per tale rescriptum clerici scripto generaliter.

15. Quia clerici non tenentur Sportulas soluere sportulas, scilicet decimam partem litis. cap. cum ab omni-
ni. 10. de vit. & honest. cler. rici.

16. Quia laici regulariter non admittuntur, ad accusandum clericos. cap. cum P. Manconella. 10. tur ad ac-
de accus. cap. de cetero 14. de testi cusandis
bus. 2. quæst. 7. can. 1. 2. & 3. cap. clericos.
beatus 6. q. 1. & 11. q. 1. can. 2.

17. Priuilegium est, nam clericis ecclesie, ecclesiasticæq; personarum à tallis, gabellis, exactionibus, & collectis laicorum sunt immunes cap. non mixtus 4. de immu-
nit eccles. cap. quanquam. 4. de cen-
sibus in 6. l. placet. C. de sacrosanct. eccles. canonicata in canone generaliter. §. placet 16. quæst. 1. Idem
etiam in veteri testamento con- Gen. 47.
cessum constat. Esdr.

*Ad bellū
ire non
debent.*

18. Priuilegium est, quia clerici non tenentur in persona ire ad bellum. *can. si quis. 36. dist.*

19. Priuilegium est, quod clerici non tenentur in propriis domibus, hospitio milites accipere: nec eis lectulos & aliās res ipsorum, ipsis inuitis præstare. *Abb. in cap. cum ecclesia. de immunit. eccles.*

*Debitor
clericus
non tene-
tur nisi in
quantum
facere po-
test.*

20. Priuilegium est; nam clericus debitor, habens beneficium, non tenetur nisi in quantum facere potest (deducto negent.) Et licet teneatur sub iuratoria cautione: promittere solum tenetur de soluēdo si ad pinguiorem fortunam deuenit. *cap. Odoardus 5. de solutionibus.* non tamen potest compelli ad cessationem honorum.

21. Quia clericus pro debito ciuili, non potest incarcerationi. *cap. si clericus. 15. (à contrario sensu) de senten. excom. in 6.*

*Breniari-
um à cle-
rico non
est aufe-*

22. Priuilegium est, quia breuiarium non est auferendum clerico, pro executione iudicati, sicuti nec militibus arma, nec scholaribus

laribus
in r
23
cont
proc
dicia
tortu
quer
mens
24
& co
caus
cleri
runt
ligid
can. s
25
men
per p
quis
cleri
26
te pa
vnan
tenti
tenti
cogn
dari à
post c

laribus libri. *glos. in l. nepos proculo. vendū pro in ver. dignitate. ff. de verb. signif. debito.*

23. Priuilegium est, quia licet Clericus contra clericum, contra quem torqueri proceditur de delicto, extarent in non dedicia quacunque sufficientia ad bet. torturam: tamen ipse clericus torqueri non potest. *Felin. in cap. veniens. colum. 2. de testibus.*

24. Quod mutilati membris Testes cō- & corpore vitati, non possunt in tra clerica causa criminali testificari contra cum inteliclericum: nam tales testes requiri corpore runtur, quales ad sacerdotium e- sint. ligi debent. *can. ipsi Apostolici. cum can. sequen. 2. quast. 7.*

25. Quia licet filii, propter cri- Clerici nō men læsæ Maiestatis commissum puniuntur per patrem puniantur: ut in l. quis. pro delicto quis. C. ad legem Iul. Maiest. tamen patris. clerici non puniuntur pro patre.

26. Quia licet filius in potesta- Clerici te patris constitutus, si committat nō possunt vnā ex causis ingratitude cō exhærentis in §. aliud quoque, in Au- dari à pã- tentico, ut cum de appellatione tre. cognoscitur col. 8. possit exhæ- dari à patre: tamen si talis filius, post commissam causam ingratitudi-

tudinis, effectus fit clericus: non potest exheredari à patre. *can. non liceat. 1. quæst. 4.*

27. Quia statuta laicorū non ligant clericos, de quo latè Doctores in *cap. ecclesia sancta Maria, de constitut.*

28. Est, quod clericis non debet solemnis pœnitentia imponi. *can. confirmandum 50. dist.*

*Succur-
rere tene-
tur quis
clerico vi-
eu vio-
lencia op-
presso.*

29. Quia licet de iure ciuili, extraneus non teneatur extraneo oppresso auxilium præstare, ita quod non præstando; veniat puniendus, tamen quilibet debet succurrere clerico, qui violenti-um patitur, saltem clamando. *cap. quæta. 47. Et ibi glos. de sent. excom.*

30. Clericus habet omnia priuilegia concessa militibus armatæ militiæ. *l. miles. ff. de re. in vbi Isa. num. 11.*

*Sacerdo-
talis di-
gnitas.*

31. Priuilegium est, quia sacerdotes dicuntur esse in dignitate: & dicitur sacerdos dignior quolibet principe. *cap. solitè. 6. de maiorit. Et obediens. & est dignior laico quocunque. arg. text. in can. cum ad verum, 96. distinct. & est*

maior,

maior, quacunq; dignitate laicali. Dicuntur in sacra Scriptura Sap. 6. 21. Reges, Angeli, & Dij. Ab appellatione etiam egregiarum personarum, venit hoc nomen sacerdos. *l. nec honore 7. l. si quis 10. C. de Episc. & cler.*

Hæ sunt principales & præcipuæ prærogatiuæ clericis concessæ, vt ergo tantis perfrui mereamur insigniis, nostræque dignitati respondeamus: cum in sortem Domini simus vocati & electi: pro virili contendamus diuinæ sortis participes, atque æternæ gloriæ consortes fieri. Amen.

SECTIO VIII.

De Usuris.

CAPVT I.

De usura essentia.

V Sura est pretium vsus rei mutuo datæ, voluntariè receptum, principaliter separatum seu intentū, hæc est prima definitio, singulæq; partes sunt explicandæ.

Dicitur in definitione (pretiū) *Pretiij* sue illud sit pecunia, seu aliquid *nomine*

M. 6

pecu-

omnia pecunia æstimabile. *ut in §. item pecunia ex-pretium. instit. de emptio. & vend. timabilia* & ibi Sabinus & Casius, etiam in intelli- alia re, putant pretium considerare; guntur. nam quod accedit sorti, siue sit pecunia, siue æstimabile pecunia, usura est, ut ex D. Ambros. *ref. text. in cau. pleriq. hac cau. & q. inquit.*

Vsura in bonis practio æstimabilibus consistit.

Et esca usura est, & vestis usura est, ac quodcumque sorti accedit, usura est, quod velis ei nomen imponas, usura est, dicitur (pecunia æstimabile) ad differentiam bonorum pretio non æstimabilium; quale est spirituale bonum, ut meriti, & gratiæ. Quare si quis mutaberit, ut sacramentum, vel aliquod spirituale recipiat; potius simoniacus quam usurarius iudicandus erit.

Dicitur (usus) ad differentiam contractus emptionis & venditionis; ubi non pro usu tantum, sed pro ipsa re datur pretium, ut *ut in §. cum autem. instit. de emptio. & vendi.* Dicitur (mutuata rei) quia solum in mutuo reperitur usura: quod consistit in rebus, usu ipso consumptilibus: ut sunt

sunt pecunia, vinum, oleum, & *Vsura* huiusmodi; in quibus mutuum differt à cadere potest in princ. instit. qui contractibus modis re contrahitur, obligatio. *l. mutuum. §. mutui lib. 12. ff. de rebus credi. si certum petatur.* Ex quo transfertur dominium rei *Vsura solū mutuatæ in mutuatarium, vt in l. in mutuo mutuum. §. appellata. ff. de rebus cre reperiatur. dit. l. 1. §. mutui datio. ff. de actioni. & obligatio. lib. 44.* ibi mutuum dicitur, quia de meo tuum fit.

Hinc colligitur manifesta *vsuræ nequitia*; nam cum res mutuo data, transeat in dominium mutuatarii & sua fiat, iniquum est vt quis fructum ex re alterius consequatur.

Dicitur (voluntariè receptum) *Vsura* ad includendam mensuram *mentalis* ralem; nam si quis ea intentione *prohibita* mutuauerit, vt aliquid ultra sortem recipiat, *vsurarius* erit. *cap. consuluit de vsuris*, & refertur, ad voluntatem præcedentem mutuum vel subsequentem.

Dicitur (principaliter separatim seu intentum) nam *vsurarius* primo intendit sibi restitui rem.

mutuatam; & exinde aliquid separatum à principali.

Ad usuram quinque referuntur.

*Quinq;
ad usuram re-
quiruntur.*

Primum necessarium est, ut interueniat mutuum: differt autem mutuum à commodato: nam in cōmodato non transfertur rei dominium, sed vsus rei tantummodo accommodatur ut res ipsa postea

*Mutuum
differt ac-
commo-
dato.*

reddatur: at in mutuo, rei dominium transfertur, nec eadem in specie redditur: vbi ergo commodatum est, nec mutuum interuenit: usura non est.

*Lucrum
dicitur.*

Secundum requisitum est, ut intercedat lucrum aliquod ipsius mutuantis, ultra sortem. Et nota, lucrum dici, cum quis habet seu acquirit quod aliàs suum non erat, vnde, si accidat, aliquid in mutuo ultra sortem accipere, quod tamen aliàs ipsius mutuantis erat: usura non est. v. g. si mutues mille aureos alicui, ut tribuat tibi decem millia, quæ tibi aliàs debebat & volebat soluere: non est usura. Non enim est lucrum: cum tua sint illa: secus, si peteres ante tempus debitum illa soluēdi: runc

enim

enim lucrum est. Rursus si alicui
mutues, ut tibi non noceat in his,
in quibus secundum iustitiam, a-
liàs tenebatur non nocere, usura
non est: quia tuum ius acquiris;
atque hoc pacto ad redimendam
vexationem mutuare, non est v-
sura, cum vere lucrum non sit.

Tertium. Istud lucrum debet *Lucrum*
effere æstimabilis pecunia: si ve- *debet esse*
ro non æstimatur pecunia non est *pecunia*
usura, ut si mutues alicui, ut te- *æstimabi-*
cum amicitiam habeat, non est v- *le.*
sura qui amicitia non solet vendi,
siue pecunia æstimari: secus, si
mutuares, ut satisfactionem tibi
remitteret iniuriæ à te illatæ, usu-
ra hæc est, nam talis iniuria pecu-
nia æstimabilis est, & pecunia sæ-
pius satisfactio ipsa fit.

Quartum necessarium est, ut *Lucrum*
istud, lucrum proveniat ratione *in usura*
ipsius mutui: cum autem ob ali- *debet pro-*
am causam datur, non est usura. *uenire ex*
Sicque excusatur ab usura qui ra- *mutuo.*
tione damni emergentis, seu lucri
cessantis aliquid accipit in mu-
tuo, ultra sortem.

Quia.

*Quod li-
bere &
sponte da-
tur non
est usura.*

Quintum opus est, vt principa-
liter ob mutuum, tale lucrum
proueniat: si vero non principali-
ter ob id prouenit, non est usura.
Atque sic ab usura excusatur, qui
alicui mutuat, qui omninò libe-
re ac spontè, ex gratitudine ali-
quid ultra sortem dat: si verè
ita sit nullaque obligatio inter-
cedat, sed absoluta animi gratitu-
do, non esset usura accipere: quia
non principaliter ob mutuum
prouenit, sed ob alterius gratitu-
dinem. Sunt ergo quinque præ-
dicta ad usuram necessaria, & in
prædicta definitione omnia aper-
tè continentur. Usura autem
peccatum est mortale: & con-
trarium asserere hæreticum est.
Ita habetur *cap. quia, & cap. super
eo, de usur. omniq; iure prohibita.*

*Usura di-
uiditur in
mentalem &
realem. Usura
realis dicitur,
quæ ex pacto
tacito & exp-
presso, recipi-
tur: Mentalis
vero usura est,
quæ accipitur
sine pacto
exp-presso nec
tacito ex mutuo
facto; inten-
tione tamen
principaliter
recipiendi
cam, iuxta
omnium men-
tem in*

cap.

cap. consuluit. de usur. & cap. fin. de Simon.

Norandum est, aliud dici peccatum usuræ: & aliud usura mentalis. Usura quippe mentalis est illa quæ supra proximè definitur. Peccatum autem mentale usuræ est voluntas exercendi seu recipiendi usuras, receptione non secuta, neque opere consecuto.

CAPVT II.

Quando liceat ultra sortem quid recipere.

PRimo, quando ecclesia accipit in pignore à vasallo suo, quod ab eadē tenet: ita ut vasallus interim non maneat obligatus ad feudum, ut habetur de feudis. cap. i. & infra eodem cap. con-

secundo, quando socer in pignus tradidit suo genero, pro quantitate dotis, possessionem aliquam fructiferam: hic enim non computantur genero fructus

in fortē, & ratio est quia plerumque non sufficiunt fructus ad matrimonii onera supportanda, *ut infra eod. tit. cap. salubriter.*

Clericus redimens à laico possessione facit fructus suos. Tertio, quando clericus redimit à laico possessionem temporalem: ab ecclesia, cuius est res, sibi non beneficio assignatam, & laicus male tenet: siue feudum quod habet obligatum ecclesia, nomine ecclesie, sic debet intelligi *infra. eod. cap. 1. §. ult. & cap. conquisitus.*

Gratis datum sine usura recipitur. Quarto, quando sine omni pacto gratis oblatum præstatum. Caneas tamen de intentione prava: quia si illam haberes principaliter, in foro penitentiali induendus es, ut illud, quod ultra sortem recepisti reddas, *ut infra eod. con-*

Commodans pecuniam ad pompam licite recipit inter esse. *suluit, & cap. in ciuitate.* Quinto, quando pecunia ad pompam commodatur. *ff. comodat. l. 3. §. penult. & l. sequent.*

Pro labore licite recipitur interesse. Sexto, si is, qui mutuauit, occasione mutui, laborem subiit, in cuius compensationem fructus perceptos suos facit, *ut supra de*

de reb. Eccles. non alien. capit. ad
nostram.

Septimo, quando nomine pœ- *Pœna no-*
næ promittitur: dummodo non *mine licet*
fiat in fraudem vsurarum 12. q. 2. *recipere.*
fraternitas. & cap. in legibus. & sup.
de arbit. dilecti in fine.

Et tandem ratione lucri cessan- *Ratione*
tis seu damni emergentis. *lucris ces-*
Dam- *santis &*
num emergens dicitur nocumen- *damni e-*
tū illud, quod mutuans directè & *per se,*
per se, ratione mutuacionis, pati- *emergētis,*
tur. v. g. Habebat Petrus paratam *licet acci-*
pecuniam, ad reficiendam domū *pere ali-*
suam, quæ minabatur ruinam; aut *quid.*
ad comparandam annonam, men-
se Augusti: postulat illam Ioan-
nes ab ipso mutuo, propter quod
nec domum suam reficere; nec an-
nonam, tempore commodo, pa-
rare valet. Si domus illa deinde
ruat, vel frumentum carius ven-
datur, huiusmodi nocumenta,
quæ Petrus, re vera, non fuisset
passus, nisi Ioanni mutuasset suam
pecuniam, dicuntur damnum e-
mergens. Si vero iactura sit inter-
esse, quod quis pecunia mutuata,
poterat lucrari, dicitur *lucrum*
cess-

cessans: id enim; quod quis sua industria acquirit, lucrum nuncupatur: quando vero, ab eo acquirendo desistit, cessare dicitur.

*Conditio-
nes lucri
cessantis,
vel dam-
ni emer-
gentis.* Sed notandum est, ad hoc ut possit mutuans, ratione damni emergentis aut lucri cessantis, aliquid ultra sortem accipere, adimplendas esse sequentes conditiones, & seruandas.

*Prima cō-
ditio.* Prima conditio est, ut damnum sit certum, & lucrum proximum, unde si damnum euenturum certum non est, & lucrum cessare, est contingens; non licet pretium recipere.

*Secunda
conditio.* 2. Conditio est, ut damnum proueniat, vel lucrum cesset ex mutuo; aliàs non licite recipetur aliquid ultra sortem.

*Tertia cō-
ditio.* 3. Conditio, ut moneatur mutuatarius de eo damno: quia fortassis, si mutuatarius sciret tale damnum esse resarciendum, pecuniam ab alio quæreret, nam si sciret cum tantis expensis, sibi esse mutuo dandum: seu non acciperet, vel aliunde mutuum, sine emergenti damno quæreret.

4. Con-

4. Conditio, vt mutuator non *Quarta*
 habeat aliam pecuniam ad mutu *conditio*
 andum, nec ad negotiandum: *lucris ces-*
 tunc enim ratione mutui (quan *sante.*
 do aliam pecuniam habet) lu-
 crum non cessat: & ex conse-
 quenti nec debet, nec potest, ali-
 quid ultra sortem recipere.

5. Conditio est, vt mutuator *Quinta*
 dandis vsuris non sit assuetus: *conditio.*
 quia ex tali consuetudine præsu-
 meretur voluntas exercendi vsu-
 ras, hæc tamen conditio non pro-
 cedit in foro conscientiæ, in quo
 veritas præualet præsumptioni.
cap. tua. de sponsalib. sed intelli-
 gendum est, supradictam condi-
 tionem procedere, quando mu-
 tuans ab hoc, incurrit infamiam
 & notam vsurarij: quia cum ab
 omni specie mali sit abstinend-
 um, ex D. Pauli sententia. *cap. 1. Thef.*
cum ab omni. de vita & honestate 5.
clericor. nam famam tenetur quis
 conseruare, quando alicui est ne-
 cessaria & utilis: imo illa prode-
 re, vt in posito casu, esset mortale
 peccatum. Iuxta ea, quæ notat
glos. in can. si sacerdotibus. 15. qu. 6.
 nam

Famã qui negligit crudelis dicitur. nam qui famam suam negligit crudelis est. ait August. & refert in can. nolo. 12 q. 1.

Sexta conditio.

6. Conditio est, vt mutuans non recipiat actu statim à principio: lucrum cessans ratio est aperta, quia si mutuanti mihi 100. ego statim conferam, ratione lucri cessantis, 20. reuera tunc non mutuat mihi. 100. sed 80. tantum, quæ nõ haberent tantum lucrum cessans vt 100. cum viginti sint pretium lucri cessantis ex 100. & non lucri cessantis ex 80.

Alia conditiones lucri cessantis consideranda.

Alia item conditiones à Doctoribus referuntur, quæ tamen non omnino necessariae sunt, ad iustitiam huius contractus lucri cessantis, seu damni emergentis: sunt tamen maximè considerationis & seruandæ, si commode seruari possunt. Quæ sunt.

Septima conditio.

7. Conditio est, vt mutuans velit potius alia via lucrari; quam mutuando.

Octaua conditio.

8. Conditio, vt contractus ille tam mutui, quam recipiendi lucrum ex illo cessans, non fiat in perpetuum, sed ad tempus.

9. Quod

9. Quod in tali exactione deducantur, arbitrio boni viri, labores & expensæ, quas mutuator in afsecutione talis lucri facturus fuisset, referuntur. *Salon, & alij.* *Nona conditio.*

CAPVT III.

De Usurariorum poenis.

Prima est, quod ad communionem altaris admittendi non sunt. de usuris, quia in omnibus. *Non admittuntur ad communionem*

Secunda, quod sunt infames infamia iuris. *C. ex quibus causis ori. S. in inf. l. improbum fanus.* *altaris. S. in infames.*

Tertia est, quod recipi non possunt ad fuorum peccatorum confessionem; donec de usuris, secundum eorum facultatem plenius fuerit satisfactum vel idoneè eorum his, quibus restituendum est, si sunt presentes: seu aliis, qui possent pro eis acquirere: vel eis absentibus, loci ordinario, vel eius vicario, aut presbytero parochiæ, in qua habitat (presentibus aliquibus fide dignis) facienda est

est

est restitutio: vel tabellioni, de mandato ordinarii. Ita quod certa quantitas exprimat in cautione, si est manifesta & apparet, vel si non apparet manifesta, exprimat ad arbitrium cautionem recipientis: qui si receperit scienter minorem, de suo ipse tenebitur restituere, multo magis si nullam receperit, & aliàs nullus debet esse testis, in eorum testamentis, neque confessionem recipere, vel impendere absolutionem, seu ad sepulturam recipere: eorumque testamenta, ipso facto, irrita sunt omnia. hæc in cap. *quantum de usuris lib. 6.*

*Oblatio
usurario-
rum non
admitti-
tur.*

Quarta, quia non admittuntur ad oblationem offerendam, de usuris cap. *quia in omnibus.* Et qui eam receperit suspensus ab officio manere debet: donec ad Episcopi arbitrium satisfaciat. *d. quia in omnibus.*

*Non po-
test cedere
bonis.*

Quinta est, quia quamvis usurarius cedat bonis, non habetur ei respectus ne egeat, ut habetur in aliis debitoribus, de sol. Odoardus, & de pig. cap. 11.

Et ita

Et ita no. gloss. di. cap. quia in omnibus.

Sexta, quod, nisi satisfecerint, non sepeliuntur in ecclesiastica sepultura. *d. cap. quia in omnibus.* *Privatur sepultura.*

Et additur, quod clericus contraueniens; scilicet, in hac pœna, vel priori, est suspensus, ipso facto, à sui officii executione, secundum Panormita. *in d. cap. quia in omnibus.*

Septima est, quod nullus debet Testamē- interesse eorum testamentis, nisi *ti* factione satisfaciant, *ut dicto capite* quam. *privatur usurarius*

Octava pœna est, quia si *vfu-* rarius soluit alteri *v*suras, repetere non potest: nisi prius ipse restituat quas extorsit: aut ille, cuius est hæres, *ut in cap. Michael.* *Non potest repetere usuras solutas antequam ipse restituat.*

Nona pœna est, quod nulla vniuersitas, collegium, vel singularis persona, *v*surarios non oriundos de terris ipsorum, exercentes seu exercere volentes per cuniam funebrem, permittant habitare in terris ipsorum, sed eos expellant; nunquam de cæ- *Non admittuntur v*

tero admittendos, *vt in c. usurarum de usuris. lib. 6.*

*Rem cum
fructibus
tenentur
restituere.*

Decima est, quia ad modum raptorum & furum, tenentur restituere, non solum rem acceptam pro usuris, *vt in capit. cum tu. de usuris.* Sed & fructus perceptos, & qui percipi potuerunt à vero domino: secundū omnes Doctores, quia est malæ fidei possessor, & sine titulo, *vt patet ex dictis.*

*De foro
huius re-
gni usuri-
arius
perdit re
mutuo
datam.*

Et licet nulla lege, vel canone, in corpore iuris clauso, caueatur, *vt mutuans ad usuram, perdat ipso iure, pecuniam, quam mutuo dat, vt refert Nauar. lib. 5. consil. tit. de usuris. consil. 10. nu. 2.* tamen de foro nostri Regni Aragonum, & patrio iure, statutum est: *vt mutuans non solum usuram restituat, & supradictis pœnis sit affectus: sed etiam rem mutuatam, & sortem principalem perdat.* Et talis pecunia cedit, & acquiritur mutuuario, *vt habetur in foro Desseantes lib. 4. tit. de usuris. quæ Decisio est consentanea legibus Castellæ, vt refert Couar. lib. 3. var. cap. 3. n. 2. versi. in re regio, & sic*

& sic erit hæc duodecima pœna,
& finalis.

SECTIO IX.

De Voto.

Votum est deliberata promissio, Deo facta. Dicitur (promissio) quia votum promissione perficitur; unde in scripturis sanctis, cum votum voueris, &c. facies sicut promissisti Domino Deut. 23. Deo tuo; & Ecclesi. si quid uouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei stulta, & infidelis promissio, est autem ita necessaria promissio, ut quamuis quis proponat ex toto animo, aliquid facere, non obligatur nisi promiserit.

Voti definitio.

Ecclesi. 5.

Requiratur promissio.

Dicitur (deliberata) id est perfecta quædam animaduersio, eius quod agitur: talis scilicet quæ in materia praua sufficiat, ad mortale peccatum; & in bona ad meritum. Ratio autem ob quam perfecta deliberatio requiritur, ea est; quia promissio, est quædam lex,

Deliberata promissio ad votum.

*In momen-
to tempo-
ris fieri po-
test.*

arque onus, quod sibi quis imponit vltro, constat vero neminem censeri sibi onus imponere, nisi plene aduertat quod agit. Hinc si quis ex subito animi motu, vel consuetudine, sine perfecta deliberatione, promittat aliquid Deo; non obligatur: vnde Abbas, & Canonistæ *in cap. literaturam de voto* dixerunt, votum primo inchoari, deinde confirmari, & postea consummari, & perfici, inchoatur inquit, per deliberationem, cum quis primum decernit polliceri Deo; confirmatur, per propositum, quo quis in animo habet, & statuit vouere, siue promittere: consummatur per promissionem, qua quis se Deo obligat.

*Non re-
quiritur
ad votum
solemnitas
extrinse-
ca.*

Dicitur (Deo facta) nam requiritur, vt ista promissio Deo fiat, mediate, vel immediate, vt quando fit sanctis, mediante sancto fit Deo; ex hoc non requiritur vt votum fiat oris pronuntiatione, testium presentia, nec aliqua externa solemnitate, quia cum votum fiat Deo, & non ho-
mini,

mini, Deus intuetur animum
 vouentis, & acceptum & ratum
 habet votum voluntatis delibe-
 ratione.

Ad voti validitatem sunt qua- *Quatuor*
 tuor conditiones necessariae; pri- *requirun-*
 ma vt materia voti sit possibilis; *tur ad*
 secunda vt non sit vana, tertia vt *validita-*
 sit bona, quarta vt meliori bono *tem voti.*
 non contraria.

Possibilis debet esse materia *Possibilis*
 voti, promittere impossibile non *materia*
 est votum: impossibile est mul- *Voti.*
 triplex, primum quod semper &
 vbique est impossibile, vt votum
 de non peccando venialiter, hoc
 enim nullus viator potest citra
 speciale privilegium; alterum *Impossibi-*
 i impossibile est quod a principio *le non ob-*
 fuit possibile, postea factum est *ligat.*
 impossibile, vt si quis vouit reli-
 gionem postea non recipitur pro-
 pter superuenientem infirmita-
 tem, vel impedimentum per-
 petuum, non obligatur amplius
 ad votum.

Alterum impossibile est respe- *Impossibile*
 ctu personae, vnde subditus in eo *respectu*
 quo est subditus, non potest vo- *personae.*

uete vt filius familias, vxor, religiosus, in eo quo subditi sunt non possunt vouere; vt si peregrinationem voueant, vel elemosynarum largitionem, cū proprium non habeant, in eo autem in quo subditi non sunt, possunt vouere, vt orationes, corporis afflictiones, ieiunia, & huiusmodi.

Materia Secundo debet esse materia non
vana seu vana, seu indifferens, quæ ad Dei
indiffe- honorem, vel ad salutem animæ
rens, non ordinatur, vt si quis vouet nunquam
obligat. equitaturum quia cecidit à mula, vel nūquam nauigaturū, quia tempestatem fuit passus, vel nunquam manducaturum capita animalium, quia S. Ioanni abscisum fuit caput; hæc non obligant, quia res vanæ sunt, ex se; ex aliqua circumstantia possunt esse bona, vt qui vouet non nauigaturum, quia in naui est peccādi occasio, & sic de aliis.

Materia Tertio, materia voti debet esse
voti debet bona, vnde vouere quod est peccatum, non est votum, imo peccatum, similiter, vouere rem bonam, propter malum finem, vt
 qui

qui vouet Deo eleemosynam propter malum finem.

Quarto, debet esse materia *Et melio-*
 meliori bono non contraria, vt *ri bono*
 quando ex illa, non potest fieri *non con-*
 transitus, ad meliorem statum: vt *traria.*
 qui vouit vxorem ducere.

Quot modis votum diuidatur.

Votum, primo diuiditur, in *Votum*
 solemne & simplex; votum *solemne,*
 solemne appellatur, cui additur *& sim-*
 aliqua solemnis traditio, ex parte *plex.*
 vouentis; cum acceptatione ex
 parte Dei per superiores & praelatos, ipsius nomine: quæ fit, vel in
 susceptione sacrorum ordinum,
 vel in approbatæ Religionis profes-
 sione. *Votum simplex,* in sola
 traditione, seu promissione ex
 parte vouentis consistit.

Votum simplex est generale, *Votum*
 comprehendit omnem promissi- *simplex.*
 onem, siue sit castitatis, religio-
 nis, ieiunii, orationis, peregrina-
 tionis, vel aliquam aliam rem, de
 meliori bono.

Votum vero solemne solum.

*Votum so-
lemne.*

comprehendit, votum Religio-
nis, & quæ ad religionem perti-
nent, vt votum castitatis, & sic
impedit matrimonium contra-
hendum, & dirimit contractum;
votum vero simplex impedit
contrahendum, non tamen di-
rimit contractum, cum factum
teneat.

*Votum
personale.*

Iterum votum diuiditur in
personale & reale; votum perso-
nale est, quod ad personam vo-
uentis expectat; vt per eam
impleatur. Vt qui vouit castita-
tem, religionem, ieiunia, oratio-
nes, & similia.

*Votum
reale.*

Reale quod ad rem pertinet, vt
qui vouit eleemosynam; Pater
potest vsque ad decimum quar-
tum annum, annullare vota per-
sonalia filiorum, non tamen post
decimum quartum annum: rea-
lia vero potest vsque ad vigesi-
mum quintum.

*Votum
implicitū.*

Diuiditur etiam votum, in ex-
plicitum, & implicitum; votum
dicitur implicitum, quando ex-
presse non obligatur, sed obliga-
tio intrinsece inest in re, quæ agi-
tur;

tur; huiusmodi est votum sacrorum ordinum, quia quando quis ordinatur obligatur ad castitatem seruandam.

Votum explicitum est, quo *Votū* quis DEO expressim obligatur. *explicitum.*

Votum diuiditur etiam in con- *Votum* ditionale, pœnale, & absolutum, *conditio-* votum conditionale est, quod *nale.* sub conditione ponitur, qua impleta, est adimplendum votum, vt si quis vouit religionem si ab aliquo liberetur periculo: adimplenda conditione, & à periculo liberatus, tenetur votum adimplere.

Votum pœnale quando quis a- *Votum* liquid vouet, certa statuta pœna, *pœnale.* si non seruauerit quod promisit; vt si quis proponit, à fornicatione abstinere, & si non se abstinuerit, vouet centum dare, vel tot dies ieiunii; si non se abstinuerit, obligatur voto.

Votum absolutum est, quod *Votum* simpliciter fit absque conditione, *absolutū.* & pœna; quod diuiditur in temporale, & perpetuum, dicitur

298. ITINER. ORDIN.

perpetuum, quia durat durante
vita promittentis, temporale est
ad certum, & definitum tempus.

Quot modis vota dissoluantur.

*Absolu-
tio, & di-
spensatio
voti.*

VOTŪ dissoluitur tribus mo-
dis, absolute, seu dispen-
satione, commutatione, irritatio-
ne, tunc à voti vinculo quis ab-
soluitur, quando superioris Ec-
clesiastici auctoritate, vel Roma-
ni Pontificis à voto quis libera-
tur, sed non potest fieri sine iusta
causa: possunt autem Episcopi, &
prelati circa subditos omnia vota
absolvere, seu dispensare in illis,
præter quinque quæ soli Papæ re-
servantur; votum simplex religi-
onis, castitatis perpetuæ, Sancti
Iacobi, Hierusalem, Sancti Petri
Romæ, quæ vota reservantur
Pontifici cum absoluta sunt; cum
vero conditionalia, vel pœnalia,
pertinent ad Episcopum; cum au-
tem peccatum committitur con-
tra votum, tunc potest à quolibet
proprio cōfessore absolui, sed ob-
ligatio voti manet in posterum.

Com-

Commutatio est, in aliam rem, *Commutatio voti.*
 siue æquiualentem, seu minoris voti.
 rem, mutare: hoc fit priuilegio
 Apostolico, vt priuilegio Bullæ
 cruciatæ, seu alio; prælati vero
 possunt similiter commutare, sed
 in melius: pro pia auctoritate
 potest quis votum commutare.

Irritatio est votum factum an- *Irritatio*
 nullare, vt non sit obligatorium *Voti.*
 nec verum votum, quomodo pa-
 ter potest filiorum vota irritare:
 & prælatus vota inferiorum; quã-
 do materia est contraria in his in
 quibus subditus tenetur parere,
 vt dictum fuit.

Notabilia de Voto.

Non obligat votum de re in- *Votum de*
 utili aut vana, aut maioris *re vana*
 boni impeditiua. *non obli-*

Votum non obligat, si rem gat.
 quam voues in finem malum or- *Votum in*
 dinas. Tenetur voto, qui inten- *malum*
 dit vouere, etiam si non intendat *finem non*
 adimplere, peccat qui vouet sine *obligat.*
 animo se obligandi.

Qui intēdit vouere tenetur adimplere. *Votum factum metu graui ad id incusso non valet, vt votum puellæ ob metum patris factum.*

Votum metu factum non obligat. *Votum factum metu graui non ad id incusso valet, vt votum factum in infirmitate, & in periculo naufragij.*

Vouens religionem non præfixo tempore, debet quamprimum potest ingredi.

Irritatur votū sine causa. *Ad irritandum votum, sufficit voluntas eius, qui potest irritare, etiam si non sit causa.*

Votum in religionē commutatur. *Omne votum auctoritate iuris, commutatur in religionem, & personalia, professione extinguntur.*

Qui vouit non petere dispensationem voti, potest petere si timet periculum peccandi.

Id in quo est votum commutatum, tanquam votum est seruandum.

Qui potest ex priuilegio in voto dispensare, potest & commutare.

SECTIO X.

De Hæresi.

Hæresis, est error pertinax, *Definitio,*
 hominis Christiani, fidei Ca- *hæresis.*
 tholicæ ex parte contrarius; cu-
 ius singule partes erunt declaran-
 dæ; ponitur primo (error) quæ
 est, existimatio veri pro falso, aut *Error*
 falsi pro vero, & sic hæresis, est *quid?*
 quidam error, & quædam existi-
 matio, falsi pro vero, aut veri pro
 falso; nam ubi non est error, in
 intellectu non est hæresis; unde
 si quis ira, vel aliquo motu ima-
 ginem Christi conculcauerit, vel
 fregerit, non est hæreticus; si ra-
 men credidit imagines esse ado-
 randas, quia in intellectu erro-
 rem non habet. Dicitur (per- *Pertina-*
 tinax) Pertinacia dicitur quan- *tia quid?*
 do scit esse illud quod affirmat,
 contra fidem, & adhuc vult illud
 sustinere, & pertinaciter asserere,
 talis pertinacia est necessaria
 in hæresi, ita ut quâuis quis teneat
 cōtra fidei articulos, si ignora-
 bat esse contra Ecclesiam, vel

Scripturam non est hæreticus; nam requiritur: quod sit error contra fidem, assertus cum pertinacia, à cognoscente illum esse contra Ecclesiam; vnde multi rusticici, habentes errores contra articulos fidei, excusantur, quia ignorant articulos, & sunt parati obedire Ecclesiæ: sed à peccato mortali non excusantur, quia tenentur scire articulos, & credere, quæ ab Ecclesia credenda proponuntur.

Hæresis error hominis Christiani.

Dicitur (hominis Christiani) id est baptizati, qui enim nunquam baptizati fuerunt, quamuis errent, & fidei articulos negent, non dicuntur hæretici, cum hæresis sit hominis Christiani error.

Dicitur (fidei contrarius) quia non quilibet error, est hæresis, nam errare in scientiis, & opinionibus est hæresis, sed errare in his quæ sunt fidei, & tenet Ecclesia tanquam de fide.

Negans partem fidei dicitur.

Dicitur (ex parte) quia partem fidei negans, dicitur hæreticus, nam si quis totam fidem negaue-

rit., non dicitur propriè hæreticus, sed apostata, vel infidelis, ut dicam, nam qui negat aliquam, vel aliquas veritates, fidei Christianæ, vnum vel alterum articulum Ecclesiæ, dicitur hæreticus.

Hæresis est triplex, interior tantum, cum quis in corde habet aliquem errorem cū pertinacia, circa materiam fidei, tamen actu aliquo exteriori, non manifestauit talem internum errorem.

Alia est hæresis exterior tantum, ut cum quis in corde retinet veritatem fidei, sed exterius facit aliquem actum contra fidem, ut manducare carnes diebus ieiunij, immolare Diis, & hoc metu, vel compulsionem facit, tamen in corde retinet veram fidem.

Tertia hæresis dicitur exterior, & interior, quando quis coram aliis seu solus negat aliquem fidei articulum, omnia ista sunt grauissima peccata, sed primū, & tertium faciunt hominem hæreticum, secundum non facit hominem verè hæreticum, cū fides interior non amittatur: quamuis in foro

304 ITINER. ORDIN.
exteriori (qui de interioribus
nihil iudicat) iudicaretur talis, &
condemneretur vt hæreticus.

*Hæresis
occulta
per se.*

Hæresis interna adhuc est du-
plex, occulta per se, & occulta
per accidens: occulta per se est
quæ solum in corde, & animo
retinetur, & nunquam fuit signo
aliquo externo manifestata, &
hæc non subiacer excommunica-
tioni; nec talis est excommunica-
tus, quia excommunicatio cum
sit exterior censura Ecclesiæ, non
iudicat Ecclesia actus mere in-
ternos, & ideo sic hæreticus
potest absolui à confessore ap-
probato.

*Hæresis
occulta
per acci-
dens.*

Alia est hæresis occulta per
accidens, quæ est occulta, quia
nunquam ab aliquo fuit audita
seu cognita, sed ab hæretico
verbo scripto seu aliquo alio si-
gno, fuit expressa seu manifesta-
ta, licet per accidens ab aliquo
non fuit audita, nec intellecta:
& talis licet sit occultè hæreti-
cus, est excommunicatus, & vere
hæreticus dicitur: cuius absolu-
tio reservatur Summo Pontifici,
seu

ſeu Inquiſitoribus hæreticæ pra-
uitatis, vero virtute Concil. Tri-
dent. *Seſſ. 24. cap. 6. de reform.* li-
ceat Episcopis hæreticum ſic oc-
cultum in foro conſcientiæ ab-
ſoluere, communis eſt Doctorum
ſententia affirmatiua, vt poſt a-
lios referunt Zerola *in praxi E-
piſc. 2. p. ver. abſolutio. §. octauo.*
quæritur Tolet. *in ſum. libro 4.*
Thom. Sanchez *cap. 11. & om-
nes communiter, non ſolum*
hæreticus eſt excommunicatus,
ſed etiam fautores, receptores,
defenſores hæreticorum, ipſo-
rumque libros legentes, vt in
Bulla Cœnæ Domini, non tamen
iſti ſunt hæretici ſi non aſſentiunt
dogmatibus hæreticorum, & eo-
rum opinionibus.

Differunt hæreticus, ſchiſma-
ticus, Apoſtata, & blaſphemus, *quis.*
nam hæreticus eſt qui habet er-
rorem contrarium fidei, vt di-
ctum fuit.

Apoſtata eſt qui habet erro-
rem toti fidei Chriſtianæ contra-
rium, vt cum quis negat Chri-
ſtum, & eius legem, & conuer-
titur.

titur ad sectam aliquam infidelium; unde apparet esse maius peccatum apostasia quam hæresis; unde apostasia dicitur retrocessio, & apostata quasi retrocedens.

Blasphemus quis. Blasphemia est contra Dei laudem, nam cum Deus sit laudandus, & honorandus, blasphemus est contra vituperat, maledicit, conuitium, contumeliam, maledictionem in DEVM. aut Sanctos, aut Virgineam Mariam. profert.

Schismaticus quid. Schisma est rebellis, & spontanea separatio ab unitate Ecclesie, cum enim quis non vult obedire Ecclesie, vel Pontifici spontanea rebellionem, dicitur schismaticus; & dicitur schismaticus, quasi scindens, & diuidens homines à communionem charitatis, & sic schismaticus dicitur à communionem fidelium, sua voluntate, segregatus.

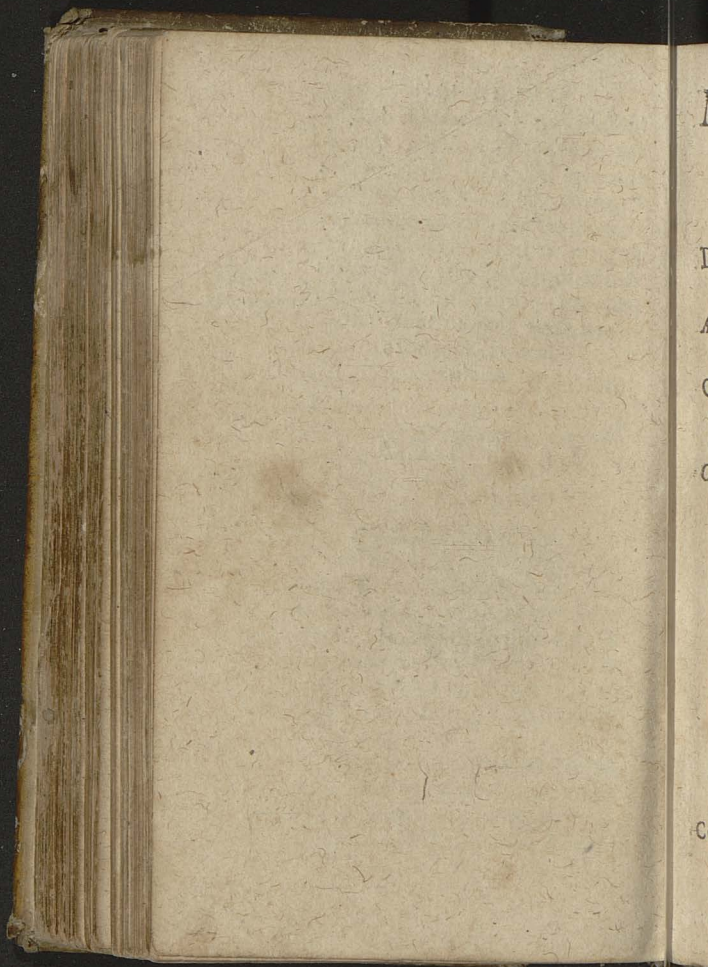
Et sic patet, qualiter ab hæresi differant, nam hæreticus negat partem fidei Catholicæ seu articulum: Apostata totam fidem; blasphemus

SECTIO IO. 307

blasphemus irreuerenter loquitur de Deo & Sanctis. Schismaticus se separat ab obedientia Papæ, & non credit eius potestatem, & in hoc, vt hæreticus reputatur, & similiter apostata: videnti sunt Doctores explicantes primum præceptum Decalogi, præcipue Ioann. Azor. & Thomas Sanchez, & alij.

LAVS DEO.

MEMORIALE

Sciendorum à Clericis,
& Confessarijs.

Iussu Illustrissimi, & Reuerendissimi

D. ALEXANDRI S. R. E.

Presb. Card. Ludouisi,

*Archiep. Bonon. & Princ. Qui postea
fuit Papa Gregorius XV. editum.*

Quo indicantur omnia scienda à Cleri-
cis, & præsertim Præcepta Cle-
ricorum propria :

*Cum alijs sciendis à Confessario, & præ-
sertim de centum Casibus oblig. ad
restitutionem.*

COLONIA, Apud Ioannem Kinckium.

Anno M. DC. XXIX.

Denuo imprimatur

Fr. Hyacinthus Vicecomes Lect. Theol.
& Vic. S. Officij Mediolani.
Gul. Vidonus Praepositus S. Nazarij pro
Illustriss. D. Card. Archiepisc.
Vidit Saccus pro Excell. Senatu.

AD LECTOREM.

Clericis, hoc est præstantissimæ totius Reip: Christianæ parti, quantum sit necessaria non solum Probitas, sed etiam Doctrina, & Diuina Scriptura, & Sacri Canones, & docti, ac indocti omnes, sentiunt, dicunt, atq; exclamant. *Quia scientiam repulisti*, inquit Dominus Osee 4, *repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*: & Concil. Toletan. vt refertur. c. 1. dist. 18. *Ignorantia mater cunctorum errorum maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est*: & Gelasius Summus Pontifex in c. 1. dist. 6. *Statuit illiteratos, sicut & corpore vitiatos esse Irregulares*, Illiteratos, inquit, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos nullus præsumat ad Clericatus Ordinem promouere, quia litteris carens, sacris non potest esse aptus officiis. Denique Concil. Tridentinum *sess. 23 c. 12 de Reformatione*, non solum Seculares, sed etiam Regulares sine diligenti Episcopi examine ad sacros Ordines admitti prohibet, priuilegiis quibuscunque quoad hoc abrogatis.

Hæc fuit vna huius Memorialis conficiendi causa, vt nimirum omnes, qui Ordines suscipere, & in susceptis ministrare volunt, Summam, & velut Indi-

ccm

Praefatio ad Lectorem.

rem habeant eorum, quæ si norunt, recordentur: si nesciant, discant: denique intelligant quanam sint illa, ad quæ parati esse debent respondere tum Episcopo, seu eius Examinatoribus; tum, quod maius est, & nemo vitare potest, ipsi Christo Domino.

Catalogum Excommunicationum, Interdictorum & Suspensionum Pontificum studio omisimus, ne memoriale excederet, cum etiam extent autores, uti Chapeauille, Coriolanus & alij, qui de casibus referuatis Summo Pontifici scripserunt.

Vnum deest sequenti Memoriali, quod tamen nulli Clerico deesse vlllo modo debet, sed & in Ordinum susceptione, & in eorundem administratione præcipue curandum est, immo & habendum in ipsa Primæ Tonsuræ Susceptione, ut Concil. ipsum Tridentinum monet in dicta *sess. 23. c. 4. de Reformatione*, & est RECTA INTENTIO, qua videlicet fidelem Deo Cultum præstare; non diuitias acquirere, non honores, non aliud quicquam terrenum semper intendamus.

S V M M A

OMNIVM SCIENDORVM à Clericis.

Scire debent Clerici non solum legere, scribere, & linguam latinam; sed etiam quatuor alia.

1. Doctrinam Christianam.

2. Ordinum Materiam, Formam, Officium, Ministerium, Institutorem, Ritus, & Definitionem seu Descriptionem aliquam.

3. Impedimenta, quæ impediunt, ne quis possit Ordines suscipere, & in iam susceptis ministrare.

4. Præcepta, quæ à Clericis sunt servanda. Priora duo ex Catechismo præsertim Romano discenda sunt: Duo autem posteriora hic indicabimus, quia à multa ignorantur.

CAPVT I.

De impedimentis Ordinum.

Impedimenta quædam impediunt, & dirimunt ordinationem; quædam vero solum impediunt. Impedimenta, dirimentia habent solum tres personæ, videlicet.

1. Fœmina.

2. Non baptizatus.

3. Coactus, si sit animo prorsus inuito.

○ Horum

Cap. I. de Impedimentis.

Horum aliquis, si ordinetur, & peccat mortaliter, & ordinatio est nulla. Impedimenta non dirimentia, sed solum impediencia sunt multa, sed ad tria reuocantur, videlicet.

1. Peccatum mortale.
2. Censuram.
3. Irregularitatem.

Si quis ordinetur, habens aliquod ex his impedimentis, Ordo quidem tenet, sed peccat mortaliter: atque idem dicendum est, si ministrer in Ordinibus susceptis, vt patebit ex dicendis.

CAPVT II.

De censura impedito Ordines.

Censura est pœna quædam spiritua-
lis, & est triplex, videlicet.

1. Excommunicatio.
2. Suspendio.
3. Interdictum.

Excommunicatio est Censura priuans baptizatum bonis communibus Ecclesiæ omnibus, vel aliquibus; & est duplex, videlicet.

1. Maior.
2. Minor.

Excommunicatio maior priuat omnibus dictis bonis.

Cap. II. De Censura.

Excommunicatio minor priuat tantum aliquibus, id est, participatione passiuâ Sacramentorum, & electione passiuâ.

Hinc constat Excommunicationem omnem, tam maiorem, quàm minorem impedire susceptionem Ordinum, quorumcunque etiam minorum; susceptionem verò primæ tonsuræ impedit Excommunicatio maior, non tamen Excommunicatio minor. Similiter Excommunicatio maior impedit administrationem in Ordinibus iam susceptis, non item Excommunicatio minor, vt fusius declarant DD.

Casus, in quibus incurrit Excommunicatio minor, multi non sunt, sed tantum vnus. Cum videlicet quis communicat in Diuinis, vel Humanis cum Excommunicato Excommunicatione maiori denunciato, vel publico Clerici percussore. Casus verò, in quibus contrahitur excommunicatio maior, habentur in Catalogo Excommunicationum, in Bulla Cœnæ, & in Edictis Episcoporum.

Suspensio, quæ est alia Censura, & incurritur solum à Clericis, impedit Ordinum susceptionem, & administrationem

Cap. 11. De Censura.

nem non semper, sed solum quando est Suspendio ab Ordine. nam Suspendio, vt est vulgatum dictum, non egreditur suos limites. Quare quando est Suspendio à beneficio, vel à iurisdictione; seu ab officio Iurisdictionis, non extenditur ad Ordines, sicut nec contra. Quando tamen est Suspendio totalis, vel Suspendio ab omni officio tam Iurisdictionis, quam Ordinis, vel Suspendio à Diuinis (vt sunt multæ Suspendiones in hac Diocesi Bononiensi) tunc impedit, & susceptionem, & administrationem omnem Ordinum; multo magis id præstat Depositio, & Degradatio, quæ ad Suspendionem reducuntur. Definitur autem Suspendio sic, Est Censura priuans Clericorum ecclesiastici Beneficij, vel Officij vsu aliquo, vel omni ad tempus, non in perpetuum. Si enim priuaret omni dicto vsu in perpetuum, esset Depositio, vel Degradatio. Casus vero, in quibus de iure communi incurritur Suspendio, habentur in Catalogo Suspendionum.

Interdictum denique, quod est tertia, & vltima censura, magis impedit Ordinem, quam aliæ duæ censure. Nam omne Interdictum tam locale, quam per-

Cap. II. De Censura.

personale impedit, & susceptionem, & collationē Ordinū omniū. Interdictum definitur sic, Est censura Sacramentorū vsū, diuina officia, & sepulturā Ecclesiasticā secundū se ipsa prohibens. Inter Sacramenta verò prohibita ab Interdicto quouis est Ordo, & quoad susceptionē, & quoad collationē. Duplex autem est Interdictum: Vnum locale, alterum personale, & vtrumque vel est generale, vel est speciale. Interdictum locale generale est, cum interdicitur tota Prouincia, vel totum Regnum, vel tota Ciuitas, vel totum Castellum, & tunc nemo ibi ordinari, vel Ordines conferre potest. Interdictum verò locale speciale est, cum interdicitur tantum vna, vel plures Ecclesiæ vnus loci, non omnes, & nomine Ecclesiæ hic intelliguntur etiam capellæ priuatæ, & cœmeteria.

Interdictum personale generale est, cum omnes habitatores loci alicuius interdicuntur: Personale vero speciale est, cum aliqui, vel vna tantum persona interdicitur.

Casus, in quibus de iure communi incurritur Interdictum latæ sententiæ, sunt vnus, & viginti.

Cap. II. De Censura.

Primus est, cum Dominus temporalis alicuius loci præsumit impedire Legatum, vel Nuncium Apostolicum, ne exequi possit officium suum. Habetur in Extrauag. *Super gentes. de consuetudine.* & est Interdictum locale generale.

2. Cum Dominus temporalis Episcopum aliquem percutit, caput, bannit: vel hæc mandat, consulit, rata habet. Habetur in Clementina 1. *de poenis. §. Terra quoque ipsius.* Est Interdictum locale generale.

3. Cum Dominus temporalis, seu Rector, vel Officiales, Terræ, in qua moritur Papa, non seruant, quæ præscribuntur in cap. *Vbi periculum. de elect. in 6.* est Interdictum locale generale.

4. Cum Episcopus, vel Clerus sustinerit per mensem Censuram, quam incurrunt concedentes domos vsurariis alienigenis, vt habetur in c. *de vsuris in 6.* est Interdictum locale generale.

5. Cum populus, seu Ciuitas exigit gabellas ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis pro ipsis, vel pro rebus, quas non causa negotiationis deferunt. Habetur cap. *Quanquam. de censibus in 6.* est Interdictum locale generale.

6. Cum

Cap. II. De Censura.

7. Cum iniuriosè, vel temerè alicubi Episcopus captus detinetur. Habetur in Clementina 1. *de pœnis*. Est Interdictum locale generale.

7. Cum Ciuitas alia ab Vrbe con-
fenserit occisioni, vel percussioni Car-
dinalis, modis expressis in *cap. Felicis*,
de pœnis in 6. Est Interdictum locale ge-
nerale.

8. Cum personæ Ecclesiasticæ indu-
cunt aliquem ad promittendum de se-
pultura eligenda, vel electa non mutan-
da in eorum Ecclesia, vel cœmiteriis.
Habetur in Clementina *Cupientes. de*
pœnis. Est interdictum locale speci-
ale.

9. Cum Hæreticus scienter traditur
sepulturæ Ecclesiæ. Habetur in *cap.*
Quicumque. de Hæreticis in 6. Est inter-
dictum locale speciale. ex Sayro. *lib. 5.*
cap. 12. num. 10. vel aliud pœnæ genus,
ex Suar. *disp. 37. sec. 1. in fine*.

10. Casus est eorum, seu illius, qui
causam dederunt Interdicto locali ge-
nerali, vel speciali. colligitur ex *cap. Si*
sententiam. de sentent. excommun. in 6.
Et est Interdictum personale generale,
vel speciale.

Cap. II. De Censura.

11. Est Communitatis, quæ ad futurum Concilium appellat à mandatis Summi Pontificis. Habetur in Bulla Cœnæ §. 2. Et est Interdictum personale generale.

12. Est Communitatis aggrauantis res, vel personas Ecclesiasticas. Habetur in cap. Clericis. de Immunitate Ecclesiarum in 6. & innouatur in Bulla Cœnæ. §. 13. vt ibidem notat Toletus. Est Interdictum personale generale.

13. Est Communitatis concedentis represalias, seu pignorationes contra personas Ecclesiasticas, vel earum bona. Habetur in c. Vnico. de iniurijs in 6. & est Interdictum personale generale.

14. Est Capituli, quod sede vacante intra annum concedit alicui Dimissorias ad Ordines suscipiendos, excepto casu, quo quis ratione beneficij accepti, vel accipiendi teneatur ordinari. Habetur in Conc. Trident. sess. 7. c. 10. & est Interdictum personale generale.

15. Est Capituli, quod aliquid abstulit contra Extrauagantem vnicam, Ne sede vacante, &c. donec ablatum restituerit. Est Interdictum personale generale.

16. Casus est Iudicis, qui sententiam
Excom-

Cap. II. De Censura.

Excommunicationis, aut alterius Censuræ protulit non seruatis, quæ habentur in cap. 1. de sent. Excommunicat. in 6. vel excommunicauit non præmissa admonitione, iuxta cap. Sacro. de sententia excomm. Est interdictum personale speciale ab ingressu Ecclesiæ, sicut & sequentia quinque interdicta.

17. Est eius, qui de manu laici accipit Episcopatum, Abbatiam, vel aliam dignitatem. Habetur in cap. Si quis deinceps. 16. q. 7.

18. Est Episcopi, vel eius superioris accipientis aliquid ex Dignitatibus, vel Ecclesiis vacantibus: Habetur in cap. Presenti, de offic. ord. in 6.

19. Est Episcopi, & Abbatis bona Ecclesiæ non legitimè alienantis. Habetur in Extrauag. unica de reb. Eccles. non alien.

20. Est Episcopi, & eius Superioris visitantis, qui accipit in visitatione ultra id, quod ei conceditur in Extrauag. unica de censibus.

21. Est Ecclesiasticorum exemptorum, qui violant Interdictum ab homine, vel à iure latum. cap. Episcoporum. de priu. in cap. Hæc sunt interdicta iuris communis corpori inserta.

Cap. III. De Irregularit.

Aduertendum autem est, personam quidem Interdicto personali generali, vel speciali ligatam, etiam occultam, si ingerat se sacris sibi interdictis, semper peccare, alias tamen personas, quæ videlicet nullo Interdicto personali innotantur, non teneri seruare Interdictum vllum, nisi fuerit nominatim denunciatum contra certum locum, vel certam personam, vt patet ex Decreto Concil. Constantiens. seu Martini V. de quo *S. Anton. 3. p. tit. 26. & hæc de Censura.*

CAPVT III.

De Irregularitate.

Irregularitas est inhabilitas suscipiendi Ordines, & in susceptis ministrandi, nisi dispensetur: & est duplex, vna dicitur ex defectu, altera dicitur ex delicto.

Irregularitas ex defectu incurritur propter nouem defectus, vt diligenter notauit *Tolet. lib. 1. & sunt:*

1. *Defectus natalium.* Hinc illegitimi sunt irregulares.

2. *Defectus originis.* Hinc serui sunt irregulares.

3. *Defectus liberationis à curia, vel à ratiocinijs.* Hinc sunt irregulares tum ob-

ligati

Cap. IV. De Irregularitate.

ligati perpetuò ad curiam sæcularem, tum etiam ad eam obligati ad tempus (hi tamen finito tempore possunt ordinari, nisi sint aliunde irregulares, puta quia infames, vt satelites, vel homicidæ, aut mutilatores, vt sunt sæpè iudices, & milites) tum denique Tutores, Curatores, negotiorum gestores, & alii habentes administrationes publicas, vel priuatas, ob quas rationem reddere tenentur; & quidem si habeant administrationem tantum priuatam, deposita administratione etiam ante redditam rationem, possunt ordinari; si verò habeant administrationem publicam, non nisi post depositam administrationem, & redditam rationem ordinantur.

4. *Defectus ætatis.* Hinc infantes, qui videlicet septennium non expleuerunt, ad nullum Ordinem, immo nec ad primam Tonsuram admittuntur. Ad Acolytatum vero requiruntur duodecim anni completi. Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. inchoatus. Ad Diaconatum 23. inchoatus. Ad Presbyteratum 25. inchoatus.

5. *Defectus bonæ famæ.* Hinc infames de iure, vel de facto sunt irregulares.

Cap. III. De Irregularitate.

6. *Defectus corporis.* Hinc inhabiles ad bene ministrandum, vel notabiliter deformes sunt irregulares.

7. *Defectus animæ.* Hinc illiterati, & neophiti, & infantes etiam solum ad tempus, sunt irregulares.

8. *Defectus sacramenti.* Hinc Bigami, sunt irregulares.

9. *Defectus perfectæ leuitaris.* Hinc iudices sententiam mortis, vel mutilationis ferentes, & omnes, qui his cooperantur, securo effectu sunt irregulares.

Habentes aliquem ex his nouem defectibus, etiam sine vlla sua culpa, sunt irregulares; quare, nisi sint dispensati, peccant mortaliter, cum ordinem aliquem suscipiunt, vel Ordinis actum faciunt, quem laici facere non possunt.

Irregularitas ex delicto incurritur propter quinque delicta, quæ sunt.

1. *Delictum homicidij,* vel mutilationis.

2. *Delictum circa Baptismum,* cum videlicet quis baptizat, vel adultus rebaptizatur. aut suscipit Baptismum ab Hæretico, vel cõstitutus in infirmitate.

3. *Delictum in susceptione Ordinum,* quando videlicet quis suscipit Ordines, censuris supradictis ligatus; vel ab Episcopo

copo

Cap. III. De Irregularitate.

copo, cui prohibetur Ordines conferre: vel certè eodem die suscipit duos Ordines sacros, aut minores cum Subdiacornatu.

4. Delictum in usu Ordinum, quando nimirum quis facit actum Ordinis maioris, quem non habet: vel habet quidem, sed est ligatus Censura: vel denique facit sacra prohibita in loco interdito.

5. Delictum quoduis enorme, quando est notorium.

Addunt aliqui alia omnia delicta enormia, quantumvis occulta, vel saltem hæresim occultam, & delictum in scientia quadam discenda, vel docenda. Sed de prædictis tantum quinque delictis videtur esse textus expressus, ubi autem non est textus expressus, non est afferenda Irregularitas, cap. is qui. de sentent. excomm. in 6.

Quare hæc saris de Irregularitate.

CAPVT IV

De Præceptis seruandis à Clericis.

PRÆTER præcepta Dei, & Ecclesiæ, quæ omnes fideles obligant, Clerici, sicut habent multa priuilegia, ita etiam multa alia seruare tenentur, omnia videlicet, quæ ipsis à suis Episcopis, vel à sa-

Cap. IV. De præcept. Cleric.

cris Canonibus iubentur; & ad quinque classes possunt reuocari.

Quædam enim præcipiuntur sub pæna excommunicationis latæ sententiæ.

Quædam sub pœna suspensionis latæ sententiæ. (sententiæ.

Quædam sub pœna Interdicti latæ

Quædam sub pœna Irregularitatis, &

Quædam sine huiusmodi pœnis; & hæc modo tantum ponemus.

Quæ enim præcipiuntur Clericis sub dictis quatuor pœnis, habentur partim ex dictis, & partim ex Catalogis Excommunicationum, & Suspensionum.

Quæ sine huiusmodi pœnis præcipiuntur, ad decem capita reducuntur, quæ possunt dici Clericorum Decalogus.

Quæuis non omnia obliget sub mortali.

Primum caput est, vt studiosè & deuotè *a* recitent Horas canonicas, si sint beneficiati, vel in sacris; alias, si eas sine iusta causa omittant, peccant mortaliter, & tenentur restituere *b* fructus beneficii pro rata.

a cap. Dolentes de celeb. miss. *b* Pius V. in Bulla, qua incipit, Ex proximè.

2. Vt deferant *c* habitū, & tonsurā clericalem, si sint beneficiati, vel in sacris; alias peccant mortaliter; alii verò Clerici amittunt *d* priuilegium Fori. c Six.

Cap. IV. de præcept. Cleric.

c Sixtus V. in Bulla, Cum sacrosanctam
d Conc. Trid. sess. 23. cap. 6.

3. Ut seruent ex voto e castitatem,
fi sint in sacris.

e. cap. unico de voto. in 6.

4. Ut mercaturâ f non exercent, nec
artē g sordidâ, nec officia vlla h secularia,
nec cōducāt i possessiones, nec sæcula-
rib. procurationib. k se immisceant, &
non solum non dicent, vel proferant
sententiam sanguinis; sed neq; vbi san-
guinis vindicta exercent, l intersint.

f. cap. Secundum instituta. ne Clerici, vel
Mon. g Clemen. 2. de vit. & hon. Cler.
h c. Clerici officia, eod. tit. i c. Peruenit. d.
86. k ibidem. l c. pen. ne clerici, vel mon.

5. Ut priuilegiis suis non reuancient;
non enim possunt eis renūciare, cū sint
in fauorē status Clericalis, & non singu-
laris alicuius personæ. Quare in manib.
laici iurare m nō possunt, nec se subijce-
re Iudici laico, nisi cū priuilegium Fori
amiserunt, n vel ab Episcopo o licentiam
habuerint, vt habere possunt non in cri-
minalibus, sed in ciuilibus, in quibus et-
iam solis ius p ipsum concedit Recon-
uentionem.

m c. pen. 22 q. 5. n c. Cum non ab homine,
de Iud. o c. 2. de foro compet. p c. 1. 3. q. 2.

Cap. IV. De præceptis Cleric:

6. Ne aleæ q̄ deseruiant: immo nec ludant rad aleas: nec huiusmodi ludis s̄ inter sint: similiter Mimis, Ioculatoribus, & Histronibus non t̄ inter sint: & Tabernas ū omnino euitent, nisi necessitatis causa, cum sunt in itinere constituti: & abstineant x̄ etiam à choreis.

q̄ c. i. dist. 25. r̄ c. Clerici officia, de vit. & honest. cleric. s̄ ibidem. t̄ ibidem. ū ibidem. x. Conc. Triad. sess. 24. c. c. 12.

7. Ne y arma ferant: nec annulum, x̄ nisi ratione dignitatis: nec comam a latent: nec barbam b̄ nutriant saltem in labio superiore, nam quoad mentum hanc legem de barba non nutrienda contraria consuetudine abrogatam esse dicit Nau. cap. 25. num. 110.

y cap. 2. de vita, & honest. cleric. z cap. Clerici officia. eo. tit. a cap. 4. eod. b cap. Clericus neque. eod.

8. Abstineant à clamoribus a venationibus, & aucupis: non cohabitent cum mulieribus excepta matre, amita, & sorore; immo neque cum his; si sint suspectæ: præterea cum muliere suspecta nec a fabulari, nec aliquo modo versari debent.

c. c. i. & 2. de cler. venat. d c. i. de cohab. cleric. & mul. & c. clericus dist. 81. e cap. 2. ad d. m. t. i. s.

9. Deo

Cap. IV. De precept. Cleric.

9. Debent Clerici *f* benedicere mensam in principio, & in fine gratias agere, quod si sint Sacerdotes, cū Eucharistiam sumunt: etiam in agritudine *g* stollam circa collum habere debent, signum Crucis in pectore præferentem. Id tamen non videtur usu ubique receptum quoad signum Crucis: Debent etiam seruare Rubricas in Sacro, in horis canonicis, & cæteris functionibus sacris.

f c. non liceat. dist. 44. g c. Ecclesiastica. d. 23. & Rituale nouum de sacra. Eucharistia.

10. Non *h* alienent patrimonium, ad cuius titulum sunt ordinati, sine licentia Episcopi: non pugnent *i* etiam in bello iusto: non audiant *k* leges, vel medicinam: non incumbant publicè studio Philosophiæ, aut Poesis ultra quinquennium, iuxta Decretum Concilii Laceran. sub Leone Decimo, *sess. 8.* in quo tamen Decreto sunt aliquæ moderationes; nec *l* sint fideiussores pro laico: sed in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis diligenter se *m* exercent, quod omnibus Clericis, sed præcipue beneficiatis præstandum est, ne incidant in Beneficiorum nundinationem,

Cap. IV. de præcept. Cleric.

tionem, vel pluralitatem prohibitam, vel reddituum Ecclesiasticorum malam consumptionem, cupiditatemue: sciantque non solum supradicta, sed etiam alia, quæ quisque beneficiatus ratione sui beneficii scire tenetur; sicut etiam Sacerdotes Confessarii non solum prædicta scire debent, sed etiam alia, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ ritè administrandum scitu sunt necessaria, ne si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foream cadant. Hæc autem habentur in fine huius Memorialis, in Appendice pro Confessariis.

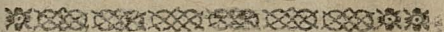
*h Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. i cap. peti-
tio. de hom. k c. vlt. ne clerici vel mon.
l cap. Te quidem. 11. q. 1. m cap. Clerici
officia. de vita & hon. cleric.*

MEMORIALE
SCIENDORVM
A CONFESSARIIS.

Iussu Illustrissimi, & Reuerendissimi
D. ALEXANDRI Card. LV-
DOVISII Archiep. Bon. & Prin-
cipis, qui postea fuit Papa
Gregorius XV. editum.

*Et indicat omnia scienda à Confessarijs, ne-
praesertim CENTVM CASVS obligan-
tes ad restitutionem.*

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Confessarios scientia debita caren-
tes, vel scientes quidem, sed quæ
sciunt minus aduertentes, esse sibi, ac
pœnitētibus causam damnationis, satis
demonstrant illa Domini verba Matth.
15. *Cacus, si caco ducatum præbet,*
ambo in foveam cadunt. Timenda
etiam valde est non solum à Confessa-
riis; sed etiam ab omnibus illa Apostoli
sententia, 1. Corinth. 4. *Si quis ignorat,*
igno-

Praefatio ad Lectorem.

ignorabitur. id est damnabitur omnis, qui ignorat, quæ sunt de necessitate salutis, ut inquit D. Thomas ibidem. Est autem de necessitate salutis Confessario quidem, qui ministrare vult Sacramentum Pœnitentiæ, scire quæ sunt necessaria ad tale sacramentum valide, & licite ministrandum, omnibus vero fidelibus, qui post Bâptismum in peccatum mortale lapsi sunt, scire quæ sunt necessaria ad Sacramentum Pœnitentiæ valide & licite suscipiendum; quamvis sine dubio maior sit obligatio Cōfessarii, quia tenetur instruere Pœnitentē, quando eū inuenerit ignorare, quæ scire tenetur. Consequenter debet confessarius etiam scire, quæ ex parte Pœnitentis in sacramento Pœnitentiæ requiruntur. Hinc multi atque grauissimi D. D. multos, atque vtilissimos libros accurate, & fusc scripserunt de omnibus, vel de aliquibus, quæ sunt à Confessariis scienda. Nō erit tamen inutile hoc Memoriale, quod omnia à Cōfessariis sciēda indicabit. tū quia nō omnes Confessarii diffusos illos libros habere, aut legere, aut memoria retinere possunt: tū etiā quia non debet diligentia Confessarii in grauissimo hoc remittendi peccata, &

saluan-

Prefatio ad Lectorem.

saluandi animas negotio vinci à diligē-
tia Aduocatorum, qui non contenti vi-
disse processus diffusos, summaria ex eis
extracta præ manibus habere solent, &
sæpius reuoluere: tum deniq; quia non
omnes Confessarii, etiam si omnes me-
liores libros legissent, possunt facile ad-
uertere, & notare quid vnus Doctor al-
teri Doctori addiderit melius, & ad pra-
xim vtilius; item quæ antiquiorū au-
ctorum opiniones iam antiquatæ sint,
& improbables, quæ iterum recentio-
rum opiniones nouæ, & non solum mi-
nus tutæ, sed etiam non sequendæ sunt:
deniq; quæ opiniones tam antiquorū,
quam recentium DD. probabiles, &
tutæ sint in praxi, quamuis oppositæ sint
meliores & consulendæ. Huius autem
Memorialis huiusmodi aduertere, &
notare intentio fuit; sicut etiam similis
finis fuit Memorialis sciendorum à Cle-
ricis, ex quo non pauca habentur eo-
rum, quæ à Confessariis scienda sunt,
quare Hoc Memoriale Appendix illius
merito dici potest.

Hunc autem ordinem modo serua-
bimus.

Primò ponemus summam omnium,
quæ in Sacramento Pœnitentiæ requi-
runtur

Praefatio ad Lectorem.

runtur tam ex parte Ministri, seu Confessarii, quam ex parte Pœnitentis.

Secundò cæteris omiſſis explicabimus tantum Scientiam in Confessario necessariam, hac enim explicata cætera satis intelligentur, quantum ex Memoriali intelligi conveniet.

Tertiò quoniam alii sunt casus, in quibus Confessarii sese diligenter exercere debent, ad Censuras, & Restituciones pertinentes; Videant autores qui de casibus reservatis scripserunt, vti in Memoriali clericorum indicatum est. In hoc memoriali Confessoriorum ponemus centum casus ad restitutionem obligantes.

MEMORIALIS
SCIENDORVM
A CONFESSARIIS
INDEX,

Et summa brevis per Interrogationes,
& Responsiones.

1. **Q**uot requiruntur in Confessario?
Resp. *Hæc decem, Ordo, Iurisdictio, Usus iurisdictionis non impeditus, Scientia, Usus scientiæ prudens, Bonitas, Sigillum, Approbatio, Attentio ad consistentem, & Prolatio formæ.*
2. *Quot requiruntur in Pœnitente?*
Resp. *Quinque. 1. Subiectio. 2. Usus rationis. 3. Intentio. 4. Examen conscientie. 5. Tres actus.*
3. *Quæ scientia est necessaria.*
Resp. *Requisitorum ad officium suum peragendum, quod est ministrare sacramentum Pœnitentiæ cum debita Formæ, & Materia, & annexis.*
4. *Quæ est forma sacram. Pœnitent.*
Resp. *Absolutio sacramentalis.*
5. *Quæ verba sunt de essentia Formæ?*
Resp. *Te absoluo, vel alia his æquivalentia à Confessarij ore prolata cum intentione debita.*

I N D E X.

6. *Qua verba sunt de necessitate praecepti?*
 Resp. Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.
7. *Qua alia sunt de necessitate praecepti?*
 Resp. Primo, ut pramittatur absolutio ab excommunicatione, si poenitens sit excommunicatus. Secundo, ut seruentur praecepta proprii Episcopi, si qua sunt in hac re.
8. *Qua verba sint de congruitate.*
 Resp. Preces solita pramitti, & post-poni.
9. *Qua alia sint de congruitate.*
 Resp. 1. Attollere manum versus absol- uendum. 2. Signare signo Crucis. 3. Se- dere. 4. Esse in loco sacro & aperto. 5. Non de nocte, si audiuntur mulieres.
10. *An possit absolui indignus absolute, qui dicit se bene dispositum, sed Confessa- rio constat oppositum.*
 Resp. Negative.
11. *An sufficiat id constare Confess. per alte- rius confessionem.*
 2. Resp. Neg.
An absolutio possit dari sub conditione.
 Resp. Negative de conditione propriis di- cta, qua est de futuro. affirmative de con- ditione improprie dicta, qua est de prae- rito,

I N D E X.

rito, vel de presenti, cum hac enim licet
absolvere in tribus casibus.

13. An absolutio dari possit sub Ratihabitione.

Resp. Negatiue de Ratihabitione propria dicta, qua videlicet est de futuro. affirmatiue de ratihabitione improprie dicta, qua videlicet est de praterito, vel de presenti.

14. An liceat absolvere absentem.

Resp. Negatiue.

15. An liceat absolvere moribundum, qui tantum ostendit desiderium confitendi.

Resp. Affirmatiue.

16. An qui solitus erat frequentare confessionem, possit absolui etiamsi nullum signum dederit.

Resp. Affirmatiue.

17. An in dictis duobus casibus sacerdos quilibet non solum possit, sed etiam debeat absolvere.

Resp. Affirmatiue.

18. An liceat absolvere confitentem per interpretem, vel scripturam Confessaris presenti.

Resp. Affirmatiue, si aliter confiteri commode non possit.

19. An quis teneatur sic confiteri.

Resp. Negatiue quando putat se contritum.

I N D E X.

20. *An liceat absolvere consistentem per nutus, vel alia signa, ut comprimendo manum Sacerdotis.*

Resp. Affirmative si aliter non possit confiteri.

25. *An quis teneatur sic confiteri.*

Resp. Affirmative.

22. *An possit, & debeat interdum confessarius absolvere consistentem aliqua, & non omnia peccata.*

Resp. Affirmative.

23. *An possit absolvere eum, qui proponit abstinere à peccato, sed credit se non servaturum propositum.*

Resp. Affirmative excepto uno casu, nam quando hic haberet occasionem proximam peccati, etiamsi non possit dimittere talem occasionem, non potest absolvi.

24. *An interdum liceat absolvere habentem occasionem proximam peccati.*

Resp. Affirmative, quando videlicet occasio dimitti non potest, & est credulitas in pœnitente, quod non cadet in ea.

25. *An interdum sit differenda absolutio.*

Resp. Affirmative.

26. *An possit, & debeat relicta propria opinione sequi probabilem opinionem pœnitentis contra propriam probabiliorem.*

Resp.

I N D E X.

Resp. Affirmatiue, si sit eius parochus, vel si audiuit eius peccata.

27. An confessarius simplex possit absoluerè à censuris extra art. mortis.

Resp. Negatiua excepto excommunicatione nulli reseruata.

28. An possit dispensare ab Irreg. saltem in articulo mortis. Resp. Neg.

29. Qua sit materia sacram. Pœnitent.

Resp. Esse tres actus Pœnitētis, contritionem, confessionem, & satisfactionem.

30. Qua dicatur huius sacramenti materia proxima, remota, & remotissima.

Resp. Proxima dici d. tres actus; remotam peccata, remotissimam personam subditam.

31. Qua sit materia necessaria, qua sufficiens.

Resp. Illa est p. m. hæc p. veniale.

32. Quid scire debeat confessarius de materia remota, & remotissima.

Resp. Illam esse peccatum post Baptismum commissum. Hanc esse personam subditam.

33. Quid sit contritio.

Resp. Est dolor de peccato commissum cum proposito non peccandi de cetero.

34. Quotuplex sit.

Resp. Est 3. una perfecta charitate:
P 2 altera

I N D E X.

alera imperfecta, sed sufficiens ad sacramentum validum, & formatum, qua dicitur Attritio: tertia sufficiens solum ad sacramentum validum, & informe, ut cum poenitens bona fide putat se bene dispositum, & non est.

35. An Confessarius debeat absolueri poenitentem; quem nouit habere solum dictam tertiam contritionem.

Resp. Negatiue.

36. Quid si dubitet?

Resp. Debet credere poenitenti asserenti se bene contritum, vel attritum, atque eum absolueri.

37. An confessarius debeat scire, qua peccata sint m. & v. item qua obligant ad restitutionem, & qua sunt reseruata, & qua sunt propria status personarum, quas frequenter audit.

Resp. Affirmatiue, ita ut sciat dubitare.

38. Qua sint scienda ab omnibus fidelibus.

Resp. Decalogus, precepta fidei, spei, carit. & sacr. & precepta Eccl.

39. An confessarius clericorum debeat scire casus irreg. & suspensionis.

Resp. Affirm. & simpliciter qui frequenter audit confessiones hominum aliorum statuum, debet eorum statuum peccata scire.

I N D E X.

40. An à scrupulosis, qui aliorum iudicio nolunt acquiescere, debeat confessarius exigere, ut iurent se putare esse peccata m. qua volunt confiteri.

Resp. Affirmatiue.

41. An qui habet propositum non peccandi de cetero, sit satis contritus cum dolet se non dolere.

Resp. Affirmatiue.

42. Quid sit confessio sacramentalis.

Resp. Est peccatorum manifestatio, facta confessario ad obtinendum veniam.

43. Quae conditiones sunt ei necessariae?

Resp. Ut sit integra, diligens, fidelis, & obediens.

44. Qua integritas sit semper necessaria.

Resp. Integritas.

45. In quibus casibus possit deesse integritas materialis.

Resp. In quinque. 1. Cum peccata sunt oblita. 2. Cum quis impotens est confiteri. 3. Cum quis confiteatur casus reseruatatos superiori. 4. Cū rimet quis damnium graue ex Confessione. 5. Cum peccata fuerunt alias rite confessata, vel sunt tantum venialia.

46. An mentiri in confessione circa p. v. sit m. Resp. Negatiue.

47. In quibus casibus confessio est nulla.

I N D E X.

- Resp. In duobus. 1. Cum Confessarius non habet requisita, id est non erat Sacerdos, vel carebat iurisdic. aut usu iurisdictionis, aut attentione, vel fide absoluit.
2. Cum penitens non habebat requisita, id est, usum rationis, intentionem confitendi, ullam ex tribus contritionibus supradictis, vel non integre confessus est.
48. Quid sit satisfactio.
Resp. Sunt opera imposita à confessario in compensationem pena temporalis.
49. An sit pars penitentia essentialis.
Resp. Negatiue.
50. An sit pars integralis.
Resp. Affirmatiue.
51. An confessarius teneatur illam imponere.
Resp. Affirmatiue. Exceptis quibusdam casibus.
52. An teneatur imponere iustam.
Resp. Affirmatiue. Exceptis quibusdam casibus.
53. An penitens teneatur eam acceptare.
Resp. Affirmatiue.
54. An sit imponenda tum in remedium, tum in vindictam peccatorum.
Resp. Affirm.
55. An possit imponi etiam de operibus alia debitis. Resp. Affir.

I N D E X.

56. An possit imponi etiam de operibus per alium faciendis.

Resp. Affir.

57. An si nihil exprimat cōfessarius, sit intelligenda de operibus aliis indobitis, & per ipsum panitentem perficiendis.

Resp. Affirm.

58. An possit unus confessarius mutare penitentiam ab alio impositam.

Resp. Affir. Quando subest causa, & non fuit imposita pro peccatis reseruat.

59. An quando panitens oblitus est penitentiam, sit semper cogendus repetere confessionem.

Resp. Negatiue.

60. An, & quot sunt precepta obligantia ad confessionem.

Resp. Esse octo precepta.

61. An teneat quis confiteri statim, atque incidit in p. m.

Resp. Negatiue.

62. An teneatur confiteri qui timet se obliturum peccatum.

Resp. Negatiue.

63. Quenam ornent panitentem.

Resp. Confiteri aperto capite, genuflexus, sine armis, sine vanitatibus, cum simplicitate, humilitate, &c.

SUMMA OMNIUM,

Quæ requiruntur in Sacramento Pœnitentiæ.

Tum ex parte Ministri, tum ex parte Pœnitentis.

1. **I**N Ministro Sacramenti Pœnitentiæ, vt tum validè, tum etiam licitè, id est sine peccato mortali hoc Sacramentum administret, multa à DD. & ab ipsis Canonibus requiruntur; vt videre est *in cap. omnis vtriusq. de pœnit. & remiss. & in c. consideret, & sequentibus de pœn. d. 6.* Et quamuis omnia ab aliquibus DD. reuocentur ad tria, videlicet Potestatem, Bonitatem, & Scientiam; ab aliis ad plura, addunt enim aliqui Prudentiam, & Sigillum; alii approbatione Episcopi, alii alia; tamen si omnes Confessarii condiciones distinctè velimus assignare, decem omnino numerandæ erunt, & sunt.

Primò, Potestas ordinis, seu, vt clarius dicam, ordo Sacerdotalis cum aliis sex ordinibus, & prima tonsura.

2. Potestas iurisdictionis super pœnitentem, quem audit.

3. Vfus iurisdictionis non impeditus siue per impotentiam naturalem, qualis est esse murum. siue per impedi-

men-

Summa Pœnitentia.

mentum Canonum; qualis est irregularitas & censura, & præceptum, seu prohibitio superioris. hoc tertium ab aliis DD. dicitur Potestas executionis, vt à Reginaldo *in Praxi fori pœnitentialis, in principio.*

4. Scientia, de qua infra.

5. Prudentia, seu vsus scientiæ prudens, & discretus tum in interrogando pœnitente, tum in iniungenda salutari pœnitentia, & in remedium, & in satisfactionem; tū denique, & præcipue in iniungendis pœnitenti aliis, ad quæ tenetur etiam si non confiteretur; vt est restitutio tum rerum, tum famæ, tum etiam honoris; item vitatio occasionis proximæ; item executio eorum, ad quæ tenetur tum ratione sui status, tum ratione sui officii, si aliquod officium habet, tum ratione voti, aut iuramenti, aut legis, aut sententiæ, aut Testamenti, aut pacti, Si aliquod huiusmodi vinculum habeat, quod obliget eum in conscientia.

6. Bonitas, qua Minister non absoluat, immo nec audiat pœnitentem vltimum etiam in articulo mortis, nisi prius purgatus ipse sit ab omni peccato per confessionem sacramentalem, velt

Summa Pœnitentiæ.

faltem per contritionem , & quidem non imperfectam, quæ dicitur Attritio, sed perfectam, quæ sola absolutio dici solet contritio, vt infra in cap. 2. vel certè per attritionem, quam bona fide putauerit contritionem.

7. Approbatio, qua Minister, si careat beneficio curato, & audiat confessiones secularium, ab Episcopo loci approbatus sit, vt nouissimè præcepit Concil. Trid. *sess. 23. cap. 11. de reformat.*

8. Sigillum, id est obligatio occultandi ea, quæ in confessione audiuit, siue sint peccata m. siue sint peccata tantum v. si deniq; peccata non sint, nec m. nec v. sed solum defectus ad famam, vel honorem pertinens; & siue absoluat pœnitentem, siue non; estque talis obligatio de iure diuino, quia de iure diuino est, vt confessio à Deo instituta non fiat odiosa.

9. Attentio, qua confessarius audire volens confessiones non solum nõ dormiat, sed attendat tum ad peccata, quæ pœnitens confitetur; tum etiam ad personam ipsam pœnitentis, an habeat quæ ex parte ipsius in hoc sacramento requiruntur, vt validè, & licitè absolui possit, & sunt quinque statim indicanda.

Summa Pœnitentia.

10. & vltimo, Prolatio formæ sacramenti pœnitentiæ super pœnitentem cum debita intentione, & aliis tali formæ annexis: de qua forma, & etiam de iis, quæ tali forma annexa sunt, præter nouem supradicta dicemus capite sequenti.

Hæc inquam decem requiruntur ex parte confessarii.

(2.) Ex parte verò pœnitentis, qui supponitur esse homo viuus, & baptizatus requiruntur quinque.

Et primum est, vt sit persona subdita ipsi confessario in hoc foro pœnitentiali, qualis semper est, quando confessarius habet iurisdictionem supradictam.

Secundum est, vt habeat vsum rationis, & quando confitetur, & quando absoluitur, alias differenda est absolutio, nisi vt articulus, seu periculum mortis, in hoc enim periculo valide, & licitè absoluitur, etiam qui caret vsu rationis, modo cum vsu rationis confessarium petierit, vel confitendi desiderium ostenderit, vt habetur in Ritual. Pauli V. *sub tit. de panit. sacramento.*

Tertium est, vt habeat intentionem

Summa Pœnitentiæ.

fufcipiendi Sacramentum pœnitentiæ, faltem virtualem illam, quæ fufficit in Adulto ad Sacramentum Baptifmi fufcipiendum, & potefteffe etiam in dormiente, & amente; fi ante fomnum, & amentiam facramentum defiderauit: vt habetur *in o. maiores. de Bap.*

Quartum eft, vt fecerit examen conſcientiæ, feu vt loquitur Conc. Trident. *ſeſſ. 14. cap. 5.* diligentem fui diſcuſſionem, antequam ad confeſſarium accedere; quamuis enim poſſit interdum negligentia pœnitentis in ſe examinando excuſari, vt in articulo mortis, & interdum ſuppleri interrogationibus confeſſarii; tamen peccat pœnitens imparatus accedens, præſertim in confeſſionibus longi temporis, quando potuit ſe præparare, quia exponit ſe periculo non faciendi integram confeſſionem. nam ferè impoſſibile eſt, vt iſte repente interrogatus recedat etiam eorum de quibus interrogatur. Quare talis perſonã reiſcienda communiter eſt à Confeſſario. Suarez *de pœnit. diſp. 22. in fin.*

Quintum eſt, vt pœnitens habeat tres actus, qui dicuntur materia proxima ſacramenti pœnitentiæ, videlicet contritionem, confeſſionem, & ſatisfac-

tionem,

Cap. I. De Forma.

tionem, qui tres actus, quando debite
adsunt in pœnitente, adsunt etiam alia
tria, (3.) videlicet usus rationis, intectio,
& examen, quare de his tribus actibus,
& quibusdam, quæ eis annexa sunt,
præter supradicta dicemus post sequens
caput, atque ita satis patebit scientia in
confessario requisita, quantum à Me-
moriali requiri posse videbatur.

CAPUT II

*De Forma Sacramenti Pœnitentiæ, & de
annexis huic Forma.*

(4.) **F**orma Sacramenti Pœnitentiæ est
absolutio sacramentalis, cuius ab-
solutio verba essentialia, & alia eis
annexa habentur in dicto Rituali Pau-
li V. nuper edito, quod ab omnibus
nunc seruandum est, vt idem Paulus V.
omnes hortatur. Habentur autem sub
titulo de Sacramento Pœnitentiæ §. *ab-
solutio forma*, vbi de confessario lo-
quens sic ait.

Cum igitur pœnitentem absoluerit
voluerit, iniuncta ei prius, & ab eo
acceptata salutari pœnitentiæ, primo
dicit.

Cap. I. De Forma.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis, perducatur te ad vitam aeternam, Amen.

Deinde dextra versus poenitentem eleuata dicit,

Indulgentiam, absolutionem & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus Amen. Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius te absoluo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum & tu indiges. deinde ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, † & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Si poenitens sit laicus, omittitur verbum suspensionis.

Passio Domini nostri Iesu Christi, merita Beatae Mariae Virginis, & omnium Sanctorum, quicquid boni feceris, & mali sustineris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, & primum vitae aeternae. Amen.

In confessionibus autem frequentioribus, & breuioribus satis erit dicere: Dominus noster Iesus, vsque ad illa verba, Passio Domini nostri urgente vero aliqua graui necessitate in periculo mortis breuiter dicere poterit, Ego.

Cap. I. De Forma.

te, absoluo ab omnibus censuris, & peccatis in nomine Patris, &c.

Hæc omnia habet Rituale, quæ confessarius primo, & præcipue scire debet, ac obseruare.

Secundo scire debet quænam ex dictis verbis sint de essentia Formæ (quæ dicuntur etiam de necessitate sacramenti) & quæ sint de necessitate præcepti, & quæ solum de congruitate.

(5.) De essentia Formæ secundum communiorem sententiam sunt tantum illa duo verba, *Te absoluo*, vel alia his æquiualentia, modo non mente tantum dicantur, sed ore proferantur à confessario, & non quomodocunque, sed cum debita intentione, videlicet serio agendi, & absoluendi à peccatis, seu faciendi quod facit Ecclesia.

(6.) De necessitate præcepti secundum communiorem item sententiam sunt in Ecclesia latina hæc determinata verba, *Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Sunt enim ex vniuersali Ecclesiæ latinæ cõsuetudine, quæ habet vim legis. Quare omnia, vel aliqua ex his verbis omittere, etiam si non omitterentur dicta duo verba
essen-

Cap. I. De Forma.

essentialia, *Te absoluo*, esset peccatum graue. nec est audiendus Sorus in 4. dist. 14. q. 1. art. 3. *prope finem.* & Vial. *de absolut. numer. 99.* dicentes id neque esse peccatum veniale, si aliquis contemptus non interueniat. Vide Suarez *de pœn. disp. 19. sect. 1. num. 24.* Tolct. *lib 3. cap. 12. num. 1. &c.*

(7.) De necessitate præcepti est etiam, vt confessarius ante absolutionem à peccatis det absolutionem ab excommunicatione, quando scit, vel dubitat pœnitentem esse innodatum aliqua excommunicatione, à qua ipse possit absolvere. Si vero non possit absolvere, quia videlicet sit reseruata superiori, mittat eum ad superiorem, vel ipse confessarius obtineat à superiore facultatem eum absoluedi à tali excommunicatione. alias absoluedo à peccatis non præmissa absolutione ab excommunicatione, peccaret mortaliter. ex communi sententia contra Angelum *u. confessio. 1. num. 4.* Absolutio tamen data, & à pœnitente bona fide suscepta tenet. Vide Nau. *cap. 9. num. 4.* Caiet. *v. absolutionis impedimenta, &c.* Quid verò debeat fieri in articulo mortis, dictū est in catalogo excommunic. *annot. 1.*

Deni-

Cap. I. De Forma.

Denique de necessitate præcepti est, ut quilibet confessarius seruet præcepta proprii Episcopi, seu superioris, si quæ sint. ut hic Bononiæ debet confessarius habere superpelliceam, &c.

(8.) De congruitate vero sunt primo verba alia à prædictis. Secundo duæ illæ ceremoniæ attollendi manum versus pœnitentem in signum potestatis suæ (pœnitentem tamen non tangendo præsertim si sit fœmina) & faciendi signum Crucis versus eum, cum dicit *in nomine Patris, &c.*

(9.) Tertio de congruitate est, ut confessarius sedeat more aliorum Iudicum, non tamen dedecet si contra morem aliorum Iudicum, caput aperiat, cum absoluit in signum præsentis Dei, qui solus à peccatis absoluit principaliter, seu (ut loquuntur Theologi) auctoritative, iuxta illud. *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Marc. 2. Decet etiam confessarium vitare aspectum pœnitentis manâ saltem interposita inter faciem propriam, & pœnitentis. Nau. cap. 10. Reginaldus l. 2. num. 4. item non audire confessiones nisi in loco sacro, & aperto, nec de nocte, saltē mulieres. Sed hoc in aliquibus Diœcesibus est etiam præceptum.

(10.) Ter-

Cap. I. De Forma.

(10.) Tertio scire debet confessarius se habere præceptum ab ipso Christo Domino nostro non ministrandi Sacramentum indisposito, Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus*, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, potest tamen confessarius credere pœnitenti afferenti se esse bene dispositum, id est habere omnia quinque supra posita, quia præsumitur vera dicere, potest inquam illi credere, nisi sibi constet oppositum. quia cessat præsumptio ubi constat de veritate, & in hoc foro pœnitentia sufficit quod constet confessario scientia priuata. non ita in foro externo, quia forum externum spectat bonum commune, quare requirit scientiam publicam, forum vero pœnitentiale spectat priuatum bonum ipsius pœnitentis, & ideo non potest confessarius dare illi absolutionem, quam nouit illi non profuturam, Armilla *conf numer. 18.* Lopez *lib. 1. cap. 25. versus finem.* Medina *lib. 1. cap. 13.* Bellarminus *de Sacram. pœnit. n. 5.* Suarez *de pœn. disput. 32. sectio. 3. in fine.* Catech. Roman. *de confess numero 16.*

(11.) Si tamen confessarius indispositionem

Cap. I. De Forma.

tionem confitentis cognosceret solum ex alterius confessione, debet eum absolueri. *Vital. in cand. iur. de sigillo confess. numer. 36. Sa. v. absolutio. numer. 14.*

(12.) Quarto sciendum est confessario, nunquam absolutioni Sacramentali addi posse conditionem proprie dictam (quæ videlicet est de futuro & suspendit actum) etiam superiore præcipiente. talis enim absolutio est sacrilega, & nulla. & quando superior diceret confessario do ibi facultatem illum absoluendi, ea conditione, vt ille ad me veniat, &c. intelligendus est dare facultatem absoluendi absolute, & sine vlla conditione, illum tamen obligando ad eundem postea ad Episcopum. *Tolet. lib. 3. cap. 12. Caiet. v. absolutio §. circa appositionem condit.*

Peccat enim confessarius saltem venialiter apponendo absolutioni conditionem improprie dictam (quæ videlicet est de præterito, vel de præsentis) vt si dicat te absoluo, si es contritus. excipiuntur tamen tres casus quos multum refert, vt ait *Bart. Medina lib. 2. cap. 12.*

Primus est cum confessarius dubitat

Cap. I. De Forma.

an pœnitentem absoluerit, pura, quã
fuit interruptus à pœnitente cum cepif-
set recitare verba absolutionis, & obli-
tus est, an verba essentialia protulerit,
tunc debet dicere *si non es absolutus, ego te
absoluo*, & similiter fit in bapt. cap. 2. de
baptismo.

Secundus cum dubitat, an ea, quæ
pœnitens confessus est, sint peccata. &
tunc debet dicere, si hæc quæ confiteris
sunt peccata, ego te absoluo, &c.

Tertius, cum dubitat de pœnitente,
an habeat vsum rationis, qui v. g. est
puer, vel lunaticus, &c. & dicit si habes
vsum rationis. ego te absoluo; &c. Non
est: tamen necesse talem conditionem
ore exprimere, vt notat idem Medina
supra, & Emanuel Sa. v. *absolutio nu. 11.
val 12.* in alia impressione.

(13.) Quinto scire similiter debet ab-
solutionem nunquam dari posse sub ra-
tificatione proprie dicta. hæc enim est
de futuro, & est conditio dependens à
tertia persona, vt si dicat, ego te absol-
uo, &c. si id placuerit Episcopo. Valida
tamẽ, & licita est absolutio data sub ra-
tificatione improprie dicta, quæ est de
præterito, vel de præsentis. nam est con-
sensus quidam tacitus. Vt cum Paro-
chus

Cap. I. De Forma.

ehus absoluit subditum alterius Paro-
chi, vel etiam alterius Diœcesis, sciens
vel probabiliter credens placere illi Pa-
rocho, seu illius Diœcesis Episcopo. *ira*
Nau. cap. 9. num. 6. Suarez de pœn. disp.
26. lib. 1. num. 16.

(14.) Scire debet nunquam licere ab-
soluere absentem, quicquid aliqui in
contrarium dixerint. ita enim declara-
uit Clemens VIII. (15.) licet tamen
absoluere moribundum, etiamsi nullum
pœnitentiæ signum det in præsentia
confessarij. si tamen aliquis testetur e-
um ostendisse confitendi desiderium.
ita docet Rituale Pauli V. & etiam su-
pra diximus. (16.) imo addit Sacerdo-
tale pag. 624. ex doctrina D. Antonini,
posse etiam absolui moribundum assue-
tum frequentare confessionem, quam-
uis repentino casu oppressus sacramen-
tum non petierit. (17.) Neque solum
potest confessarius in his duobus casi-
bus absoluere, sed etiam debet, quia
contingere potest moribundum esse
tantum attritum, vnde damnetur, nisi
absoluatur, vt de priori casu dicit Suar.
de pœn. dist. 33. sect. 4. in princ.

(18.) Septimo scire debet licere etiam
absoluere eum, qui confitetur per inter-
pretem,

Cap. I. De Forma.

pretem, vel per scripturam, quando ad-
est confessarius, & ei poenitens aliter
confiteri non potest. (19.) Nemo ta-
men tenetur sic confiteri, nisi in casu,
quo quis crederet, vel dubitaret se esse
solum attritum, & esset in articulo
mortis, vt docet Suarez de poen. disp.
36. sect. 6. numer. 5. (20.) Licet etiam
absoluere eum, qui confiteretur per nu-
tus, vel alia signa, vt comprimendo
manum Sacerdotis. (21.) imo hic te-
netur sic confiteri, quando aliter non
posset, & haberet peccatum m. &
tempus obligaret ad confessionem. (22.)
Præterea licet etiam absoluere eum qui
confiteretur tantum aliqua peccata non
omnia, quia non potest, vt in naufragio
ex Suarez disput. 23. sect. 1. (23.) De-
nique etiam eum absoluere possumus,
qui habet quidem propositum non pec-
candi de cætero, sed credit se proposi-
tum non seruaturum, cum illud sit
actus voluntatis; hoc vero sit actus in-
tellectus, ita Inn. in cap. omnis de poen.
& remiss. Naua. cap. 3. num. 13. Exci-
piendus tamen est casus, quando iste es-
set in occasione proxima peccandi ex
eodem Nau. cap. 3. num. 15.

(24.) An vero liceat interdum absoluere,
qui

Cap. I. De Forma.

qui habet quidem occasionem peccandi proximam, sed habet etiam iustam causam non dimittendi illam occasionem, vt habet filius familias cohabitans cum Patris sui serua, quam occultè cognouit carnaliter, affirmat Nau. *in d. c. 3. n. 15.* quando non solum dolet de peccato præterito, & proponit cauere de futuro, sed etiam credit, quod Deo iuuantè propositum seruabit, & causa iusta non dimittendo occasionem vere adest. his quattuor concurrentib. posse istum absolui, saltem aliquando vt prima & secunda vice probabile videtur, quod si non emendaretur, neque inchoatio emendationis extaret post plures absolutiones, ego inquit Nau. *c. 3. nu. 21.* Si essem confessarius non absoluerem eum. (25.) sed melius Emanuel S2. v. *absolutio nu. 12. vel 13.* interdum, inquit, expedit peccatum idem sæpe committentibus differre absolutionem.

(26.) An etiã liceat confessario absolueri peccantem, quando vult permanere in aliquo illicito mortaliter secundum opinionem confessarij, sed licito secundum opinionem peccantis, affirmandum est, quando tamen opinio peccantis sit probabilis, imo Parochus in hoc

Cap. I. De Forma.

hoc casu debet eum absoluerē. alius verò confessarius non tenetur eum absoluerē, nisi quando iam eius peccata audiisset, vt ait Suarez de poen. disput. 32. sect. 1.

(27.) Octauo scire debet simplex confessarius se à nulla censura posse vllum absoluerē extra articulum, seu periculum mortis, nisi ab illis excommunicationibus iuris, quæ nemini sunt reseruatae. ab his enim potest absoluerē in solo tamen foro conscientiae, vt docet Auila 2. par. cap. 7. disp. 1. dub. 4. Nau. cap. 27. num. 39. &c. Hinc non frustra solent omnes confessarii præmittere absolutionem ab excommunicatione ad cautelam. Frustra tamen simplices confessarii præmitterent absolutionem à suspensione, & interdicto extra articulum mortis, cum à neutra harum censurarum possint vllum absoluerē, (28.) sicut nec dispensare vllum possunt ab irregularitate etiam in articulo mortis ex cōmuni DD. sententia. Henriq. de excom. lib. 13. cap. 52. num. 3. Sayr. de cens. l. v. cap. 15. num. 22. Quia tamen probabilis videtur sententia quemcunque Sacerdotem habentem facultatem absoluendi à mortalibus, posse etiam absoluerē non solum

Cap. II. De Forma.

solum ab excommunicatione, sed etiam ab aliis censuris nemini reseruat, ideo forte in forma absolutionis à peccatis præmitti solet absolutio ab excommunicatione, suspensione, & interdicto. Vide Bonac. de cens. d. 113. punct. 3.

CAPVT II.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

(29.) **M**ateria Sacramenti huius, seu vt inquit Conc. Florentinum in decreto vnionis quasi materia (absolute enim materia dici solet tantum illa, quæ est manu tractabilis, vt fere est materia aliorum sacramentorum) sunt tres actus pœnitentis, Contritio, Confessio, & Satisfactio, qui vocari etiam solent tres partes pœnitentiæ.

Scire autem primo debet confessarius, quamuis DD. duplicem materiam in hoc Sacramento distinguere soleant, (30) & aliqui triplicem videlicet propinquam, quam dicunt esse dictos tres actus: remotam quam dicunt esse peccatum post Baptismum commissum, tũ mortale, quod vocant materiam necessariam (31.) (quia necessario confitendum est) tum veniale, quod vocant materiam sufficientem, quia sufficit ad
Q abso.

Cap. II. De Forma.

absolutionem obtinendam, sed non tenemur illud confiteri: & remotissimam, quam dicunt esse personam ipsam pœnitentis, quamvis inquam hæc triplex materia distinguatur: quærenti tamen absolute quæ sit materia, vel quasi materia sacramenti pœnitentiæ respondendum est esse dictos tres actus. ita enim responder Conc. Florentinum supra, & Conc. Trid. *sess* 14. c. 3. & merito. Materia enim sacramenti est pars essentialis sacramenti, non ita peccatum, vel persona pœnitētis; & materia sacramēti simul cū forma est signū, & causa gratiæ, peccatum vero nō gratiæ, sed damnationis signū, & causa est. Persona etiam pœnitentis nec signum est gratiæ, nec causa. Non est tamen inutile distinguere dictas tres materias, tū quia id deseruit ad clarius cognoscendā veram & propriam sacramenti pœnitentiæ materiam, quæ ut dixi, sunt dicti tres actus; tum etiam quia de singulis his materiis debet confellarius aliquid scire.

(12.) Verum de materia remotissima, id est, de persona absoluenda satis est scire illa quinque, quæ initio diximus requiri in pœnitente, ut hoc sacramentum possit suscipere;

De

pecc
re,
pecc
fite
vin
in
dus
pecc
le,
dici
nem
pos
con
nod
mun
pani
P
mate
pœn
quar

(33.)
pria
conf
1. C
2. C

Cap. II. De Forma.

De materia vero remota, id est de peccato, debet confessarius tantum scire, ut possit discernere peccatum à non peccato. si enim poenitens nullum confiteretur peccatum, sed tantum parvas virtutes, (ut quidam faciunt praesertim in reconciliationibus) non est absolvens. Et quamvis ad discernendum peccatum, quod est contra ius naturale, alicui possit forte sufficere bonum iudicium naturale, non tamen ad discernendum peccatum quod est contra ius positivum. Quare tenetur quilibet confessarius discere constitutiones Synodales, & alia iura saltem quae communiter non ignorantur. Vasquez *de poenit. q. 93. art. 3. num. 2.*

Plura discere debet confessarius de materia proxima, & propria sacramenti poenitentiae, quae sunt dicti tres actus, quare de horum singulis dicendum est.

CAPVT III.

De Contritione.

(33.) **D**E CONTRITIONE, quae est prima pars materiae proxima, & propriae sacramenti poenitentiae scire debet confessarius praecipue duo.

1. Quid sit.
2. Quotuplex sit.

Q 2

atque

Cap. III. De Contritione.

atque vtrunq; discendum in primis est ex Conc. Trid. 514. c. 4. non omisiss tamen iis, quæ vtilia ad praxim adduntur à grauioribus DD. Docet autem Conc. Contritionem esse dolorem, ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. esse vero duplicem. vnã caritate perfectam, quæ delet peccata etiam ante confessionem, non tamen absque voto, seu proposito confitendi (& hæc sola absolute contritio dici solet, & ita deinceps à nobis dicetur) alteram imperfectam, quæ Attritio vocatur, & concipitur ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, ac pœnarum metu. Et hæc quidem ante confessionem non iustificat, vt facit contritio, sufficit tamen cū sacramento ad iustificandum, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ. Hæc omnia docet Concil. Trid. vt notat etiam Suarez de penit. disput. 15. sect. 4. quæ sunt valde notanda, & primo loco scienda.

An vero præter hanc contritionem, & attritionem (quarum vtraque facit sacramentum penitentiae esse validum, & formatum, id est conferens gratiam) detur aliqua alia Attritio, quæ quidem non

Cap. III. De Contritione.

non faciat sacramentum esse forma-
tum, faciat tamen esse validum, & non
iterandum, negant aliqui, sed plures &
graviore DD. affirmât, & merito, quia
saltem quando pœnitens bona fide pu-
rat se esse bene dispositum, & absolui-
tur, recipit sacramentum pœnitentiæ
validum, & satisfacit præcepto eccle-
siastico confessionis annuæ, & præcep-
to diuino confitendi ante communio-
nem, & in necessitate, etiamsi vere nec
contritus, nec attritus esset attritione
illa Conc. Trid. ita docet S. Bonau. *in*
4. d. 17. parte 2. art. 2. q. 3. his verbis. Ad
sacramentum pœnitentiæ non est neces-
se, quod accedat habens caritatem, vel
dispositionem ad charitatem sufficien-
tem secundum veritatem; sed sufficit se-
cundum probabilitatem. Similia habet
S. Thomas *in eadem dist. 17. q. 3. artic. 4.*
quæst. 1. vbi etiam addit de pœnitente,
qui aduertit se in præteritis suis confes-
sionibus non habuisset debitam dispo-
sitionem, cum non teneri eas confessi-
ones repetere, sed satis esse confiteri il-
lum defectum, quem S. Thomas & alij
Theologi vocant fictionem, quod est
valde notandum ad tollendos scrupu-
los, vt bene ait Victoria. *q. 157.* An vero
Q 3 con-

Cap. III. De Contritione.

confessio sit valida etiam quando in ea
pœnitens aduertit suam fictionem, id
est suam indispositionem, certum est
non esse, quando non confitetur etiam
illam suam dispositionem, runc enim
confessio non est integra. imò etiam si
illam in dispositionem confiteatur id-
que non solum propter suspicionem, vt
multi confiteri solent, sed propter certi-
tudinem, quam de illa sua indispositio-
ne habet, confessio non erit valida
(quicquid aliqui dicant) sed iteranda,
nisi in ipsa confessione ante absolutio-
nem abijciatur talis indispositio, & su-
matur debita dispositio, quæ consistit in
quinque suprad.

(35.) Secundo sciat cōfessarius, quod
quamuis cōfessio facta bona fide supra-
dicta sit valida, non potest tamen talem
confitentem absolvere, si eius defectum
aduertat; sed tenetur eam reducere ad
dictam contritionem, vel attritionem.
(36.) ad quam si probabiliter putet eum
peruenisse debet absolvere, dubiter de-
bet credere pœnitenti afferenti se per-
uenisse, nisi oppositum confessario con-
stet, vt dix. cap. 1. §. 3. Constat autem
quando pœnitens nollit dimittere sta-
tum peccati mortalis, vel nollit resti-
tuere

Cap. III. De Contritione.

tuere, quod restituere tenetur, vel nol-
let adire superiorem per se, vel per aliū,
quando habet casum reseruatū, vel
nollet satisfacere obligationibus, quas
habet ratione sui status, aut officii,
aut alius specialis causæ, vt Voti, &c.
Et hæc est causa cur confessarius
teneatur scire tantum, vt possit dis-
cernere non solum peccatum à non
peccato (ad quod tenetur, vt pos-
sit cognoscere materiam remoram
absolutionis, vt dixi *capite secundo.*)
(37.) sed etiam peccatum mortale
à ven. & casus obligantes ad re-
stitutionem, (quos propterea po-
nemus in fine huius Memorialis)
& casus reseruatos, & excommu-
nicationes reseruatas, quæ cum a-
liis censuris habentur in alio Me-
moriali, & peccata tum communia
omnibus fidelibus, tum propria cuius-
que status, & officii saltem, ea quæ
communiter à viris mediocriter doctis
non ignorantur. Hanc autem medio-
crem scientiam, & sufficientem ad audi-
endas confessiones sine proximo peri-
culo peccati m. videntur habere ex Syl-
uestr. *confessor.* 3. numer. 2. & aliis DD.
ab eo citatis, qui attentè legerint, &

Cap. III. De Contritione.

intellexerint aliquam summam casuum
conscientiæ, vt est illa breuis S. Antoni,
quam inscripsit Defecerunt, nisi sit
vel naturaliter stultus, vt non sciat du-
bitare; vel præsumptuosus, vt nolit in-
terrogare. ita Syluest.

Tertio scire consequenter debet cõ-
fessarius peccata m. communia omni-
bus fidelibus esse illa, quæ sunt contra
præcepta obligantia omnes fideles.
Quæ præcepta sunt duplicia,

Quædam sunt diuina,

Quædam sunt humana,

Diuina sunt item duplicia.

Quædam naturalia, id est naturali
lumine cognoscibilia,

Quædam supernaturalia, quæ videli-
cet non possunt cognosci lumine natu-
rali, sed tantum ex Dei reuelatione.

Præcepta Diuina naturalia omnia in
Decalogo continentur expresse, vel im-
plicitè. Hinc omnes scire debent De-
calogum, & expedit, vt aliquam eius
explicationem cognouerint ex Cate-
chismo Romano.

Præcepta Diuina supernaturalia
sunt 4.

Primò. Præceptum Fidei supernatu-
ralis, quod sub m. omnes obligat hoc
tem-

Cap. III. De Contritione.

tempore legis nouæ ad credendum explicite, & consequenter sciendum articulos fidei, quo ad substantiam, saltem eos, qui ab ecclesia solemnizantur, & sunt tres de Trinitate, id est, primus, secundus, & octauus Symboli Apostolorum, quibus habetur Deum esse vnum in essentia, & trinum in personis, & quinque de Christo D. quibus habetur Christum, i. e. secundam personam diuinam incarnatam esse, & natam ex B. Virgine, passam esse, se resurrexisse, & ascendisse in cælum; & inde venturam ad iudicium.

Addit Nau. *præl. 4. num. 35.* credendum etiam esse explicite duodecimum articulum, id est vitam æternam, & mortem æternam, quia ecclesia etiam hunc articulum celebrat non solum per finem Symboli Apostolorum, & Niceni, & Athanasij, sed etiam per festum particulare omnium defunctorum, cæterorum vero articulorum, quos non adeo solemnizat ecclesia, ignorantiam tanquam mortiferam, inquit Nau. *cap. II. num. 22.* non auderem condemnare, modo saltem implicite credatur quicquid Ecclesia Romana credendum præcipit.

Secundò, Præceptum spei supernaturalis,

Cap. III. De Contritione.

ralis, quod obligat sub m. omnes fideles ad sperandum se ex Dei gratia, & propria cooperatione consecuturos, non solum finem vitæ æternæ, sed etiam media ad tantum finem consequendum necessaria, tam Spiritualia, quam Temporalia, quæ omnia habentur in Oratione Dominica, quam propterea omnes fideles discere, & intelligere saltem quod ad substantiam, quam modo indicaui, tenentur, sed melius est discere *ex d. Cat.*

Tertio. Præceptum caritatis supernaturalis erga Deum, se, & proximum, quod obligat sub mortali ad amandum DEVM fide cognitum super omnia, & proximum sicut nos ipsos. nomine autem proximi intelliguntur omnes creaturæ rationales præter dæmones, & damnatos.

Quarto. Præceptum sumendi Baptismum, & postea alia saltem duo sacramenta, id est Pœnitentiam, & Eucharistiam tempore necessitatis, etiamsi ab Ecclesia ad ea duo sacramenta sumenda non essemus obligati. & hæc sunt. Præcepta Dei, quæ omnes statim atque ad usum rationis pervenerint, si eis sunt sufficienter proposita, tenentur sub

Cap. III. De Contritione.

sub m. credere esse præcepta Dei, & rectè obseruare, ac consequenter scire etiam modum ea rectè obseruandi, què (vr breuiter dicam) est credere dictos articulos non solum quia sint consoni rationi, vel homo aliquis eos dixit, sed quia D E V S ipse dixit, qui nec fallere, nec falli potest: item sperare speranda modo dicto, id est non ex solis naturæ nostræ viribus, sed ex gratia, id est auxilio D E I, quod propter C H R I S T I merita datur indignis, sed cooperantibus. similiter amare amando modo debito, id est supra dicto. denique suscipere sacramenta Baptismi quidem saltem cum attritione, & Pœnitentiæ cum quinque conditionibus supradictis, Eucharistiæ vero cum præuia confessione peccatorum saltem mortalium, & ieiunio naturali, atque cum fide explicita præsentia Christi Domini in hoc sacramento.

(39.) Præcepta humana ab omnibus fidelibus seruanda sunt quinque vulgata Ecclesiæ præcepta satis omnibus nota. modus vero debitus quo seruanda sunt, patet ex dictis, quoad duo præcepta confitendi videlicet saltem

Q 6

semel

Cap. III. De Contritione.

semel in anno, & communicandi saltem in paschate. Quod vero spectat ad præceptum audiendi Missam diebus festis, satis est ad vitandum p. m. non omittere partem Missæ notabilem, qualis est ab initio vsque ad euangelium exclusiue, ex Nau. c. 21. nu. 2. satis etiam est ad hoc præceptum humanum seruandum deuotio exterior ex Syluest. Missa 2. q. 6. Quod denique spectat ad præceptum de decimis soluendis, certum est obligare sub m. cum onere restituendi quando ab Ecclesia petuntur, alias non. ex D. Thom. 2. 2. quest. 87. art. 1. ad quintum in fine.

Quartò, quo ad peccata, non communia omnibus fidelibus, sed propria cuiusque status, & officii, sciendum est non omnes confessarios omnia huiusmodi peccata scire teneri (quod esset onus intolerabile) sed sufficere, vt quilibet confessarius sciat peccata illorum statuum, & officiorum, quorum statuum, & officiorum homines vt plurimum habet sibi confitentes, ita Toletus lib. 3. cap. 15. num. 2. Hinc confessarius qui clericos frequenter audit, debet habere scientiam de Irregularitatibus, vel saltem de illis scire dubitare. Nau. cap. 1. §. ca-

Cap. III. De Contritione.

ueat. num. 27. de pœn. d. 5. & idem de suspensionibus dicendum est, & de præceptis clericorum propriis, quæ omnia habentur in Memoriali sciendorum à clericis. Similiter confessarius, qui frequenter audit Moniales, vel Mercatores, vel Forenses, vel aliorum statuum personas debet de peccatis illorū statuum propriis, vidisse, & intellexisse saltem quæ in summa aliqua casuum conscientia continentur, vt supra cum Syluestro diximus. alias peccat iuxta periculum, cui se exponit, excepto articulo mortis, & casu, quo pœnitentis scientia suppleret pro ignorantia confessarii. Caiet. v. *confessori necessaria*. Verum quia pœnitens magis quàm confessarius tenetur scire suas proprias obligationes, ideo debet confessarius interrogare pœnitentem, an sciat obligationes sui status, & officii, & an aliquas alias habeat, vt puta ratione voti, iuramenti, testamenti, pacti, &c. vel dubitet se habere, nec absoluet illum, cum nouerit, vel dubita-uerit esse in statu peccati m. nisi prius dubium rationabiliter deposuerit, quod sit adhibita diligentia in inquirenda veritate, prout opus est in negotio ad eternā salutem spectante. Quod si post talem

Cap. III. De Contritione.

diligentiam adhuc confessarius perseveret dubius, si dubitatio sit de adimplerione legis cuius vis obligandi certa sit, & dubitatio sit solum de adimplerione legis, non debet absolui, nisi qui velit legem adimplere. Si vero dubitatio sit de vi obligandi legis censetur lex non sufficienter publicata: unde non obligat, consequenter potest absolui, qui non vult eam servare imo & debet à confessario, qui parochus eius sit, vel eius peccata audiuerit similiter non debet absolui recusans implere votum, quod scit se emisisse, sed nequit recordari, an illud iam impleverit, quia excusatio dubia non tollit obligationem certam. Sanchez. l. 1. decalogi cap. 10. num. 34. 35. 36. & Reginald. in praxi compendiarum. quest. 7.

Quinto, scire debet confessarius modos aliquos iuvandi pœnitentes declinantes siue ad dextram (conscientiam videlicet nimis arctam, qualis est scrupulosorum) siue ad sinistram, id est ad conscientiam nimis laxam, qualis est confitentium sine firmo proposito cavendi de cætero, vel sine detestatione peccatorum præteritorum.

Et quidem quo ad scrupulosos exi-

Cap. III. De Contritione.

gendum est ab eis, vt nihil sibi credans, sed suum iudicium subijciant Iudicio confessarii, vel duorum aut trium fidedignorum. quod si facere nolint, sed suum iudicium, sequi velint, non admittantur ad confessionem nisi peccatorum eorum, quæ ita certo norint esse. vt velint de eo iurare. (40.) Reginaldus *in praxi compend. quest. 8.* Quo ad carentes proposito, vel dolore, seu detestatione iuuandi sunt inculcando eis diuinam seueritatem contra impœnientes, & Diuinam Bonitatem, ac Misericordiam erga pœnitentes. qua in re Confessarius spiritu compassionis potius duci debet, quam indignationis. absolueudus tamen non est, qui propositum vitandi mortalia non conceperit, qui vero propositum hoc habuerit absolueudus est, etiamsi dolorem se dicat non habere, modo doleat, quod non doleat tantum, quantum debet, & vellet. Nau. *cap. 10. num. 4.* & Reginaldus. *in d. praxi. q. 4. 5. & 8.*

CAPVT IV.

De Confessione.

DE Confessione, quæ est secunda pars pœnitentiæ confessarius scire debet præcipue tria,

I. Quid

Cap. IV. De Confessione.

1. Quid sit.
2. Quatenus esse debeat, seu quæ conditiones sint necessariæ.
3. In quibus casibus sit nulla, & consequenter iteranda.

(42.) Quoad primum. Confessio, de qua hic loquimur, & dicitur confessio sacramentalis, est peccatorum, quæ post Baptismum commissa sunt manifestatio facta confessario ad obtinendam eorum absolutionem, seu, ut inquit Catechismus Romanus, est peccatorum accusatio eo suscepta, ut virtute clauium veniam impetremus. Hinc si fur accederet ad confitenda sua peccata, ut confessarium deciperet: vel mulier, ut eum sollicitaret ad peccandum, illa non esset confessio sacramentalis. quare nec caderet sub sigillum, sed posset confessarius de hoc certis peccata utriusque reuelare sine sacrilegio.

(43.) Quoad secundum conditiones confessionis afferri sexdecim, sed necessariæ sunt tantum quatuor. Tolet. li. 3. c. 7.

Prima, & præcipua ut sit integra.

2. Ut sit diligens,
3. Ut sit fidelis,
4. Ut sit obediens.

(44.) Primo debet confessio esse integra.

Cap. IV. De Confessione.

regra, ita ut pœnitēs habeat verum animū confitendi omnia, & singula sua peccata, quæ nouit, vel dubitat esse mortalia, eaque confiteatur prout potest, videlicet certa pro certis, dubia pro dubiis confitendo, nec tacendo circumstantias speciē mutantēs, atq; si numerū determinatū suorū peccatorū ignoret, dicat saltē de tempore, quo peccatū commisit an semel in hebdomada, vel bis, &c. Qui sic confitetur, dicitur cōfiteri cum integritate formali, & materiali. Et quidem confiteri cum integritate formali, seu quod idem est, cum animo parato ad nullum peccatum suum m. tacendū, est semper necessarium. nec casus vllus excipitur. Confiteri vero etiam cum integritate materiali non semper est necessarium. Nam in quinque casibus excusari quis potest. loquimur autem solum de confessione peccatorum m. quia peccata v. sicut non tenemur confiteri, ita possumus aliqua dicere, aliqua tacere.

(45.) Primus casus est cum pœnitens post examen conscientię, aliqua peccata non recordatur, vel recordatur quidem, sed bona fide putat non esse.

Secund-

Cap. IV. De Confessione.

Secundus casus est, cum non potest sua peccata m. exprimere, vt quia amisit loquelam, vel factus est amens, postquam confessarium petiit, &c.

Tertius est cum habet peccata reseruata, & ea superiori confitetur, qui mittit eum ad alium confessarium huic tamen confessario debet omnia sua peccata & non reseruata, & etiam reseruata confiteri.

Quartus cum habet peccatum, ex quo manifestato in confessione sequeretur poenitenti, vel Confessario, vel tertiae personae damnum temporale graue in vita, vel fama, vel pecunia; vel sequeretur aliquod malum spirituale. Vt si quae mulier incidit in peccatum carnale, & probabiliter cognoscit, quod ex tali peccati confessione confessarius summet occasionem sollicitandi eam. In hoc casu, & similibus quaerendus est alius confessarius quod si non possit, taceri potest tale peccatum cum animo illud confitenti quando alium inuenit confessarium. *Nauar. capit. 7. Caiet. v. confessio. Sotus distinct. 18. quae. 2. artic. 5. Tolet. lib. 3. cap. 8.* Quando tamen ex confessione alicuius peccati non sequeretur, nisi infamia ter-

ria.

Cap. IV. De Confessione.

tia personæ apud ipsum confessarium, tunc peccatum esset confitendum secundum communiorem DD. sententiam contra Nau.

Quintus casus est, cum quis confiteretur peccata alias rite confessa, quia ista non tenetur amplius confiteri. quare si eorum aliqua omittat, & aliqua confiteatur (modo illa, quæ nunquam confessus est non omittat) confessio est integra.

2. Confessio debet esse diligens, ut videlicet pœnitens fecerit prius examen conscientia, ut supra dixi & omnia peccata in examine inuenta diligenter confiteatur.

3. Debet esse Fidelis id est vere non autem mendax, ita ut non confiteatur, pœnitens peccata in quæ scit se non fecisse. mentiri tamen in confessione solum circa peccata venialia est solum peccatum v. ex communi sententia contra Caiet.

4. Debet esse obediens ita ut confitens habeat animum obediendi confessario non solum quantum ad faciendam pœnitentiam, seu satisfactionem, de qua capite sequenti. sed etiam quantum ad alia sibi à confessario iniuncta.

Cap. IV. De Confessione.

vt restituere, vitare occasiones proximam, satisfacere suis obligationibus, &c.

(47.) Quoad tertium, casus, in quibus confessio est nulla, & consequenter iteranda, sunt in duplici differentia.

Quidam enim sumentur ex parte confessarij, quando non habet ea, quæ in eo requiruntur ad hoc sacramentum valide ministrandum. & isti casus sunt quinque, quia licet decem sint, quæ in confessario adesse debent, vt licite, id est, sine peccato m. absoluat sicut initio diximus, tamen ad valide absoluendum sufficiunt quinque.

1. Sacerdotium. quare si confessarius non sit sacerdos, confessio est nulla, & iteranda.

2. Iurisdictio super pœnitentem non sublata, vel impedita, siue per ea, quæ iurisdictionem omnem auferunt, vt auferunt degradatio, & defectus approbationis Episcopi: siue per ea, quæ iurisdictionis vsu annullant, vt annullat censura nominatim denunciata, & publica clerici percussio, non ita aliæ censuræ, quânis enim reddant vsu iurisdictionis illicitum (nam peccat m. qui censura ligatus etiam occultus se ingerit ad
mini-

Cap. IV. De Confessione.

ministranda Sacramenta, & sit etiam irregularis) non tamen cum annullant, etiam si essent censuræ notoriæ, modo inquam non sint nominatim denunciata. Nau. cap. 9. num. 6. idem de irregularitate. Docet Auila p. 7. disput. 2. dub. 6. in fine.

3. Attentio confessarij ad peccata m. circumstantias necessario confitendas. quare si confessarius ob somnium, aut ob aliquam aliam causam non aduertit aliquod peccatum m. vel circumstantiam necessario confitendam, confessio est nulla, & iteranda, secus est, si peccata v. vel circumstantias non necessarias non aduertat. Aug. conf. p. numer. 22. Reginaldus l. 6. num. 146.

4. Prolatio formæ cum debita intentione. quare si confessarius non protulit ore verba essentialia absolutionis, vel protulit quidem, sed non habuit debitam intentionem, nec actualiter, nec virtualiter, confessio est nulla, & iteranda vt patet.

Addunt aliqui etiam confessionem reddi nullam ex parte, seu ex defectu confessarij, quando habet quidem supradicta, sed de cætero est omnino ignarus. consequenter dicunt quando
poni-

Cap. IV. De Confessione.

Pœnitens aduertit se tam ignaro confessario fuisse confessum, teneri repetere confessionem, sed oppositum recte docet Suarez de pœn. dist. 28. s. 2. cap. tum quia in articulo mortis valet absolutio data à confessario omnino ignarus. tum quia si talis absolutio est nulla, magna confessio oriretur in Ecclesia, cum plurimi reperiatur confessarij valde ignari. peccat tamen talis confessarius extra articulum mortis audiens confessiones, sed absolutio tenet, & confessio est valida, & non iteranda modo tamen ignorantia confessarii non redundet in pœnitentem, ita vt propter ignorantiam confessarii defuerint pœniti aliqua ex iis, quæ in ipso requiruntur, vt confessio sit valida, & sunt quinque.

Primum est subditum esse confessarii, confiteri.

Secundum est vsus rationis, & intentio confitendi saltem eo tempore, quo confessarium desiderauit. si enim postea amiserit vsum rationis, & fuerit absolutus censetur adfuisse confessio valida. Si tamen iste recuperet vsum rationis, & possit confiteri, tenetur, sicut etiam qui in confessione oblitus est

Cap. IV. De Confessione.

est peccata m. cum ea postea recordatur tenetur confiteri. Regin. l. 8. num. 29.

Tertium est examen conscientia saltem tale quale necessarium est ad confessionem integram faciendam, seu quale penitens putauerit bona fide esse sufficiens.

Quartum est confessio integra formaliter, & materialiter exceptis tamen quinque casibus supradictis, & excepto etiam casu, quo poenitens bona fide putauerit suam confessionem fuisse integram, quamuis vero non fuerit. S. Bonau. *supra* & Reginaldus l. 6. n. 168.

Quantum est contritio, vel attritio supra explicata ex Concil. Trid. excepto casu, quo quis bona fide putet se contritum, vel attritum, quamuis vere non sit ex S. Bonau. & S. Thoma *supra*, &c. Excipiunt aliqui casum alium, & est, quando quis ignorat se esse bene dispositum ex ignorantia non quidem affectata, neque crassa, aut supina, sed tamen culpabili moraliter, ita Sotus in 4. dist. 18. q. 3. art. 3. concl. 3. sed videtur opinio periculosa, praetertim propter difficultatem distinguendi in praxi talem ignorantiam a crassa, seu supina.

Cap.

Cap. V. De Satisfactione.

CAPVT V.

De Satisfactione.

(48.) Satisfactio, quæ est tertia pars pœnitentiæ, & vulgo dicitur pœnitentia, sunt illa opera, quæ à confessario imponuntur pœnitenti in compensationem pœnæ temporalis, quam pœnitens plerumq; subire debet remissa ei culpa, & pœna æterna per absolutionem sacramentalem. Debet autem confessarius de hac tertia pœnitentiæ parte scire.

(49.) Primo, hanc partem non esse essentialẽ, sicut sunt alia duæ, (50.) sed solũ esse integrã, sicut v. g. est manus in homine, quia potest esse sacramentum pœnitentiæ validum, & etiam formatum. i. e. conferens gratiam sine satisfactione, vt patet in articulo mortis quando deest tempus eam imponendi, & etiam extra articulum mortis, quando pœnitens esset tam intente contritus, vt confessarius non dubitet rotam pœnam esse ei remissam. Suarez d. 38. sect. 3. num. 4.

(51.) Secundo tamen scire debet confessarius se esse sub m. obligatum imponere pœnitenti (extra dictos casus, qui
rari

Cap. V. De Satisfactione.

rari sunt) satisfactionem, & non qualemcunque, sed eam, quam prudenter putet esse iustam, vt docet Concil. Trident. *sess. 14. cap. 8.* his verbis. debent sacerdotes quantum Spiritus, & prudentia suggererit pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate conuenientes satisfactiones iniungere ne forte peccatis conuiceant, & indulgentius cum peccatoribus agant leuissima quædam opera per grauissimis delictis iniungendo alienorum peccatorum participes efficiantur. Hæc Concil. Nec obstat, quod pœnitentiæ dicantur esse nunc arbitrariæ, id enim dicitur, non quia id relinquatur arbitrio confessarii cui-cunque, sed prudenti, & quia non est confessarius nunc alligatus canonibus pœnitentialibus, ita vt teneatur illas pœnitentias imponere, quas illi canones præscribunt, siue quo ad quantitatem, siue quo ad qualitatem. imò forte nunquam tales pœnitentiæ impostæ sunt in foro interno, sed solum in foro externo, vt vult Nau. *cap. 26. numer. 18.* & Reginald. *de prud. conf. cap. 18. sect. 1.* Non frustra tamen in c. Quæ ipsis. dist. 38. dictum est vix sacerdotis

R

nomem

Cap. V. De Satisfactione.

nomen in eo constare, qui tales canones ignorauerit, quia nimirum quamuis solus Deus sciat iustam pœnitentiam singulorum peccatorum, tamen diuino impulsu directi SS. PP. pro tali peccato talem præscripserunt pœnitentiam, vt pro fornicatione presbyteri pœnitentiam decem annorum *cap. presbyteri. distinct. 81.* quare per hos canones potest confessarius dirigere, vt conijciat, quæ sit iusta pœnitentia, eamque non debet minuere nisi ex iusta causa, iusta autem causa vna est, quando pœnitens est parum contritus, ita vt periculum sit, ne sicut paruus ignis à multis lignis superpositis de facili extinguitur, ita paruus affectus contritionis propter graue onus satisfactionis extinguitur peccatore totaliter desperante, vt ait D. Thom. *quodl. 3. art. 28.* alias quatuor iustas causas ponit Nauarr. *cap. 26. num. 21.* & Tol. *lib. 3. cap. 11.*

Secunda igitur est, quando contritio pœnitentis est valde intensa.

Tertia, quando pœnitens vult suscipere Iubilæum, vel alias Indulgentias.

Quarta, quando impedimentum habet, quia est senex, vel debilis, &c.

Quin-

Cap. V. De Satisfactione.

Quinto, quando ei iniunguntur in partem pœnitentiæ omnia bona opera quæ faciet. non enim tenetur confesarius iniungere pœnitenti per modum præcepti totam pœnitentiam, quam iudicat ab eo esse promeritam, vt dicit S. Tho. *supra.* (53.) Semper tamen aliquam per modum præcepti iniungere debet, & pœnitens debet eam acceptare exceptis duobus casibus supradictis ex communiore DD. sententia.

(54.) Tertio scire debet pœnitentiam talem esse imponendam quæ & sit vindicta contra peccata confessa & sit remedium etiam contra reciduum, sicut docet Concil. Trident. *Sess. 14. cap. 8.* his verbis. Habeat autem præ oculis, vt satisfactio, quam imponit, non scit tantum ad vitæ nouæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad peccatorum præteritorum vindictam. Hæc Conc.

(55.) Quarto scire debet hanc pœnitentiam imponi posse non solum de operibus alias indebitis, sed etiam de debitis, vt sunt ieiunia præcepta ab Ecclesia, atque etiam restitutiones ad quas pœnitens forte tenetur (6.) item imponi posse hanc pœnitentiam

Cap. V. De Satisfactione.

in operibus peragendis à pœnitente per se, vel per alium. (57.) Si tamen confessarius id non exprimat, pœnitentia semper intelligitur imposita de operibus aliàs indebitis, & per ipsum pœnitentem non per alium peragendis. Tolerus *lib. 3. cap. 11.*

(58.) Quinto sciendum etiam confessario est pœnitentiam ab alio confessario impositam non posse à se mutari, quando fuit imposita pro peccatis reservatis, à quibus ipse non potest absolvere, eiusdem enim est solvere, & ligare. Quod si pœnitentia imposita fuisset pro peccatis à quibus potest absolvere, tunc si subest causa rationabilis potest pœnitentiam mutare, & etiam minuere. ut quando videt pœnitentem eam non implevisse, & timer etiam non impleturum, vel videt pœnitenti non esse apertam, nec opus est, ut pœnitens repetat peccata pro quibus talem pœnitentiam accepit. ut notat Tol. *lib. 3. cap. 11. num. 5. in fin.*

(59.) Si vero pœnitens fuisset obligatus pœnitentiam, debet confessarius cum interrogare fuerit obligatus ad restitutionem, vel occasionem peccati proximam habeat, vel frequens aliquid

quod
non lo
potest
tias)
mediu
da est
prud. d

M
tis. se
cum co
explic
re. H
tate sa
necess
gruita
ma hu
(60
ni, & c
mnes
peruen
fiteri
comm
præter
kouis,

quod

Cap. VI. De annexis.

quod reciduum, ita ut pœnitentiam non solum satisfactoriam (quæ facile potest minui volenti lucrati Indulgentias) sed etiam necessariam, & in remedium imponere possit, alias repetenda est confessio. Vide Reginald. de prud. conf. cap. 20.

CAPVT VI.

*De annexis materia Sacramenti
Pœnitentiæ.*

MAteria huius Sacramenti, ut patet ex dictis, sunt tres actus pœnitentis. seu quod idem est confessio facta cum contritione, & satisfactione supra explicatis confessario potenti absolueri. Huic materiæ, quæ est de necessitate sacramenti annexa sunt aliqua de necessitate præcepti, & aliqua de congruitate, sicut similiter diximus de forma huius eiusdem sacramenti.

(60.) De necessitate præcepti humani, & ecclesiastici notum est teneri omnes fideles, qui ad annos discretionis peruenerunt saltem semel in anno confiteri sua peccata m. post baptismum commissa, & nunquam confessa, sed præter hoc præceptum annuæ confessionis, sunt septem, alia præcepta de

Cap. VI. De annexis.

confessione duo humana, & quinque diuina.

Primum habetur in clementina prima de statu monachorum. §. sane, quod obligat Monachos S. Benedicti ad duodecies in anno confitendum semel scilicet singulis mensibus. alii vero Religiosi saltem de honestate idem facere debent, Nau. cap. 2. num. 9.

Secundum habetur in Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. & obligat Sacerdotes, qui habentes peccatum m. celebrantur propter aliquam necessitatem non præmissa confessione, his enim præcipit Conc. vt statim post Missam quærant confessarium, & confiteantur. idem de congruitate facere deberent etiam alii omnes, qui habentes peccatum m. propter aliquam necessitam, vt v. g. ad vitandum scandalum communicant non præmissa confessione, imo hoc etiam ex eodem præcepto Conc. Trid. teneri ad quamplurimum confitendum dicit Nau. cap. 2. num. 10. sed merito refutatur à Suarez tom. 3. disp. 66. sect. 8.

Tertium præceptum est diuinum, & obligat ad confitendum peccata m. in quinque casibus. quare est præceptum quinquplex.

Pri-

Cap. V 1. De annexis.

Primus casus, & præcipuus est articulus mortis, & nomine articuli mortis intelligitur ex communi DD. sententia omne probabile periculum mortis, cuiusmodi est (inquit recte Nau. *cap. 3. num. 9. in fine.*) imminens prælium, naufragium probabile, grauis & acuta febris, tempus pariendi saltem quo ad mulierem, quæ nunquam peperit, vel experta est partus difficiles.

Secundus casus est, cum quis vult suscipere S. Eucharistiam, Tertius cum quis est expertus se vinci à tentatione mortalis, nisi confiteatur.

Quartus cum quis vouit, vel iurauit, vel promisit confiteri.

Quintus, cum quis ex conscientia erronea certa, vel dubia putat se teneri ad confitendum, nisi talem conscientiam rationabiliter deponat. vide Reginald. *lib. 6. num. 29.*

(61.) Addunt aliqui teneri omnes de iure diuino confiteri statim (62.) atque in peccatum mortale inciderunt, vel saltem quando putant se suum peccatum m. oblituros. Sed non est reddenda confessio onerosa, quare probabilis & tuta est opposita sententia. S. Thom. *in 4. dist. 17. q. 3. art. 1. quest. 4.*

Cap. VI. De annexis.

Soti *dist.* 18, q. 1. a. 4. *versus finem.* Na-
uar. *cap.* 21. *num.* 35. &c. Hæc de præ-
ceptis Confessionis.

(63.) De congruitate vero est, vt
pœnitens confiteatur aperto capite, ge-
nuflexus, sine armis, sine vanitatibus,
& cum duodecim conditionibus, quas
præter quatuor condiciones confесси-
ni necessarias supra explicatas *cap.* 3.
ponunt DD. & viles valde sunt, licet
non necessariae, atque omnes sexde-
cim condiciones his versibus conti-
nentur.

Sit simplex, humilis confessio pura,
fidelis,

Atque frequens, nuda, discreta, li-
bens, verecunda,

Integra, secreta, lachrymabilis, acce-
lerata,

Fortis, & accusans, & sit parere pa-
rata.

De congruitate etiam est observa-
tio ordinis, qui est hic.

1. Pœnitens se signetur.
2. Petat à confessario benedictionem
dicens Benedic. Pater.
3. Dicat Confiteor vsque ad Ideo.
4. Dicat sua peccata.

Cap. VII. De Fœneratica.

5. Dicat Ideo precor, &c.
Regin. l. 4. num. 26.

CAPVT VII.

De centum casibus obligantibus ad restitu-
tionem, qui reuocati sunt ad 20. manus

à S. Antonio par. 2. tit. 2. cap. 1. §. 2. &

Io. Vigner. in Cathol. Institut. de

virt. Iust. 50. §. 1. vers. 8.

que sunt,

1. **M**anus fœneratoria.
2. **M**anus raptoria.
3. Manus furatoria.
4. Manus bellatoria.
5. Manus damnificatoria.
6. Manus participatoria.
7. Manus sacrilega.
8. Manus iniuste iudicatoria.
9. Manus in iudicio inique affesso-
ria.
10. Manus fraudatoria.
11. Manus falsificatoria.
12. Manus proditoria.
13. Manus simoniaca.
14. Manus impeditoria.
15. Manus lusoria.
16. Manus turpis lucri operatoria.

§. 1. De manu Fœneratica.

17. Manus locationis, & conductionis
vitiatoria.
18. Manus detractoria.
19. Manus personæ læsoria.
20. Manus animarum prædatoria.

§. 1. De quinque digitis Manus fœneraticia,
id est, quinque peccatis obligantibus
ad restitutionem Vsurarium.

1. PECCATUM est in pignoris, quã-
do scilicet quis pro mutuo alteri
facto recipit pignus ab eo rei mobilis,
vt vestimenti, equi, & huiusmodi,
aut immobilis, vt possessionis, ex quo
pignore caput fructum, siue lucrum
non computans in sortem, quod vsu-
ra est, nisi in casu cap. salubriter de v-
suris. de hoc diffuse S. Anton. 2. p. iii.
i. c. 6. §. 2. & tit. 2. c. 1. §. 3. breuiter, &
accurate Leonardus Lessius l. 2. de iust.
cap. 20. dub. 16.

2. Peccatum est in depositis cum
scilicet quis deponit pecuniam apud a-
liquam, vt vratur ea saluo tamen capi-
tali suo, & cum intentione principali
aliquid percipiendi vltra sortem nul-
la tamen facta pactione super hoc
etiam vsura est. 14. q. 3. c. si fœnerauerit.

de

§. 1. De manu fœneratica.

de hoc S. Ant. sup. c. 7. §. 35. & Lessius
l. 2. cap. 20. dub. 21. in fine.

3. Peccatum est in emptionibus,
& venditionibus, cum scilicet vendi-
tur merces ultra iustum precium ra-
tione dilationis temporis in soluendo
precium, & hoc nisi rem illam vendi-
tor intendebat seruare in futurum,
quando tantum, quantum vendit,
vel plus sperabat valituram. Simili-
ter quando quis emit etiam minus ius-
to precio, eo quod anticipat tempus
solutionis pretii antequam recipiat mer-
cem, vt tempore veris triticum reculli-
gendum, & hoc nisi dubium esset vtrum
plus, minusue sit res illa valitura. arg. c.
in ciuitate de usur. de hoc Sanct. Anton.
supra cap. 8. §. 1. Lessius l. 2. cap. 21. dub. 6.

Et 7.

4. Peccatum in cambiis, quæ dicun-
tur per Venetias, quæ sunt verè mutua
cum usura, & cum ipsemet sit satisda-
tor simulatus, & verus mutuator. arg.
14. q. 3. c. plerique. de hoc S. Ant. tit. 2.
c. 7. §. 47. Lessius l. 2. c. 23. dub. 7. vbi vi-
detur hoc cambium vocare Besantinum,
& Placentinum.

5. Peccatum in mutuis cum expressis
lucris pactionibus, siue in pecunia, siue

Cap. VII. De manu raptoria.

in operibus, siue in aliis, quæ precio possunt existimari. *arg. 14. q. 3. c. Putat. de hoc S. Anton. supra tit. 1. cap. 6. & 8. Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 7. & sequentibus.*

§. 2. De manus raptoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Raptorem.

1. Peccatum constitit in usurpatis dominiis Ciuitatum, Castrorum, & villarum, ex quibus omne emolumentum, quod percipitur rapina est, ut patet.

2. Peccatum est in Taliis iniustis, quando scilicet Dominus Ciuitatis imponit collectas ultra debitam consuetudinis, vel statuti, seruitia indebita operatum exigit, & non soluit eis de labore; vel si ciuitas est libera, quando non pro rata imponit ciuibus, sed grauat aliquos nimis, de hoc S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 13. Lessius l. 2. c. 35. dub. 1.

3. Peccatum est in pedagiis, & gabelis illicitis, quando s. imponunt Domini terrarum, vel ciues noua pedagia siue licentia Principis, vel etiam si sint antiqua, vel noua cum licentia, non seruant vias tutas, cum tamen possent.

de

§. 3. De manu Furatoria.

de hoc S. Anton. supra cap. 12. §. 6.
Lessius supra.

4. In latrociniiis terrestribus vel maritimis, vel pyratis, qui discurrunt per mare prædando. Ex naufragio etiam in mare projecta sibi accipere ad rapinam pertinet, vel etiam de repræfaliis illicitis. de quibus S. Ant. in 3. parte tit. 4. cap. 4. Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 8.

5. Peccatum in personis capiendis, & vendendis, quæ liberæ sunt, seu Christianæ. Nam, etsi pagani, vel saraceni capti in bello iustè efficiantur serui captiuentum, unde, & vendi possunt, vt serui, & emi; non tamen Christiani. de his S. Ant. p. 2. t. 2. c. 2. §. 6. Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 12.

§. 3. De Manus Furatoria quinque digitis,
id est peccatis obligantibus ad
restitutionem Furem.

1. Peccatum est de inuentorum retentione, quando scilicet quis res alterius inuentas, quæ non habentur pro derelicto, sibi retinet. 14. quest. 5. cap. Multi. & de hoc S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 15. §. 2. Lessius l. 2. cap. 14. dub. 7.

2. Peccatum in illicita præscriptione, quando quis præscribit aliena mala.

§. 3. De manu furatoria.

fide, sciens scilicet illa esse aliena, nec se
ca aliquo iusto titulo habuisse. *de re. iu.
c. possessor. lib. 6. & de hoc S. Anton. 2. p.
tit. 1. c. 15. §. 6. in fine. Lessius lib. 2. cap. 6.
dub. 2. & sequent.*

3. Peccatum est in rei pignoratæ,
commodatæ, vel depositæ vñ, quando
Dominus rei non consentit, & tenerur
de vtilitate inde habita, & si amittere-
tur ex culpa sua, tenerur reddere. & de
hoc S. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 15. §. 3. & 4.
Lessius lib. 2. cap. 3. dub. 4. num. 17.

4. Peccatum in occulta rerum vsur-
patione siue hoc fiat à filius de rebus pa-
rentum, siue ab vxore de rebus viri
ipso nesciente, siue à seruis de rebus
dominorum suorum, siue à dispen-
satoribus de rebus suorum patrono-
rum, siue à discipulis de rebus ma-
gistrorum suorum, siue ab extra-
neis de rebus aliorum etiam si hoc fa-
cerent dando inde elemosynas paupe-
ribus nisi sint in extrema necessitate
constituti 14. q. 5. forte, & de hoc S.
Anton. 2. p. tit. 1. cap. 14. §. 2. Lessius
lib. 2. cap. 12.

5. Peccatum in religiosa appropria-
tione, quando scilicet religiosus reci-
pit aliquid nesciente prælato suo, vel

altexi

§. 4. De manu bellatoria.

alteri dat propinquo, vel extraneo, vel cum occultat, & ut propria retinet acquisita per eum, vel data sibi, non paratus superiori libere assignare. 12. qua. 1. cap. Non dicatis, & de hoc S. Anton. in 2. parte tit. 16. cap. 1. §. 8. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 9. num. 78.

§. 4. De Manu Bellatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Bellantem.

1. Peccatum est cum Dominus, vel communitas aliqua assumit iniustum bellum. Nam qui ad hoc concurrunt adiuuando, consulendo, cooperando de omnibus damnis illatis aduersariis, etiam si nihil perueniret ad eos, tenentur satisfacere. 14. quaest. 5. cap. non sane in fine.

2. Peccatum est propter quod tenetur de omnibus damnis, & expensis, quas patiuntur subditi sui qui inuoluntarii sunt, & coacti; Nam ultra expensas, quas faciunt, aliquando ab aduersariis debellantur, & capiuntur ipsi, & bona eorum, varius est enim euentus Belli, extra de iniur. & dam. da. c. si culpa.

3. Peccatum est, propter quod qui
habes

§. 4. De manu Bellatoria.

habet iniustum bellum, ea quæ capit, & destruit, vel hoc fieri permittit à suis, sicut communiter fit, satisfacere tenetur. 23. q. 1. c. militare. Bona autem capta ab inimicis iustè, quæ debent cōdiuidi, occultando, & retinendo sibi, furantur. 24. q. 5. c. dicat.

4. Peccatum est cum iustè bellans rapit bona ecclesiarum non incastellatarum, aut bona clericorum contrariæ partis; vel etiam viatores, peregrinos, mercatores, & alios innocentes spoliat. *distin. 86. cap. in singulis.*

5. Peccatum est; quando habens iustum bellum ex sua inertia, & crassa negligentia non defendit suos, cum possit, & præcipuè cum est conductus mercede ad bellandum. Et similiter cum posset debellare inimicos, & sic cito guerræ facere finem, vt plus lucretur ex duratione prælij, vel quia corruptus est ab aduersariis, non fideliter negotium gerit, *de iniur. & da. da. cap. si culpa.* Et de his omnibus Anton. *in 3. part. tit. 4. cap. 1. per totum.* Summistæ v. Bellum.

§. 5. De Manus Damnificatorie quinq; digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem eum, qui fuit causa damni.

1. Pecc.

§. D.
P. Ec
fi
vel aliud
effectus d
factum, t
si nil per
rator, pr
pupillis, v
vsurarios
non satis
2. Pecc
sultat, ita
quod alia
iam tene
uenit a
sine etiam
factum e
3. Pecc
peratione
quando
furrum,
nus non
libet in
illo fact
reperit
reuerent
um. C
alicuius
fales, te

§. De manu damnificatoria:

1. Peccatum est, cum quis mandat fieri rapinam, furtum, vsuram, vel aliud damnum, & ex hoc sequitur effectus damni, quod alias non fuisset factum, talis tenetur in solidum, etiam si nil peruenit ad eum: sic & tutor, curator, procurator, & factor, & qui pro pupillis, vel pro aliis faciunt contractus vsurarios, si illi pro quibus fecerunt, non satisfaciant, tenentur.

2. Peccatum est quando quis consulit, ita quod ex illo sequitur damnum, quod alias non fuisset factum. talis etiam tenetur in solidum, etiam si nil peruenit ad eum, si autem fuisset factum sine etiam illo consilio, sed aliquid plus factum est, ad illud plus tenetur.

3. Peccatum est consensus. s. cooperationis, non mentis tantum, puta, quando duo, vel plures faciunt aliquod furtum, vel damnum simul ita quod unus non facere sine altero, tenetur quilibet in solidum, secus cum etiam sine illo factum fuisset, tamen cum aliis se reperit ad damnificandum, tunc enim tenetur solum de damno illato per eum. Qui etiam est mediator scienter alicuius contractus fraudulentis, ut senfales, tenentur de damnis.

4. Pec-

§. 5. De manu damnificatoria.

4. Peccatum est cum quis adulando, seu laudando aliquem de furto, vel de damno, scilicet quod sit strenuus, & ex hoc inducit eum ad faciendum malum, quod alias non fecisset, & idem est cum detrahendo ad hoc inducit, ut puta dicendo tu es pusillanimis, vel nihil vales, & timidus, & eiusmodi.

5. Peccatum est cum quis receptat fures, & damnificantes, & ex hoc sequuntur damna, vel etiam rem raptam cum quaeritur, ipse occultat, propter quod non potest recuperari. Officialis autem qui potest sine periculo suae personae ob stare ne fiat damnum, vel rapina vel manifestare fures, & ablata, & non facit, tenetur. De his omnibus Sanctus Thomas 2. 2. *quest. 62. art. 7.* Sanct. Anton. 2. p. tit. 1. *cap. 12. §. 12. & 13.* Lessius *lib. 2. cap. 1.*

§. 6. *Manus Participatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Participantem de re aliena.*

1. **P**eccatum est participando de re furata (vel aliter iniuste accepta) per donationem. Talis enim cui donatur;

§. 6. De manu participatoria.

natur; cum hoc scit, tenetur reddere Domino eius rem ablatam, donum autem datum ab usurario (inquit S. Ant.) cum omnia bona sua sint obnoxia restitutioni, tenetur qui accepit reddere, vel ipsi usurario, vel potius his, quibus usurarius habet restituere, sed hoc intellige, si donum sit de rebus alienis, quæ in specie extant. Lessius lib. 2. cap. 20. d. 19.

2. Peccatum est per victitationem familia enim raptoris, vel usurarii, vel furis, ut vxor, filii, & alii, si habent etiam alia bona comedendo, vel vtendo rebus male ablati in propria specie peccant, & tenentur de eo, quod cōsumūt.

3. Peccatum est per dotationem, cum enim filia dotatur per eum, qui non habet nisi de usuris, vel aliis male ablati, maritus, qui hoc nouit, non potest recipere dotem, & receptam tenetur restituere creditoribus socii, & ipsa etiam filia mortuo marito tenetur restituere dotem. ita S. Antonin. 2. part. tit. primo. cap. 6. §. 12. sed ex Lessio supra excipitur casus, quando usurarius dat dotem de bonis quorum habet dominium.

4. Peccatum est participando de re rapta.

§. 6. De Manu Participatoria.

rapra, vel furata per emptionem. Qui enim emit talia scienter, vel ignorantia facti crassa, tenetur restituere cum inuenit dominum rei, vel erogare pauperibus, si illum ignorat. si etiam talia emit probabiliter existimans esse venditoris; postea sciens fuisse ablata, tenetur nihilominus Domino reddere si cognoscit, vel pauperibus res, vel pretium erogare, si non inuenit §. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 16. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 4.

§. Peccatum est per legatum, vel hereditationem: intelligitur enim hereditas deducto ære alieno. Hæres ergo, vel legatarius eius, cuius bona sunt obnoxia restitutioni, vel ex contractu, vel quasi contractu ex maleficio furti, fraudis, usuræ, & huiusmodi, vel quasi ex maleficio omnia tenetur restituere, quæ recipit de tali hereditate, vel legato, extra. de usur. c. Michael. Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 20.

§. 7. De Manus Sacrilega quinque digitis id est peccatis obligantibus ad restitutionem Sacrilegum.

1. Peccatum est, cum auferuntur sacra, yt calices, paramenta, cruces, reli-

§. 7. De

quia, & alia
quasi.

1. Peccatum

na, & si non

, vt de ecclē

allige si sit r

sa alias est f

illegium ex

per. 14.

2. Peccatum

, vel effracti

tenentur et

unt alia dam

clesiasticis,

lagia. de cer

et imponend

de. cap. Ad

esalia contr

inur. & da

lib. 6.

4. Peccatu

stant bona

, indebitè a

ciuias exper

tando n. q.

uperibus, ve

clesiæ subtra

ita S. Anron

at benefici

§. 7. De manu Sacrilega.

reliquiæ, & alia huiusmodi *cap. quisquis*
17. *quest. 1.*

2. Peccatum est, quin auferuntur a-
liqua, & si non sacra, tamen de loco sa-
cro, vt de ecclesia; 17. *q. 4. c.* Quisquis,
intellige si sit res ibi posita securitatis
causa alias est furtum, sed non videtur
sacrilegium ex *Lessio lib. 2. ca. 43. dub. 3.*
numer. 14.

3. Peccatum est, quando fit incendi-
um, vel effractio in loco sacro iniurio-
se, tenentur etiam satisfacere, quæ in-
ferunt alia damna ecclesiis, vel personis
ecclesiasticis, vt exigendo gabellas, &
pedagia. de *censi. cap. Quanquam lib. 6.*
Aut imponendo collectas de immuni.
eccle. *cap. Aduersus*, aut faciendo re-
præfalia contra personas ecclesiasticas,
de *iniur. & dam. da. cap. Et si pignora-*
nes lib. 6.

4. Peccatum est, cum clerici malè
tractant bona ecclesiarum dilapidan-
do, indebitè alienando, in pompas, &
lasciuias expendendo, consanguineos
dirando 12. *q. 2. c. nulli*, & bona debita
pauperibus, vel clericis, vel reparationi
ecclesiæ subtrahendo, debent restituere.
ita S. Anton. Nauarr. & alii qui te-
nent beneficiatos non esse dominos
fru-

§. 7. De manu Sacrilega.

fructuum sui beneficii. oppositum ramentum tenet Lessius *lib. 2. c. 4. dub. 6. num. 43.* & alii ab eo citati.

4. Peccatum, cum subtrahuntur legata facta ecclesiis *13. q. 2. c. Qui oblationes.* Vel non solvuntur decimæ, ubi consueverunt solui, vel eum quis non est legitime in beneficiis constitutus, sed per intrusionem, vel per simoniam, vel habet aliquod impedimentum irregularitatis, tenetur enim fructus perceptos restituere, de *reg. iur. lib. 6. cap. Beneficium*, & de his omnibus *S. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 21.* Lessius *supra.*

§. 8. De manus iniuste Iudicantis quinq; digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Iudicem iniquum.

1. PECCATUM est, quando Iudex, seu quicumque officialis dat iniuste sententiam ex certa scientia quacunque de causa, siue odio, siue amore, siue corruptione pecuniæ, & talis tenetur de omni damno, & interesse parte læsæ. *11. quest. 3. c. quatuor.*

2. Peccatum est quando ex ignorantia crassa profert iniustam sententiam; Non enim debebat se ponere ad id, ad quod

§. 8. De manu iniusti iudicantis.

quod non erat idoneus cum periculo alterius; secus si deceptus consilio assessoris, qui putabatur idoneus ex malitia, vel ignorantia crassa male consulentis, tunc tenebitur assessor.

3. Peccatum est, quando ex notabili negligentia prorulit iniustam sententiam, quia noluit laborare ad legendum in libris, quod potuisset inuenire, & videtur teneri, vt *cap. si culpa de iniur. & dam. da.*

4. Est peccatum, quando accipit pecuniam pro iudicando, vel non iudicando, aut male, vel bene iudicando. Talem enim pecuniam, inquit Sanctus Anton. sibi retinere non potest. Sed debet pauperibus dare, vel reddere danti. Quod certum est si pecunia fuit accepta pro ferenda iusta sententia. tunc enim fit iniuria danti. at qui accipit pro sententia iniusta, nullam infert iniuriam danti. quare non tenetur restituere. ita Lessius *lib. 2. cap. 14. dub. 8. num. 5. &c.*

5. Cum non vult iudicare, & dare sententiam prout potest, & debet, ne displiceat habenti iniustitiam, aut vt damnificet ius habentem, & talis tenetur, si pars postea amittat iustam cau-

§. 9. De manu Iniqui Assessoria.

causam. Vel si remittat pœnas, vel diminuat iniuste, cum non possit, tenetur communitati, si auxerit pœnam iniuste tenetur ei, qui soluit S. Thomas 2. 2. *quest* 67. *art.* 4. S. Antonin. 2. *parte* 1. 1. *cap.* 19.

§ 9. De manus iniqui Assessoris quinq; dicitur, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Forenses.

1. ERgo peccatum est Aduocati, qui si scienter assumit defendendam iniustam causam obtinens victoriam causæ de omni damno tenetur aduersario, si clientulus non satisfecit, ita B. Thom. 2. 2. *quest.* 71. *art.* 3. Si non obtinet, tenetur clientulo de expensis, quando videlicet dixit sibi causam esse iustam, alias ille non litigasset, si assumit causam iustam, & ex crassa ignorantia, vel negligentia notabili perdit viderur teneri clientulo de damno suo. *ext. de iniur. & dam. da. c. si culpa.*

2. Peccatum est Iurisconsulti, si scienter præstat malum consilium, vel fraudulentum, vnde ius habens perdit causam, siue sit ille, cui contulit, siue alter tenetur de damnis inde securis, si vero fideliter consulit, prout scit, non

tenet-

§. 9. De manu Iniqui Assessoria.

teneretur. *extra de reg. iur. cap. nullus ex consilio l. 6.*

3. Peccatum est Actoris, aut Procuratoris, quia accusat aliquem de falso crimine, vel petit indebitum scienter, tenereturque de omni damno, quod inde recepit aduersarius, & etiam de expensis. Sanctus Thom. 2. 2. *quest. 68. artic. 4.* Si autem verè accusat, & postea prece, vel pretio desistit, vel præuaricatur, teneretur communitati.

4. Peccatum est Rei si negat veritatem, de qua iuridicè interrogatur, & negando debitum pecuniæ teneretur actori, negando autem crimen, unde sequitur accusatori mors, vel mutilatio, vel alia pœna, vel fatigando scienter appellacionibus, vel dilationibus, teneretur satisfacere ad arbitrium boni viri.

5. Peccatum est Testis, si enim ex falso testimonio eius scienter facto, actor, vel reus incurrunt damnum aliquod iniuste, teneretur testis in solidum. *extr. de iniur. & dam. da. cap. si culpa.* Et si accipit pecuniam pro testimonio ferendo etiam vero, teneretur illam pauperibus erogare. 24. q. 5. c. *Non sanè*; Et de his omnibus S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 19. *Less. l. 2. c. 14. dub. 2. n. 65. & c. 30 & 31.*

§. 10. De manu fraudatoria.

§. 10. De Manus Fraudatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem, Venditorem, Emptorem, & gabella Fraudatorem.

PRimo peccatum est in rerum quidditate, dum scilicet vna substantia venditur pro alia. vt vinum limphatum, pro puro. vnum aroma pro alio, aurum vel argentum alchimicum pro puro, & huiusmodi.

2. Est peccatum in quantitate, vt cum datur mensura diminuta, vel in ponderibus, vt cum dantur ii. vnciæ pro libra, vel in vasis de vino, oleo, tritico, & huiusmodi, vel in cannis de panno laneo, lineo, & huiusmodi.

3. Est peccatum in qualitate, vt cum venditur res defectuosa, vt vinum, vel carnes corruptæ, pro bonis, animal viciosum, & claudicans pro sano, non minuendo de pretio, & multo grauius esset vendendo rem periculosam, & nociuam homini.

4. Peccatum est in prærij inæqualitate, vt cum venditur res plus iusto pretio, quam valeat scienter, vel cum multo minori pretio emitur, quam valeat, quia venditor non cognoscit rem,

§. II. De manu Falsificatoria.

rem, vel quia ducitur maxima necessitate.

5. Peccatum est in gabellæ debitæ, vel pedagii subtractione, vt quando occultè introducit rem ad ciuitatem, vel afferit vnum pro alio, vel minoris quantitatis, vt minus soluat, hi omnes tenentur satisfacere secundum S. Thom. 2. 2. quest. 77. & S. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 17. Lessium lib. 2. cap. 31. & 33.

§. II. De Manus Falsificatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Falsarios.

1. PECCATUM est in ponderibus, & mensuris faciendo, vel vtendo falsis, scilicet diminutis mensuris in vendendo, & mensuris excessiuis in emendo, tenetur etiã talis de damnis inde secutis.

2. Peccatum est in falsis monetis, scilicet fabricando falsas monetas, vel incidendo eas; aut falsatis, aut diminutis pro legitimis scienter vtendo, & is vltra peccatum tenetur de damnis læsis.

3. Peccatum est in Bullis Apostolicis falsatis, vel per surreptionem obtentis, cum scilicet expressum est falsum in supplicatione, vel omissum illud exprimi, quo narrato non obtinisset; beneficium enim vel gratia sic obtenta

§. 12. De manu Proditoria.

non valet, vnde tenetur satisfacere de emolumento per ipsas obtento.

4. Peccatum est in instrumentis, vel scripturis falsificatis, vt testamentis, in quibus scribuntur legata aliter, quam disponatur à testatore, vel scripturis, vbi apparent debita, & cassantur, & huiusmodi.

5. Peccatum est in falsis partibus, vt cum mulier concipit per adulterium, vel supponit sibi alienum partum, quæ reperitur de omnibus, quæ consumit putariius filius de bonis mariti, & de his, quæ vt legitimo filio ei de hæreditate relicta sint. *extr. de iniur. & dam. da. cap. si culpa*, & de his Sanctus Anton. 2. p. tit. 1. cap. 28.

§. 12. De manus Proditoria quinq; digitis.
id est, peccatus obligantibus ad restitutionem Proditorem.

1. Peccatum est in castris, & populis, & terris, quando scilicet quis aufert à legitimo Domino, & dat proditoriè alteri, qui ibi ius non habet, tenetur talis de omnibus damnis inde secutis.

2. Peccatum est in personis, quando quis

§. 12. De manu Proditoria.

quis tradit Dominum suum, vel amicam in manus inimici occidendum, vel redimendum, vel impediendum à negotiis suis, & tenetur ad omne interesse.

3. Peccatum in rebus, quando quis pecunias, vel alia bona sui Domini, vel amici procurat deuenire ad manus inimicorum, aut cum associat se cum aliquo, vt ducat ad locum vbi spoliatur.

4. Peccatum est, quando secreta reuelat Domini sui, vt damnificet, vel aduocatus secreta causæ, quam defendit, aduersario pandit, vt se possit defendere, & tenetur ad damna. *extr. de iniur. & dam. da. cap. si culpa.*

5. Peccatum est cum quis vtitur infidiis, non seruando promissa pacta, etiam si essent promissa hosti, dum & ipse ei seruat fidem, & non alias. *S. Antonin. 2. part. tit. 2. §. 14. & tit. 1. c. 22.*

§. 13. De Manus Simoniaca quinq; digitis.
id est peccatis obligantibus ad restitutionem Simoniacum.

1. Peccatum est accipere pecuniam, vel alia temporalia pro Sacramento, aut beneficiis conferendis, vel

§. 12. De manu Simoniaca.

collatis per modum pretii, non per modum eleemosynæ, vel stipendii sustentationis, &c. & talem pecuniam retinere non potest, sed pauperibus debet erogare, vel ecclesiæ, in cuius iniuriam data est.

2. Peccatum est accipere pecuniam appreciativè, id est, ut pretium, non ut eleemosynam, vel stipendium sustentationis, &c. pro aliis rebus sacris, ut ecclesiis, altaribus consecratis, aqua baptismali consecrata, oleo sancto, reliquiis Sanctorum, sepulturis loci sacri, iure patronatus, ingressu religionis, & huiusmodi, talis pecunia retineri non potest, sed pauperibus eam erogare oportet, vel ecclesiæ, pro qua commissa est simonia.

3. Peccatū est pro spiritualibus exercitiis, ut pro prædicando, orando, visitando, eligendo, confirmando, ac correctione desistendo, curam animarum exercendo, consecrando, & huiusmodi aliis recipiendo pecuniam exactivè, vel pactionaliter, vel appreciativè, tenetur iste pauperibus eam erogare, vel ecclesiæ in cuius iniuriam data est. Sed per modum eleemosynæ datam retinere potest sibi, si sit pauper.

4. Pec-

§. 14. De manu Impeditoria.

4. Peccatum est, quando accipie-
beneficium simplex, vel curatum, aut
dignitatem simoniacè, quia tenetur
resignare, & fructus inde perceptos re-
stituere etiam consumptos, deductis
expensis factis in utilitatem beneficij
illius, vel pro fructibus colligendis.

5. Peccatum est de mediatoribus
ad procurandum beneficium, vel of-
ficium ecclesiasticum, vel aliquod
spirituale. hi tenentur pecuniam pro-
pter hoc receptam pauperibus erogare.
Hæc omnia Beatus Thomas. 2. 2.
quest. 100. & Sanctus Anton. 2. part.
tit. 1. cap. 5. per totum. & Lessius lib. 2.
cap. 35. dub. 28. & sequentibus.

§. 14. De Manus Impeditoria quinque di-
gitis, id est, peccatis obligantibus ad
restitutionem impediendam in-
iuste alium.

i. Peccatum est, quando quis im-
pedit aliquem à consecutione
alicuius beneficij, vel officij. At-
que si illud erat consecutus, & possi-
debat, qui iniustè procuravit ei auferri,
tenetur satisfacere totum. Si nondum
erat consecutus, sed in via habendi, te-

§. 14. De manu Impeditoris.

netur ad arbitrium boni viri. S. Thom.
2.2. *quæst.* 62. *art.* 4.

2. Peccatum est, quando impedit fructus proventuros alicuius agri, vel vineæ, effodiendo semina, destituendo vineas, arbores, & huiusmodi, qui tenebitur ad quantū existimabuntur fructus in illo dubio valituri. S. Thom. *in 4. d. 15. quæst. 1. art. 5. p. 2.* tenens etiam columbarios, & non sufficienter pascendo columbos vnde damnum inferunt seminibus, vel fructibus, tenetur de damnis. Petrus *de Pa. in 4. d. 15. q. 2. art. 1. in fine.*

3. Peccatum est eorum, qui faciunt statuta, vel capitula, ne usuræ solutæ possint reperi, vel quod possint homines cogi ad soluendum, & qui iudicant secundum ea, vel etiam sine statutis, dant sententiam, quod solvantur usuræ, vel solutæ non reperantur, hi tenentur ad restituendum, si usurarii non restituant, impediunt enim restitutionem II. *quæst.* 3. *cap. qui consentit*, quod est centesimum.

4. Peccatum est eorum, qui dant litteras emunitorias debitoribus iniuste, ne possint cogi à creditoribus ad soluendum eis, cum
pos.

§. 15. De manu Lusoria.

possint soluere, hi tenentur illis de illis damnis.

5. Peccatum est iniuste impediendum, nequis possit exequi negotia sua honesta, occultando instrumenta, vel scripturas, per quæ manifestatur ius suum, vel impediendum, ne quis accedat ad Iudicem Ecclesiasticum in causa, in qua potest accedere, ubi sibi fieret iustitia, vel aliter iniuste & malitiose impediendum iter alicuius ad iudicium, vel ad negotia sua, unde recipit damnum, & de his Lessius libro 2. cap. 12. dub. 18.

§. 15. De manus Lusoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Ludentes.

1. Peccatum est, cum decipit in ludo, ut per falsos taxillos, aut cartas, aut dicendo mendacium, & sic vincit, tenetur enim restituere decepto.

2. Peccatum est, quando vincit ab his, qui alienare non possunt, ut sunt serui, filii fam. præcipue pupilli, vxores, religiosi, & huiusmodi, & hæc oportet restituere eis, qui habent curam illorum.

§. 15. De manu Luforia.

3. Peccatum est, quando vincit ei, quem induxit, vel traxit ad ludendum multa importunitate, cum non vellet ludere, vel volentem à ludo recedere iniuste detinet, & tenetur restituere.

4. Peccatum est, quando vincit in locis, vbi prohibetur ludus, & per leges mandatur fieri restitutio, quæ nec per alias leges, nec per disfluetudinem sunt abrogatæ, & tunc etiam tenetur restituere perdenti secundum Sanctum Thom. *secunda secunda, quæst. 32. art. 7.* Ric. *in 4. dist. 95. circa finem, & alios.*

5. Peccatum est, quando vincit in locis, vbi non prohibetur ludus, vel si prohibetur, leges sunt abrogatæ per contrariam consuetudinem, & tunc debet pauperibus erogare non de necessitate, sed de honestate, vide Sanct. Anton. *2. parte, titulo 1. cap. 23.* vbi plene est ista materia, & breuiter atque accurate Lessius *libro 2. cap. 26.* hanc materiam tractat.

§. 16. De manibus Locationis, & Conductionis iniuste quinq; digitus, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Locatorem, vel Conductorem.

1. Pcc-

§. 16. De manu tyrpiter lucratória.

1. Peccatum est, quando quis locat alteri rem, quam nouit uiciosam, ut equum claudicantem, uel domum ruituram, qui tenetur de damno inde secuto.

2. Peccatum est, quando nimium notabiliter exigit pretium de re locata, domo, agro, uel veste, & huiusmodi: uel quando aufert ab eo rem locatam sine causa rationabili ante tempus conuentum, & tenetur ei de damno.

3. Peccatum, quando conducit quis alium ad operandum nimis paruo pretio notabiliter, uel debitam mercedem nimis tardat dare, cum potest, unde ille recipit damnum; uel loco pecuniæ debitæ dat sibi res, quas oportet cum vendere minori pretio, quam debet habere.

4. Peccatum est, si conductus ad opera ex festinantia, uel negligentia, non fideliter est operatus, & non bene, unde sequitur damnum conductori.

5. Peccatum est, quando quis male tractauit rem sibi locatam, ut domum, uel agrum permittendo destrui, uel equos, uel boues nimis fatigando, & huiusmodi. tenetur talis de

§. 17. De manu Turpiter lucratoria.
huiusmodi damnis ad arbitrium boni
viri. Vassallus etiam, qui bona, quæ
habet in feudum à Domino male tra-
ctat ex malitia vel negligentia, tenetur
de damnis, & de his Sanctus Anton.
secunda parte, titulo primo, cap. 15. Les-
sius libro 2. cap. 24.

§. 17. De Manus turpiter Lueratoria quin-
que digitis, id est peccatis obligantibus
ad restitutionem non de necessi-
tate, sed de consilio.

1. PECCATUM est lucrari ex opere
carnali, vt meretricio, leno-
cinio, concubinato, adulterio, &
huiusmodi.

2. Peccatum ex arte; vel actu pro-
hibito lucrari, vt ex arte mutuandi,
vel faciendi taxillos, chartas, fucos,
corniamenta, vel ex histrionatu turpi,
vel seruiendo vsurario in numerando
pecuniam ad vsuram, & scribendo, &
huiusmodi, vel in faciendo diuinatione-
nes, incantationes, & huiusmodi, vel
in scribendo Instrumenta in fraudem
vsurarum in fauorem accipientis ad
vsuram.

3. Pec-

§. 17. De manu turpiter lucratoria.

3. Peccatum est, lucrando tempore prohibito, ut diebus festiuis emendo, & vendendo sine necessitate scribendo, vel alia opera ad lucrum faciendo.

4. Peccatum est, negociari in locis prohibitis, ut in ecclesiis vendendo, vel emendo, vel etiam mittendo ad terras Saracénorum, vel portando arma, vel lignamina, vel victualia, & quæcunque mercimonia sine licentia Papæ.

5. Peccatum est, intentione meræ cupiditatis vacare negotiationi, vel intentione introducendi caritiam; hi omnes debent acquisita pauperibus erogare; magis tamen ex honestate, & consilio, quam necessitate. 14. *quest. quinta. Qui habetis, & de his S. Antonin. sec. part. tit. 1. cap. 23.*

§. 18. De Manus Detractoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Detractorem.

Peccatum est, cum quis scienter accusat aliquem de falso, qui conuictus de crimine condemnatur, talis ei tenere satisfacere non quidem

§. 18. De manu Detractoria.

detegendo falsitatem, postquam est punitus reus, quia sibi immineret periculum personæ, & illi iam puniro non satisfaceret, sed aliter ad arbitrium boni viri, ante punitionem autem debet detegere falsitatem, vel desistere ab accusatione.

2. Peccatum est, quando extra iudicium infamat aliquem de crimine, sciens non esse verum, vel nesciens si est verum, quia tenetur illis, quibus dixit, declarare se falsum dixisse, nisi ex hoc sibi immineret magnum periculum vitæ, & huiusmodi. Nam tunc aliter prout potest debet satisfacere, sicut etiam cum libellos famosos super crimine de eo composuit, vel cantilenas, quod peius est.

3. Peccatum est, quando aliquod crimen commissum, verè ab alio auget addendo aliquid aliud notabile, quod est falsum, vt cum dicit se, vel alium turpia colloquia, vel gestus habuisse cum aliqua quod est verum, sed addit etiam carnalem copulam, quod est falsum, vel cum alii dicunt de eo turpitudinem cum aliqua agere, & tacet studiose, vel aliqua signa facit, vt credant verum esse, quod non est.

est.
fals.
4.
crim.
quod
veru
facer
paris
dub.
5.
alteri
rum
ruere
circo
& tal
se rec
tume
prase
nem
109.
§. 19.
dig
PRI
ca
extra
defen
alia r

§. 18. De manu Detraçtoria.

est, & talis, tenetur ad declarandum
falsum esse.

4. Peccatum est, cum dicit aliquod
crimen alterius referens se audiuisse,
quod occultum est, & ignoratur, an sit
verum, & talis quomodo debeat satis-
facere habes in Sanct. Anton. *secunda*
parte, cap. 2. §. 3. & Lessius lib. 2. cap. 11.
dub. 5.

5. Peccatum est, cum dicit crimen
alterius verè perpetratum, sed occul-
tum, & talis debet etiam famam resti-
tuere prout potest, vel etiam cum di-
cit contumeliam in præsentia aliorum,
& talis debet petere veniam, vel aliter
se reconciliare cum eo, cui dixit con-
tumeliam, & præterea debet ab eis qui
præsentes erant, auferre malam opinio-
nem de eo. Lessius *supra dub. 20. num.*
109. & dub. 27.

§. 19. De Manus persona Laforia quinque
digitis, id est peccatus obligantibus ad
restitutionem Offendentem in
vita aliquem.

PRimo peccatum est, auferendo vi-
tam, occidendo alium iniuste, id est,
extra iudicium ordinarium, & non in
defensionem cum inculpara tutela, &
talis tenetur de damno inde secuto.

§. 19. De manu personæ Lesoria.

2. Peccatum est, mutilando membrum iniuriosè, & tenetur de expensis in medicis, & medicinis, & de lucro perduto, si ex mutilatione non potest laborare,

3. Peccatum est, in vulnerando, vel percutiendo iniustè, sicut tollendo, sospitatem, & tenetur ad damna ei secuta.

4. Peccatum est, in carcerando, & sic tollendo ei libertatem, quod faciendo absque causa rationabili tenetur de damno, quod inde sequitur: secus si facit, quia est ei debitor, ut sibi citius soluat.

5. Peccatum est, cum mittit in exilium, vel confinium iniustè, & per hoc aufert ei patriam. Et omne damnum quod inde recipit (quod communiter est multum) tenetur ei satisfacere. S. Antonin. 2. part. tit. 2. §. 2. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 19.

§. 20. De Manus Animarum Prædatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Offendente aliquem in anima.

Primo

§ 20. De manu Animar. Pradat.

PRimo peccatum est, quando volentem ingredi religionem ad seruiendum Deo aliquis reuocat, vel iam ingressum persuadendo educit, tenetur hic illum reducere quantum in eo est, vel se, vel alium ponere in religione. secundum Pe. de Pa. in 4. d. 15. quest. 2. art. 2. Si tamen id fecit siue vi, & fraude non tenetur ex iustitia Religioni quicquam restituere, sed tantum ex æquitate Lessius lib. 2. cap. 8. dub. 3.

2. Peccatum est, quando quis persuaderet alicui aliquod criminale blandiendo, vt decipiatur. Et multo magis quando quis auferit alicui virginitatem extra matrimonium, & debet ducere in vxorem, vel dotare, si potest, & indiget, ita S. Anton. Si tamen puella libere consensit, ad nihil tenetur, si nihil promisit, si vero vi, vel fraude vsuram corporis extorsit, et si absque promissione, tenetur, vel eam sibi matrimonio copulare, vel damnum reparare. Lessius libro 2. cap. 10. dub. 2. Nau. cap. 16. numer. 18. &c.

3. Peccatum est, quando quis suo sermone trahit ad errorem fidei, vt faciunt hæretici disseminantes falsam doctrinam, & hi tenentur reuocare.

4. Peccat.

§. 20. De manu Animar. Pradat.

4. Peccatum est, cum prælati, vel patres familias ex sua negligentia permittunt gregem suum perire non corrigentes, nec admonentes. & multo plus cum suis malis exemplis eos ad mala prouocant. tenentur enim eos corrigere. 2. q. 1. c. *seelus*.

5. Peccatum est, cum homines suis prauis actibus alios scandalizant, vel mulieres suis ornatibus, & tripudiis, vel aliis ludis, risibus, blasphemis. & hi debent satisfacere pœnitentia, & bonis actibus ædificando, quos prius scandalizauerunt. S. Ant. 2. par.

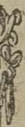
tit. 2. capit. 1. §. 22.

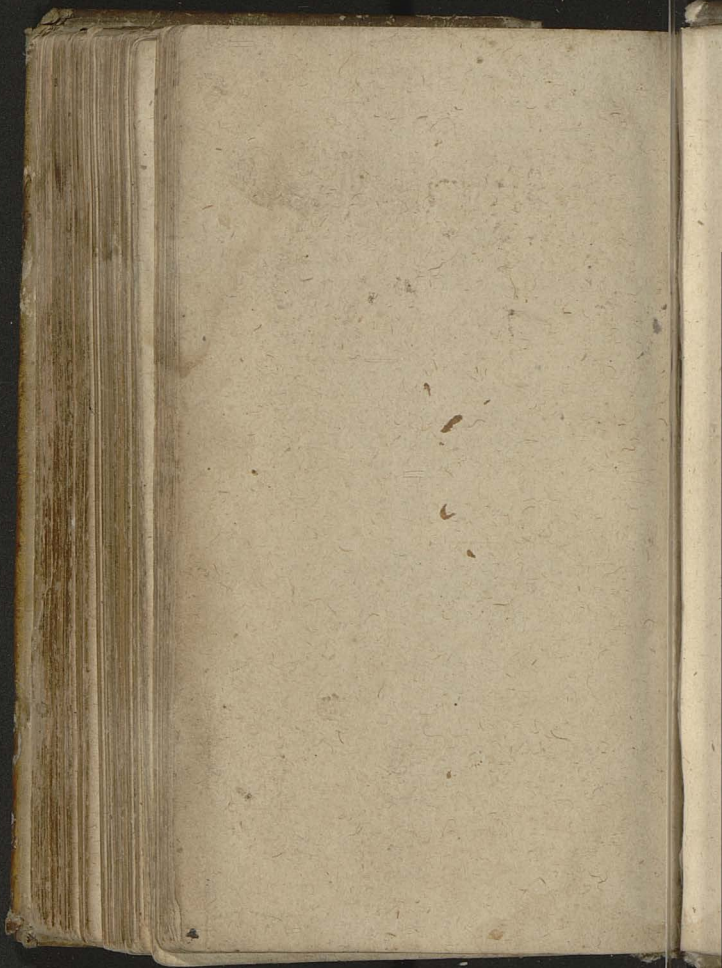
F I N I S.

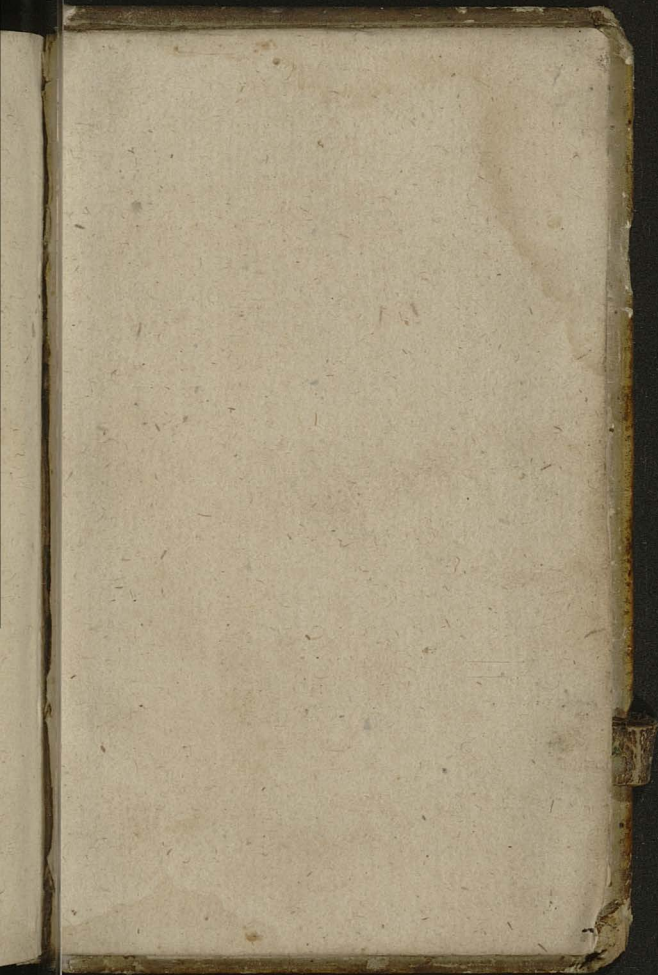

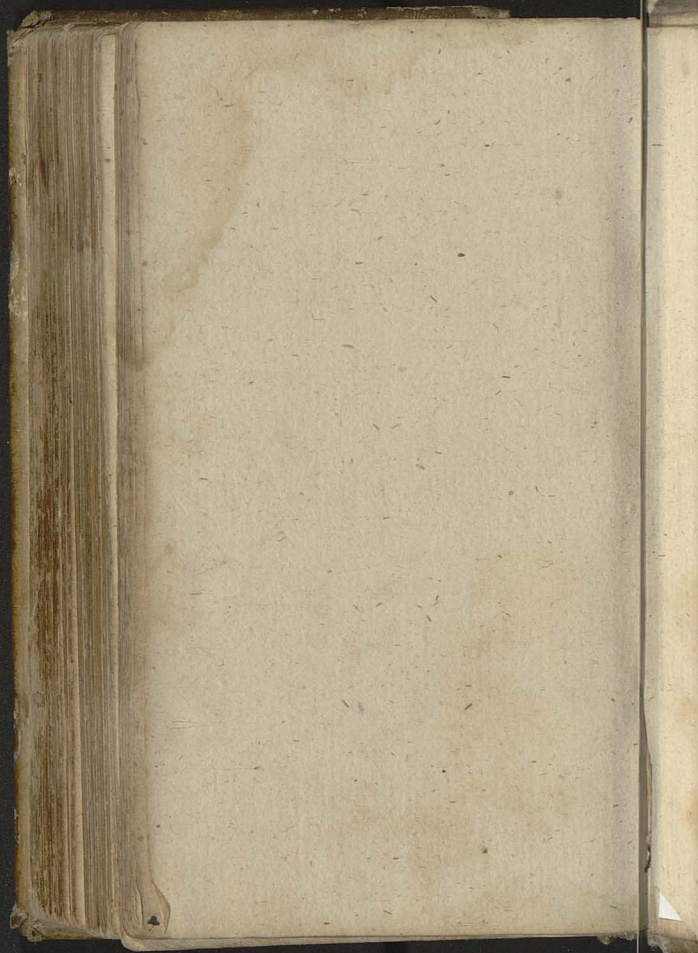
adar.
ati, vel
ia per
on cor
multo
eos ad
im eos

nes suis
t, vel
pudiis,
is. & hi
x bonis
scan-

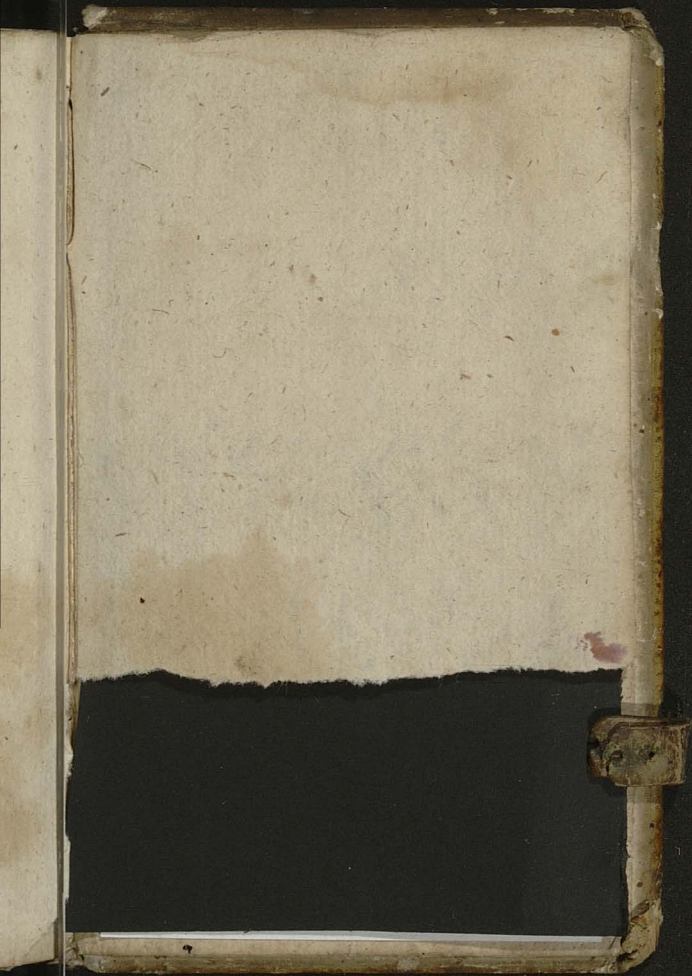

Biblioteka Jagiellońska

stdr0027759

Quoties affectu recepto in assumptione Puerantiae

An recipiat augmentum gratiae

An recipiat augmentum gratiae qui Puerantiam

recepit cum actuali peccato Veniali

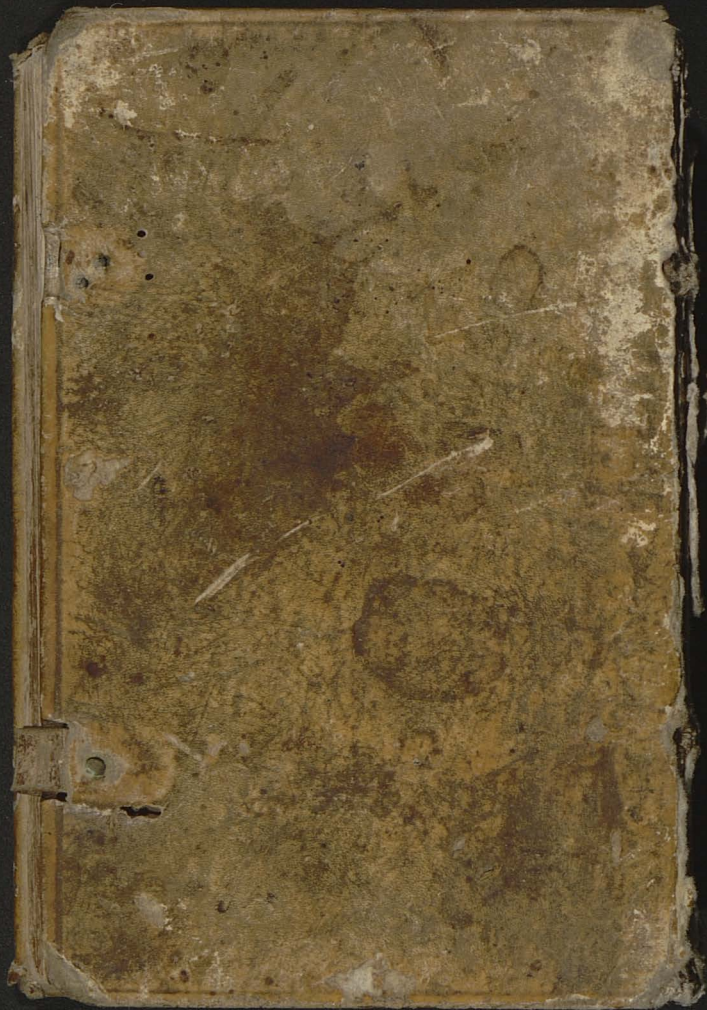
Barsoz z Se
driami

Węsz do
Pulawy

Chmieczi z
Grzybkami

Dugos z Ryb
Suchych

Pierunek z Jablka
Ciasto Jablka

1. L. M. L.
with lines
1790 R. J.
1790 R. J.